

St. Petersburg / Jänner
1860.

Archiv f. Nbr. 1862 p 225 [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

Valač[illegible]
N[illegible]

Η ΚΥΡΑ ΦΡΟΣΥΝΗ,

ΠΟΙΗΜΑ

ΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑ ΑΣΜΑΤΑ ΔΙΗΡΗΜΕΝΟΝ,

ᾧ καὶ ἕτερον συνεκδίδεται ποιημάτιον

ΤΟ ΣΗΜΑΝΤΡΟΝ

ὑπὸ

τοῦ ποιήσαντος τὰ Μνημόσυνα

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

Λευκαδίου.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡᾼ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΡΜΗΣ

Ἀντωνίου Τερζάκη.

1859.

ΕΛΟΪΣΙΑ ΒΑΛΑΩΡΙΤΙΔΙ

ΤΗ͂ ΦΙΛΗ͂ ΣΥΝΕΥΝΩ͂.

. . .

Ἂν μὲς τὸ λόγκο τὰ πουλιὰ τὴν ἄνοιξη λαλοῦνε,
Ἂν τὰ νεράκια τρέχουνε, ἂν τὰ λουλούδια ἀνθίζουν,
Γιατί κ' ἐγὼ τὸ θλιβερό, γιατί νὰ μὴ λαλήσω;

. . . .

Θυμᾶσ' ἐκείνη τὴ βραδειά . . . Γιατί νὰ σὲ πικράνω! . .
Θυμᾶσ' ἐκείνη τὴ βραδειά, ποῦ ἐκάθισα σιμά σου
Καὶ μοὔπες καὶ μ' ἐρώτησες στὴν ἐκκλησιὰ ἂν ἐπῆγα; . .
Κι' ἂν μὲς τὴ γῆ τῆς ἔστρωσα νὰ κοιμηθῇ, νὰ πέσῃ;
—Δὲ γνοιώθεις, σ' ἀποκρίθηκα, τὰ χέρια μου μυρίζουν
Ἀκόμη ῥόδα καὶ μυρτιαῖς καὶ κρίνους καὶ δαφνούλαις.
Τὴν ἅπλωσα γλυκὰ γλυκὰ στοῦ τάφου τὸ κρεββάτι . . .
Ψυχή μου, τώρα ἐπέρασε χρόνος πολὺς κι' ἀκόμα
Μοῦ φαίνεται πῶς τὴν θωρῶ. Ἀνάμεσ' ἀπὸ τἄνθη
Σὰν ἄνθος, ἔλεγα κ' ἐγώ, μιὰ μέρα θὰ βλαστήσῃ . . .
Χίλιαις φοραῖς ἐπέρασα κ' ἐκύτταξα στὸ χῶμα
Μὴν ἐξυφύτρωσε γιὰ μέ, γιὰ σέν' ἕνα λουλοῦδι.

. . . .

Σὰ σήμερα ἐγεννήθηκα . . . ἐπῆρα τὸ φιλῖτσο . .
Τὸ χόρτο ἐροστχούλλα . . . Κυττάζ' ἀλέγρα μου
Καὶ τούλλα ποῦ ἀπεσκάσθηκα . . . Ὦ! πόσο σὲ ἀγαπάει!
Ἕνα μικρό, κατάξερο, ἀλάλητο ἀγγελάκι.
Τὸ φίλησα, τὸ φύλαξα βαθειὰ βαθειὰ στὸν κόρφο,
Εἶναι δικό σου, πάρε το. Ἀπὸ τὸν πάνω κόσμο
Σοῦ τὄστειλε μ' ἕνα φιλί. Κρύψε το μὴ τὸ χάσῃς
Κι' ἀντὶ γι' ἀγιόβλι τὸ φτωχὸ πές το Κυρὰ Φροσύνη.

Ἐν Λευκάδι
Τῇ 21 Μαρτίου 1859.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Η ΚΥΡΑ ΦΡΟΣΥΝΗ.

Φυσάει Βορειᾶς, φυσάει Θρακιᾶς τ' εἶν' τὸ κακὸ ποῦ ἐγίνη
Στὰ Γιάννινα στὴ λίμνη;
'Δέτε κυράδες θάλασσαις, τ' εἶν' τὸ κακὸ ποῦ ἐγίνη!
Ἐπνίξανε ταῖς Δεκαφτὰ μὲ τὴν Κυρὰ Φροσύνη.
Ἄχ! χαλασμὸς ποῦ ἐγίνη!

Ἄγρια πουλάκια κ' ἥμερα ὅλα νὰ μαζωχτῆτε,
Ψηλὰ ψηλὰ ἀνεβῆτε,
Καὶ τινάχτε τὰ φτερά σας
Γιὰ νὰ πέσῃ ἡ ὀμορφιά σας,
Καὶ γιομῆστε μαξιλάραις
Νὰ πλαγιάσουν ἡ Κυράδες,
Κι' ὄχ τὸ πούπουλο νὰ γίνῃ
Στρῶμα καὶ γιὰ τὴ Φροσύνη,
Κι' ἀπεκεῖν' ἡ θαλασσοῦλα
Νὰ κινῇ τὰ κύματά της,
Τῆς αὐγούλας τὸ χαμόρι,
Κι' ἄμμον ὄχ τὸ περιγιάλι
Νὰ κολλάῃ μιὰ ψυχοῦλα,
Νὰ σκεπάσῃ σὰ μὲ φτυάρι.

η'.

Τὰ περήφανα σκουτιά της'
Μνῆμα ἄφτιαστο σ' ἀνθρώπους
Τῆς Κυρᾶς νὰ συνταγίσῃ
Καὶ τὰ πάθια καὶ τοὺς πόνους
Μὲ τὴ θάλασσα νὰ σβύσῃ.
Γιὰ σταυρὸ δὲν ἔχει χρεία,
Γιατὶ ἐσταύρωσε τὰ χέρια·
Εἶναι ἥσυχη καὶ κρύα,
Δὲν τὴν ἔφαγαν μαχαίρια.

Τὰ στήθια τὰ χιονάτα της, γήλιος δὲ θὰ μαυρίσῃ.
Πλυμμένα μὲ τὴ θάλασσα καὶ μὲ τὰ δάκρυά της,
Ὁλόλευκα κι' ἀσπρότερα θὰ νὰ φανοῦν στὴν κρίση.
Τὸ κῦμα πλένει τὸ κορμί, τὰ δάκρυα τὴν καρδιά της,
Ἡ βαρυστέναχτη ψυχὴ θὰ λάβῃ τὴ γιατριά της.

Ἐπεχείρησα νὰ στιχουργήσω ἐπὶ τῷ θέματι τούτῳ ἐλπίζων ὅτι ἡ ἐμὴ πρὸς τὰ τοιαῦτα συμπάθεια ἠδύνατο νὰ τύχῃ καὶ τῆς συμπαθείας τῶν ὁμοφύλων μου. Καὶ ἀληθῶς ἡ δόξα, ἡ νῦν καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μου κατέχουσα, οὐδὲν διαφέρει τῆς τότε πρεσβευομένης ὑπ' ἐμοῦ, ὅτε ἔγραφον τὰ *Μνημόσυνα*, διότι στηρίζεται εἰς ἀλήθειαν πρὸς ἐμὲ ἀναμφίλεκτον ὅτι θεμέλιον τῆς νέας Ἑλληνικῆς ποιήσεως πρέπει νὰ ἦναι ἡ πιστὴ ἐξιστόρησις τῶν παθημάτων καὶ τῶν μαρτυρίων τοῦ ἔθνους, ἡ διηνεκὴς τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὸν ξενισμὸν πάλη.

Η ΚΥΡΑ ΦΡΟΣΥΝΗ.

ΑΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ.

Ἐπέσανε τὰ Γιάννινα σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,
Ἐσβύσανε τὰ φῶτά τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.
Ἡ μάνα σφίγγει τὸ παιδὶ βαθειὰ στὴν ἀγκαλιά της
Γιατ' εἶναι χρόνοι δύστυχοι καὶ τρέμει μὴ τὸ χάσῃ.
Τραγοῦδι δὲν ἀκούεται, ψυχὴ δὲν ἀνασαίνει.
Ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος, καὶ μνῆμα τὸ κρεββάτι,
Κ' ἡ χώρα κοιμητήριο, κ' ἡ νύχτα ῥημοκλῆσι.

Ἄγρυπνος ὁ Ἀλήπασας ἀκόμη δὲ νυστάζει
Κ' εἰς ἕνα δέρμα λειονταριοῦ βρίσκεται ξαπλωμένος (α).
Τὸ μέτωπό του εἶναι βαρύ, θολό, συγνεφιασμένο
Καὶ τὤβαλεν ἀντίστυλο τὸ χέρι του, μὴ πέσῃ.
Χαϊδεύει μὲ τὰ δάχτυλα τὰ κάτασπρά του γένεια

Ποῦ σέρνονται στοῦ λειονταριοῦ τὴ φοβερὴ τὴ χήτη.
Ἀγκαλιασμένα τὰ θεριά, σοῦ φαίνεται πῶς ἔχουν
Ἕνα κορμὶ δικέφαλο· τὸ μάτι δὲ γνωρίζει
Ποιὸ τάχα νἆν τὸ ζωντανὸ καὶ ποιὸ τὸ σκοτωμένο.
Στὴν ἄκρη στὸ παράθυρο σιωπηλὸς προσμένει
Καὶ τρομασμένος τὸ θωρεῖ ὁ φίλος του ὁ Ταχήρης.
Μέσα στὴ μαύρη τὴν ἐρμιὰ τοῦ κόσμου, ποῦ χαλοῦσαν,
Ἡ προδοσιαῖς, οἱ σκοτωμοί, ἀπόκρυφαις ἐλπίδαις
Βαστοῦν ἐκείναις ταῖς καρδιαῖς ἀκόμη ἀλυσωμέναις.
Ἀπόψε τί στοχάζονται;... Τί μυστικὸ τὸν ὕπνο
Στὰ μάτια τους νὰ καταιβῆ ἀπόψε δὲν ἀφίνει;...

ΑΛΗΣ.

Ταχήρ, Ταχήρ! ἐκύταξες νὰ ἰδῆς ἂν τὸ φεγγάρι
Ἐφάνηκε στὸν οὐρανό; Δυὸ ὥραις τὸ προσμένω.
Εἶναι σχεδὸν μεσάνυχτα, γιατί νὰ μὴ προβαίνῃ;

ΤΑΧΗΡ.

Ἐπρόβαλεν, εἶναι θολὸ καὶ κόκκινο σὰν αἷμα.
Σύγνεφα μαῦρα καὶ βαρειὰ ἀνεβοκαταιβαίνουν
Καὶ φεύγουν σὰ φαντάσματα. Ὁ ἄνεμος τὰ σπρώχνει
Καὶ τὰ σωρεύει ἐπάνω του μὲ λύσσα, μὲ μανία.

Ὡσὰν ἀέρια κύματα, τὸ δέρνουν, τὸ χτυποῦνε,
Καὶ λὲς πῶς θὰ τὸ πνίξουνε καὶ λὲς πῶς θὰ τὸ σβύσουν.
Πυκνὴ θολοῦρ' ἀπ' τὰ βουνά, Βιζῆρη μου, τοῦ Πίνδου
Ἁπλόνεται στὸν οὐρανό, ἐσκέπασε τἀστέρια.
Τί σάβανο κατάμαυρο! τί νύχτα! τί τρομάρα!

ΑΛΗΣ.

Σὲ σκιάζουνε τὰ σύγνεφα, σὲ σκιάζει τὸ φεγγάρι,
Γιατὶ τὸ βλέπεις κόκκινο, τὸ βλέπεις ματωμένο;
Τόσον καιρὸ μὲ τὸν Ἀλῆ ἀπ' τὰ μικρά σου νειῶτα,
Κι' ἀκόμη δὲ συνείθισες νὰ βλέπῃς τέτοιο χρῶμα;
Ἐπίστεψες πῶς ἤθελα νὰ μάθω καὶ ν' ἀκούσω
Πῶς τὸ φεγγάρ' εἶναι χλωμὸ καὶ πῶς ἐρωτεμμένο
Ἐπρόβαλε τὴ λάμψη του νὰ χύσῃ ὁλόγυρά μου;
Ἐπίστεψες πῶς ἤθελα τὴ δροσερή του ἀχτίδα
Ὡσὰν παρθενικὸ φιλὶ ςὰ χείλη μου νὰ νοιώσω;
Ἀκόμη δὲ μ' ἐγνώρισες! δὲν ἔμαθες ἀκόμη
Πῶς πάντα μαῦρα σύγνεφα, πάντα βαρὺς χειμώνας,
Πάντα σκοτάδι μ' ἀστραπαῖς ἐστάθηκε ἡ ζωή μου.
Τὸ μέτωπό μου ἐγέρασε, ἡ τρίχαις μου ἀσπρίζουν,
Κι' ἀκόμη δὲν ἐγνώρισα τοῦ κόσμου τὴ γαλήνη.
Κι' ἀπόψε, ἀπόψε ποὔθελα, ἀπόψε ποῦ ποθοῦσα

Νὰ καταλάβουν τὰ στοιχειὰ τί μαύρη τρικυμία
Μουγκρίζει μὲς τὰ στήθη μου καὶ πόσ᾽ ἀστροπελέκια
Μοῦ κατασχίζουν τὴν καρδιά, ἀπόψε σὺ φοβεῖσαι;
Φοβεῖσαι λίγα σύγνεφα θολά, ποῦ ἀνεμοδέρνουν,
Καὶ τὴ μαυρύλα τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς βροντῆς τὸν κρότο;
Σύρε, δειλέ. Τί στέκεσαι, Ταχήρ, ἐδῶ σιμά μου;
Σύρε νὰ γίνῃς σύντροφος τοῦ υἱοῦ μου τοῦ Μουχτάρη.

ΤΑΧΗΡ.

Βιζήρη μου, πατέρα μου, γιατί, γιατί μὲ διώχνεις;
Τόσον καιρὸ μ᾽ ἀγάπησες σὰν νἄμουνα παιδί σου,
Κι᾽ ἀπόψε μ᾽ ἀπαρνήθηκες; μὲ διώχνεις, μ᾽ ἀτιμάζεις;
Βιζήρη, πότ᾽ ἐδείλιασα, ἢ πότε αὐτὸ τὸ χέρι
Πιστὰ δὲ σ᾽ ὑπηρέτησε; μὴ μὲ καταφρονέσῃς·
Πές μου, τί θέλεις ἀπὸ μέ; Οἱ δυό μας ἑνωμένοι
Μποροῦμε νὰ χαλάσωμε τὴν ὠμορφιὰ τοῦ κόσμου·
Μποροῦμε, ἂν τὸ θελήσωμε, τὰ δένδρα νὰ μᾶς βλέπουν
Κι᾽ ἀμέσως νὰ μαραίνωνται, τὰ φύλλα τους νὰ ῥίχνουν.
Ὅθε διαβαίνομε μαζὺ ν᾽ ἀχνίζουνε τὰ ῥόδα,
Καὶ νὰ διψοῦνε γιὰ δροσὰ τὰ χόρτα, τὰ λουλούδια,
Βιζήρη, ὅπου πατήσωμε. Ἡ μάνα ν᾽ ἀποῤῥίχνῃ,
Ὅταν ἰδῇ τὸν ἴσκιο μας· στὰ στήθη της τὸ γάλα

Νὰ γίνεται πικρὴ χολή, περίδρομος, φαρμάκι·
Πές μου, τί θέλεις ἀπὸ μέ; Ἀλῆ, δοκίμασέ με.

ΑΛΗΣ.

Ταχήρ, παιδίμου, σιώπησε· φθάνει, συχώρεσέ με·
Τόσην αἰσθάνομαι γιὰ σὲ ἀγάπη καὶ φιλία,
Ποῦ σκιάχτηκα μὴν ἤθελες ἀπόψε νὰ μ' ἀφήσῃς.
Νἄξευρες πόσαις κόλασαις, πόσα σκληρὰ μαχαίρια
Μοῦ κόβουνε τὰ σωθικά! Ταχήρ, παρακαλέσου
Γιὰ τὸ Βιζήρη τὸν Ἀλῆ. Πρόσταξε τὰ στοιχεῖα
Νά με βοηθήσουνε, Ταχήρ, καὶ πὲς στὰ καταχθόνια
Πῶς γιὰ μιὰν ὥρα, μιὰ στιγμή, κορμί, ψυχή, τὸ βιό μου,
Ὅλα τὰ δίδω; μία στιγμὴ νὰ μοῦ χαρίσουν μόνον.
Καὶ σὺ ψυχὴ τῆς μάνας μου, πὤρχεσαι κάθε βράδυ
Καὶ πέφτεις καὶ σωριάζεσαι σιμά μου στὸ κρεββάτι,
Καὶ μοῦ ἐνθυμίζεις μὲ φιλιά, μὲ δάκρυα, τὸ Γαρδῆκι(6),
Ὄχ! ἔλα παντοδύναμη, λησμόνησε μιὰν ὥρα
Τὴ φοβερή σου ἐκδίκηση. Μάναμου, βόηθησέ με,
Ἂν μ' ἀγαπᾷς, ἂν πιθυμῇς κ' ἐγὼ νὰ σοῦ πλερώσω
Τὸ χάρισμα ποῦ σὤταξα, μάνα μου, βόηθησέ με.

ΤΑΧΗΡ.

Βιζήρη μου, τί μυστικό, τί πόνος σὲ σπαράζει;
Δὲν εἶμ' ἐγ' ὁ πνεμματικὸς ὁ φίλος σου, Βιζήρη;
Πές μου, τί θέλεις τὰ στοιχειά, τὸν Ἅδη τί τὸ θέλεις;
Τὰ κόκκαλα τῆς μάνας σου γιατί νὰ τὰ ξυπνήσης;
Ἐγὼ καὶ σὺ δὲν εἴπαμε πῶς φθάνομε μονάχοι;
Ἄλλη βοήθεια τί ζητεῖς; Εἶν' ἐντροπὴ δική μας
Οἱ ζωντανοὶ νὰ κράζουνε βοήθεια πεθαμμένους.
Πές μου τί θέλεις; τί ποθεῖς; Ποτέ, ποτὲ δὲν σ' εἶδα,
Βιζήρη μου, σὰ σήμερον ἀχνὸν καὶ ταραγμένον.
Ἐσύ, ἐσύ, ὁποῦ βαστᾷς τόσαις ζωαῖς στὸ χέρι,
Ποῦ σὲ μιὰ μόνη σου ματιὰ τὰ Γιάννινα βυθίζουν,
Καὶ Ἀρβανιτιὰ καὶ Ῥούμελη ἐμπρός σου γονατίζουν,
Καὶ στὴ φωνή σου τ' Ἄγραφα ῥαγίζονται καὶ τρέμουν,
Ἐσύ, ἀπόψ' ἐδειλίασες; Βιζήρη μου, θυμήσου
Τὴ φοβερή σου δύναμη. Σ' ἐκράξαμε λειοντάρι.

ΑΛΗΣ.

Ταχήρ, δὲ θέλω ἐκδίκησαις, αἷμα, Ταχήρ, δὲ θέλω·
Ἂν ἦτανε γιὰ φονικά, δέ σ' ἔκραζα βοήθεια.
Λησμόνησα τὰ πάθη μου, λησμόνησα ταῖς ἔχθραις·

Ὅλα μοῦ φύγαν ἀπ' τὸ νοῦ. Μπορῶ νὰ σοῦ τωρκίσω,
Ταχήρ, ὅτ' ἐλησμόνησα ἀπόψε καὶ τὸ Σοῦλι,
Τὸ Σοῦλι, ποῦ μ' ἐθέρισε ποῦ μ' ἄδειασε τὴ φλέβα
Ῥοφῶντας ἀκατάπαυστα τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς μου,
Τὸ Σοῦλι, ποῦ μοῦ ἐντρόπιασε τὰ κάτασπρά μου γένεια,
Ἀπόψε τὸ λησμόνησα. Τὸ Λάμπρο τὸ Ζαβέλλα,
Μοῦ φαίνεται ἂν τὸν ἔβλεπα στὰ πόδια μου σφαμμένον,
Κι' ἂν ἠμποροῦσε ἀνθρώπινη δύναμις νὰ τοῦ δώσῃ
Πάλαι τὴν πρώτη του ζωή, γιὰ νὰ μὲ μαρτυρέψῃ,
Μὰ τὴν ψυχὴ τῆς μάνας μου ἤθελα τοῦ τὴ δώσῃ,
Ἂν ἠμποροῦσα μιὰ στιγμή, Ταχήρ, κ' ἐγὼ νὰ ἐλπίσω.
Ἂν μῶλεγαν νὰ γύριζα στὴν πρώτη μου τὴ φτώχεια,
Νὰ τρέχω ἐπάνω στὰ βουνὰ καὶ νὰ καταφρονιῶμαι,
Ταχήρ, δὲ λέγω ψέμματα, τὤχανα στὴν ψυχή μου,
Ἂν ἠμποροῦσα μιὰ στιγμὴ νὰ λάμβαν' ἀπ' τὴ φύση
Τῆς ἄνοιξης τὴν ὠμορφιά, τὴ μυρωδιὰ τοῦ ῥόδου,
Τοῦ φεγγαριοῦ τὸ φόρεμα, καὶ τῆς κιτριᾶς τὰ νειῶτα,
Ἂν ἠμποροῦσα μιὰ στιγμή, Ταχήρ, νὰ ξαγανειώσω.
Βλέπεις; παιδί μου, τί ζητῶ; Βλέπεις ἡ δύναμίς μου
Δὲ φθάνει. Τὰ γεράματα μ' ἐπλάκωσαν, μὲ γέρνουν;
Ἄσπρισε τὸ κεφάλι μου, τὰ χείλη μου ἀχνίσαν,
Ἐθόλωσαν τὰ μάτια μου, δὲ λάμπουνε σὰν πρῶτα.

Κ' ἐνῷ κ' ἐν ᾧ τὰ κόκκαλα ἀρχίζουν νὰ κουφόνουν,
Ταχήρ, φέρε τὸ χέρι σου, θέσε το στὴν καρδιά μου,
Ν' ἀκούσῃς πῶς οἱ χτύποι της πῶς εἶναι ἀνδρειωμένοι.
Βράζει τὸ αἷμά μου, Ταχήρ, καὶ τώρα, ποῦ μ' ἀκούεις,
Αἰσθάνομαι πῶς δύναμαι ἀκόμη ν' ἀγαπήσω.
'Αλλά, μὲ βλέπουν γέροντα, μὲ σκιάζονται, μὲ τρέμουν,
Πέφτουν, φιλοῦν τὰ πόδια μου, τὰ μάτια δὲ σηκόνουν
Ποτὲ νὰ μὲ κυττάξουνε. Ἡ μάνα κι' ὁ πατέρας
Εὐτυχισμένοι στέλλουνε σ' ἐμὲ τὴ θυγατέρα,
Γιὰ νὰ γλυτώσουν τὸ παιδί, μονάκριβο σὰν τὧχουν,
Κ' ἐγὼ γυρεύω τὸ φιλὶ ὡσὰν ἐλεημοσύνη,
Καὶ μοῦ τὸ δίδουνε ψυχρό, σκληρὰ συντροφεμμένο,
Ποιὸς ξεύρει μὲ τί ἄσπλαχνη καὶ μυστικὴ κατάρα.
Ταχήρ, ἂν μ' ἐκατάλαβες, ἂν ἔμαθες τί θέλω,
Θεράπεψέ με· τὸ ζητῶ γιὰ χάρη, γιὰ ἐσπλαχνία.

ΤΑΧΗΡ.

Βιζήρη μου, τώμολογῶ, δὲν ἤλπιζα ποτέ μου
Ν' ἀκούσω τῆς 'Αρβανιτιᾶς τὸ φοβερὸ λεοντάρι
Ν' ἀναστενάζῃ, νὰ θρηνῇ σὰν ἔρημη τρυγόνα.
Πρόσταξε τὸ κεφάλι μου στὰ πόδια σου νὰ πέσῃ,
'Αλλ' ἄκουσε, πατέρα μου, τὸ γέρο σοὺ τὸ φίλο.

Ἡ μάνα σου σ' ἐγέννησε καὶ σ' ἔρριψε στὸν κόσμο
Τὴν ὥρα, ποῦ κ' ἡ μάνα μου ἐγέννησε κ' ἐμένα.
Ἀντὶ νὰ γίνῃ ἕνας σεισμὸς, ἀντὶς ἡ γῆ ν' ἀνοίξῃ,
Ἀντὶ νἄλθῃ θανατικὸ, πλημμύρα, πεῖνα, φτώχεια,
Μιὰ δύναμις ἀνώτερη μᾶς ἔστειλ' ἐδῶ κάτω.
Ἐσὺ ἐδιωρίστηκες νἆσαι σπαθὶ κ' αἰθέρας,
Κ' ἐμένανε μ' εὐχήθηκε, Βιζύρη, 'νἆμαι πάντα
Τοῦ φοβεροῦ σου τοῦ σπαθιοῦ πιστὴ φωλειὰ καὶ θήκη.
Σαράντα χρόνους τρέχομε· γιὰ κύτταξε, Βιζύρη,
Πόσα βουνὰ διαβήκαμε, πόσους κρημνοὺς καὶ βράχους!
Ῥίξε τὰ μάτια ὀπίσω σου, πέρασε μὲ τὸ νοῦ σου
Ὅλα μας τὰ πατήματα καὶ μέτρησε τοὺς τάφους....
Τί κρίμα ποῦ δὲ φαίνονται! Καὶ ποιὸς θυμᾶται τώρα;
Τὰ κόκκαλα καὶ τὰ κορμιὰ ἐλυώσανε, Βιζύρη.
Τὸ χῶμα, ποῦ ὁλοφούσκοτο τὰ μνήματα κλακόνει,
Ὀλίγ' ὀλίγο χάνεται, γλυκὰ καταχαθίζει·
Ὕστερα φθάνει ἡ ἄνοιξη μὲ τὰ πολλὰ λουλούδια,
Μὲ τὰ χορτάρια τὰ χλωρὰ, μὲ γέλοια μὲ παιγνίδια,
Καὶ ἐκεῖ ποῦ μαῦρο κ' ἔρημο τὸ φονικὸ κοιμᾶται,
Παίζουν, χορεύουν τὰ παιδιὰ, λαλοῦνε τὰ πουλάκια.
Τὰ αἵματα, ποῦ ἐχύσαμε, τὰ ῥούφηξε τὸ χῶμα,
Τὰ ξέπλυνε τὸ σύγνεφο, τἄσβυσεν ἡ δροσοῦλα,

Καὶ τώρα ἐλησμονήσαμε. Κάμμιὰ φορὰ τὴ νύχτα
Τί βλέπομε στὸν ὕπνο μας, ἀλλὰ ποιὸς τὰ φοβεῖται;
Τὸ πρῶτο γλυκοχάραγμα τὰ σβεῖ, τὰ συνεπαίρνει.
Ὤ! μὴ φοβῆσαι τοὺς νεκρούς, ἂν ἔρχωνται οἱ καϋμένοι.
Ἔχουν τὸν ὕπνο τους βαθύ, κοιμοῦνται σὰν παιδάκια.
Βεζίρη, τώρα σ' ἐρωτῶ, ἂν εἶναι τὴν ἀλήθεια.
Γιὰ νὰ καταφέρῃς τοῦ Θεοῦ τὴ δύναμι ν' ἀρνιέσῃς,
Κ' ἐντάμαλός του ἄσπονδος νὰ τόνε πολεμήσῃς,
Ἐπειδὴς νὰ δίδῃ τὴ ζωὴ καὶ σὺ νὰ τήνε παίρνῃς,
Πῶς ἔπρεπε νὰ πορευθῇς; Μ' ἐκείνη τὴν ἀγάπη,
Ποῦ ποιὸς δὲν ἐπεθύμησες καὶ ... σήμερα γυρεύεις,
Ἤθελ' ἀκόμη σέρνεσαι στοῦ Τεπελὲν τὰ σπάργανα.
Θὰ κάθησο στὴ θύρα σου, τὸ χέρι σου ν' ἁπλώνῃς
Εἰς τὸ διαβάτη ποῦ περνᾷ. Ἐμίσησες τὸν κόσμο,
Καὶ νὰ ποῦ τὸν ἐνίκησες. Ἀλλὰ μὴ λησμονήσῃς,
Τὸ Σοῦλι μένει ζωντανό, κ' ὁ Λάμπρος ὁ Τζαβέλλας.
Θυμήσου πῶς ἡ μάνα σου βαθειὰ μέσα στὰ χῶμα
Ἀνάπαυσι δὲ θὰ νοιώσῃ καὶ ὕπνο κ' ἡσυχία,
Ἀνίσως καὶ στὸ μνῆμά της δὲ σφάξῃς τὸ Γαρδίκι.
Βεζίρη, πές μου τί ποθεῖς; ποιὰ κόρη, ποιὰ γυναῖκα
Δὲ σ' εἶδε, δὲ σ' ἐγύρευε, δὲν ἦλθε στὸ πλευρό σου;
Ποιὰ μάνα μὲς τὰ Γιάννινα καὶ ποιὸς καὶ ποιὸς πατέρας

Τολμᾷ σ' ἐσένα ν' ἀρνηθῇ τὰ κάλλη τοῦ παιδιοῦ του;
Οἱ χρόνοι δὲ σ' ἐγήρασαν, τὸ χέρι σου δὲν τρέμει·
Εἶναι φωτιὰ τὰ χείλη σου καὶ κεραυνὸς τὸ μάτι.
Ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος, ποῦ θωρεῖ τὴν κάτασπρ'η τὴ χήτη
Τοῦ Πίνδου τοῦ περήφανου καὶ γέροντα τὸν κράζει;
Πές μου τί θέλεις, πρόσταξε· τὸ χέρι μου, ἡ ψυχή μου
Εἶναι δικά σου. Ἄνοιξε στὸ φίλο τὴν καρδιά σου.

ΑΛΗΣ.

Ταχήρ, Ταχήρ, μοῦ θύμησες τὰ περασμένα χρόνια,
Τὸ δρόμο ποῦ περάσαμε, τὰ μνήματα, το αἷμα,
Καὶ σὰν καὶ νὰ ξανάνειωσα, ἐχάρηκε ἡ καρδιά μου,
Ταχήρ, ἐσὺ μ' ἐγνώρισες. Δὲν ἦλθα ἐδῶ στὸν κόσμο,
Γιὰ ν' ἀγαπήσω τοῦ Θεοῦ τὸ πλάσμα, τὴν εἰκόνα.
Ἄλλος Θεὸς μ' ἐγέννησε, μῶδωκε τὴν ψυχή του
Καὶ μοὖπε καὶ μὲ δίδαξε πῶς ἡ ζωὴ ἡ δική μου
Θὰ νἆναι μαῦρος θάνατος καὶ κόλαση ἐδῶ κάτω·
Θυμοῦμαι ἀκόμη τὴ στιγμή, ποῦ ἡ μάνα μου μ' ἐπῆρε
Κρυφὰ κρυφ' ἀπ' τὰ ἀδέρφια μου τὸ βράδυ σ' ἕνα μέρος,
Ὅπου ἦσαν μνήματα πολλὰ κι' ἀσπρίζαν στὸ φεγγάρι.
Ἀνάμεσά τους ἔστεκε σιωπηλό, μονάχο,
Ἕνα ψηλό, θεόρατο καὶ μαῦρο κυπαρίσι.

Ἡ νύχτα ἦτον ἥσυχη, ἔλαμπε τὸ φεγγάρι,
Καὶ κάπου κάπου ἀκούετο τὸ ῥυάσιμο τοῦ λύκου.
«Μάνα μου, λέγω, κύτταξε τὰ γόνατά μου τρέμουν.
»Τί μ' ἔφερες ἐδῶ νὰ ἰδῶ, πᾶμε· φοβοῦμαι, μάνα.»
Κ' ἐκείνη, ποῦ τὴν ἔτρεμεν ὁ οὐρανὸς κι' ὁ ᾅδης,
«Ἀλῆ, μοῦ λέγει, μὴ φοβοῦ σὰν ἦσαι μὲ τὴ Χάμκω,
»Οἱ πεθαμμένοι δὲν ξυπνοῦν κι' ἀνίσως καὶ τὸ μνῆμα
»Ξεράσῃ ἀπὸ τὰ στήθη του κανένα κολασμένον,
»Φθανει νὰ ἰδῇ πῶς εἶμ' ἐδῶ, τὸ χνῶτό μου νὰ νοιώσῃ,
»Γίνεται στάχτη καὶ καπνὸς καὶ δυὸ φοραῖς πεθαίνει.
»Ἀλῆ, παιδίμου, μὴ φοβοῦ, μὴ σκιάζεσαι τοὺς τάφους.
»Τὰ κόκκαλα μέσα στὴ γῆ καὶ τἄψυχο τὸ κρέας
»Δὲν εἶναι παρ' ὁ ἄνθρωπος στῆς μάνας του τὴ μήτρα.
»Τὸ σάβανο εἶναι σπάργανο, τὸ ξύλινο κιβοῦρι
»Εἶναι κουνιὰ μικροῦ παιδιοῦ, ἀποῦ ποτὲ δὲν κλαίει·
»Χαρὰ σ' ἐκεῖνον, ποῦ μπορεῖ, ἄλλος Θεὸς πατέρας,
»Ἀντὶ νὰ φτεύῃ τὴ ζωὴ στῆς γυναικὸς τὰ σπλάχνα,
»Γιὰ νὰ γεννῶνται δράκοντες καὶ φίδια καὶ λειοντάρια,
»Βαθειὰ νὰ σκάφτῃ μὲς τὴ γῆ καὶ νὰ καταβολιάζῃ
«Τὴ σάρκα τὴν ἀνθρώπινη, πῶσο κακὴ κι' ἂν ἦναι,
»Θὰ δώσῃ ῥόδα γιὰ καρποὺς λουλούδια καὶ χορτάρια.
»Παιδίμου, ἂν θέλῃς τὴν εὐχὴ τῆς μάνας σου νὰ πάρῃς,

»Θυμήσου νἆσαι ἔσπλαχνος καὶ σὰν καλὸς πατέρας
»Στὰ δύστυχα τὰ τέκνα σου νὰ στρώνης γιὰ κρεββάτι
»Τὸ χῶμα, ποῦναι δροσερό, καὶ νὰ τ' ἀποκοιμίζης.
»'Αλῆ, παιδί μου, κύτταξε τὸ μαῦρο κυπαρίσι,
»Κύτταξε καὶ τὰ μνήματα, ποῦ ἀσπροβολοῦν τριγύρω.
»Βλέπεις ὁ ἴσκιος του πέρνα σὰν ἄλλος ὡροδείχτης
»'Επάνω ἀπὸ τὰ μάρμαρα, λὲς καὶ μετρᾷ ταῖς ὥραις.
»Στὸν κόσμο τώρα ποῦ θὰ ἐμβῇς, νὰ γίνῃς κυπαρίσι
»Καὶ νὰ μετρᾷς ταῖς ὥραις σου, τοὺς χρόνους, τὴ ζωή σου,
»'Απλόνοντας τὸν ἴσκιο σου στὰ μνήματα τὰ κρύα.
»Καὶ κύτταξε, γλυκέ μου 'Αλῆ, ποτὲ μὴ λησμονήσῃς.
»Ἂν ἔλθῃ μέρα καὶ στιγμή, ποῦ ὁ μαῦρός σου ὡροδείχτης
»Δὲν εὕρῃ πλάκα νὰ σταθῇ τὴν ὥρα νὰ σοῦ δείξῃ,
»Θυμήσου, 'Αλῆ, τὰ λόγια μου, ἡ μοῖρα θὰ σὲ πάρῃ.
»Ἄλλο δὲν ἔχω νὰ σοῦ εἰπῶ. Ζῶσου σπαθί, μαχαῖρι,
»Καὶ τρέχα, ἀνέβα τὰ βουνά. Ἔχε σιμά σου πάντα
»Τὴ μητρική μου τὴν εὐχὴ καὶ δὲ θὰ ν' ἀποστάσῃς.»
Ταχήρ, ἐκείνη τῇ βραδειὰ ἐνίκησα τὸν κόσμο.
Κ' ἐσὺ τὸ ξεύρεις, φίλε μου, τὸ ξεύρεις, σύντροφέ μου,
Ἂν ἐλησμόνησα ποτὲ τῆς μάνας μου τὰ λόγια.
Τώρα γιὰ πρώτη μου φορὰ αἰσθάνομαι ἕνα πάθος,
Μιὰ δίψα ἀκατανόητη, Ταχήρ, μιὰ τέτοια λαύρα,

Ποῦ ἂν ἤξευρα πῶς ἔφθανε γιὰ νὰ μοῦ τήνε σβύσῃ
Τὸ αἷμα τῆς Ἀρβανιτιᾶς, τὸ αἷμα... τὸ διχόσου,
Ὅλο μὲ μιᾶς θὰ τὤπινα, Ταχήρ, νὰ ἡσυχάσω.
Τὸ μυστικό μου θὰ σοῦ εἰπῶ· ἀλλοίμονον σ' ἐσένα,
Ἂν ἴσως κι' ἀπ' τὰ χείλη σου πέσῃ ποτὲ ἕνας λόγος.
Ταχήρ, Ταχήρ, στὸ πρόσωπο, Ταχήρ, μὴ μὲ κυτάζῃς.
Τὸ λύκο τὸν ἀνήμερο, τὸ τρομερὸ λειοντάρι
Τὸν ἄγριο τὸν Ἀλήπασα, τὸν κατατρώγει ἡ ζήλια.
Ἡ ζήλια! τὤμολόγησα, σ' ἄνοιξα τὴν καρδιά μου.
Φέρε μοῦ ἐδῶ τὸ δάχτυλο, μέτρησε τὴν πληγή μου.
Ἀπόψε ὁ κόσμος νὰ χαθῇ, ὁ οὐρανὸς νὰ πέσῃ,
Ν' ἀνοίξῃ ἡ γῆ νὰ καταπιῇ κ' ἐμένανε κ' ἐσένα,
Ἀπόψε θέλω ἰατρικό!... Κανένανε δὲν ἔχω·
Ἐσὺ λυπήσου με, Ταχήρ, ἐσύ, πιστέ μου φίλε.

ΤΑΧΗΡ.

Βιζήρη μου, Βιζήρη μου, ἄφες με νὰ φιλήσω
Τὸ δυνατὸ τὸ πόδι σου, τὴ γῆ, ποῦ σὲ βαστάει·
Ζήλια σοῦ καίει τὴν καρδιά, ζήλια γλυκειὰ κι' ἀγάπη!
Καὶ λὲς ὅτ' εἶσαι γέροντας! Καὶ λὲς ὅτι τὰ χρόνια
Σ' ἀσπρίσανε, σ' ἐγέρανε! Εὐλογημένη ἡ ὥρα
Ποῦ μ' ἄνοιξες τὰ στήθη σου καὶ μὤδειξες Βιζήρη,

Τἀνδρειωμένα σπλάχνα σου, ποῦ ἀκόμη λαχταρίζουν!
Ζήλια! τοῦ ἔρωτος πικρό, φαρμακερό στολίδι,
Σ'ἐσέ, Βιζήρη, θὰ γενῆ, αἷμα, ψυχὴ καὶ νειότη,
Ἀπόψε ὁ κόσμος νὰ χαθῆ, ὁ οὐρανὸς νὰ πέση,
Ν'ἀνοίξ' ἡ γῆ νὰ καταπιῆ κ'ἐμὲ καὶ τὰ παιδιά σου...

ΑΛΗΣ.

Παιδιά μου;... Ποιὸς σ' ἐρώτησε; πῶς σοὖλθανε 'ς τὴ μνήμη;
Ἐγώ, ποῦμαι πατέρας τους, ἐγὼ δὲν τὰ θυμοῦμαι,
Καὶ σὺ πῶς τὰ μελέτησες; Τόση μεγάλη ἀγάπη
Αἰσθάνεσαι γιὰ μένανε, ὁποῦ χωρὶς νὰ θέλης
Βλέπεις ἐμπρός σου τὸ Μουχτὰρ καὶ τὸ Βελῆ, σὰν νἄταν
Τοῦ δένδρου, ποῦ σ' ἐσκέπασε, Ταχήρη, τὰ κλωνάρια;
Καὶ 'ς τὤνομά τους ὥρκισες κ' ἐφώναξες ν' ἀνοίξη
Ἀπόψε ἡ γῆ νὰ καταπιῆ καὶ σὲ καὶ τὰ παιδιά μου...
Ποιὸς ξεύρει; ... ἂν σ' ἐπρόσταζα... ἂν ἤξευρες πῶς τώρα
Ὅλη ἡ ζωή μου κρέμεται στὰ χέρια... τὰ δικά σου,
Κι'ἂν σοὖλεγαν πῶς γιὰ νὰ ἰδῆς τὸν ἀδελφοποιτό σου
Τὸ γέρο τὸ Βιζήρη σου, Ταχήρη, τὸν Ἀλῆ σου
Ν'ἀναστηθῆ νὰ ἰατρευθῆ μ' ἕνα ποτῆρι αἷμα...

ΤΑΧΗΡ.

'Εκοβα τὸ λαρύγγι μου, ἔσφαζα τὸ παιδί μου,
Γιὰ νὰ στὸ φέρω νὰ τὸ πῇς, Βεζήρη μου πατέρα.

ΑΛΗΣ.

'Σ τὴν ἀγκαλιά μου ἔλα ἐδῶ· ἐσ' εἶσαι τὸ παιδί μου.
Ἄκουσε τώρα τί θὰ εἰπῶ, μάθε ἀπὸ σὲ τί θέλω.
Καθὼς ἀνθίζ' ἡ μυγδαλιὰ μὲ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια,
'Ανθιζε μὲς τὰ Γιάννινα καὶ ἡ Κυρὰ Φροσύνη.
Χρυσῆ ἀχτίδα φεγγαριοῦ στὰ σύγνεφα κρυμμένη.
Μιὰ μέρα τὴν ἀπάντησα. Ἐδιάβηκε σιμά μου
Κ' ἐθάμβωσαν τὰ μάτια μου. Κρυφὴ ἀνατριχίλα
Μ' ἔσφαξε μὲς τὰ κόκκαλα. Τὸ ἄτι μου τὴν εἶδε,
'Εστύλωσε τὰ πόδια του, ἐτέντωσε τὸ μάτι
Κι' ἁπλόνει, ἁπλόνει τὸ λαιμὸ γιὰ νὰ τὴ χαιρετήσῃ.
'Ολόγυρά της ἔστεκαν σὰν ἄνθη, σὰν ἀστέρια,
Σὰν ταῖς ῥανίδαις τῆς δροσιᾶς 'ς τῆς κιτριᾶς τὸ φύλλο,
Κόραις πολλαῖς. Ἐπαίζανε κ' ἐμάζοναν λουλούδια.
'Εσκιάχτηκάνε τἄλογο, σὰν ἄγρια περιστέρια
'Επέταξαν, ἐκρύφτηκαν μὲς τῶν δενδρῶν τὸν ἴσκιο.
Τὸ ἄτι μου ἐχλημήτισε, ἀστροπελέκι ἐχάθη.

Ἐπέρασε πολὺς καιρὸς καὶ πάντα στὤνειρό μου
Τὴν ἔβλεπα· τῆς ἅπλονα τὰ χέρια νὰ τὴν πιάσω
Καὶ μὤφευγε σὰν τὸν ἀφρὸ στὰ δάχτυλα τοῦ ναύτη,
Ποῦ κινδυνεύει νὰ πνιγῇ πιστεύοντας πῶς σφίγγει
Τὴν ἄσπρη πέτρα τοῦ γιαλοῦ, ποῦ θὰ τόνε γλυτώσῃ.
Ἦλθε φωτιὰ καὶ πόλεμος· τὸ Σοῦλι φοβερίζει
Νὰ καταπιῇ τὰ Γιάννινα· τὰ κλέφτικα τὰ βόλια
Ἐσύριζαν μὲς τ' Ἄγραφα· τοῦ Πίνδου τὰ τουφέκια
Ἀστράφτουνε καὶ τὸν καπνὸ στὰ γένεια μου σκορποῦνε·
Τὸ αἷμα, ἡ ἐκδίκηση, ὁ φόβος, ἡ ἐλπίδαις
Μ' ἔκαμαν κ' ἐλησμόνησα. Δὲν ἔβλεπα στὸν ὕπνο
Τὸ ὄνειρό μου τὸ γλυκό. Ἐχάθηκε ἡ Φροσύνη.
Εἶναι τρεῖς νύχταις ποῦ ἄγρυπνος τὴ βλέπω πάλ' ἐμπρός μου.
Ἡ σπίθα μου ἔγινε φωτιά, μὲ καίει, μὲ φλογίζει.
Δὲν εἶμαι Ἀλῆς Τεμπελενλῆς, δὲν εἶμαι υἱὸς τῆς Χάμκως,
Ἀνίσως στὸ κρεββάτι μου δὲν τὴν ἰδῶ νὰ πέσῃ.
Στὸν ὕπνο μου γιὰ τρεῖς φοραῖς τὴν εἶδα τὴ Φρσσύνη,
Θὰ ν' ἀληθέψῃ τὤνειρο κι' ἀπόψε θ' ἀληθέψῃ.

Ὁ πόλεμος ἡσύχασεν, ἔπαψε τὸ τουφέκι,
Ἐγύρισα στὰ Γιάννινα .... τὸν ξεύρεις τὸ Δεσπότη;
Κἄποιος θὰ τοῦ μαρτύρησε τὴ μυστική μου ἀγάπη,
Κ' ἐκεῖνος τήνε πάντρεψεν. Ἐπίστεψε, τοῦ ἐφάνη

Μὲ τρεῖς εὐχαῖς ποῦ διάβασε, καὶ μὲ τὰ δυὸ στεφάνια,
Μὲ τὸν καπνὸ τοῦ θυμιατοῦ καὶ μὲ τὰ δαχτυλίδια
Πῶς ἅρπαξε ἀπ' τὰ νύχια μου τὸ πλάσμα τοῦ θεοῦ του.
Παπᾶ, μέσα στὰ Γιάννινα ἄλλος θεὸς δὲν εἶναι
Παρ' ὁ Βιζήρης ὁ 'Αλῆς καὶ θὰ τὸ ἰδῇς μιὰ μέρα.
Τρεῖς χρόνοι τώρα ἐπέρασαν . . . κι' ὁ Βάγιας ὁ Θανάσης
Ἦλθε καὶ μοὖπε μυστικὰ πῶς ἡ κυρὰ Φροσύνη
Παραίτησε τὸν ἄνδρα της, τὰ δυό της τὰ παιδάκια
Καὶ... κάποιον ἄλλον ἀγαπᾷ... Ταχήρ, Ταχήρ, βοήθεια...

ΤΑΧΗΡ.

Ποιόνε, Βιζήρη; πές μου τον... ν' ἀκούσω τὤνομά του.

ΑΛΗΣ.

Ταχήρ, μὴ τρέμῃς σὰν ἐμέ... Ταχήρ, μὴ πρασινίζῃς...
Εἴμεθα μόνοι... τὸ Μουχτάρ... Καὶ πῶς; ἀνατριχιάζεις;
'Εσκιάχτηκες μὴ θὰ σοῦ πῶ νὰ τρέξῃς νὰ μοῦ φέρῃς
Τὸ αἷμα ποῦ προτήτερα μὤταξες νὰ μοῦ δώσῃς.
'Εσύ... τὸ ξεύρω μ' ἀγαπᾷς... δὲν ἔχεις ἄλλο φίλο
Βλέπεις κ' ἐγώ, σὰν νἆσουνε πνεμματικός, θεός μου,
Τὸ μυστικό μου σὤδωκα. Τί τρέμεις; τί φοβεῖσαι;...

ΤΑΧΗΡ.

Βιζήρη μου, δὲ σκιάζομαι. Τί θέλεις;.. τὸ παιδί σου...

ΑΛΗΣ.

Νὰ ἦν' ἡ ὕστερη φορὰ π' ἀκούω τέτοιο λόγο
Νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὸ στόμα σου. Ταχήρ, ἀκοῦς τί λέγω;
Παιδί!.. Δὲν ἔχω ἐγὼ παιδιά, δὲν εἶμ' ἐγὼ πατέρας.
Ἡ θάλασσα τὰ κύματα παιδιά της θὰ τὰ κράξῃ,
Γιατὶ τήνε ξεσχίζουνε καὶ τήνε μαρτυρεύουν;
Καὶ τοὐρανοῦ τὰ σύγνεφα μποροῦνε ν' ἀγαπήσουν
Τὸν κεραυνό, τὴν ἀστραπή, τὰ δίδυμα τἀδέρφια,
Τὰ σπλάχνα ποῦ τὰ ἐγέννησαν, Ταχήρ, γιατί φλογίζουν;
Παιδιά! Δὲν ἔχω ἐγὼ παιδιά. Ταχήρ, ὅταν θυμοῦμαι
Πῶς γιὰ νὰ δώσω τὴ ζωή, τὸ αἷμα καὶ τὴ σάρκα
Εἰς τὸ Μουχτὰρ καὶ τὸ Βελῆ, τὸ λύκο καὶ τὸ φίδι,
Ἐπῆρ' ἀπὸ τὴ νειότη μου, ἐπῆρ' ἀπ' τὴν ψυχή μου
Καὶ τὰ στεροῦμαι τώρα ἐγώ, τὰ χαίρονται οἱ δυό τους·
Ὅταν θυμοῦμαι ὅτ' ἔκλεψαν, Ταχήρ, τὴ δύναμή μου
Καὶ τὴ φοροῦν αὐτοὶ γιὰ μέ, κ' ἐγὼ τήνε γυρεύω...
Παιδιά! Δὲν ἔχω ἐγὼ παιδιά. Δὲν ἦλθα ἐδῶ στὸν κόσμο
Νὰ πλάσω νέαις γενεαῖς, μ' ἔστειλαν νὰ χαλάσω.
Ἐσὺ τὸ ξεύρεις καὶ γιατί σὲ σκιάζουν τὰ παιδιά μου;

Τὸ μυστικό μου τῶμαθες, γνωρίζεις τὸν ἐχθρό μου...;
Καὶ τώρα ποῦμαι γέροντας, τώρα καὶ σὺ ποῦ βλέπεις
Ὅτ' ἴσως ὕστερη φορὰ θὰ λάβω στὴ ζωή μου
Εὐτυχισμένη μιὰ στιγμή, τώρα καὶ σὺ μ' ἀφίνεις;...

ΤΑΧΗΡ.

Βιζήρ, δὲν ἐφοβήθηκα...Ἂν ἄχνισα γιὰ λίγο,
Ἤτανε ἡ ἐκδίκηση. Πρόσταξε θέλεις τώρα...

ΑΛΗΣ.

Ὄχι, Ταχήρ, μὴ βιάζεσαι. Τὸ ξεύρεις δὲ μ' ἀρέσει
Ἄδικα καὶ παράλογα νὰ...πέφτω σ' ἁμαρτία.
Θὰ δώσω λόγο καὶ ψυχὴ σ' ἕνα Θεὸ μιὰ μέρα.
Ἄκουσε. Τώρα θἄλθῃ ἐδῶ, νὰ πάρῃ τὴν εὐχή μου
Ὁ υἱός μου ὁ Μουχτάρπασας. Αὔριο τόνε στέλλω
Νὰ πάῃ μακρὰ ϛὸν πόλεμο, π' ἀνάφτῃ ϛὰ Μπαλκάμια (γ).
Δέκα χιλιάδαις τὤδωσα. Θ' ἀφίσῃ πρὶν χαράξῃ
Τὴ Φρόσω καὶ τὰ Γιάννινα. Τοῦ δίδω καὶ γιὰ φίλο,
Νὰ τοὖναι πάντα στὰ πλευρὸ σὰν ἄλλος του πατέρας,
Τὸν τρίτο μας τὸν ἀδελφό, τὸ Βάγια τὸ Θανάση.
Τόνε γνωρίζω ἀπὸ παιδί, τὸ χέρι του δὲν τρέμει...
Ἐγὼ καὶ σὺ θὰ μείνωμε. Αὔριο, τὸ φεγγάρι

Πρὶν ἔβγῃ ἐπάνω ἀπ' τὰ βουνά, Ταχήρη μου, θὰ πᾶμε
Οἱ δυό μας ἥσυχα, κρυφᾶ νὰ εὕροῦμε τὴ Φροσύνη.
Θὰ πάγω ἐκεῖ στὰ πόδια της νὰ πέσω καὶ νὰ κλάψω,
Νὰ τῆς ζητήσω ἕνα φιλί, ἀγάπη κ' ἐσπλαχνία.
Τὰ πλούτη μου, τὴ δόξα μου, στὰ χέρια της θ' ἀφήσω·
Βασίλισσα, σουλτάνα μου, Ταχήρ, θὰ τήνε κάμω,
Νὰ τήνε βλέπ' ἡ ἄνοιξη καὶ νὰ τήνε ζηλεύῃ.
Καὶ ἂν ἄσπλαχνη τὰ δάκρυα μου, Ταχήρ, καταφρονέσῃ,
Ἂν δὲ θελήσῃ τὸ Μουχτὰρ γιὰ μὲ νὰ λησμονήσῃ,
Ὤ! τότε φίλε μου πιστέ, θαὔρῃς ἐσὺ τὸν τρόπο,
Νὰ πλύνῃς τὴν αἰσχύνη μου. Βρίσκεις νερὸ στὴ λίμνη,
Σὰν τὴ δροσοῦλα καθαρό... Εἶναι βουβὸ τὸ κῦμα,
Καὶ ὅταν μουγκρίζῃ στὸ γιαλό, ὁ κόσμος δὲ γνωρίζει
Ἂν ἦναι θρῆνος, ἢ βοή, ἂν ἦναι μοιρολόγι...

Σύρε νὰ κράξῃς τὸ Μουχτάρ. Ἐδῶ σὰν ἔλθῃ ἐμπρός μου,
Στάσου στὴ θύρα ἀκίνητος. Κι' ἀνίσως καταλάβῃς
Ἀπὸ μιὰ μόνη του ματιά, ἀπὸ μιὰ μόνη λέξη
Ὅτι ἔμαθε τὸ μυστικό... Ταχήρ, ἐσὺ τὸ ξεύρεις,
Δὲν εἶν' ὁ Ἀλῆς ἀχάριστος... Ἂν μοὔτανε γραμμένο
Ἀπόψ' ἐδῶ νὰ στερηθῶ, ἕνα παιδὶ νὰ κλάψω...
Ἐσὲ θὰ πάρω γιὰ παιδί, ἐσένα θ' ἀγκαλιάσω.
Σύρε, Ταχήρ, στὰ χέρια σου εἶν' ὅλαις μου ἡ ἐλπίδαις...

Ταχήρ, Ταχήρ, λησμόνησα...Πῶς δὲ φορεῖς ἀπόψε
Οὔτε μαχαῖρι οὔτε σπαθί; Χίλιαις φοραῖς σοῦ τὦπα
Νὰ τάχῃς πάντα συντροφιά...Εἶναι κακὸς ὁ κόσμος.
Ἔπειτα τὤχω σ' ἐντροπὴ νὰ βλέπω τὸ λειοντάρι,
Ποῦ πάντα στέκει ἄγρυπνο σιμά μου, στὸ πλευρό μου,
Νὰ μὴ δείχνῃ τὰ δόντια του, τὰ φοβερά του νύχια...
Πᾶρε, Ταχήρ, γι' ἀγάπη μου, πᾶρε νὰ μὲ θυμᾶσαι.
Εἶναι μικρὸ τὸ χάρισμα...Ποιὸς ξεύρει, τὸ μαχαῖρι,
Ποῦ τώρα ἀπὸ τὴ μέση μου βγαίνει, γιὰ νὰ στολίσῃ
Τἀνδρειωμένα στήθη σου, ποιὸς ξεύρει πόση δόξα,
Ἀγαπημένε μου Ταχήρ, τὸ καρτερεῖ στὸν κόσμο.
Σύρε νὰ κράξῃς τὸ Μουχτάρ, σύρε μὲ τὴν εὐχή μου.

Σκύφτει ὁ Ταχὴρ τὸ μέτωπο, ἀχνὸς σὰν πεθαμμένος,
Φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ Ἀλῆ καὶ παίρνει τὸ μαχαῖρι.
Ἔμεινε μόνος ὁ φονειᾶς. Πικρὰ χαμογελῶντας
Ἐκύτταξε τὸ φίλο του, ποῦ φεύγοντας γυρίζει
Νὰ προσκυνήσῃ τρεῖς φοραῖς τὸν ἀδελφοπητό του (δ).

. . . . .

Ἐπάνω κάτω ἀνήσυχος σὰν τίγρις πεινασμένη,
Ποῦ καρτερεῖ τὸ θῦμά της, πατεῖ καὶ παραδέρνει.
Ῥίχνει τὸ χέρι στἄρματα. Τὰ δυό του τὰ πιστόλια

Ἦσαν γεμάτα, ἕτοιμα. Τραβᾷ τὸ γιαταγάνι,
Γλιστρᾷ σὰ φίδι, ἀνέμποδα προβαίνει ἀπὸ τὴ θήκη.
Τὸ πάθος, ἡ ἐκδίκηση, τὸν πνίγει τὸν τυφλόνει.
Ἄνοιξε τὸ παράθυρο, λαίμαργα καταπίνει
Τὸ ἀγεράκι τῆς νυχτός, ποῦ ἀθῶο δὲ γνωρίζει
Πῶς τέτοια στήθη τὤμελλε τὸ μαῦρο νὰ δροσίσῃ.
Ἐσήκωσε τὸ μέτωπο. Τὸν οὐρανὸ σκεπάζουν
Βαρειά, πυκνὰ τὰ σύγνεφα. Λὲς κ'ἔκλεισε τὰ μάτια
Νὰ μὴ τὸ δῇ στὸ πρόσωπο καὶ νὰ μὴ τὸν ἀκούσῃ...

. . . . .

ΑΛΗΣ μόνος (ε).

Δὲν ἔχεις θάῤῥος νὰ μὲ ἰδῇς ἐσύ, ὅποιος κι'ἂν ἦσαι.
Τὰ γαλανὰ τὰ μάτια σου, σκέπασε, κρύψε, κλεῖσε.
Πάρε τὰ μαῦρα σύγνεφα, κάμε τὰ βλέφαρά σου·
Τὸν κεραυνό, τὴν ἀστραπὴ δεῖξέ μου στὰ πλευρά σου·
Ὁμίλησέ μου μὲ βρονταῖς, σεισμούς, ἀνεμοζάλη·
Τὸ βλέπεις, δὲ σὲ σκιάζομαι, δὲ γέρνω τὸ κεφάλι.
Σ'ἔκραξα, σ'ἐβλασφήμησα. Ἂν ἦσαι σὺ Θεός μου,
Ἔλα μιὰ νύχτα ἐμπρός μου.

Τὴ δύναμή μου δὲ χρωστῶ στὴ μοῖρα, σὲ κανένα.
Μὲ πλάσανε τὰ χέρια μου. Δὲν εἶμαι σὰν ἐσένα,
Ποῦ εὑρέθηκες μονάχος σου χωρὶς ἐχθροὺς στὴ φύση.
Κ' ἕνα παιδάκι ἐδύνατο εὔκολα νὰ νικήσῃ
Τὸ χάος καὶ τὴν ἄψυχη τὴν ὕλη, ποῦ ἐκοιμᾶτο,
Καὶ πεθαμμένη κι' ἄνεργη ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἐπλανᾶτο.
Ἂν ἦσαι ἀλήθεια δυνατός, χάλασε αὐτὴν τὴν πλάση,
Γιατὶ θὰ σὲ χαλάσῃ.

Καταίβα ἐδῶ, σὲ χαρτερῶ. Πᾶρε γιὰ σύμμαχό σου,
Ἂν θέλῃς τὸ μονάκριβο τὸ πλᾶσμα τῶν χειρῶν σου,
Τὸ Θάνατον, τὸ τέκνο σου, τὸ μόνο καύχημά σου.
Καὶ τρέξ' ἐδῶ στὰ Γιάννινα, δεῖξέ μου τὴν ἀνδρειά σου.
Γιατί, γιατί μὲ πολεμεῖς κρυμμένος στὸν αἰθέρα
Καὶ λίγο λίγο τὴ ζωὴ μοῦ κλέφτεις κάθε μέρα
Καὶ τρῷς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τρέφεις μὲ μανίαν
Δειλὴν ἀθανασίαν;

Ἂν ἦσαι παντοδύναμος, γιατί νὰ μὴ θελήσῃς
Τὸ σπόρο, ποῦ μ' ἐγέννησε, στὴ μήτρα ν' ἀφανίσῃς;
Γιατί τὴ σπίθα, πῶμελλε τὸν κόσμο σου νὰ κάψῃ,
Ἀκόμη δὲν τὴν ἔσβυσες; Γιατί, προτοῦ ν' ἀνάψῃ,
Μ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν πνοή, ποῦ σῶφυγε ἀπ' τὰ χείλη
Τὴν ὥρα, ποῦ ἐζωντάνεψες στὰ χέρια σου τὴν ὕλη,
Γιατί δὲν τὴν ἐφύσησες; Πές μου το, τί σοῦ φταίω,
Ἂν τώρα ἐγὼ σὲ καίω;

Πολλοὶ δὲ σὲ πιστεύουνε, τὴν ὕπαρξή σου ἀρνοῦνται,
Γιὰ νὰ μὴ σ' ἔχουν ἔμποδο, δειλοί, νὰ μὴ φοβοῦνται.
Ἐγὼ ὁ Ἀλῆς σ' ἐπίστεψα, γιὰ νὰ σὲ πολεμήσω.
Τὸ βλέπεις πόσους σάρπαξα! Τὸ βλέφαρο νὰ κλείσω,
Χιλιάδαις πέφτουνε στὴ γῆ ἐμπρὸς στὴ δύναμή μου,
Κ' ἐσένα σ' ἐλησμόνησαν, λατρεύουν τὸ σπαθί μου.
Πᾶρέ μου τὰ γεράματα, δῶσέ μου τὴ ζωή σου
Κ' ἔλα μ' ἐμὲ μετρήσου.

Μέσα στὸ μνῆμα καρτερεῖς νἀλθῆς νὰ μὲ παιδέψῃς!
Δὲ σὲ φοβοῦμαι οὔτ' ἐκεῖ· τὴ φύση ν' ἀνατρέψῃς
Γιὰ τὸν Ἀλῆ δὲ δύνασαι. Τὴ γῆ γιὰ παλλακίδα
Θὰ πάρω στὸ κρεββάτι μου· κι' ἀπόκρυφη ἐλπίδα
Μοῦ λέγει ἀπὸ τὴ σάρκα μου πῶς θάβγῃ, θὰ φυτρώσῃ
Πικρὴ χολὴ τὸν κόσμο σου κ' ἐκεῖ νὰ φαρμακώσῃ.
Κι' ἀθάνατος θὰ νὰ γενῶ, θὰ μ' ἔχῃς πάντα ἐμπρός σου
Σκοτάδι μὲς τὸ φῶς σου.

Κ' ἐκεῖ 'ποῦ ἡ ἀχτίδαις σου ἀπὸ ψηλὰ θὰ βρέχουν
Ζωὴ κι' ἀγάπη στὰ φυτά, πάντα μαζὺ θὰ μ' ἔχουν.
Κρυφός, αἰώνιος ἐχθρός, μαύρη φθορὰ καὶ σῆψις
Καὶ θάνατος παράκαιρος ἐκεῖ, ποῦ θὰ μὲ κρύψῃς.
Τὰ ῥόδα, πρὶν ν' ἀνθίζουνε, θὰ φθείρω, θὰ μαραίνω,
Τὴν εὐμορφιά, τὴ δύναμη θὰ τρώγω νὰ χορταίνω.
Τὸ βλέπεις ἂν σὲ σκιάζωμαι. Καὶ ζῶν καὶ πεθαμμένος
Θὰ νἆμαι ἀνδρειωμένος.

'Απόψε τὸ ἀπεφάσισα, ἀπόψε θὰ σοῦ δείξω
Πῶς κάθε ἀγάπη ἀνθρώπινη μπορῶ νὰ καταπνίξω.
Πατέρας σὰν ἐσένανε ἔπλασα τὰ παιδιά μου,
Καὶ τώρα, ποῦ τὸ θέλησα, θὰ φάω τὰ σωθικά μου.
Ἂν μῶδωκες τὸν ἔρωτα γιὰ νὰ μὲ μαρτυρέψῃς,
Καρτέρεσε καὶ θὰ μὲ ἰδῇς καὶ τότε θὰ πιστέψῃς.
Δὲ σοῦ ζητῶ βοήθεια, δὲ θέλω ἐλεημοσύνη,
Θἀρπάξω τὴ Φροσύνη.

ΜΟΥΧΤΑΡ.

Φροσύνη!... Ἄχ! τί ὄνομα! Πατέρα μου, Βιζήρη!...

ΑΛΗΣ.

Καλῶς το τὸ παιδάκι μου. Πῶς ἄργησες Μουχτάρη;...

. . . . .

Καὶ πράσινος σὰν τὴν ὀχιὰ ὁ ἄθεος ἐκεῖνος
Μὲ μιὰ βλασφήμια, πῶμεινε κρυμμένη στὸ λαρύγγι,
Ἔφτυσε κατὰ πρόσωπο τὸν οὐρανὸ καὶ τἄστρα.
'Ακούμβησε τὸ χέρι του σιγὰ στὸ γιαταγάνι
Κι' ἀτάραχος ξαπλώθηκε στοῦ λεονταριοῦ τὸ δέρμα.
'Εμπρός του στέκετ' ὁ Μουχτὰρ καὶ καρτερεῖ ν' ἀκούσῃ
Σὰ λείψανο, σὰ μάρμαρο τὰ λόγια τοῦ Βιζήρη.

. . . . .

ΑΛΗΣ.

Βλέπεις πῶς μὲ κατάντησαν, Μουχτάρ, τὰ γερατεῖα!
Μὴ μὲ ξεσυνερίζεσαι. Τὰ φύλλ' ἀπὸ τὸ δένδρο,
Ποῦ ἐσκέπαζε τὴ Ῥούμελη μὲ τὸν πλατὺ τὸν ἴσκιο,
Τὰ βλέπεις ἐκιτρίνισαν, πρῶτος βορειᾶς τὰ ῥίχνει.
Ἐσὺ εἶσαι τὸ βλαστάρι μου. Ὅση ζωὴ κι' ἂν εἶχα,
Τὴν ἔῤῥιξα στὰ στήθη σου. Ὁ Πλάστης μ' ἐσπλαχνίσθη
Καὶ μῶδωκε τὴ χάρη του καὶ μ' ἄφηκε νὰ ζήσω,
Νὰ ἰδῶ καλὰ γεράματα. Εὐχαριστῶ σε, Θεέ μου!
Πᾶρε, παιδί μου, τὴν εὐχή, ποῦ κλαίοντας σοῦ δίδω,
Καὶ τρέξε, τρέξε γρήγορα, Μουχτάρ, νὰ πολεμήσῃς.
Θυμήσου τὸν πατέρα σου καὶ τἄσπρά του τὰ γένεια.
Νἄρχωντ' ἀπὸ τὸ Δούναβι πουλιὰ νὰ τραγουδοῦνε
Τοῦ υἱοῦ μου τὴν παλληκαριὰ κ' ἐγὼ νὰ ξανανειόνω.
Ν' ἀκούω πάντα τὸ Μουχτὰρ μὲς τὴ φωτιὰ σὰ χάρος,
Σπαθί, μαχαῖρι δίστομο ν' ἀστράφτῃ, νὰ θερίζῃ·
Σύρε, Μουχτάρ, καὶ γύρισε ἐδῶ στὴν ἀγκαλιά μου
Καὶ μὴ μ' ἀφήσῃς ἔρημο στὴν ὥρα τὴ στερνή μου.
Θέλω μ' αὐτὰ τὰ χέρια σου τὸ λάκκο νὰ μοῦ σκάψῃς,
Καὶ γράφε μου συχνὰ συχνά, καὶ μὴ μὲ λησμονήσῃς.
Παιδί μου, πές μου ἐλεύθερα, τί θέλεις ἀπὸ μένα;...

. . . . .

Κ' ἔκλαιγε ὁ ἀλητήριος, γιατ' ἤτανε γραμμένο
Κι' αὐτά, κι' αὐτά τὰ δάκρυα, τὸ αἷμα τῆς ψυχῆς μας,
Πικρὸς στὰ μάτια τοῦ 'Αλῆ περίγελως νὰ γίνουν·
Καὶ τἄβλεπες νὰ στάζουνε ἀπ' τὰ λευκά του γένεια
Καὶ νὰ κυλοῦν, νὰ κρύβωνται στοῦ μαχαιριοῦ τὴ θήκη.

. . . . .

MOYXTAP.

Βιζήρη μου, πατέρα μου, μὴ κλαῖς καὶ μὴ δειλιάζῃς.
'Εσὺ τὸ ξεύρεις ἂν ποτὲ ἐπέστρεψα ἀπ' τὴ μάχη
Κ' ἐντράπηκα στὸ πρόσωπο νἀλθῶ νὰ σὲ κυττάξω·
Πατέρα μου, εἶσαι γέροντας, ἄφες με στὸ πλευρό σου,
Πιστὸς νὰ μείνω σύντροφος. Στεῖλε τὸν ἀδελφό μου.

ΑΛΗΣ.

Γέροντας!...Ποιόνε τὸ Βελῆ;...'Ανάθεμα τὴν ὥρα
Ποῦ ἡ μάνα σου τὸν ἔκαμε!...Θεέ μου σχώρεσέ την!
Θέλεις, Μουχτάρ, νὰ ἐντροπιασθῶ, νἄρχωνται νὰ μοῦ λένε
Πῶς τὸ παιδὶ τ'Αλήπασα, σὰν ἄκουσε τὸν κρότο
Καὶ τὴ φωτιὰ τοῦ τουφεκιοῦ, ἀχνὸ καὶ λιγωμένο
'Εκρύφτηκε γιὰ νὰ σωθῆ στοῦ χαρεμιοῦ τὸν κόρφο; (ς)
"Αν μ' ἀγαπᾷς λυπήσου με. Μὴ τόνε μελετήσῃς.

ΜΟΥΧΤΑΡ.

Τὸ θέλημά σου ἂς γενῇ, πατέρα μου, πηγαίνω.
Μιὰ χάρη μόνον ἀπὸ σέ, μιὰ μόνη χάρη θέλω.
Ἀφίνω ἐδῶ στὰ Γιάννινα, πατέρα, τὴν καρδιά μου.
Μὴ πικραθῇς, ἂν σῶκρυψα τὸ μυστικό μου ὡς τώρα.
Πατέρα μου, ἂν μ' ἀγαπᾷς, σὰν νἆταν θυγατέρα,
Στὴν ἀγκαλιά σου φύλαξε τὴ μαύρη τὴ Φροσύνη...

ΑΛΗΣ.

Μουχτάρ, τὤχα παράπονο ποτὲ νὰ μὴ σ' ἀκούσω
Οὔτ' ἕνα λόγο νὰ μοῦ πῇς γιὰ αὐτή σου τὴν ἀγάπη.
Σύρε, παιδί μου, στὸ καλό, βαρύγνωμο δὲ σῶχω.
Μὰ τὰ σκληρὰ μεσάνυχτα, ὁποῦ μᾶς παραστέκουν,
Ὁρκίζω, ἐδῶ στὰ σπλάχνα μου, ἐδῶ μὲς τὴν καρδιά μου
Σὰν νἆτανε σταλαμματιά, Μουχτάρ, τοῦ αἵματός μου,
Γι' ἀγάπη σου πιστὰ πίστὰ νὰ σοῦ τήνε φυλάξω.
Ὁρκίζω μὲς τὰ μάτια μου, παιδί μου, νὰ τὴν κρύψω
Σὰν ἕνα δάκρυ μυστικό, νὰ μὴ τὴ δῇ κἀνένας.
Κι' ὅποια κι' ἂν μ' εὕρῃ δυστυχιά, ποτέ μου δὲ θὰ κλάψω,
Μὴ τύχῃ καὶ τὸ δάκρυ μου ἄθελα μοῦ ξεφύγῃ.
Σύρε, παιδί μου, κ' εἶν' ἀργά! Ἔλα νὰ σὲ φιλήσω.
Θυμήσου τὸν πατέρα σου...Σύρε μὲ τὴν εὐχή μου!

. . . . .

Ἐσμίξανε τὰ χείλη τους οἱ ἄπιστ' οἱ φονειάδες,
Καὶ τὸ φιλὶ τ'Ἀλήπασα στὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ του
Εἶναι μιὰ μύτη μαχαιριοῦ καὶ μιᾶς ὀχιᾶς τὸ δόντι.
Φεύγ' ὁ Ταχήρης κι' ὁ Μουχτάρ, μένει ὁ Βιζήρης μόνος.
Χαρούμενος ποῦ ἐνίκησεν, ἁπλόνεται στὸ στρῶμα.
Καὶ γιὰ νὰ δώσῃ μιὰ ςερνὴ βλασφήμια τοῦ Χριςοῦ μας,
Χαμογελῶντας τρεῖς φοραῖς ἔκαμε τὸ σταυρό του
Καὶ βγάνει ἀπὸ τὸν κόρφο του μ' ἀγάπη καὶ μὲ φόβο
Ἕνα πιστό του φυλαχτὸ καὶ τὸ φιλεῖ καὶ πέφτει (ζ).

Σὲ λίγο ἀποκοιμήθηκεν. Ἀνάσανε κι' ὁ κόσμος,
Ἐχάθηκαν τὰ σύγνεφα, ἔλαμψε τὸ φεγγάρι...
Λὲς καὶ γιορτάζει ὁ οὐρανὸς τὸν ὕπνο τοῦ ἐχθροῦ του.

. . . . .

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΑΣΜΑ.

(α) Κατὰ τὸ 1797, ἀφ' οὗ ὑπὸ φθίσεως πολυχρονίου παρέδωκεν ἡ Ἐνετικὴ πολιτεία τὸ πνεῦμα εἰς χεῖρας τῆς τότε τὰ πάντα καταβροχθιζούσης δορυκτητικῆς τῶν Γάλλων δυνάμεως, ἐπέτυχεν ὁ Ἀλῆς παρὰ τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Γεντίλη νὰ δύναται ἀνεμποδίστως διὰ τοῦ στολίσκου αὐτοῦ νὰ διαπλέῃ τὸν πορθμὸν τῆς Κασσιώπης. Εἰς ἐπιτυχίαν δὲ τούτου ἐσπούδασε πρῶτον νὰ ἐφελκύσῃ τὴν συμπάθειαν τοῦ ὑπασπιστοῦ Ῥόζ, μεταβάντος τότε εἰς Ἰωάννινα πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ τερατουργοῦντος Ἀλῆ. Ἕκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ πόσον πολυτελῶς καὶ φιλοφρόνως ὑπεδέχθη ὁ παμπόνηρος Σατράπης τὸν ξένον ἐκεῖνον. Ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις, ἐπιδείξεις μεγαλείου καὶ πλούτου, ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας καὶ ἀπὸ ἑσπέρας μέχρι πρωΐας διεδέχοντο ἀλλήλας. Κατέπεισεν αὐτὸν τέλος νὰ νυμφευθῇ καὶ τὴν ὡραίαν Ζωΐτζαν καὶ ἠθέλησε μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μουχτὰρ ὡς παράνυμφος νὰ ἑορτάσῃ τὸν γάμον.

Μόλις ἐπανελθόντος τοῦ Ῥὸζ εἰς Κέρκυραν εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι ὁ Ἀλῆς ἀπέλαβε τὴν ποθουμένην ἄδειαν νὰ δύναται ἐλευθέ-

ρως νὰ διαπλέῃ τὴν Ἰονικὴν θάλασσαν. Πλήρης χαρᾶς διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο κατόρθωμα, ἀλλ' ὑποκρύπτων εἰσέτι τὰ ἀποτρόπαια αὐτοῦ σχέδια, ἐξέφραζε δημοσίᾳ τὴν πρὸς τοὺς Γάλλους εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ, καὶ ὤμνυε διὰ τῆς παραχωρήσεως ἐκείνης νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ, εἰμὴ τὴν καταδίωξιν καὶ ἐξόντωσιν ληστρικῶν τινῶν συμμοριῶν, ὑφ' ὧν δῆθεν κατετρύχοντο οἱ ὑπὸ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ κυβέρνησιν διατελοῦντες λαοί.

Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1798 αἴφνης ἐξέπλευσε τοῦ λιμένος τῆς Πρεβέζης ὁ στολίσκος τοῦ Ἀλῆ. Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τίς ὁ σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἀλλὰ πάντες ἐν τῷ μυχῷ τῆς καρδίας αὐτῶν ἐπίστευον ὅτι στυγερόν τι ἔργον ἔμελλε πάντως νὰ διαπραχθῇ. Ἡγεμὼν τῆς ἐκστρατείας ἦτο ὁ αἱμοβόρος Ἰουσούφ, καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο συνέτεινεν εἰς ἐμπέδωσιν τῶν ἐν τῷ κρυπτῷ διαδιδομένων λόγων. Ἀλλὰ τίς ἐτόλμα νὰ ἐκφωνήσῃ λέξιν;

Διετάχθη ὁ στολίσκος ὅσον οἷόν τε νὰ κρύψῃ τὴν πορείαν αὐτοῦ καὶ νύκτωρ νὰ προσορμισθῇ εἰς τὰ παράλια τῆς Χαονίας. Τοῦτο συνέβαινε κατὰ τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα. Ὄρθρου βαθέος ἀπεβιβάσθησαν οἱ φονεῖς ἐκεῖνοι καὶ διαιρεθέντες εἰς δύο σώματα οἱ μὲν ἐτράπησαν ἐπὶ τὴν κώμην Νεβίτσαν, οἱ δὲ ἐπὶ τὸν Ἅγιον Βασίλειον, ἐν ᾧ πάντες οἱ πιστοὶ ἀνυπόπτως ἐν τῷ ναῷ τοῦ Κυρίου ἑώρταζον τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λυτρωτοῦ. Διὸ καὶ ξιφήρεις οἱ Ἀλβανοί, εἰς ἀόπλους καὶ προσευχομένους ἐμπεσόντες, διέφθειραν ἅπαντας ἀπὸ νηπίου μέχρι γέροντος.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

α'.

Τὸ ἐν ἀρχῇ τῶν προλεγομένων δημοτικὸν ᾆσμα ὀφείλω εἰς τὰς ἐρεύνας τοῦ πολυμαθοῦς φίλου μου Παύλου Κατσαΐτου, οὗτινος ἡ ἐμπειρία ἀνεσκάλευσεν αὐτό, ἡ δὲ φιλοφροσύνη ἐπέτρεψε πρὸς ἐμὲ τὴν δημοσίευσιν. Ἡ ἀνακολουθία τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τὸ ἐνιαχοῦ τῶν ἰδεῶν ἀσυνάρτητον ἱκανῶς ἀποδεικνύουσιν ὅτι οὐ μικρὰς ὑπέστη ἐκ τοῦ χρόνου φθοράς, ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μεταβαῖνον καὶ πολυτρόπως διασκευαζόμενον. Ὁπωσδήποτε εἶναι κατ' ἐμὴν γνώμην περιφανὲς τῶν ἡμερῶν ἐκείνων μαρτύριον ὅτι καὶ ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία καὶ ἡ κοινωνία, ἔνθα ἡ Εὐφροσύνη, πρῶτον μὲν ἐν νεανικῇ πλάνῃ, ἔπειτα δὲ ἐν σωτηρίῳ μετανοίᾳ ἐξήντλησε τὸν πολυτάραχον βίον, ἐδικαίωσαν τέλος αὐτὴν μετὰ θάνατον καὶ περιεκόσμησαν διὰ μαρτυρικοῦ στεφάνου τὴν κεφαλήν. Ὁ ἁγνισμὸς οὗτος τῆς Ἑλληνίδος γυναικός, εἰς ὃν μάλιστα ςηρίζεται ὁ κατὰ τοῦ δορυκτητικοῦ στοιχείου δραματιζόμενος τοῦ Ἑλληνισμοῦ θρίαμβος δὲν ἤθελεν ἴσως διεγείρῃ τὴν δικαίαν τοῦ κοινοῦ πρὸς τὴν Εὐφροσύνην συμπάθειαν, ἐὰν ἦτο ἁπλοῦν ποιητικῆς φαντασίας ἀποκύημα. Εὐτυχῶς δὲ τὸν φόβον

τοῦτον διασκεδάζει ἡ διὰ τοῦ εἰρημένου ᾄσματος ἱστορικὴν ἀλήθειαν περιβεβλημένη παράδοσις.

Γιὰ σταυρὸ δὲν ἔχει χρεία,
Γιατὶ ἐσταύρωσε τὰ χέρια·
Εἶναι ἥσυχη καὶ κρύα,
Δὲν τὴν ἔφαγαν μαχαίρια.
Τὰ στήθια τὰ χιονάτα της γήλιος δὲ θὰ μαυρίσῃ·
Πλυμμένα μὲ τὴ θάλασσα καὶ μὲ τὰ δάκρυά της
Ἀσπρότερα καὶ ὁλόλευκα θὰ νὰ φανοῦν στὴν κρίση·
Τὸ κῦμα πλένει τὸ κορμί, τὰ δάκρυα τὴν καρδιά της,
Ἡ βαρυστέναχτη ψυχὴ θὰ λάβῃ τὴν γιατρειά της.

Ἡ ἐκ τῶν στίχων τούτων πνέουσα χριστιανικὴ εὐσέβεια φαίνεται ἀδιστάκτως ἀποδεχομένη ὅτι διὰ τοῦ διπλοῦ βαπτίσματος, τοῦ ὕδατος καὶ τῶν δακρύων, καθαρὰ καὶ ἄσπιλος ἔμελλεν ἤδη ἡ Εὐφροσύνη νὰ παρασταθῇ ἐνώπιον τοῦ ὑπερτάτου τῆς ἀνθρωπότητος κριτοῦ, καθ᾽ ὅσον ἐν μὲν τῇ λίμνῃ, ὥσπερ ἐν καινῇ κολυμβήθρᾳ, ἡγνίσθη ἡ σάρξ, διὰ δὲ τοῦ πόνου τῆς μετανοίας τὸ πνεῦμα.

ϛʹ.

Δὲν μᾶς λανθάνει ὅτι ἄλλα ἄλλως διηγοῦνται τὰ κατὰ τὴν Εὐφροσύνην· ἀλλ᾽ ἐγὼ προτιμῶ ἴσα περὶ τοῦ μαρτυρίου αὐτῆς θρυλεῖ ὁ Πουκεβίλης, ὅστις εἶναι ὅπως λέγεται ἐμπαθέστα-

ραν. Κατά τινας ὁ Ἀλῆς οὐδέποτε ἠράσθη τῆς Ἑλληνίδος ταύτης, ἀλλὰ κατεδίκασεν εἰς θάνατον ὑπὸ μόνης τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς γυναῖκας τοῦ Μουχτὰρ διὰ τὴν ἄνομον σχέσιν, ἥτις ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἀποσπάσασα τὸν ἄνδρα αὐτῶν ἀπὸ τοῦ γυναικωνίτου, ἐγνώσθη τελευταῖον ἐκ τῆς ἑξῆς τυχαίας περιστάσεως. Ἀπελθόντος τοῦ Μουχτὰρ ἐπιταγῇ τοῦ πατρὸς εἰς καταδίωξιν τοῦ Γιωργὴμ πασᾶ, ἡ Εὐφροσύνη, διάγουσα μεμονωμένη ἐν Ἰωαννίνοις, περιεθλίβετο ἤδη ὑπὸ παντοίων στερήσεων. Ἡ δὲ πενία, προελθοῦσα μέχρις ἀπορίας τῶν πρὸς τὸν βίον, ἠνάγκασε τέλος αὐτὴν νὰ προσκαλέσῃ γραῖαν τινά, ἵνα πωλήσῃ δι' αὐτῆς πολύτιμον δακτύλιον. Ἡ γραῖα ἐπορεύθη καὶ πρὸς τὰς γυναῖκας τοῦ Μουχτάρ, αἵτινες, ἀναγνωρίσασαι τὸν δακτύλιον καὶ μαθοῦσαι παρ' αὐτῆς ὅσα περὶ τῆς Εὐφροσύνης ἔτι ἠγνόουν, ἔδραμον παραχρῆμα πρὸς τὸν Ἀλῆν καὶ θρηνοῦσαι καὶ ὀδυρόμεναι ἠξίουν παρ' ἐκείνου ἐκδίκησιν. Ὁ δὲ προθύμως ἐξετέλεσεν αὐτὴν συμπεριλαβὼν καὶ δεκαὲξ ἄλλας ἀθώας γυναῖκας φίλας τῆς Εὐφροσύνης.

Ἴσως ἡ διήγησις αὕτη ἐκυκλοφόρει τότε ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἴσως αὐτὸς ὁ τύραννος ἐπίτηδες ἔπλασε καὶ διέσπειρε τὸν μῦθον. Ἀλλ' ἄπιστον φαίνεται πρὸς ἐμὲ ὅτι εἰς ἱκανοποίησιν τῶν παλλακίδων τοῦ υἱοῦ ἐτιμώρησεν ὁ Ἀλῆς τοσοῦτον ὠμῶς τὰς γυναῖκας ἐκείνας καὶ ἀσυμβίβαστον ὅλως πρὸς τοὺς λίαν περιπαθεῖς τοῦ δημοτικοῦ ᾄσματος λόγους περὶ μιᾶς μόνης τούτων

καὶ ταύτης παραιτίου τοῦ ὀλέθρου τοσούτων ἄλλων ἀθώων, ἐὰν μηδεμία προηγήθη ἠθικὴ πάλη καὶ μηδὲν κατωρθώθη δι' αὐτῆς ὑπὸ τῆς μιᾶς ἐκείνης ἐπίσημος τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐθνικότητος θρίαμβος. Ὁμολογῶ δὲ ὅτι καὶ ἐλάχιστος περὶ τούτου δισταγμὸς ἤθελεν ἀναδείξῃ τὴν ὑπόθεσιν καὶ τοῦ μάλιστα πεζοῦ καλάμου ἀναξίαν.

Ἀπὸ ἁλώσεως Βυζαντίου μέχρι τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀνεγέρσεως διήρκεσεν ὁ καταστρεπτικὸς οὗτος ἀγών. Ἑκατέρωθεν ἀδιάλλακτον μῖσος, ἀκατανόητοι προσπάθειαι, ἀξιοθαύμαστος ἐπιμονή. Ἐπὶ τετρακόσια περίπου ἔτη Ὀθωμανοὶ καὶ Ἕλληνες ἐσκήνουν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, οἱ μὲν ἰσχυρῶς ὑπὲρ τοῦ δεσποτισμοῦ ἀγωνιζόμενοι, οἱ δὲ ἀσθενῶς ὑπὲρ τῆς ἀνακτήσεως τῆς ἐλευθερίας παλαίοντες καὶ οὐδέποτε οὔτε ἀποκάμνοντες οὔτε ὑποχωροῦντες.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη δύναται εὐλόγως νὰ ὀνομασθῇ ἡρωϊκή, ὡς ἐποχὴ ἐν ᾗ συλλαμβάνεται καὶ κυοφορεῖται ἡ μεγάλη περὶ ἐθνότητος ἰδέα, ἀποχωριζομένη τοῦ Βυζαντινοῦ κυκεῶνος καὶ θέλουσα νὰ ὑπάρξῃ ἀφ' ἑαυτῆς, ἐνδυομένη νέαν ἀτομικότητα, νέαν ζωήν, νέον κάλλος. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης διατυποῦται ὁ χαρακτὴρ τοῦ νέου Ἕλληνος, ἄρχεται ἡ βαθμιαία ἀνάπτυξις καὶ προκύπτει σαφῶς ὁ προορισμὸς καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ.

Ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων πρέπει ν' ἀνιχνεύσωμεν καὶ τὴν ἀληθῆ πηγὴν τῆς ἡμετέρας ποιήσεως, ἥτις, πρὶν ἢ μεταβληθῇ εἰς λυρικὴν ἢ δραματικήν, ὀφείλει νὰ λάβῃ ἡρωϊκὴν τουτέστιν ἐπικὴν μορφήν. Λέγων δὲ ἐπικήν, ἐννοῶ τὴν ποίησιν, ἥτις ἀνεξαρτήτως ἰδιαιτέρων τινῶν κανόνων, στηρίζεται κυρίως εἰς τὴν ἱστορίαν, προτίθεται δὲ σκοπὸν αὐτῆς τὴν ἐξύμνησιν σημαντικοῦ τινος γεγονότος ἀναγομένου εἰς ἡρωϊκοὺς χρόνους, μυστηριωδῶς περικεκαλυμμένους ὑπὸ τῆς νεφελώδους παραδόσεως καὶ τῆς ἀμυδρᾶς ἀπομνημονεύσεως τῶν χρονογράφων καὶ τῶν γερόντων.

Διατρέχων τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἀπὸ πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐπαναστάσεως, παρατήρησα ὅτι αἱ ἐποχαὶ ἅπασαι συγχωνεύονται, ὅτι τὰ διαστήματα ἐκλείπουσι καὶ ὅτι ἡ χρονολογία ἀποβαίνει περιττή. Αἱ ἡμέραι πολλάκις παρέρχονται βραδύτεραι τῶν αἰώνων, οἱ δὲ αἰῶνες ἐνίοτε τελευτῶσιν ὡς αἱ στιγμαὶ ἐν τῷ χρόνῳ. — Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος ὑπῆρχον περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἱ αὐτοὶ φόβοι ὡς ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ δευτέρου, ἐνῷ περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ὑπῆρχον αἱ αὐταὶ ἐλπίδες ὡς ἐν τῇ παραμονῇ τῆς εἰκοστῆς πέμπτης Μαρτίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πρώτου ἔτους. — Γεώργιος ὁ Καστριώτης φαίνεται σύγχρονος Εὐθυμίου τοῦ Βλαχάβα, καθὼς Ἀλῆς ὁ Τεπελενλῆς φαίνεται συνεκστρατεύων καὶ ἐκπορθῶν τὴν Ἤπειρον μετὰ τοῦ Βαγιαζίτου. — Ἡ σελὶς αὕτη τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἡ περιλαμβάνουσα τετρακοσίων ἐτῶν παθήματα καὶ ἐλπίδας, σύγκειται ἐκ μιᾶς μόνης περιόδου βουστροφηδὸν γεγραμμένης, ἐν ᾗ ἡ ἔννοια ἔρχεται ἀπὸ τοῦ τέλους πάσης γραμμῆς, ἀναπτύσσεται βαίνουσα πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς χωρεῖ πάλιν πρὸς τὸ τέλος. Ἑπομένως κατ' ἐμὲ εἶναι πάντη ἀδιάφορον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς νέας Ἑλληνικῆς ποιήσεως ἂν τὸ θέμα αὐτῆς ἀνάγεται χρονολογικῶς εἰς τὴν δεκάτην ἕκτην ἢ δεκάτην ἐνάτην ἑκατονταετηρίδα, ἀρκεῖ μόνον ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ νὰ ἦναι τοιοῦτος ὥστε νὰ δύναται νὰ περιληφθῇ εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ἡμῶν ἐποχήν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἤπειρος, εἴτε ἕνεκεν τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέ-

σεως εἴτε ἕνεκεν τῆς φύσεως τῶν τέκνων αὐτῆς, ὑπῆρξεν ἡ ἀκρόπολις, τὸ ἱερὸν βῆμα, ἔνθα ὁ νέος Ἕλλην ἠδυνήθη νὰ προφυλάξῃ ὡς ἄρτον προθέσεως τὴν ἰδέαν τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος, τὸ κατ' ἐμὲ ἔκρινα εὔλογον πρὸς τὸ παρὸν ἐκεῖ νὰ ἀνασκάψω πρὸς ἀνεύρεσιν νέων ποιητικῶν ἐμπνεύσεων καὶ θέματος παρέχοντος στοιχεῖα ἱκανὰ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, ὃν προεθέμην.

Ἴσως μὲ ἕλκουσι πρὸς τὴν Ἤπειρον τὰ ὀστᾶ τῶν προγόνων, ἴσως συνειθισα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας νὰ βλέπω ὑψούμενον ἐνώπιόν μου τὸν γηραιὸν Πίνδον ὡς προσφιλῆ σκιὰν τείνουσαν πρὸς ἐμὲ τὴν χεῖρα· ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ ἀρνηθῶ ὅτι καὶ ἂν εἷς μόνος παλμὸς ἀπομείνῃ ἐν τῇ καρδίᾳ μου, θέλω ἀφιερώσῃ αὐτὸν εἰς τὴν Ἤπειρον.

Ἐκεῖ πεντήκοντα ἔτη πρὸ τῆς ἐποχῆς, εἰς ἣν ἀνάγεται ἡ ὑπόθεσις τοῦ παρόντος στιχουργήματος, ἐκεῖ εἶχον συῤῥεύσῃ οἱ ἀνδρειότεροι ὁπλαρχηγοὶ Ἀκαρνᾶνες, Θεσσαλοί, Μακεδόνες· ἐκεῖ παρεσκευάζετο ἡ ἀνήκουστος πάλη τῆς Σελλεΐδος· ἐκεῖ ἤρξατο διατυπούμενον τὸ πρῶτον περὶ ἀναστάσεως σύνθημα, ἐκεῖ ἔλαβον χώραν τὰ δεινότερα μαρτύρια, αἱ φρικωδέστεραι προδοσίαι, τὰ τολμηρότερα κατορθώματα· ἐκεῖ ἐγείρεται ὡς ἄλλη Βαβυλὼν τὰ Ἰωάννινα, μυστηριῶδες σπήλαιον, ἐξ οὗ ὁρμώμενοι οἱ Μωαμεθανοὶ λόχοι ἔπιπτον κατὰ τῶν γενναίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπερμάχων στρατοπεδευόντων ἐπὶ τῶν μετεώρων τοῦ Πίνδου καὶ τῶν Ἀγράφων.

Περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἐνῷ τὰ

πάντα ἠρέμουν, ἐν ᾧ οὐδὲν σημεῖον οὔτε τῶν δεσμῶν τὴν ῥῆξιν οὔτε τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴν ἀνέγερσιν προεμήνυεν, ἀκούεται φωνὴ μεγάλη βοῶσα ἐκ τῆς Ἄρκτου καὶ λέγουσα, «Ἐγέρθητε». Ἤρξαντο τότε καὶ ψευδοπροφῆται νὰ λαμβάνωσιν ἀνὰ χεῖρας τοὺς χρησμοὺς τοῦ Ἀγαθαγγέλου καὶ τὰς προφητείας τοῦ Λέοντος καὶ ἐπειρῶντο παντοίῳ τρόπῳ νὰ πείσωσι τοὺς τλήμονας ἐκείνους, οἵτινες ἔνοπλοι ἐγρηγόρουν καὶ προσεδόκων πάντοτε τῆς ἀναστάσεως τὴν ὥραν, ὅτι ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ὅτι τὸ προαγγελλόμενον ξανθὸν γένος ἐβάδιζεν ἤδη εἰς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Αἰκατερίνη ἡ δευτέρα ἐκάθητο τότε ἐπὶ τοῦ Ῥωσσικοῦ θρόνου, γυνὴ μεγαλεπήβολος, ἐγκυμονοῦσα ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῆς τὴν μεγάλην τοῦ μεγάλου Πέτρου ἰδέαν. Ἔστρεφεν αὕτη ἐρωτόληπτον βλέμμα πρὸς τὸ Βυζάντιον καὶ χήρα πλήρης εὐρωστίας καὶ νεότητος, ὠρέχθη τῆς σκιᾶς τῶν Παλαιολόγων καὶ ἐπίστευσεν ὅτι ἠδύνατο νὰ συζευχθῇ μετὰ τοῦ φίλου νυμφίου εἰς πνεῦμα ἓν καὶ σάρκα μίαν. Ἵνα δὲ νόμιμον καὶ τέλειον καταστῇ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, ἡ συνέργεια καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἦτο ἀναπόφευκτος. Ἔπρεπεν εἰς τὴν συνομολόγησιν τοῦ προικοσυμφώνου νὰ ὑπογραφῶσι μάρτυρες ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐδύναντο νὰ ἔχωσιν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ κλήρου, ἵνα τοιουτοτρόπῳ προκύψῃ ποτὲ ἡ ἑκουσία παραίτησις ἢ παραχώρησις ἀναντιῤῥήτων δικαιωμάτων. Πρέξενηταὶ ἐγνωσμένης ἱκανότητος ἤρξαντο μετημφιεσμένοι νὰ ἐπισκέπτωνται τὰ ὄρη, τὰς κοιλάδας, τὰς μονὰς τῆς Ἠπείρου.

Θρησκεία καὶ πατρίς, τὰ δύο ταῦτα παντοδύναμα ἐλατήρια πάσης Ἑλληνικῆς καρδίας ἦσαν καὶ τότε οἱ μοχλοὶ, δι' ὧν ἐπειρᾶτο ὁ Κόμης Ὀρλὼφ καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτοῦ ἵν' ἀποκυλίσῃ τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ μεγάλου μνημείου, ἔνθα νήδυμον ὕπνον καθηῦδεν ἡ Πελασγικὴ ψυχή. — Πατρὶς καὶ θρησκεία ἐπέπρωτο καὶ μετὰ παρέλευσιν μιᾶς περίπου ἑκατονταετηρίδος νὰ ἀντηχήσωσι πάλιν ἀπὸ περάτων τῆς Ἄρκτου μέχρι τῶν Θεσσαλικῶν μετεώρων καὶ ὡς ἄλλοι ἠλεκτρικοὶ σπινθῆρες νὰ διοχετεύσωσι τὸ πῦρ εἰς τὰς Ἠπειρωτικὰς καρδίας, αἵτινες κατεφλέχθησαν εὐθὺς ἵνα ταφῶσιν ὑπὸ τὸν σωρὸν τῶν ἐρειπίων τῆς ἰδίας ἑαυτῶν ἐκπυρσοκροτήσεως, ὡς ἐὰν εἴχομεν ἀνάγκην νέων μαρτύρων καὶ νέων περιφρονήσεων.

Τίς ἐξ ἐκείνων, ὅσοι ἔνοπλοι διῆγον τότε τὸν βίον ἐλεύθερον μέν, ἀλλὰ καὶ καταδεδικασμένον εἰς διηνεκεῖς καὶ ἀκάρπους κακουχίας, ἐδύνατο νὰ μὴ πιστεύσῃ ὅτι ἡ διαγελῶσα ἐκείνη ἠὼς ἦτο τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ μέλλον νὰ λαμπρύνῃ τοὺς οὐρανίους θόλους τῆς Ἁγίας Σοφίας;

Καὶ ὅμως ἠπατήθησαν οἱ γενναῖοι, διότι δὲν ἐνεθυμήθησαν ὅτι ἀπὸ τῆς Ἄρκτου δὲν ἠδύνατο ν' ἀνατείλῃ, εἰμὴ ἑσπέριον καὶ ἀμυδρὸν σέλας, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ φαεινὸς φοῖβος τῆς ἐθνικῆς πανηγύρεως. Καὶ ὅμως ἐπίστευσαν. Οἱ διασημότεροι ὁπλαρχηγοὶ τῆς Ἀκαρνανίας, τῆς Αἰτωλίας, τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἠγέρθησαν πλήρεις θάῤῥους καὶ ἐλπίδων ἀτενίζοντες τὸ βλέμμα πρὸς τὴν θάλασσαν, ἥτις ἔμελλεν ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῆς νὰ φέρῃ τοὺς

ρως νὰ διαπλέῃ τὴν Ἰονικὴν θάλασσαν. Πλήρης χαρᾶς διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο κατόρθωμα, ἀλλ' ὑποκρύπτων εἰσέτι τὰ ἀποτρόπαια αὐτοῦ σχέδια, ἐξέφραζε δημοσίᾳ τὴν πρὸς τοὺς Γάλλους εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ, καὶ ὤμνυε διὰ τῆς παραχωρήσεως ἐκείνης νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ, εἰμὴ τὴν καταδάμασιν καὶ ἐξόντωσιν ληστρικῶν τινῶν συμμοριῶν, ὑφ' ὧν δῆθεν κατετρύχοντο οἱ ὑπὸ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ κυβέρνησιν διατελοῦντες λαοί.

Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1798 αἴφνης ἐξέπλευσε τοῦ λιμένος τῆς Πρεβέζης ὁ στολίσκος τοῦ Ἀλῆ. Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τίς ὁ σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἀλλὰ πάντες ἐν τῷ μυχῷ τῆς καρδίας αὐτῶν ἐπίστευον ὅτι στυγερόν τι ἔργον ἔμελλε πάντως νὰ διαπραχθῇ. Ἡγεμὼν τῆς ἐκςρατείας ἦτο ὁ αἱμοβόρος Ἰουσοὺφ, καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο συνέτεινεν εἰς ἐμπέδωσιν τῶν ἐν τῷ κρυπτῷ διαδιδομένων λόγων. Ἀλλὰ τίς ἐτόλμα νὰ ἐκφωνήσῃ λέξιν;

Διετάχθη ὁ στολίσκος ὅσον οἷόν τε νὰ κρύψῃ τὴν πορείαν αὐτοῦ καὶ νύκτωρ νὰ προσορμισθῇ εἰς τὰ παράλια τῆς Χαονίας. Τοῦτο συνέβαινε κατὰ τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα. Ὄρθρου βαθέος ἀπεβιβάσθησαν οἱ φονεῖς ἐκεῖνοι καὶ διαιρεθέντες εἰς δύο σώματα οἱ μὲν ἐτράπησαν ἐπὶ τὴν κώμην Νεβίτσαν, οἱ δὲ ἐπὶ τὸν Ἅγιον Βασίλειον, ἐν ᾧ πάντες οἱ πιστοὶ ἀνυπόπτως ἐν τῷ ναῷ τοῦ Κυρίου ἑώρταζον τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λυτρωτοῦ. Διὸ καὶ ξιφήρεις οἱ Ἀλβανοί, εἰς ἀόπλους καὶ προσευχομένους ἐμπεσόντες, διέφθειραν ἅπαντας ἀπὸ νηπίου μέχρι γέροντος.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

α.

Τὸ ἐν ἀρχῇ τῶν προλεγομένων δημοτικὸν ᾆσμα ὀφείλω εἰς τὰς ἐρεύνας τοῦ πολυμαθοῦς φίλου μου Παύλου Κατσαΐτου, οὗτινος ἡ ἐμπειρία ἀνεσκάλευσεν αὐτό, ἡ δὲ φιλοφροσύνη ἐπέτρεψε πρὸς ἐμὲ τὴν δημοσίευσιν. Ἡ ἀνακολουθία τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τὸ ἐνιαχοῦ τῶν ἰδεῶν ἀσυνάρτητον ἱκανῶς ἀποδεικνύουσιν ὅτι οὐ μικρὰς ὑπέστη ἐκ τοῦ χρόνου φθοράς, ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μεταβαῖνον καὶ πολυτρόπως διασκευαζόμενον. Ὁπωςδήποτε εἶναι κατ' ἐμὴν γνώμην περιφανὲς τῶν ἡμερῶν ἐκείνων μαρτύριον ὅτι καὶ ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία καὶ ἡ κοινωνία, ἔνθα ἡ Εὐφροσύνη, πρῶτον μὲν ἐν νεανικῇ πλάνῃ, ἔπειτα δὲ ἐν σωτηρίῳ μετανοίᾳ ἐξήντλησε τὸν πολυτάραχον βίον, ἐδικαίωσαν τέλος αὐτὴν μετὰ θάνατον καὶ περιεκόσμησαν διὰ μαρτυρικοῦ στεφάνου τὴν κεφαλήν. Ὁ ἁγνισμὸς οὗτος τῆς Ἑλληνίδος γυναικός, εἰς ὃν μάλιστα ϛηρίζεται ὁ κατὰ τοῦ δορυκτητικοῦ στοιχείου δραματιζόμενος τοῦ Ἑλληνισμοῦ θρίαμβος δὲν ἤθελεν ἴσως διεγείρῃ τὴν δικαίαν τοῦ κοινοῦ πρὸς τὴν Εὐφροσύνην συμπάθειαν, ἐὰν ἦτο ἁπλοῦν ποιητικῆς φαντασίας ἀποκύημα. Εὐτυχῶς δὲ τὸν φόβον

τοῦτον διασκεδάζει ἡ διὰ τοῦ εἰρημένου ᾄσματος ἱςορικὴν ἀλήθειαν περιβεβλημένη παράδοσις.

Γιὰ σταυρὸ δὲν ἔχει χρεία,
Γιατὶ ἐσταύρωσε τὰ χέρια·
Εἶναι ἥσυχη καὶ κρύα,
Δὲν τὴν ἔφαγαν μαχαίρια.
Τὰ στήθια τὰ χιονάτα της γήλιος δὲ θὰ μαυρίσῃ·
Πλυμμένα μὲ τὴ θάλασσα καὶ μὲ τὰ δάκρυά της
Ἀσπρότερα καὶ ὁλόλευκα θὰ νὰ φανοῦν ςὴν κρίση·
Τὸ κῦμα πλένει τὸ κορμὶ, τὰ δάκρυα τὴν καρδιά της,
Ἡ βαρυστέναχτη ψυχὴ θὰ λάβῃ τὴν γιατριά της.

Ἡ ἐκ τῶν στίχων τούτων πνέουσα χριστιανικὴ εὐσέβεια φαίνεται ἀδιστάκτως ἀποδεχομένη ὅτι διὰ τοῦ διπλοῦ βαπτίσματος, τοῦ ὕδατος καὶ τῶν δακρύων, καθαρὰ καὶ ἄσπιλος ἔμελλεν ἤδη ἡ Εὐφροσύνη νὰ παρασταθῇ ἐνώπιον τοῦ ὑπερτάτου τῆς ἀνθρωπότητος κριτοῦ, καθ' ὅσον ἐν μὲν τῇ λίμνῃ, ὥσπερ ἐν καινῇ κολυμβήθρᾳ, ἡγιάσθη ἡ σάρξ, διὰ δὲ τοῦ μύρου τῆς μετανοίας τὸ πνεῦμα.

β'.

Δέν με λανθάνει ὅτι ἄλλοι ἄλλως διηγοῦνται τὰ κατὰ τὴν Εὐφροσύνην· ἀλλ' ἐγὼ προέκρινα ὅσα περὶ τοῦ μαρτυρίου αὐτῆς ἔγραψεν ὁ Πουκεύϊλλος, διότι εὗρον τὴν διήγησιν δραματικωτέ-

ραν. Κατά τινας ὁ Ἀλῆς οὐδέποτε ἠράσθη τῆς Ἑλληνίδος ταύτης, ἀλλὰ κατεδίκασεν εἰς θάνατον ὑπὸ μόνης τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς γυναῖκας τοῦ Μουχτὰρ διὰ τὴν ἄνομον σχέσιν, ἥτις ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἀποσπάσασα τὸν ἄνδρα αὐτῶν ἀπὸ τοῦ γυναικωνίτου, ἐγνώσθη τελευταῖον ἐκ τῆς ἑξῆς τυχαίας περιστάσεως. Ἀπελθόντος τοῦ Μουχτὰρ ἐπιταγῇ τοῦ πατρὸς εἰς καταδίωξιν τοῦ Γιωργὴμ πασᾶ, ἡ Εὐφροσύνη, διάγουσα μεμονωμένη ἐν Ἰωαννίνοις, περιεθλίβετο ἤδη ὑπὸ παντοίων στερήσεων. Ἡ δὲ πενία, προελθοῦσα μέχρις ἀπορίας τῶν πρὸς τὸν βίον, ἠνάγκασε τέλος αὐτὴν νὰ προσκαλέσῃ γραίαν τινά, ἵνα πωλήσῃ δι' αὐτῆς πολύτιμον δακτύλιον. Ἡ γραία ἐπορεύθη καὶ πρὸς τὰς γυναῖκας τοῦ Μουχτάρ, αἵτινες, ἀναγνωρίσασαι τὸν δακτύλιον καὶ μαθοῦσαι παρ' αὐτῆς ὅσα περὶ τῆς Εὐφροσύνης ἔτι ἠγνόουν, ἔδραμον παραχρῆμα πρὸς τὸν Ἀλῆν καὶ θρηνοῦσαι καὶ ὀδυρόμεναι ἠξίουν παρ' ἐκείνου ἐκδίκησιν. Ὁ δὲ προθύμως ἐξετέλεσεν αὐτὴν συμπεριλαβὼν καὶ δεκαὲξ ἄλλας ἀθώας γυναῖκας φίλας τῆς Εὐφροσύνης.

Ἴσως ἡ διήγησις αὕτη ἐκυκλοφόρει τότε ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἴσως αὐτὸς ὁ τύραννος ἐπίτηδες ἔπλασε καὶ διέσπειρε τὸν μῦθον. Ἀλλ' ἄπιστον φαίνεται πρὸς ἐμὲ ὅτι εἰς ἱκανοποίησιν τῶν παλλακίδων τοῦ υἱοῦ ἐτιμώρησεν ὁ Ἀλῆς τοσοῦτον ὠμῶς τὰς γυναῖκας ἐκείνας καὶ ἀσυμβίβαστον ὅλως πρὸς τοὺς λίαν περιπαθεῖς τοῦ δημοτικοῦ ᾄσματος λόγους περὶ μιᾶς μόνης τούτων

καὶ ταύτης παραιτίου τοῦ ὀλέθρου τοσούτων ἄλλων ἀθώων, ἐὰν μηδεμία προηγήθη ἠθικὴ πάλη καὶ μηδὲν κατωρθώθη δι' αὐτῆς ὑπὸ τῆς μιᾶς ἐκείνης ἐπίσημος τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐθνικότητος θρίαμβος. Ὁμολογῶ δὲ ὅτι καὶ ἐλάχιστος περὶ τούτου δισταγμὸς ἤθελεν ἀναδείξῃ τὴν ὑπόθεσιν καὶ τοῦ μάλιστα πεζοῦ καλάμου ἀναξίαν.

Ἀπὸ ἁλώσεως Βυζαντίου μέχρι τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀνεγέρσεως διήρκεσεν ὁ καταστρεπτικὸς οὗτος ἀγών. Ἑκατέρωθεν ἀδιάλλακτον μῖσος, ἀκατανόητοι προσπάθειαι, ἀξιοθαύμαστος ἐπιμονή. Ἐπὶ τετρακόσια περίπου ἔτη Ὀθωμανοὶ καὶ Ἕλληνες ἐσκήνουν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, οἱ μὲν ἰσχυρῶς ὑπὲρ τοῦ δεσποτισμοῦ ἀγωνιζόμενοι, οἱ δὲ ἀσθενῶς ὑπὲρ τῆς ἀνακτήσεως τῆς ἐλευθερίας παλαίοντες καὶ οὐδέποτε οὔτε ἀποκάμνοντες οὔτε ὑποχωροῦντες.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη δύναται εὐλόγως νὰ ὀνομασθῇ ἡρωϊκή, ὡς ἐποχὴ ἐν ᾗ συλλαμβάνεται καὶ κυοφορεῖται ἡ μεγάλη περὶ ἐθνότητος ἰδέα, ἀποχωριζομένη τοῦ Βυζαντινοῦ κυκεῶνος καὶ θέλουσα νὰ ὑπάρξῃ ἀφ' ἑαυτῆς, ἐνδυομένη νέαν ἀτομικότητα, νέαν ζωήν, νέον κάλλος. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης διατυποῦται ὁ χαρακτὴρ τοῦ νέου Ἕλληνος, ἄρχεται ἡ βαθμιαία ἀνάπτυξις καὶ προκύπτει σαφῶς ὁ προορισμὸς καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ.

Ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων πρέπει ν' ἀνιχνεύσωμεν καὶ τὴν ἀληθῆ πηγὴν τῆς ἡμετέρας ποιήσεως, ἥτις, πρὶν ἢ μεταβληθῇ εἰς λυρικὴν ἢ δραματικήν, ὀφείλει νὰ λάβῃ ἡρωϊκὴν τουτέστιν ἐπικὴν μορφήν. Λέγων δὲ ἐπικήν, ἐννοῶ τὴν ποίησιν, ἥτις ἀνεξαρτήτως ἰδιαιτέρων τινῶν κανόνων, στηρίζεται κυρίως εἰς τὴν ἱστορίαν, προτίθεται δὲ σκοπὸν αὐτῆς τὴν ἐξύμνησιν σημαντικοῦ τινος γεγονότος ἀναγομένου εἰς ἡρωϊκοὺς χρόνους, μυστηριωδῶς περικεκαλυμμένους ὑπὸ τῆς νεφελώδους παραδόσεως καὶ τῆς ἀμυδρᾶς ἀπομνημονεύσεως τῶν χρονογράφων καὶ τῶν γερόντων.

Διατρέχων τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἀπὸ πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀποκαταστάσεως, παρετήρησα ὅτι αἱ ἐποχαὶ ἅπασαι συγχωνεύονται, ὅτι τὰ διαστήματα ἐκλείπουσι καὶ ὅτι ἡ χρονολογία ἀποβαίνει περιττή. Αἱ ἡμέραι πολλάκις παρέρχονται βραδύτεραι τῶν αἰώνων, οἱ δὲ αἰῶνες ἐνίοτε τελευτῶσιν ὡς αἱ στιγμαὶ ἐν τῷ χρόνῳ. — Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος ὑπῆρχον περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἱ αὐτοὶ φόβοι ὡς ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ δευτέρου, ἐνῷ περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ὑπῆρχον αἱ αὐταὶ ἐλπίδες ὡς ἐν τῇ παραμονῇ τῆς εἰκοστῆς πέμπτης Μαρτίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πρώτου ἔτους. — Γεώργιος ὁ Καςριώτης φαίνεται σύγχρονος Εὐθυμίου τοῦ Βλαχάβα, καθὼς Ἀλῆς ὁ Τεβελενλῆς φαίνεται συνεκστρατεύων καὶ ἐκπορθῶν τὴν Ἤπειρον μετὰ τοῦ Βαγιαζίτου. — Ἡ σελὶς αὕτη τῆς Ἑλληνικῆς ἱςορίας, ἡ περιλαμβάνουσα τετρακοσίων ἐτῶν παθήματα καὶ ἐλπίδας, σύγκειται ἐκ μιᾶς μόνης περιόδου βουστροφηδὸν γεγραμμένης, ἐν ᾗ ἡ ἔννοια ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τέλους πάσης γραμμῆς, ἀναπτύσσεται βαίνουσα πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς χωρεῖ πάλιν πρὸς τὸ τέλος. Ἐπομένως κατ' ἐμὲ εἶναι πάντη ἀδιάφορον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς νέας Ἑλληνικῆς ποιήσεως ἂν τὸ θέμα αὐτῆς ἀνάγεται χρονολογικῶς εἰς τὴν δεκάτην ἕκτην ἢ δεκάτην ἐννάτην ἑκατονταετηρίδα, ἀρκεῖ μόνον ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ νὰ ἦναι τοιοῦτος ὥστε νὰ δύναται νὰ περιληφθῇ εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ἡμῶν ἐποχήν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἤπειρος, εἴτε ἕνεκεν τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέ-

σεως εἴτε ἕνεκεν τῆς φύσεως τῶν τέκνων αὐτῆς, ὑπῆρξεν ἡ ἀκρόπολις, τὸ ἱερὸν βῆμα, ἔνθα ὁ νέος Ἕλλην ἠδυνήθη νὰ προφυλάξῃ ὡς ἄρτον προθέσεως τὴν ἰδέαν τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος, τὸ κατ' ἐμὲ ἔκρινα εὔλογον πρὸς τὸ παρὸν ἐκεῖ νὰ ἀνασκάψω πρὸς ἀνεύρεσιν νέων ποιητικῶν ἐμπνεύσεων καὶ θέματος παρέχοντος στοιχεῖα ἱκανὰ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, ὃν προεθέμην.

Ἴσως μὲ ἕλκουσι πρὸς τὴν Ἤπειρον τὰ ὀστᾶ τῶν προγόνων, ἴσως συνειθισα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας νὰ βλέπω ὑψούμενον ἐνώπιόν μου τὸν γηραιὸν Πίνδον ὡς προσφιλῆ σκιὰν τείνουσαν πρὸς ἐμὲ τὴν χεῖρα· ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ ἀρνηθῶ ὅτι καὶ ἂν εἷς μόνος παλμὸς ἀπομείνῃ ἐν τῇ καρδίᾳ μου, θέλω ἀφιερώσῃ αὐτὸν εἰς τὴν Ἤπειρον. Ἐκεῖ πεντήκοντα ἔτη πρὸ τῆς ἐποχῆς, εἰς ἣν ἀνάγεται ἡ ὑπόθεσις τοῦ παρόντος στιχουργήματος, ἐκεῖ εἶχον συῤῥεύσῃ οἱ ἀνδρειότεροι ὁπλαρχηγοὶ Ἀκαρνᾶνες, Θεσσαλοί, Μακεδόνες· ἐκεῖ παρεσκευάζετο ἡ ἀνήκουστος πάλη τῆς Σελλεΐδος· ἐκεῖ ἤρξατο διατυπούμενον τὸ πρῶτον περὶ ἀναστάσεως σύνθημα, ἐκεῖ ἔλαβον χώραν τὰ δεινότερα μαρτύρια, αἱ φρικωδέστεραι προδοσίαι, τὰ τολμηρότερα κατορθώματα· ἐκεῖ ἐγείρεται ὡς ἄλλη Βαβυλὼν τὰ Ἰωάννινα, μυστηριῶδες σπήλαιον, ἐξ οὗ ὁρμώμενοι οἱ Μωαμεθανοὶ λόχοι ἔπιπτον κατὰ τῶν γενναίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπερμάχων στρατοπεδευόντων ἐπὶ τῶν μετεώρων τοῦ Πίνδου καὶ τῶν Ἀγράφων.

Περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἐνῷ τὰ

πάντα ἠρέμουν, ἐν ᾧ οὐδὲν σημεῖον οὔτε τῶν δεσμῶν τὴν ῥῆξιν οὔτε τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴν ἀνέγερσιν προεμήνυεν, ἀκούεται φωνὴ μεγάλη βοῶσα ἐκ τῆς Ἄρκτου καὶ λέγουσα, «Ἐγέρθητε». Ἤρξαντο τότε καὶ ψευδοπροφῆται νὰ λαμβάνωσιν ἀνὰ χεῖρας τοὺς χρησμοὺς τοῦ Ἀγαθαγγέλου καὶ τὰς προφητείας τοῦ Λέοντος καὶ ἐπειρῶντο παντοίῳ τρόπῳ νὰ πείσωσι τοὺς τλήμονας ἐκείνους, οἵτινες ἔνοπλοι ἐγρηγόρουν καὶ προσεδόκων πάντοτε τῆς ἀναστάσεως τὴν ὥραν, ὅτι ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ὅτι τὸ προαγγελλόμενον ξανθὸν γένος ἐβάδιζεν ἤδη εἰς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Αἰκατερίνη ἡ δευτέρα ἐκάθητο τότε ἐπὶ τοῦ Ῥωσσικοῦ θρόνου, γυνὴ μεγαλεπήβολος, ἐγκυμονοῦσα ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῆς τὴν μεγάλην τοῦ μεγάλου Πέτρου ἰδέαν. Ἔστρεφεν αὕτη ἐρωτόληπτον βλέμμα πρὸς τὸ Βυζάντιον καὶ χήρα πλήρης εὐρωστίας καὶ νεότητος, ὠρέχθη τῆς σκιᾶς τῶν Παλαιολόγων καὶ ἐπίστευσεν ὅτι ἠδύνατο νὰ συζευχθῇ μετὰ τοῦ φίλου νυμφίου εἰς πνεῦμα ἓν καὶ σάρκα μίαν. Ἵνα δὲ νόμιμον καὶ τέλειον καταστῇ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, ἡ συνέργεια καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἦτο ἀναπόφευκτος. Ἔπρεπεν εἰς τὴν συνομολόγησιν τοῦ προικοσυμφώνου νὰ ὑπογραφῶσι μάρτυρες ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐδύναντο νὰ ἔχωσιν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ κλήρου, ἵνα τοιουτοτρόπῳ προκύψῃ ποτὲ ἡ ἑκουσία παραίτησις ἢ παραχώρησις ἀναντιῤῥήτων δικαιωμάτων. Πρέξενηταὶ ἐγνωσμένης ἱκανότητος ἤρξαντο μετημφιεσμένοι νὰ ἐπισκέπτωνται τὰ ὄρη, τὰς κοιλάδας, τὰς μονὰς τῆς Ἠπείρου.

Θρησκεία καὶ πατρίς, τὰ δύο ταῦτα παντοδύναμα ἐλατήρια πάσης Ἑλληνικῆς καρδίας ἦσαν καὶ τότε οἱ μοχλοὶ, δι' ὧν ἐπειρᾶτο ὁ Κόμης Ὀρλὼφ καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτοῦ ἵν' ἀποκυλίσῃ τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ μεγάλου μνημείου, ἔνθα νήδυμον ὕπνον καθηῦδεν ἡ Πελασγικὴ ψυχή. — Πατρὶς καὶ θρησκεία ἐπέπρωτο καὶ μετὰ παρέλευσιν μιᾶς περίπου ἑκατονταετηρίδος νὰ ἀντηχήσωσι πάλιν ἀπὸ περάτων τῆς Ἄρκτου μέχρι τῶν Θεσσαλικῶν μετεώρων καὶ ὡς ἄλλοι ἠλεκτρικοὶ σπινθῆρες νὰ διοχετεύσωσι τὸ πῦρ εἰς τὰς Ἠπειρωτικὰς καρδίας, αἵτινες κατεφλέχθησαν εὐθὺς ἵνα ταφῶσιν ὑπὸ τὸν σωρὸν τῶν ἐρειπίων τῆς ἰδίας ἑαυτῶν ἐκπυρσοκροτήσεως, ὡς ἐὰν εἴχομεν ἀνάγκην νέων μαρτύρων καὶ νέων περιφρονήσεων.

Τίς ἐξ ἐκείνων, ὅσοι ἔνοπλοι διῆγον τότε τὸν βίον ἐλεύθερον μέν, ἀλλὰ καὶ καταδεδικασμένον εἰς διηνεκεῖς καὶ ἀκάρπους κακουχίας, ἐδύνατο νὰ μὴ πιστεύσῃ ὅτι ἡ διαγελῶσα ἐκείνη ἠὼς ἦτο τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ μέλλον νὰ λαμπρύνῃ τοὺς οὐρανίους θόλους τῆς Ἁγίας Σοφίας;

Καὶ ὅμως ἠπατήθησαν οἱ γενναῖοι, διότι δὲν ἐνεθυμήθησαν ὅτι ἀπὸ τῆς Ἄρκτου δὲν ἠδύνατο ν' ἀνατείλῃ, εἰμὴ ἑσπέριον καὶ ἀμυδρὸν σέλας, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ φαεινὸς φοῖβος τῆς ἐθνικῆς πανηγύρεως. Καὶ ὅμως ἐπίστευσαν. Οἱ διασημότεροι ὁπλαρχηγοὶ τῆς Ἀκαρνανίας, τῆς Αἰτωλίας, τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἠγέρθησαν πλήρεις θάῤῥους καὶ ἐλπίδων ἀτενίζοντες τὸ βλέμμα πρὸς τὴν θάλασσαν, ἥτις ἔμελλεν ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῆς νὰ φέρῃ τοὺς

προσδοκωμένους συμμάχους. Ἔβλεπον ἤδη ἐλευθέραν τὴν πατρικὴν αὐτῶν γῆν, ἐπανερχόμενον τὸ ἀρχαῖον μεγαλεῖον, καὶ ἐν ᾧ πάντα ταῦτα μεθύοντες ἐκ τῆς χαρᾶς ἐθεώρουν τετελεσμένα, ἄγνωστος ἔχιδνα ἡ Χάμκω συνελάμβανεν ἐν τῇ ἐπαράτῳ αὐτῆς κοιλίᾳ τὸν ὄφιν, ὅστις ἐπὶ πεντήκοντα περίπου ἔτη ἔμελλε νὰ βασανίσῃ τὸ ὑγειέστερον μέλος τοῦ Ἑλληνικοῦ σώματος.

Ἐντὸς τοῦ εὐτελοῦς καὶ πτωχοῦ Τεβελὲν ἐβλάστανε τότε Ἀλβανός τις νεανίσκος ὁ Ἀλῆς, ἀληθὴς ἐνσάρκωσις τοῦ κακοῦ, ἀνταγωνισμὸς θανάσιμος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καινοφανὲς καὶ παράδοξον τέρας συγκεφαλαιοῦν ἐν ἑαυτῷ πάντα τὰ ἀνοσιουργήματα. Ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα σφαγιάσῃ πᾶν ἱερὸν καὶ ὅσιον. Νόσος πανώλης, ἥτις ὀλίγον ἔλειψε νὰ καταφάγῃ ἅπασαν τὴν Ἑλληνικὴν καρδίαν.

Ἀκατανόητος σύμπτωσις! Ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς τὰ μικρὰ ἐρείπια τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐγείρονται ἐκ τῆς κόνεως πλήρη ἐλπίδος καὶ μέλλοντος, ἀφ' ἑτέρου ὁ Μωαμεθανισμὸς περιβάλλεται τὴν σάρκα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ θηρίου τούτου ὡς φοβερὰν πανοπλίαν, ἵνα ἐν μιᾷ τελευταίᾳ καὶ αἱματηρᾷ συμπλοκῇ καταπνίξῃ τνν γίγαντα καὶ λύσῃ τὸ ἀπὸ τοσούτου χρόνου διαμένον πάντοτε μετέωρον ζήτημα.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἀλῆ τούτου ἐν Ἠπείρῳ δύναται νὰ θωρηθῇ ὡς ἄλλος καταστρεπτικὸς κατακλυσμὸς ἀφανίζων μὲν καὶ πνίγων τὰ πάντα, ἀλλὰ καὶ πλύνων καὶ καθαίρων τὴν ἡμετέραν φυλὴν παντὸς ῥύπου. Ἡ κιβωτὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἐπέ-

πλευσεν ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῆς ἀβύσσου ἐκείνης καὶ θαυμασίως διεσώθη, διότι Θεοῦ δάκτυλος ὡδήγει αὐτήν.

Τὴν μακρὰν σατραπείαν τοῦ μεγάλου τούτου Ἑλληνομάχου ἐμελέτησα ἐπιμελῶς ἀκροώμενος πάντων, ὅσοι ἐπέζησαν, καὶ ἰχνηλατῶν ἐν μέσῳ τῶν διασωθεισῶν παραδόσεων, ὅπως μορφώσω περὶ αὐτοῦ ἀκριβῆ καὶ καθαρὰν ἰδέαν. Ἂν δὲν ἀπατῶμαι, νομίζω ὅτι ἔτυχον τοῦ σκοποῦ. Καὶ ἐπειδὴ πρεσβεύω ὅτι ὁ τύραννος οὗτος δύναται νὰ γίνῃ θέμα ποιήματος ἔχοντος χαρακτῆρα ὅλως Ἐθνικὸν καὶ βασιζομένου ἐπὶ τῆς διηνεκοῦς πάλης δύο ἀσπόνδων καὶ ἀντιθέτων στοιχείων, εἰς ἃ πρέπει νὰ στηρίζηται ἡ νέα Ἑλληνικὴ ποίησις, οὔτε στιγμὴν ἐδίστασα νὰ ἐπιςήσω τὴν προσοχήν μου εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὅπως δυνηθῶ νὰ δράξω τὴν καταλληλοτέραν ὥραν ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν πρὸς ἐξεικόνισιν τοῦ δαίμονος, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ πρὸς ἐξύμνησιν γεγονότος ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως ἀναγομένου εἰς τὴν ὑψηλὴν τῆς ποιήσεως περιωπήν.

Κατὰ τὸ χιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν πρῶτον ἔτος ἐπὶ τῆς ἤδη καθῃμαγμένης σκηνῆς τῶν Ἰωαννίνων παριστάνετο ἀνήκουστον δρᾶμα, ἐπιγραφόμενον ἐν τοῖς Ἠπειρωτικοῖς χρονικοῖς *Ἡ δεκαφτὰ μὲ τὴν Κυρὰ Φροσύνη*. Καίτοι μὴ παντάπασι μηδὲ πρὸς πάντας ἀγνώστων τῶν αἰτίων τῆς θυσίας ταύτης, ἐπιτραπήτω μοι ὅμως χάριν πλείονος σαφηνείας ἡ διὰ βραχέων ἐξιστόρισις τῆς δεινῆς ταύτης καταστροφῆς.

Ἤκμαζεν ἐν Ἰωαννίνοις κόρη θαυμασίου κάλλους καὶ περιφανοῦς γένους ἡ Εὐφροσύνη. Δὲν ἐδύνατο ἑπομένως νὰ μείνῃ ἄγνωςος

τῷ Ἀλῇ, θηρεύοντι ἁπανταχοῦ νέα θύματα πρὸς κόρον τῆς ἀσελγείας αὐτοῦ. Ὑπάρχουσιν ὑποψίαι ὅτι ὁ Ἀλῆς ἐπειράθη νὰ διαφθείρῃ τὴν κόρην, ἀλλὰ φοβηθεὶς ἴσως τὴν κοινωνικὴν αὐτῆς θέσιν, ἀπέστη πρὸς καιρὸν τοῦ ἀνοσίου ἔργου. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ Γαβριὴλ ὁ Γκάγκας, τότε μητροπολίτης Λαρίσσης καὶ θεῖος τῆς Εὐφροσύνης, συνέζευξεν αὐτὴν εἰς γάμον μετὰ Δημητρίου τινὸς, πλουσίου ἐμπόρου, καὶ οὕτως ἐνόμισαν ἅπαντες ὅτι ἡ περιστερὰ διέφυγε τοὺς ὄνυχας τοῦ ἀδδηφάγου ὀρνέου. Δύο τέκνα ἄῤῥενα ὑπῆρξαν ὁ καρπὸς τοῦ γάμου τούτου, ὅτε ὁ Δημήτριος χάριν ἐμπορίου μετέβη εἰς Βενετίαν.

Συνέπεσε τότε ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Βιζήρου Ἀλῆ, ὁ Μουχτάρ, νὰ ἴδῃ τὴν Εὐροσύνην καὶ τρωθεὶς ὑπὸ φλογεροῦ ἔρωτος ἐπεχείρησε διὰ μυρίων τεχνασμάτων καὶ προσφορῶν νὰ δελεάσῃ τὴν σωφροσύνην αὐτῆς. Ἔτυχε τέλος τοῦ σατανικοῦ σκοποῦ καὶ ἔντρομα τὰ Ἰωάννινα ἔμαθον τὴν αἰσχύνην τῆς Ἑλληνίδος καὶ ἐσιώπων μὴ τολμῶντα νὰ ἀντιδράσωσι πρὸς τὰς βουλὰς τῆς ἐπαράτου ἐκείνης οἰκογενείας.

Τοιουτοτρόπως ἐν τῷ βορβόρῳ τῆς ἁμαρτίας ἐκυλίετο ἡ Εὐφροσύνη, τυφλωθεῖσα οὐ μόνον ἐκ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ Μουχτάρ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἔρωτος αὐτοῦ ὃν ᾐσθάνετο ὁμολογουμένως.

Ὁ Ἀλῆς, ὅστις ἤγγιζε πρὸς τὸ γῆρας, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦγε τὸ ἑξηκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἐγίνωσκε τὰ πάντα καὶ ἀντεραστὴς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, κατέβαλε πᾶ-

σαν προσπάθειαν, ὅπως ἀπολαύσῃ τὴν Εὐφροσύνην ἀποσπῶν αὐτὴν ἀπὸ τῆς καρδίας τοῦ Μουχτάρ. Ἡ δὲ ἀπέκρουσεν ἐπιμόνως τὸν πατέρα καὶ οὕτως ἔῤῥιψεν ἀφ' ἑαυτῆς τὸν πρῶτον σπόρον τῆς μετὰ ταῦτα παρὰ τοῦ Ἀλῆ τελεσθείσης ἐκδικήσεως.

Αἴφνης ὁ ἡγεμονεύων τότε Σελὶμ αἰτεῖ παρὰ τοῦ Βιζήρου τῶν Ἰωαννίνων στρατιωτικὴν βοήθειαν πρὸς κατατρόπωσιν ἀντάρτου τινὸς σατράπου τῆς Ἀνδριανουπόλεως. Ἐπελάβετο τῆς εὐκαιρίας ὁ Ἀλῆς, ἵν' ἀποπέμψῃ τὸν Μουχτὰρ καὶ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν πιστὸν καὶ ἀρχαῖον φίλον Ταχὴρ, νύκτωρ εἰσέρχεται εἰς τὸν θάλαμον τῆς Εὐφροσύνης. Ἐκεῖ δέ, ἀφ' οὗ ἔμεινε μόνος, προσπίπτει καὶ αἰτεῖ παρ' αὐτῆς ὡς ἐλεημοσύνην τὸν ἔρωτα, ὃν τοσάκις τῷ εἶχε ἀρνηθῆ, καὶ ματαίως ἐξαντλήσας πανθ' ὅσα ἠδύναντο νὰ πείσωσι τὴν γυναῖκα, ἀποσύρεται καὶ καταδικάζει αὐτὴν εἰς θάνατον ἐπὶ προφάσει ὅτι δῆθεν εἶχε διαφθείρῃ τὴν ἀρετὴν τοῦ Μουχτάρ. Οὐδὲ εἰς τοῦτο ἀρκούμενος συμπεριέλαβεν εἰς τὴν αὐτὴν καταδίκην δεκαὲξ ἄλλας νέας Ἑλληνίδας ἐκ τῶν διασημοτέρων οἰκογενειῶν καὶ φίλας τῆς Εὐφροσύνης.

Ἅπασαι ἐπνίγησαν ἐν τῇ λίμνῃ. Ἡ Εὐφροσύνη λειποθυμήσασα καθ' ὁδὸν ἐξέπνευσεν· ἀλλὰ καὶ νεκρὰ ἐβυθίσθη εἰς τὰ ὕδατα. Τρικυμίας δὲ ἐπελθούσης, πολλὰ τῶν πτωμάτων, ἐν οἷς καὶ τὸ τῆς Εὐφροσύνης, ἐξεβράσθησαν ὑπὸ κυμάτων ἐπὶ τὴν ἀκτὴν καὶ τότε συγγενεῖς καὶ φίλοι ἔδραμον ἵνα δώσωσι ταφὴν εἰς τὰς μάρτυρας ἐκείνας. Ἡ Εὐφροσύνη ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἁγίων Ἀναρ-

γύρων. Ἐπὶ πολλὰ δὲ ἔτη ἐπεσκίαζον τὸν τάφον αὐτῆς ἀγριελαία καὶ κρίνοι εὐωδέστατοι.

Ἐπανελθὼν ὁ Μουχτὰρ ἔμαθε τὸν θάνατον τῆς Εὐφροσύνης καὶ ἐν τῇ μανίᾳ αὐτοῦ ὤμοσεν ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ πατρός. Ἀλλὰ τὸν Ἀλῆν δὲν κατέπληττον τὰ τοιαῦτα καὶ μετ' ὀλίγον νέαι ἀσέλγειαι, νέα κακουργήματα ἀπέσβεσαν ἐκ τῆς καρδίας τοῦ Μουχτὰρ τὴν μνήμην τῆς Εὐφροσύνης.

Αὕτη εἶναι ἡ ὑπόθεσις τοῦ δράματος καί, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, παρέχει ὕλην ἱκανὴν εἰς ἐποποιΐαν.

Καὶ πρῶτον μὲν μετ' ἐπιστασίας μελετῶντες τὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εὑρίσκομεν ὅτι ὁ Ἀλῆς εἶχε φθάσῃ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Εἶχεν ἐξολοθρεύσῃ διὰ μαχαίρας ἢ δηλητηρίου πάντας τοὺς ἐπιφόβους συγγενεῖς ἢ φίλους αὐτοῦ. Εἶχεν ἐπισωρεύσῃ θησαυροὺς ἀνεξαντλήτους καὶ ἤδη συνελάμβανε τὴν ἰδέαν τῆς ἑαυτοῦ ἀνεξαρτησίας. Εἶχε καταστρέψῃ μέγα μέρος τῶν διασημοτέρων ὁπλαρχηγῶν τῆς Ἠπείρου καὶ ἐν τῇ ὑπεροψίᾳ αὐτοῦ ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀκαταδάμαστον καὶ ἱκανὸν νὰ τολμήσῃ ἀποινεὶ τὰ πάντα. Θρασύφρονος καὶ πονηρᾶς ψυχῆς πρότυπον, παρίσταται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Ἀλῆς κεκτημένος πᾶσαν τὴν σατανικὴν τελειότητα. Ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ βλέπει τις ἐσκιαγραφημένην τὴν εἰκόνα τῆς δορυκτησίας, τὸν Μωαμεθανισμὸν γηράσκοντα μέν, ἀλλὰ διατηροῦντα εἰσέτι πάντα τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ τὰ συνθετικὰ στοιχεῖα. Ἦτο ὁ τελευταῖος ἧλος τῆς Ἑλληνικῆς σταυρώσεως.

Εἶχε σχεδιάση τελειοτέραν τοῦ γένους ἡμῶν ὑποδούλωσιν, ἵνα εὐκολώτερον δυνηθῇ μετὰ ταῦτα νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸ ὡς τυφλὸν καὶ παθητικὸν ὄργανον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἰδίου σκοποῦ. Κατὰ τοῦτο δὲ τὸ σχέδιον ἐργαζόμενος, τοὺς μὲν προκριτοτέρους παραλαμβάνει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, τοὺς δὲ πολεμικωτέρους διώκει μέχρι περάτων τῆς γῆς. Βλέπων τὴν Σελλεΐδα ὡς στήλην πυρὸς ὁδηγοῦσαν τοὺς ἐν τῇ σκοτίᾳ πορευομένους, ὀμνύει τὸν ὄλεθρον αὐτῆς. Πολίχναι τινὲς ἐσώζοντο ἐνιαχοῦ δημοκρατικώτερον πολιτευόμεναι καὶ ὁ Ἀλῆς, πρὸς ὃν ἀκατανόητον ἐφαίνετο πῶς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐδύναντο νὰ ὑπάρχωσιν ἄτομα μὴ κλίνοντα τὸν αὐχένα εἰς τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, κατέσκαπτεν αὐτὰς ἐκ συστήματος.

Πρὸς μείζονα δὲ ἐπὶ τὸ στυγερώτερον διαστροφὴν τοῦ τέρατος τούτου συνέτεινεν οὐ μικρὸν καὶ ἡ ἔμφυτος αὐτοῦ περιφρόνησις πρὸς τὰ θεῖα. Πολλάκις μαινόμενος ἐν τῇ ὑπεροψίᾳ αὐτοῦ ἐξύβριζε τὴν θεότητα καὶ ἠγωνίζετο νὰ πείσῃ καὶ τοὺς ἄλλους ὅτι πέραν τοῦ μνήματος οὔτε κρίσις ὑπῆρχεν οὔτε ἀνταπόδοσις. Τοιαῦτά τινα διαλεγόμενος ἐξέφραζε μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ πρὸς τὸν Κανα-βόν, ὕποπτον ἤδη καὶ ἐν κρυπτῷ καταδεδικασμένον εἰς θάνατον.

Αἱ ἰδέαι, αἵτινες ἐβλάστησαν ἐν μέσῳ τῶν αἱμάτων τῆς μεγάλης τῶν ὀγδοήκοντα ἐννέα ἐπαναστάσεως, φερόμεναι ἐπὶ τῆς δορυκτητικῆς τῶν Γάλλων αἰχμῆς, εἰσεχώρησαν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σατραπεῖον τοῦ Ἀλῆ καὶ συνέτειναν εἰς ἐπισχυρισμὸν ὅσων περὶ θεότητος ἐπρέσβευεν. Ἠρέσκετο δὲ τὰ μέγιστα ἀκροώμενος τῶν

ξένων τούτων καὶ πολλὰ περὶ ἀθεΐας διδασκόμενος, εἴτε διότι πραγματικῶς ᾐσθάνετο τὴν ἀνάγκην τοιούτου δόγματος, εἴτε διότι καὶ ὑπό τινων αἱρετικῶν Ὀθωμανῶν οὐχὶ ἄλλως δοξαζόντων εἶχε ἤδη μυηθῆ τὰ τοιαῦτα.

Καὶ ὅμως ὁσάκις μέγα τι καὶ ἀπροσδόκητον δυστύχημα ἐνέσκηπτεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἔντρομος ὑπὸ παντοίων δεισιδαιμονιῶν, ᾐσθάνετο ἐπὶ τοῦ αὐχένος βαρὺν τὸν πιέζοντα τῆς θείας δυνάμεως δάκτυλον καὶ τότε μόνον κατέφευγεν εἰς τὴν προσευχήν. Ἀπορῶν δὲ τίνα θεὸν νὰ ἐπικαλεσθῇ, ποτὲ μὲν γονυπετὴς ἔτυπτε τὰ στήθη καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τῆς Θεομήτορος, ποτὲ δὲ ἐδάκρυε στενάζων ἐνώπιον τοῦ ψευδοπροφήτου. Προσεκάλει μάγους, χειρομάντεις, ὀνειροκρίτας, συνεβουλεύετο μετ' αὐτῶν καὶ δὲν ἐσχύνετο φέρων περὶ τὸν τράχηλον καὶ ἐπὶ τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἐγκόλπια καὶ μαγικὰ φυλακτήρια.—Αἱ στιγμαὶ αὗται ἦσαν ὅμως σπανιώταται καὶ συνήθως ἐν τῇ ὁρμῇ τοῦ αἵματος καὶ τῇ ἐπιποθέσει νέων μαρτυρίων εὕρισκε τὴν θεραπείαν τῆς ἑαυτοῦ ἀπογνώσεως.

Ἐνώπιον τοῦ Ἀλῆ τούτου παρίσταται ἡ Εὐφροσύνη ἀληθὲς καὶ πιστὸν σύμβολον τῆς τότε Ἑλληνικῆς κοινωνίας. Ἀμίαντος καὶ καθαρὰ ἕνεκεν τῆς καταγωγῆς αὐτῆς δὲν ἠδύνατο νὰ τηρήσῃ ἀνέπαφον τὴν παρθενικὴν αὐτῆς ἀγνότητα, ἀλλὰ παραδοθεῖσα πρὸς καιρὸν ἐκ τοῦ ψευδοῦς μεγαλείου καὶ τοῦ [illegible] φέγγους τοῦ δεσπόζοντος τότε ἐν Ἰωαννίνοις, παρέδωκε τὴν ψυχὴν καὶ τὴν σάρκα εἰς χεῖρας τοῦ [illegible] [illegible]. Ἡ τερα-

τώδης αὕτη καὶ συμβολικὴ μίξις, ἐξ ἧς ἐδύναντο νὰ προκύψωσι δεινὰ ἀθεράπευτα, ἔτεινε πρὸς ταχυτέραν πραγματοποίησιν τῶν καταχθονίων σκοπῶν τοῦ τυράννου. Διὸ καὶ μετὰ φρίκης παρατηροῦμεν ὑπηρετοῦντας τότε καὶ μετὰ ταῦτα, εἴτε ὡς συμβούλους εἴτε ὡς ὁπλαρχηγούς, πολλοὺς τῶν διασημοτέρων Ἑλλήνων.

Τοιαύτη ἡ Εὐφροσύνη δὲν ἤθελεν εἶσθαι βεβαίως ἀξία τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως. Ἀλλ' ἡ μετάνοια, ἡ ῥυομένη ψυχὴν ἐκ θανάτου, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ πρὸς ἀνάπλασιν τῆς Ἑλληνίδος γυναικός. Μόλις ὁ ἐραστὴς ἀπέρχεται καὶ μόλις ἐκείνη ἀπομονοῦται, εὐθὺς ἀναλαμβάνει τὸν ἀληθῆ αὐτῆς χαρακτῆρα. Ἀποκρούει τὸν Ἀλῆν, ἀποποιεῖται τὰ δῶρα αὐτοῦ, ἀδακρυτὶ δέχεται τὸν θάνατον, ὡς μόνον μέσον ἐξιλεώσεως, καὶ τοιουτοτρόπῳ καθίσταται ἀξία τοῦ μαρτυρικοῦ στεφάνου, ὃν ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῆς ἔθεσε πενθηφοροῦσα ἡ ταλαίπωρος Ἤπειρος.

Ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν ἐθεώρησα τὴν Εὐφροσύνην. Ἡ πάλη εἶναι προφανής. Λείπεται δὲ εἰς τὴν ποίησιν νὰ δείξῃ τὴν νίκην τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ὀρθοδοξίας κατὰ τοῦ ἐξολοθρευτικοῦ στοιχείου τῆς κατακτήσεως. Πρὸς ἔργον τοσούτῳ δυσχερὲς ἦσαν ἀνεπαρκεῖς αἱ δυνάμεις μου. Ἡ μόνη ἐλπὶς ὅτι πραγματευόμενος τὸ θέμα τοῦτο ἠδυνάμην νὰ ἰχνογραφήσω ποίημα ἀληθῶς Ἑλληνικόν, ἀνεξάρτητον τοῦ νέου ῥωμαντισμοῦ καὶ ἐπωφελὲς ἅμα καθ' ὅσον διεφώτιζεν ἐποχήν, μεθ' ἧς συνάπτεται ἡ πρώτη σελὶς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, ἡ ἐλπὶς αὕτη μὲ ἐνεθάῤῥυνε μέχρι τέλους.

Έκρινα εὔλογον ν' ἀντικαταστήσω ἀντὶ τοῦ Γαβριὴλ θείου τῆς Εὐφροσύνης, οὐχὶ ἰσχυρῶς βαστάσαντος τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον, τὸν Ἄρτης ἀείμνηστον Ἰγνάτιον, ἀρχιερατεύοντα ἀπὸ τοῦ 1798 καὶ γνωστὸν ἐν πάσῃ τῇ Ἑλληνικῇ γῇ διά τε τὴν ἁγιότητα τῶν ἠθῶν καὶ τὴν καρτερίαν, ἣν ἔδειξε διώκων τὴν μεγάλην περὶ ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως ἰδέαν. Ὁ μέγας οὗτος συνωμότης, ὁ θαυμασίως διαφυγὼν μετὰ ταῦτα τοὺς ὄνυχας τοῦ Ἀλῆ, δύναται δικαίως νὰ ἀπαιτήσῃ θέσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ποιήσει. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ᾐσθάνθην ἐξ ἀρχῆς, φοβοῦμαι δὲ μὴ τὰ ἄνθη ὅσα ἔῤῥανα ἐπὶ τὸ ἱερὸν χῶμα τὸ καλύπτον τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ, δὲν εἶναι οὔτε τόσον εὐώδη οὔτε τόσον εὐθαλῆ, ὅσον ἡ καρδία μου ἐπεθύμει. — Αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη!

Ἄλλους τινὰς ἀσημάντους ἀναχρονισμοὺς παρεδέχθην ἐκουσίως, ἵνα μὴ παραλείψω γεγονότα δυνάμενα καὶ ἀκτῖνα φωτὸς νὰ ἐπιπέμψωσιν εἰς τὴν ζοφώδη ἐκείνην ἐποχήν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ἡ ἱστορικὴ παράδοσις ὑπῆρξεν ἡ πυξίς, ἥτις μὲ ὡδήγησεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

. . . .

Τοῦ δὲ περὶ γλώσσης πολυθρυλήτου ζητήματος, ἑπόμενος εἰς τὴν ἐμὴν καὶ σεβόμενος τὴν τῶν ἄλλων πεποίθησιν, οὔτε ἀναλαμβάνω οὔτ' ἤθελον ἀναλάβει ποτὲ τὴν εὐθύνην τῆς ἐπιλύσεως.

Αἱ δύο αὗται κῶμαι, διά τε τὸ ἐρυμνὸν τῆς θέσεως καὶ τὸ ἐμπειροπόλεμον τῶν κατοίκων σώζουσαι πάντοτε τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν, ἀπόρθητοι ὅλως ἐνομίζοντο ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν. Διὸ καὶ μέγα κλέος ἐκ τῆς καταστροφῆς αὐτῶν περιεγένετο πρὸς τὸν Ἀλῆν, ἐξ οὗ καὶ τὸ Λιβάνιον κατά τινα τῆς ἀνδρίας πρὸς τὴν ἐπιβουλὴν βάρβαρον σύγχυσιν ἐπέθηκεν αὐτῷ τὴν κομπώδη τοῦ ἰσλὰν (λέοντος) ἐπωνυμίαν. Ἔχαιρε λοιπὸν ὁ τύραννος ἀκούων ἐπαναλαμβανομένην ὑπὸ τοῦ σμήνους τῶν εὐκολάκων αὐτοῦ τὴν πολύκροτον ἐκείνην προσηγορίαν, δι' ἧς ἐξισοῦτό πρὸς τὸν βασιλέα τῶν θηρίων, καὶ ἠρέσκετο τὰ μέγιστα κατακλινόμενος ἐπὶ λεοντῆς, ὥςπερ ὑλικώτερον διὰ τοῦ συμβόλου τούτου εἰκονίζων τὸ ἄλκιμον αὐτοῦ καὶ θυμοειδὲς καὶ οὐ μόνον λεοντώνυμος ἀλλὰ καὶ λεοντοδάμας τις ἀναδεικνύμενος.

(6) Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ἡ Χάμκω κατέλιπεν εἰς τὸν υἱὸν κληρονομίαν τὸ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτῆς μῖσος καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐκδικήσεως, ἥτις καὶ ἐτελέσθη ὕστερον διὰ τῆς μετά τινα ἔτη συνδρομῇ τοῦ Ἀθανασίου Βάγια γενομένης σφαγῆς τῶν Γαρδικιωτῶν. Δὲν ἠδυνήθη ἡ Ἐριννὺς ἐκείνη, οὐδὲ καθ' ἣν ὥραν ἐν μέσῳ φρικωδεστάτης ἀγωνίας παρέδιδε τὸ σατανικὸν αὐτῆς πνεῦμα, νὰ λησμονήσῃ ὅτι τῷ 1746 ἐπιτεθεῖσα πρὸς τοὺς Γαρδικιώτας, αἴφνης συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Χορμοβίτου Τζαούση Πρίφτη καὶ παραδοθεῖσα εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς ὑπέστη αἰχμάλωτος δεινήν τινα ὕ-

δριν, ἧς δὲν ἴσχυσε ζῶσα νὰ λάβῃ τὴν δέουσαν ἱκανοποίησιν.

Ἑξήκοντα περίπου ἔτη εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης μέχρι τῆς ὥρας, καθ' ἣν ὁ Ἀλῆς βοῶν *βράς* (πῦρ) ἐξεφώνει τὸ μιαιφόνον τῆς σφαγῆς σύνθημα. Ἑξήκοντα περίπου ἔτη! τουτέστι δύο σχεδὸν γενεαὶ εἶχον ἐκλείψῃ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς! Οὐδεὶς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες κατεκράτησαν αἰχμάλωτον τὴν μητέρα αὐτοῦ, οὐδεὶς ἴσως ἦτο τότε ζῶν! Καὶ ὅμως, ὧν οἱ γονεῖς ἥμαρτον, ἐπέπρωτο νὰ δώσωσι δίκας τὰ ἀθῶα τέκνα.

Μέχρι τέλους ζωῆς αὐτοῦ διετήρησεν ὁ Ἀλῆς θρησκευτικὸν σέβας πρὸς τὴν Χάμκων. Πολλάκις ἐπανελάμβανεν ὅτι πρὸς τὴν μητέρα ἦτο ὀφειλέτης τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ· ὅτι διὰ τῶν προτροπῶν καὶ παραινέσεων ἐκείνης ἠδυνήθη νὰ ὑπερβῇ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα προσκόμματα· ὅτι ὁσάκις εὑρίσκετο ἐν δυσχερείᾳ τινί, ἐκείνην ἐπεκαλεῖτο βοηθὸν καὶ τὸ φάσμα, ἐξερχόμενον τοῦ μνήματος, ἔσπευδε νύκτωρ ἐπὶ τὴν κλίνην αὐτοῦ, ἵνα ποτὲ μὲν διὰ δεήσεων καὶ δακρύων, ποτὲ δὲ δι' ἀπειλῶν καὶ ὕβρεων, ἐνισχύῃ τὴν θυελλώδη καὶ ζοφερὰν αὐτοῦ καρδίαν.

(γ) Ἐπαναστατήσαντος τότε τοῦ Ἀνδριανουπόλεως Γιοργήμπασα, ὤφειλε κατὰ προσταγὴν τοῦ ἡγεμονεύοντος Σουλτάνου νὰ εἰσφέρῃ στρατιωτικὴν δύναμιν εἰς κατατρόπωσιν τοῦ Αντάρτου. Διὸ καὶ ἀσμένως ἐπελάβετο τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἵν' ἀπομακρύνῃ τὸν Μουχτάρ.

(δ) Ἐπειδὴ διεφιλονεικήθη πολλάκις ἐὰν παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς Ἀλβανοῖς ὑπῆρξέ ποτε ἡ τελετὴ ἐκείνη, δι' ἧς δύο μαχηταὶ συνεζεύγοντο ἀδιασπάστως προσαγορευόμενοι ἀδελφοποιτοὶ καὶ διὰ φοβερῶν ὅρκων ὑποχρεοῦντο νὰ παρέχωσιν ἀλλήλοις ἀμοιβαίαν βοήθειαν ἐν τοῖς κινδύνοις, νομίζω κατάλληλον νὰ σημειώσω ἐνθάδε γεγονός τι ἀναφερόμενον εἰς τὴν πρώτην νεότητα τοῦ Ἀλῆ καὶ σαφῶς μαρτυροῦν ὑπὲρ τοῦ ἐθίμου ἐκείνου.

Εἶπον καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν σημειώσεων τούτων ὅτι οἱ Χορμοβῖται, ἀρχηγοῦντος τοῦ Τζαούση Πρίφτη, συνέλαβον καὶ παρέδωκαν τὴν μητέρα τοῦ Ἀλῆ εἰς χεῖρας τῶν Γαρδικιωτῶν. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς συλλήψεως ταύτης εἶχον πυρπολήσῃ τὰς ἐν Τεπελενίῳ οἰκίας τοῦ Ἰσλὰμ Μπέη, θείου τοῦ Ἀλῆ, καὶ αὐτὸν συλλαβόντες ζῶντα κατέσφαξαν.

Ἔφηβος ἤδη ὁ Ἀλῆς καὶ τρέφων διὰ ταῦτα ἄσπονδον μῖσος πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἐκαιροφυλάκτει πρὸς ἐκδίκησιν καὶ ὄλεθρον τῶν ἀνδρείων ἐκείνων Χριστιανῶν. Συνέδεσε τότε φιλίαν καὶ ἀδελφοποιΐαν πρὸς τὸν Σκέντον Μπούϊαν καὶ Λέκκαν Ντοῦρον, ἐχθροὺς τῶν Χορμοβιτῶν, καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν Δραγοτινῶν καὶ Λιουζατιωτῶν ἐπέπεσεν αἴφνης μετὰ δισχιλίων κατὰ τῶν Λεκλιωτῶν. Οὗτοι δέ, καίτοι ἐξ ἀπροόπτου προσβληθέντες, οὐχ ἧττον ἀντέστησαν γενναίως, μέχρις οὗ ἐπιβοηθησάντων καὶ τῶν φίλων καὶ συμμάχων Χορμοβιτῶν, ἀπέκρουσαν τὴν στρατιὰν τοῦ Ἀλῆ, φονεύσαντες πολλοὺς

τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ καὶ ἀναγκάσαντες καὶ αὐτὸν νὰ σωθῇ διὰ φυγῆς ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Μετὰ τὸ ἀνδραγάθημα τοῦτο οἱ Χορμοβῖται καὶ λοιποὶ γείτονες χριστιανοί, συνδεθέντες μετὰ τοῦ Κοὺρτ Πασᾶ, ἠνάγκασαν τὸν Ἀλῆν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Τεπελένιον καὶ προσφύγῃ εἰς Λιαπουρίαν. Ἐκεῖ δὲ ἐλθὼν εἰς τὸ χωρίον Λεκεντίσιον διέμεινε παρά τινι Μπελιούσῃ φεύγων τὰς καταδρομὰς τοῦ Κοὺρτ Πασᾶ, ἐπικηρύξαντος πενταχισχίλια γρόσια εἰς τὸν κομίσοντα τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλῆ.

Τότε οἱ δύο ἀδελφοποιτοὶ Σκέντος καὶ Ντοῦρος, συνεννοηθέντες μετὰ τοῦ καταδίκου, παρουσιάσθησαν ὡς δυνάμενοι νὰ ἐκτελέσωσι τὸν φόνον. Λαβόντες δὲ μέρος τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ περιέβαλον δι' αὐτῶν πρόβατον καὶ τοῦτο διὰ βολίων φονεύσαντες, παρουσιάσθησαν εἴς τινα ἐπίτροπον τοῦ Κούρτη, φέροντες καὶ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ φόνου καὶ παρέλαβον τὰς πέντε χιλιάδας γροσίων.

Διὰ τοῦ ποσοῦ τούτου ἐξέρχεται ὁ Ἀλῆς τῆς Λιαπουρίας, μεταβαίνει εἰς τὴν Τοσκαρίαν, στρατολογεῖ, ἐπιτρέχει τὴν Πωγωνιανὴν, εἰσέρχεται εἰς τὸ Ζαγόριον, λεηλατεῖ τὴν κώμην Δοβρᾶν, χωρεῖ μέχρι Ῥοδοτοβίου, νικᾷ τοὺς παρὰ τοῦ τοπάρχου Ἰωαννίνων πεμφθέντας εἰς ἀπόκρουσιν αὐτοῦ, καὶ ἐν ᾧ ἔμελλε νικητὴς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν, προσκαλεῖται παρὰ τῆς μητρὸς καὶ ἐπανέρχεται εἰς Τεπελένιον, διότι οἱ Χορμοβῖται ἐπολιόρκουν πάλιν αὐτό.

Εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι ἡ ἀδελφοποίησις τοῦ Ἀλῆ μετὰ τοῦ Σκέντου καὶ Ντούρου συνέτειναν οὐ μικρὸν εἰς τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ.

Ταῦτα ἐρανισθεὶς ἐκ τῆς χρονολογίας τῆς Ἠπείρου τοῦ Κ. Ἀραβαντινοῦ, ἔκρινα κατάλληλον νὰ ἐκθέσω ἐνθάδε ὡς διαφωτίζοντα τὸν βίον τοῦ Ἀλῆ.

(ε) Ὅσα ἐν τοῖς προλεγομένοις ἐῤῥέθησαν περὶ τῶν θρησκευτικῶν τοῦ Ἀλῆ δοξασιῶν ἀπολύουσιν ἡμᾶς πάσης περὶ τῶν βλασφημιῶν τοῦ ἀθέου τούτου εὐθύνης. Προσθετέον δὲ ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Βενταντζίδων, κυνικῶν τινῶν παρ' Ὀθωμανοῖς φιλοσόφων, δοξαζόντων ὅτι ὀνειροπόλημα εἶναι ἡ θεότης καὶ ὅτι τὰ περὶ τοῦ ὑπερτάτου Ὄντος καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς διαθρυλούμενα εἶναι τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας κομψή τις ἐπίνοια καὶ ἐρεσχελία.

Καὶ ὅμως, ἐν ᾧ συστηματικῶς ἐχλεύαζε τὰ θεῖα, ἐν ᾧ καὶ τοῦ ἰσλαμισμοῦ κατεφρόνει καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, πολλάκις μυστικός τις φόβος κατελάμβανε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἔντρομος ἐθεώρει τότε πλησιάζον γιγαντιαίοις βήμασι τὸ τέρμα τῆς ζωῆς καὶ ἐπειρᾶτο διὰ μυρίων μέσων νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν θεότητα. Διένεμεν ἄρτον τοῖς πένησιν, ἐκέλευε ἀνέγερσιν κατηδαφισμένου τινὸς τῶν ὀρθοδόξων ναοῦ καὶ γονυπετὴς προσηύχετο ὁτὲ μὲν ἐνώπιον τοῦ ψευδοπροφήτου, ὁτὲ δὲ ἐνώπιον τῆς Θεομήτορος. Οὕτως ἐν Καλκουτασίῳ τοῦ Περατίου, ἔνθα ὁ Ἱερομάρτυς Κοσμᾶς ὑπέστη τὸν

δι᾽ ἀγχόνης θάνατον, ἤγειρεν ἰδίοις ἀναλώμασι περικαλῆ ναόν, καὶ τὴν ἁγίαν κάραν τοῦ ἀποστόλου ἐλάτρευε καὶ κατέβρεχε πολλάκις διὰ τῶν βδελυρῶν αὐτοῦ δακρύων.

Περίεργόν τι ἀνέκδοτον τοιούτου εἴδους μοὶ διηγήθη καὶ ὁ σεβάσμιος καὶ πολιὸς ἀρχιεπίσκοπος Βικέντιος Κράλιεβιτζ, ὅςτις, καίτοι ἑκατοντούτης, ζωηροτάτας διατηρεῖ εἰσέτι τὰς ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος. Ἔμαθον παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ πολυπαθοῦς τούτου γέροντος, τοῦ νῦν διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ κοσμοῦντος τὸν ἐν Βενετίᾳ θεόσωστον ναὸν τοῦ Ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ὅτι κατὰ τοὺς ἀπαισίους ἐκείνους χρόνους, πρωτοπαπᾶς ὢν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ διαχειριστὴς τῶν κτημάτων τοῦ Ἀλῆ, διετάχθη δι᾽ ἐξόδων τοῦ Σατράπου νὰ κτίσῃ ἐκ θεμελίων τὸν ἐν Γορνιτζίβῳ ναὸν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἵνα συνέρχωνται οἱ πιστοὶ αὐτοῦ ὑπήκοοι καὶ δέωνται ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ.

Αἱ στιγμαὶ αὗται, ὡς καὶ ἐν τοῖς προλεγομένοις ἐῤῥέθη, ἦσαν σπανιώταται καὶ ἡ κατέχουσα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀθυμία καθ᾽ ἃς ἡμέρας ἀπροσδόκητόν τι δυστύχημα ἐπήρχετο, μετεβάλλετο συχνότερον εἰς μανίαν ἀκατανόητον. Ἡ φαντασία αὐτοῦ ἐξήπτετο, τὰ σπλάγχνα ἐφλέγοντο ὑπὸ πυρετοῦ, καὶ ὅλος τότε εἰς τὴν ἀθεΐαν παραδεδομένος καὶ τὴν ἔμφυτον αὐτῷ ὑπεροψίαν, ἐξεφώνει καταδίκας, παρευρίσκετο εἰς τὰ μαρτύρια, ἦτο ἀπρόσιτος τοῖς πᾶσι καὶ ἐπίστευεν ὅτι πράττων τοιουτοτρόπως ἀπέ-

διδεν αἷμα ἀντὶ αἵματος, περιφροσύνην ἀντὶ περιφροσύνης πρὸς τὸ ὑπέρτατον ἐκεῖνο Ὂν, ὅπερ ἐτόλμα ν' ἀναχαιτίζῃ τὴν ὁρμὴν τῶν εὐτυχιῶν καὶ τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ ἢ παρενέβαλλε ἀπρονόητον πρόσκομμα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν προσχεδιασθέντος τινὸς ἀνοσιουργήματος.

(ϛ) Ὅσον θαῤῥαλέος ἐφημίζετο ὁ Μουχτάρ, τόσον γνωστὸς ἐπὶ δειλίᾳ καὶ διαφθορᾷ ἦτο ὁ ἀποτρόπαιος Βελῆς.

(ζ) Εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι ὁ Ἀλῆς, ὡς ἄλλος ἑνδέκατος Λοδοβίκος, ἔφερε προσηρτημένα εἰς τὸν τράχηλον φυλακτὰ καὶ ἐγκόλπια καὶ ὅτι μετὰ θρησκευτικῆς κατανύξεως καὶ ἠσπάζετο αὐτὰ καὶ ἐπεκαλεῖτο εἰς βοήθειαν.

Η ΚΥΡΑ ΦΡΟΣΥΝΗ,

ΑΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Η ΜΕΤΑΝΟΙΑ.

Κρυφὰ τὸ γλυκοχάραμμα προβαίνει ἀπὸ τὸν Πίνδο
Ῥαντίζοντας μὲ τὴ δροσιὰ τὸ κάθε πάτημά του.
Κοιμᾶται ἡ λίμνη ἀτάραχη, καὶ στοῦ γιαλοῦ τὴν ἄκρη
Ἀκούεται γλυκὰ γλυκὰ λίγος ἀφρὸς νὰ παίζῃ,
Σὰν ἥσυχος ἀνασασμὸς μικροῦ παιδιοῦ στὸν ὕπνο.
Κάποτ' ἐδιάβαινε τρελλό, χαρούμενο τ' ἀγέρι
Καὶ μὲ τἀθῶά του φτερὰ γλιστρᾷ στὴ λίμνη ἐπάνω
Καὶ παίζει καὶ δροσίζεται κ' ἕνα φιλὶ τῆς παίρνει.
Κ' ἐκείνη, ποῦναι ἐντροπαλή, τὸ μέτωπο ζαρόνει
Καὶ σκυθρωπάζει μιὰ στιγμὴ καὶ τ' ἀγεράκι φεύγει.
Σηκόνεται, σηκόνεται, λευκὴ λευκὴ σὰ χιόνι,
Ἡ καταχνιά, ποῦ ἐπάνω της ἁπλόνεται τὸ βράδυ,
Τὰ μυστικὰ τὰ κάλλη της νὰ κρύβῃ νὰ σκεπάζῃ.
Σηκόνεται, σηκόνεται, ψηλὰ ψηλ' ἀνεβαίνει

Σὰν ἱερὸ θυμίαμα μὲ χίλιαις εὐωδίαις,
Ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴν Ἤπειρο σὰν ἀπὸ ῥημοκλῆσι,
Καὶ στὰ ποδάρια τοῦ Θεοῦ τρέχει πιστὰ νὰ φέρῃ
Τῆς κόρης τὸ παράπονο τὰ δάκρυα τῆς σκλάβας.

. . . . .

Πόσαις φοραῖς ἀπὸ μακράν, ἀνήλικο παιδάκι
Μὲ δακρυσμένο βλέφαρο, μ' ἀπόκρυφην ἐλπίδα,
Ὁ δύστυχος ἐκύτταζα τὴν καταχνιὰ τοῦ Πίνδου!
Μοῦ ἐφαίνετο πῶς ἦτανε καπνὸς ἀπὸ τουφέκι
Κι' ἐπρόσμενα σιωπηλὸς ν' ἀκούσω τὴ βοή του.
Καὶ μιὰν ἡμέρα πάστραψε τὸ σύγνεφο κι' ἀκούσθη
Σὰ μιὰ βροντὴ θανάσιμος, πόσαις φοραῖς τὴ νύχτα
Ἐτέντωσα τὰ μάτια μου, ἄνοιξα τὴν καρδιά μου
Γιὰ νὰ χορτάσω τὴ βοή, τὴ λάμψη τοῦ πολέμου!
Μὴν ἦτον ὄνειρο σκληρό, μὴν ἦτο ψεῦτρα ἐλπίδα!
Ἂν ἦτον ὄνειρο σκληρό, ἂν ἦτο ψεῦτρα ἐλπίδα,
Εἰσάκουσόν με, Πλάστη μου, καὶ δῶσέ μου τὴ χάρη
Τὸν ὕπνον τὸν αἰώνιον νὰ κοιμηθῶ στὸ μνῆμα,
Καὶ τ' ὄνειρό μου τὸ γλυκὸ γιὰ συντροφιά μου νἄχω.

. . . . .

Ποιὸς εἶδε τὸ φθινόπωρο μιὰν εὔμορφη αὐγοῦλα,
Κρύο, πικρὸ χαιρέτισμα τῆς νειότης, ποῦ γηράζει,

Καὶ τῆς ζωῆς, ποῦ σβύνεται, καὶ ποιὸς δὲν ἐνθυμήθη
Τὴν ὥρα του τὴν ὕστερη, τὸ ψυχομάχημά του!

. . . . . .

Ἐξύπνησε πρωὶ πρωὶ ἡ δύστυχη ἡ Φροσύνη.
Καὶ τώρ' ἀκόμη ξέπλεγη ἐμπρὸς στὸ παραθύρι
Ἐκάθισε περίλυπη καὶ κλαίει μοναχή της.
Τὰ μάτια της, ποῦ ἐλάμπανε πνιμμένα μὲς τὸ δάκρυ,
Ἀπαντηθήκανε κρυφὰ μὲ τῆς αὐγῆς τὰ μάτια,
Κι' ἡ μιὰ τὴν ἄλλη ἐκύτταζε σὰν νἄταν ἀδελφάδαις.
Τἀστέρια, ποῦ ταῖς ἔβλεπαν, ἀγάλια ἀγάλια σβυῶνται
Χωρὶς νὰ ξεύρουνε κ' αὐτὰ ποιὰ λάμψη τὰ θαμβόνει.

. . . . . .

Ἡ κιτριὰ χαρούμενη τὰ φύλλα της ἀνοίγει,
Ἐρωτευμένη τὴν θωρεῖ, καὶ μὲ τὴ μυρωδιά της
Τῆς ῥίχνει χαιρετίσματα καὶ τὴν καλημερίζει.
Γιατί τέτοιο παράπονο, γιατί μιὰ τέτοια πίκρα;
Τί νἄχῃ καὶ τὰ δένδρα της δὲ γέρνει νὰ κυττάξῃ;
Ἐκετὸ τὸ δάκρυ, πῶφυγεν ἀπὸ τὰ βλέφαρά της
Κ' ἐπῆγε κ' ἐσταμάτισε στὰ χείλη της ἐπάνω
Σὰ μιὰ ῥανίδα ἀπὸ δροσιά, ποῦ κρέμαται στὸ ῥόδο,
Ποιὸς πόνος τὸ φανέρονε, πῶς κλαῖνε τέτοια μάτια;

. . . . . .

'Εκλαιγε, πάντοτ' ἔκλαιγε χωρὶς ν' ἀναστενάζῃ,
Λὲς καὶ δὲν ἔχει πλειὸ φωνή, λὲς κι' ὅλη ἡ εὐμορφιά της
Θὰ λυώσῃ μὲς τὰ δάκρυα. Φροσύνη, πῶς δὲν κρένεις;
Στάζουν τὰ μάτια της βροχή, τὴν τραχηλιά της βρέχουν
Καὶ διαπερνοῦν τὰ στήθη της, τ' ἀγγελικά της στήθη.
'Εσπάραξεν ἡ δύστυχη σὰν ἔνοιωσε τὸ κρύο,
Ποῦ ἐδάγκαγε τὴ σάρκα της καὶ μιὰν ἀνατριχῆλα
'Άκουσε μέσα στὴν καρδιὰ σκληρὰ νὰ τήνε σφάζῃ.

. . . . .

Μαραίνεται ἀπ' τὸ φόβο της, τὸ χέρι της ἁπλόνει
Κι' ἁρπάζει, σφίγγει λαίμαργα τὸν ἔρμο της τὸν κόρφο.
Γιατὶ θυμᾶται ἡ δύστυχη, θυμᾶται πῶς μιὰ μέρα,
'Αθώα μάνα καὶ γλυκειά, τῆς ἔβρεχε τὴ ρόγα
Εὐλογημένο κ' ἄφθονο τὸ μητρικό της γάλα.
'Ω τί σκληρὸ μαρτύριο! 'Αρνήθη τὰ παιδιά της,
'Αρνήθη τ' ἀγγελούδια της γιὰ τὸ Μουχτάρ, ποῦ φεύγει!

. . . . .

'Αλλοίμονον στὴν ἄσπλαχνη καὶ τὴν κακὴ τὴ μάνα,
Ποῦ τὰ παιδιά, τὸ γάλα της προδώσῃ, λησμονήσῃ!
Δὲν ξεύρει ὅτι τὰ στήθη της ἑνὸς Θεοῦ τὸ χέρι
Τάπλασε παντοδύναμα. Εἶδε τὴν εὐμορφιά τους
Κ' ἐχάρη καὶ ταὐλόγισε καὶ μυστικὰ ταὐχήθη

Καὶ μέσα τους ἐφύλαξε, φιλόστοργος πατέρας,
Τὴν πλαστουργό του δύναμη καὶ τὴν ἀθανασία.
'Αλλοίμονον! 'Αλλοίμονον! στὴν ἄσπλαχνη τὴ μάνα,
Ποῦ καθαρὸ κι' ἀμίαντο τὸ γάλα δὲ φυλάξῃ!

. . . . .

Τοῦ φθινοπώρου τὰ πουλιὰ ἀρχίζουν νὰ ξυπνοῦνε
Καὶ τὰ βρεμμένατους φτερὰ τινάζουνε, στεγνόνουν.
Τί καρτερεῖς σὺ δύστυχη, τί καρτερεῖς ν' ἀκούσῃς;
Δὲ βλέπεις, τἄστρα ἐφύγανε, Φρόσω, καὶ σὺ δὲ φεύγεις;
Θέλεις ὁ ἥλιος νὰ σὲ ἰδῇ, νὰ σὲ ξαφνίσῃ ἡ μέρα;
Ἂν σὲ ῥωτήσουν γιατί κλαῖς, τί θὰ τοὺς πῇς, Φροσύνη;

. . . . .

'Απὸ μακρὰ τρεῖς πιστολιαῖς ἐλάμψαν, ἐβροντῆσαν,
'Ακούει ἕνα χλημήτισμα καὶ τἄλογο γνωρίζει....
Νᾆναι ὁ Μουχτάρ, ὁποῦ περνᾷ, νἆν' ὁ Μουχτάρ, ποῦ φεύγει;
'Εξύπνισε γιὰ μιὰ στιγμή, ἐσφόγγισε τὸ δάκρυ,
Γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ τὸν 'δῇ. 'Ακόμη θαμβοφέγγει,
Καὶ τόνε κρύβει ἡ καταχνιά. Φθάνει, Φροσύνη, φθάνει.
Θυμήσου τὰ παιδάκια σου, φθάνει, λησμόνησέ τον.
Κ' ἐν ᾧ γιὰ ὕστερη φορὰ σπρώχνει μακρὰ τὸ βλέμμα,
Γιὰ νἄμβῃ μὲς τὸ σύγνεφο νὰ τόνε χαιρετήσῃ,
Γλυκειὰ φωνὴ τὴν ἔκραζε, γλυκὸ τραγοῦδι ἀκούει·

. . . . .

Σὰ φύλλο κίτρινο καὶ μαραμμένο
Μὲ πέρνει ὁ ἄνεμος μὲ τὰ φτερὰ
Μακρ' ἀπὸ σένανε, παραδαρμένο,
Φροσύνη, ἀγάπα με στὴν ξενιτειά.

Τὸ κῦμ' ἀτάραχο στὸ περιγιάλι
Γλυκὰ ἐκοιμώτουνε ὕπνο βαθύ.
Βορειᾶς ἐφύσησε κι' ἀνεμοζάλη,
Στὸ βράχο τὤῤῥιξε νὰ συντριφθῇ.

Φροσύνη, μ' ἔστειλαν, νὰ πάω στὰ ξένα,
Νὰ πάω στὸν πόλεμο, μὲς τὴ φωτιά.
Βγάλε ἀπ' τὰ χείλη σου τ' ἀγαπημένα,
Δός μου γιὰ σύντροφο χίλια φιλιά.

Ἂν ἦλθ' ἡ μέρα μου, ψυχή, καρδιά μου,
Τὰ ξένα χώματα, ξένα πουλιὰ
Νὰ πιοῦν τὸ αἷμα μου, τὰ σωθικά μου
Νὰ φᾶνε λαίμαργα στὴν ἐρημιά,

Ποιὸς ξεύρει, ἀγάπημου, μὴ τὰ φιλιά σου
Ψυχὴ μοῦ δώσουνε κι' ἀναστηθῶ
Κ' ἔλθω σὰν ὄνειρο στὴν ἀγκαλιάσου,
Φροσύνη, ὁ δύστυχος νὰ κοιμηθῶ.

Χειμώνας ἔρχεται, σύγνεφα, χιόνια,
Τἄνθη ἐπετάξανε κ' ἡ μυρωδιαῖς·
Πᾶνε, Φροσύνη μου, τὰ χειλιδόνια,
Φυλάξου, ἐπλάκωσαν μαύραις νυχτιαῖς.

Γεράκι ἀχόρταγο, σκληρὸ ξιφτέρι
Θ' ἀρχίσῃ ὀλόγυρα νὰ κυνηγᾷ.
Ψυχή μου, ἀλλοίμονον στὸ περιστέρι,
Ἂν τωὕρῃ μόνο του μὲς τὴ φωλιά.

Φροσύνη μ' ἔστειλαν νὰ πάω στὰ ξένα,
Νὰ πάω στὸν πόλεμο μὲς τὴ φωτιά.
Ποιὸς ξεύρ' ἡ μοῖρα μου τ' ἔχει γραμμένα·
Ψυχή μου, Φρόσω μου, σ' ἀφίνω 'γειά.

. . . . .

Παύει ἡ φωνὴ τοῦ τραγουδιοῦ καὶ τὰ στερνὰ τὰ λόγια
Μὲ τῆς Φροσύνης τὤνομα, ὁποῦ ἀντηχοῦσε ἀκόμη,
Μέσα στὸ φλοῖσβο τοῦ νεροῦ ἐκρύφτηκαν, χωνεύουν·
Κι' ὁ ξένος, ὁποῦ ἐδιάβαινε εἰς τοῦ γιαλοῦ τὴν ἄκρη,
Ἄκουσε, λίμνη, μυστικὰ τὸ γαλανό σου κῦμα
Νὰ ψιθυρίζῃ παίζοντας μὲ τὸν ἀφρό σου — Φρόσω.

. . . . .

Κεντᾷ τὸ ἄτι του ὁ Μουχτάρ, κ' ἐκεῖνο, πρὶν πετάξῃ,

Ὁλόρθο μὲ τὰ πόδια του τὸ σύγνεφο χτυπάει.
Λὲς καὶ τὸ μαῦρο προσπαθεῖ τὴν καταχνιὰ νὰ διώξῃ
Καὶ τὴν χυρά του ἀπὸ μακρὰ νὰ χαιρετήσῃ ἀκόμη.
Τὸ πάτημά του ἀκούεται, φαίνονται ἀκόμ' ἡ σπίθαις,
Ὁποῦ πετοῦν τὰ πέταλα χτυπῶντας τὸ στουρνάρι.
Λάμπει γιὰ ὕστερη φορὰ μιὰ πιστολιὰ καὶ σβυέται,
Στερνὸ φιλί, ποῦ φεύγοντας ῥίχν' ὁ Μουχτὰρ στὴ Φρόσω.

. . . . .

Σιγή, σιγὴ στὸν οὐρανό, σιγή, σιγὴ στὴ λίμνη,
Ὁ κόσμος δὲν πικραίνεται γιὰ μιὰ δυστυχισμένη.
Λάμπει ὁ ἥλιος καθαρός, τὰ φύλλ' ἀπὸ τὰ δένδρα
Πέφτουν σὰν πρῶτα κατὰ γῆς τὦνα σιμὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο,
Λαλοῦν τοῦ βάλτου τὰ πουλιά, ἀκούετ' ὁ δερβίσης,
Ἄρχισε πάλιν ἡ ζωή, τὰ Γιάννινα ξυπνῆσαν,
Παίζουν στὰ χόρτα τὰ παιδιὰ καὶ στὴν τρελλὴ χαρά τους
Δὲν ἄκουσαν τὸ σήμαντρο, ποῦ θλιβερὰ ἀντηχοῦσε
Σημαίνοντας λυπητικά, καὶ δὲν ἐκαταλάβαν
Ἕνα σταυρό, ποῦ ἐπέρασε, καὶ τέσσαρους, ποῦ ἐφέρναν
Ἑνὸς παιδιοῦ τὸ λείψανο, ποῦ χθὲς ἦτο μαζύ τους.

. . . . .

Ἀκίνητη, σιωπηλή, ἐκεῖ στὸ παραθύρι,
Χωρίς ποτε τὰ χείλη της μιὰ λέξι νὰ προφέρουν,

Ἔμεινε πάντα ἡ δύστυχη. Εἶναι βουβὸς ὁ πόνος.
Προβαίνει ὁ ἥλιος στὰ βουνά, καὶ μιὰ θερμή του ἀχτίδα
Φιλεῖ γλυκὰ στὸ μέτωπο τὴ μαύρη τὴ Φροσύνη.
Εἶδε τὸ μάτι τοῦ Θεοῦ τὸ δάκρυ της, τὴ λύπη
Καὶ μὲ τὸ φῶς τὸ μυστικὸ τὴ βρέχει, τὴν ῥαντίζει
Τῆς δίδει νέο βάπτισμα, τὴν λούει τήνε πλένει
Μὲ τἄχραντα τὰ χέρια του ἀπὸ τὴν ἁμαρτία
Καὶ τώρα βγαίνει καθαρή, βγαίνει μ' οὐράνια κάλλη
Ἀπ' τὴ μεγάλη τοῦ Θεοῦ τὴ θεία κολυμβήθρα.

Ἁμαρτωλή, λησμόνησε τοῦ κόσμου τὰ στολίδια,
Ἄλλος νυμφίος σ' ἀγαπᾷ. Φροσύνη, μὴ δειλιάσῃς,
Ἑτοίμασε τὰ χέρια σου νὰ λάβουν ἀῤῥαβῶνα
Τὰ σίδερα καὶ τὰ σχοινιά, ποῦ ἀπόψε θὰ σὲ δέσουν.
Στολίσου, κόρη, ὁ οὐρανὸς σοῦ δίδει σοῦ χαρίζει
Τὴν πρώτη σου τὴν παρθενιά, Φροσύνη, μὴ δειλιάσῃς
Τὴν ὥρα, ποῦ τοῦ γάμου σου θ' ἀνάψουνε τὰ φῶτα.
Εἶν' ἱερὸ μυστήριο,
Φροσύνη, τὸ μαρτύριο!

Ἐνύχτωσε. Γονατιστὴ ἐμπρὸς σὲ μιὰν εἰκόνα
Ὁλημερὶς ἐδάκρυσεν ἡ δύστυχ' ἡ Φροσύνη.
Ποῦ ταῦραν τόσα δάκρυα τἀμαρτωλά της μάτια!
Πάντα βουβή, τὰ χέρια της στὰ στήθη σταυρωμένα,
Τὸ βλέμμα δὲν ἐσήκωσε ποτέ της νὰ κυττάξῃ,
Τὸ πρόσωπο τ' ἀγγελικὸ τῆς Δέσποινας τοῦ Κόσμου.
Ἀκόμη μὴν ἐντρέπεται, μὴ δὲν τολμᾷ ἡ καϋμένη
Νὰ ἰδῇ τὴ μάνα τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ παιδὶ στὰ χέρια
Κ' ἐνθυμηθῇ ποῦ ἐβάσταξε κ' ἐκείνη μιὰν ἡμέρα
Ἕνα παιδὶ στὸν κόρφο της καὶ τἄφηκε κ' ἐχάθη.

. . . . .

Νοιώθει βαρειὰ τὰ βλέφαρα, τὴν ἐλυπήθη ὁ ὕπνος
Κι' ἀνέλπιστη παρηγοριὰ ἔρχεται νὰ τῆς δώσῃ.
Ἀποσταμένη σκώνεται, τὰ γόνατά της τρέμουν
Καὶ πέφτει ν' ἀποκοιμηθῇ στὸ μαῦρό της κρεββάτι.
Κράζει σιμά της τὴ Χρυσή, πιστή της παραμάνα,
Καὶ σὰν πουλί, ποῦ σκιάζεται καὶ χώνει τὸ κεφάλι
Μὲς τἀπαλά του τὰ φτερὰ καὶ πέφτει νὰ κορνιάσῃ,
Τὸ δακρυσμένο πρόσωπο στὴν ἀγκαλιά της κρύβει.

. . . . .

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Χρυσή μου, παραμάνα μου, κρυόνω, σκέπασέ με.
Ἀκόμη δὲ σ' ἐφίλησα, σκύψε, συχώρεσέ με.
Μὴ μὲ μαλώσῃς, μάνα μου, καὶ μὴ μοῦ βαργωμήσῃς,
Στὴν ἀγκαλιά σου κρύψε με μήπως μ' ἀποκοιμήσῃς.
Ἀπόστασαν τὰ μάτια μου, ῥαγίστηκε ἡ καρδιά μου·
Ἂν μὤμεινάνε δάκρυα, τἄχω γιὰ τὰ παιδιά μου.
Φέρε μου ἐδῶ τὸ χέρι σου, βάλτο στὸ μέτωπό μου,
Χάϊδεψε τὰ μαλλάκια μου καὶ στὸ προσκέφαλό μου
Γύρε καὶ σὺ τὸ πρόσωπο νὰ κοιμηθῶ μαζύ σου·
Δὲν εἶμαι ἐγὼ παιδί σου;

Χρυσή μου, ἀπόψε σκιάζομαι. Ἄναψε τὸ κανδῆλι,
Τὸ φῶς δροσίζει τὴν καρδιὰ σὰν τὸ νερὸ τὰ χείλη.
Ξεφτύλισέ το μὴ σβυσθῇ, μὴ μείνω στὸ σκοτάδι
Καὶ μοῦ φανῇ πῶς ζωντανὴ κατέβηκα στὸν ᾅδη.
Θυμιάτισε τὸ κόνισμα, τὴ μοναχή μου ἐλπίδα...
Μάνα μου, κἄτι ἐπέταξε!.. Μὴν ἦτο νυχτερίδα;
Κρῦψέ με μάνα· μιὰ φωνὴ μοῦ ἐφάνη πῶς μὲ κράζει...
Γιὰ ἰδὲς τί κρύος ἵδρωτας! ἡ σάρκα μου σπαράζει.
Παρθένε μου, ἂν ἁμάρτησα, ἔκλαψα, σχώρεσέ με,
Ἔλα καὶ βοήθησέ με.

Ἀρνήθηκα τὴ νειώτημου, τὰ πλούτη, Δέσποινά μου,
Ἔπλυνα μὲ τὰ δάκρυα τὰ τόσα τὰ κακά μου.
Σπλαχνίσου με! σπλαχνίσου με, θυμήσου πῶς μητέρα
Ἀθῶο στόμα μ' ἔκραξε κ' ἐμὲ, Κυρά, μιὰ μέρα.
Σπλαχνίσου με τὴν ὀρφανή, σὲ κράζω μὲ λαχτάρα.
Μὲ συνεπῆρε ἡ μοῖράμου, μ' ἐπαίδεψε ἡ κατάρα
Τοῦ κόσμου, ποῦ μ' ἐμίσησε, μ' ἔκαψε τὸ στεφάνι,
Ποῦ μῶβαλαν στὸ μέτωπο. Φθάνει, Κυρά μου, φθάνει!
Ἀγάπη δὲ σοῦ ἐζήτησεν ἡ δύτυχη ἡ Φροσύνη,
Γυρεύω ἐλεημοσύνη.

Ἀπόψε ποῦ σ' ἐκύτταζα, μοῦ φάνηκε πῶς εἶδα
Στὰ χείλησου νὰ ἐπέρασε σὰν ἄστρο, σὰν ἀχτίδα,
Ἕνα γλυκὸ χαμόγελο κι' ἀνέζησα ἡ καϋμένη.
Ὄχ! μὴ μ' ἀφήσῃς, Δέσποινα, τὴν καταφρονεμένη.
Ἔρημη κι' ὁλομόναχη, ἀπόψε στὸ κρεββάτι
Προφύλαξέ με, σκέπασε μὲ τὸ γλυκό σου μάτι.
Χρυσήμου, μάνα μου, μὴ κλαῖς, μὲ κάνεις καὶ τρομάζω.
Πές μου γιὰ τὰ παιδάκια μου... ἐδείλιασα.. νυστάζω.
Μελέτα μού τα, μάνα μου, ν' ἀκούω ςὤνειρό μου
Πῶς τἄχω στὸ πλευρό μου.

. . . . .

Καθὼς κρύβεται στὰ φύλλα, τὸ χειμῶνα τὸ πουλί,
Γιὰ νὰ μὴ τὤυρῇ τὸ χιόνι, τὸ νερὸ κ' ἡ ἀστραπή.
Καθὼς κρύβεται στοῦ ῥόδου τὴ μυρόβλητη ἀγκαλιὰ
Ἡ ἀθώα ἡ πεταλοῦδα γιὰ νὰ φύγῃ τὴ δροσιά,
Ἔτζι κρύβεται ἡ Φροσύνη μὲς τὸν κόρφο τὸν πιστὸ
Τῆς Χρυσῆς, ποῦ τὴν κυττάζει μὲ κρυφόνε στεναγμό.
Κλεῖ τὰ βλέφαρα τὰ μαῦρα, δὲν ἀκούεται ἡ καρδιὰ
Μὲς τὰ στήθη της σὰν πρῶτα τρομασμένη νὰ χτυπᾷ.
Ἡ Παρθένος τὴν λυπήθη,
Τὶ γλυκὰ π' ἀπεκοιμήθη.

. . . . . .

Ξύπνα, ξύπνα καὶ χτυποῦνε. Ὕπνος, θάνατος, ζωή,
Μιὰ στιγμὴ τὰ συνενόνει, τὰ χωρίζει μιὰ στιγμή.
Ξύπνα, δύστυχη, τὸν ὕπνο ζωντανὴ μὴ καρτερῇς
Στὸ κρεββάτι σου τὸ μαῦρο νὰ χορτάσῃς, νὰ χαρῇς.
Ξύπνα κι' αὔριο θὰ λάβῃς ἄλλο στρῶμα δροσερὸ
Καὶ προσκέφαλο τὸ κῦμα καὶ σεντόνι τὸν ἀφρό.
Ξύπνα, δύστυχη Φροσύνη, ὁ φονιᾶς σου σὲ ζητεῖ,
Ἄνοιξέ του, μὴ φοβῆσαι, ἡ Παρθένο σὲ θωρεῖ.
Τρίζει ἡ θύρα, τρέμει, πέφτει
Στὰ χτυπήματα τοῦ κλέφτη.

. . . . .

Ξαφνίζεται στὸν ὕπνο της . . . Τὰ μάτια της ἀνοίγει,
Ὁ φόβος τήνε πνίγει.
Στέκετ' ἐμπρός της ἄφωνος ὁ γέρος ὁ Βιζήρης
Καὶ πίσω του ὁ Ταχήρης.
Τὸ πρόσωπό του εἶναι φωτιά, τὰ μάτια του γυαλίζουν
Κι' ἀνήσυχα γυρίζουν.
Μισόγυμνη τὴν ἔβλεπε, μονάχη στὸ κρεββάτι,
Τὴν τρώγει μὲ τὸ μάτι.
Ποιὸς ᾄδης τόνε ἐγέννησε, ποιὰ γῆ τόνε βαστάει.
Γιὰ ἰδὲς χαμογελάει.
Κι' ἀσπρίζουνε τὰ δόντια του μὲς τὸ πλατύ του στόμα,
Λαίμαργο σὰν τὸ χῶμα.
Ποτέ της δὲν ἐχτύπησε καθὼς χτυπᾷ ἡ καρδιά του·
Θὰ σπάσῃ τὰ πλευράτου.
Σὰ φλόγ' ἀπὸ τὸ λάρυγγα φυσάει ὁ ἀνασασμός του,
Καμίν' εἶν' ὁ λαιμός του.
Καὶ τὰ πλατειὰ τὰ στήθη του π' ἀνεβοκαταιβαίνουν
Λὲς καὶ τὴ φλόγα του φυσοῦν κι' ἀγέρα τὴ χορταίνουν.

. . . . .

Σιγά, σιγὰ τὸ χέρι του, μὲ τρόμο ἀνασηκόνει
Κ' ἐπάνω της τἀπλόνει

Τὰ δάχτυλά του φέγγουνε, ζωσμένα δαχτυλίδια (α),
Λὲς κ' εἶναι τόσα φίδια,
Ὁποῦ στὸν ἥλιο λάμπουνε φαρμακοστολισμένα,
Μὲς τ' ἄνθη ξαπλωμένα.
Καὶ δὲν τολμοῦσε ὁ δαίμονας τὴ δύστυχη νἀγγίσῃ,
Μήπως καὶ τὴν ξυπνίσῃ.
Ἔμειν' ἐκεῖ χρεμάμενο τοῦ Ἀλήπασα τὸ χέρι
Σὰν νἄτανε μαχαῖρι.
Βαρύ, βαρὺ σὰ σίδερο, σιγὰ τὸ καταιβάζει,
Τὰ στήθη της κυττάζει.
Κ' ἐκείνη, πὠνειρεύεται τὴν πρῶτη παρθενιά της,
Τὰ κρύβει σὰν παιδιά της.
Καὶ τὰ κρατεῖ σφιχτὰ σφιχτά, φοβεῖται μὴ τὰ χάσῃ,
Μὴ κάποιος τῆς τἀρπάσῃ.
Τὸ χέρι ὡστόσο τοῦ φονιᾶ εἶναι σιμὰ κ' ἐγγίζει.
Σὰ σπίθα ἡ Φρόσω ἐπέταξε, κ' ἐμπρός του γονατίζει.

• • • • •

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Βιζήρη, μὴ καταδεχθῇς μιὰν ἄχαρη γυναῖκα,
Ποῦ σέρνεται στὰ πόδια σου, νὰ τὴν καταφρονήσῃς.
Τρέμουν ἡ πέτραις, ποῦ πατεῖς, ραγίζονται κ' οἱ βράχοι,

Τὸ πάτημά σου σὰν ἀκοῦν, Βιζήρη, νὰ διαβαίνῃ.
Κονιορτός, ποῦ σβύνομαι κι' ὁποῦ μὲ πέρνει ὁ ἀγέρας,
Λυπήσου με, κ' ἐπάνω μου, Βιζήρη μὴ πατήσῃς.
Λησμόνησε μιὰν ὀρφανὴ καὶ μιὰ δυστυχισμένη,
'Οποῦ ἔχει χρεία ἀπὸ ζωὴ γιὰ νὰ δακρύσῃ ἀκόμη.
Τὸ πτῶμα, σὰν τὸ θάψουνε καὶ τὸ πλακώσ' ἡ πέτρα,
Τ' ἀφίνουνε, τὸ λησμονοῦν, δὲν τὸ ξυπνᾷ κἀνένας.
Πτῶμα κ' ἐγώ, Βιζήρη μου, ἄφες με νὰ μὲ φάγουν
Σὰν ἄλλο χῶμα ζωντανή, τὰ δάκρυα κι' ὁ πόνος·
Μὲ βλέπεις, ἐμαράθηκα. Λυπήσου με, ἐσπλαχνία!

. . . . .

'Εκύτταζε ὁ 'Αλήπασας στὰ πόδια του ἁπλωμένο
Τὸ ζωντανὸ τὸ λείψανο νὰ κλαίῃ νὰ στενάζῃ,
Κι' ἀνατριχήλα μυστικὴ καὶ μυστικὴ τρομάρα
Τοῦ πέρασε τὰ κόκκαλα καὶ τοῦ δαγκᾷ τὰ σπλάγχνα.
Τὸ τρομερὸ τἀμάρτημα, ποῦ μέσα του φωλιάζει,
Τρώγει, ξεσχίζει τὴν καρδιά, ποῦ τὤπλασε στὸν κόσμο,
Καθὼς τὰ τέκνα τῆς ὀχιᾶς ξεσχίζουνε καὶ τρώγουν
Τὴ μήτρα, ποῦ τἀνέθρεψε, καὶ πρὶν νὰ γεννηθοῦνε
Τὸ πρῶτο τὸ φαρμάκι τους στὴ μάνα τους χαρίζουν.

Τὰ μάτια του ἔῤῥιξε ὁ 'Αλῆς στὰ μάτια τοῦ Ταχήρη,
Καὶ τὸν προστάζει σιωπηλὰ νὰ τραβιχθῇ, νὰ φύγῃ.

Ὁ δοῦλος τὸν ὑπήκουσε, καὶ φεύγοντας μαζύ του
Σύρει καὶ παίρνει τὴ Χρυσή, ποῦ ἐστέκετο στὴν ἄκρη.

ΑΛΗΣ.

Σήκου, Φροσύνη, ἀπὸ τὴ γῆ, σήκου καὶ κύτταξέ με.
Τὰ τρυφερά σου γόνατα δὲν τἄπλασεν ἡ φύσις
Ἐμπρὸς σ' ἐμὲ νὰ σέρνωνται, στὴ γῆ νὰ γονατίζουν.
Μὴ μὲ φοβῆσαι. Σ' ἀγαπῶ σὰν νἄμουνα... πατέρας.
Σήκου, παιδάκι μου, μὴ κλαῖς, ἔλα στὴν ἀγκαλιά μου,
Ν' ἀκούσω ποιὸς ὁ πόνος σου, νὰ σὲ παρηγορήσω.
Ἀλλοίμονον σ' ἐκείνονε, ποῦ σ' ἔκαμε νὰ κλάψῃς.

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Ὄχι, Βιζήρη μου, κανεὶς δὲ μὤφταιξε στὸν κόσμο,
Ἡ μοῖρα μὲ κατάτρεξε, τοῦ γάμου μου ἡ κατάρα.
Σ' εὐχαριστῶ, πατέρα μου.... Πῶς; ἔφυγε ἡ Χρυσή μου;

ΑΛΗΣ.

Μὴ σκιάζεσαι. Τὴν ἔστειλα λίγο νερὸ νὰ φέρῃ,
Σὰν εἶδα ποῦσουν ἄφωνη, ἀχνὴ καὶ λιγωμένη,
Τ' ἀγγελικό σου πρόσωπο, Φροσύνη, νὰ ῥαντίσω.
Τώρ' ἔρχεται, παιδάκι μου, δὲν εἶμ' ἐγὼ σιμά σου;

'Ακούμδησε τὸ μέτωπο στὰ πατρικά μου στήθη,
Παρηγορήσου μιὰ στιγμή, ἡσύχασε μὴ τρέμῃς.
Πῶς εἶναι τὰ μαλλάκια σου δρεγμέν' ἀπὸ τὸ δάκρυ!
Ἄφησε μὲ τὰ χέρια μου γλυκὰ νὰ τὰ σφογγίσω.

. . . . .

Ἐπίστεψε τὰ λόγια του, ἐπίστεψε ἡ Φροσύνη,
Στὴν ἀγγαλιὰ τοῦ 'Αλήπασα ἀνάπαυση πῶς θαῤῥῇ,
Κ' ἐφίλησε τὰ χέρια του κ' ἐπάνω στὴν καρδιά του
Τὸ λυπημένο μέτωπο τὸ ῥίχνει νὰ ἡσυχάσῃ.
Τὰ γένεια του ἐκυμάτιζαν καὶ κρέμονταν νὰ πέσουν
Σὰν καταράχτης ποταμοῦ ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὸ βράχο.
Ὡστόσο τὴν ἐχάϊδευε, στὰ δάχτυλά του νοιώθει
Τὸ τρεμουλιὸ τοῦ ἔρωτος καὶ λίγο λίγο σφίγγει
Τὸ πρόσωπο στὸν κόρφο του, ποὖναι φωτιὰ καὶ φλόγα.
Ἡ Φρόσω ἀκόμη ἐπίστευε. Τὸ φίδι π' ἀγκαλιάζει
Γλυκὰ τὴν ἀποκοίμιζε καὶ τήνε φαρμακόνει.
Κ' ἐκεῖ ποῦ ἐκείνη ἡ δύστυχη ἐπάνω του ἀκουμδοῦσε,
'Ακούει μὲς τὰ στήθη του τὸ αἷμά του νὰ βράζῃ
Καὶ τὴν καρδιά του νὰ χτυπᾷ σὰν νἄθελε ν' ἀνοίξῃ.
Τρομάζει, διαλογίζεται, θυμᾶται, ἀνατριχιάζει.
Θέλει νὰ φύγῃ, δὲ μπορεῖ, τὰ χείλη τοῦ Βεζίρη
Ἐγγίζουνε ταῖς τρίχαις της, κολλοῦνε στὰ μαλλιά της.

Ὁ δράκοντας τὴν ἅρπαξε, τὴν ἔχει μὲς τὸ στόμα
Καὶ τῆς βιζαίνει τὴν ψυχὴ καὶ τὴν ῥοφᾷ μὲ λύσσα.
Ἐσὺ ποῦ παραστέκεσαι, Παρθένο, βόηθησέ την!
Σὰν ἔλαφος, σὰν λύκαινα, ποῦ νοιώθει στὰ πλευρά της
Τὸ βόλι, ποῦ τῆς ἔῤῥιξεν ὁ κυνηγὸς στὸ λόγγο,
Ταράζετ', ἀνδρειεύεται, πηδᾷ μακρὰ καὶ λυέται
Ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Ἀλῆ, ποῦ τὴν ἀλυσοδένουν.
Ἀγρίεψε τὸ μάτι της, ὀλόρθη τὸν κυττάζει,
Τὴν εἶδ' ὁ Ἀλῆς κ' ἐσβύστηκε, δειλιάζει, γονατίζει.

ΑΛΗΣ.

Φροσύνη, γιατί μῶφυγες! Εὐχαριστήσου τώρα
Ποῦ βλέπεις στὰ ποδάρια σου τὸ φοβερὸ Βιζήρη.
Ποτέ, ποτὲ τὰ γόνατα δὲν ἔκλινε στὸν κόσμο,
Καὶ τώρα ἰδὲς ἐμπρὸς σ' ἐσὲ τὸ μέτωπό μου σκύφτει.
Τὸ μυστικό μου τῶμαθες, μ' ἐπρόδωκ' ἡ καρδιά μου.
Ἂν ἠμποροῦσα μόνος μου, μ' αὐτὰ μ' αὐτὰ τὰ χέρια
Σκληρὰ θὰ τὴν ξεῤῥίζωνα, γιὰ νὰ σοῦ τήνε δείξω.
Φροσύνη, ναί, σ' ἀγάπησα, δὲ ντρέπομαι, τὸ λέγω.
Ἂν ἄσπρισ', ἂν ἐγέρασα, γιὰ σὲ θὰ ξανανειώσω.
Ἄκουσες μὲς στὰ στήθη μου τὸ αἷμά μου πῶς βράζει.
Εἶναι κι' ὁ Πίνδος κάτασπρος καὶ γέρος σὰν ἐμένα,

Φροσύνη ἰδὲς τὸν Πίνδο σου μὲ τὰ παληά του χιόνια
Ἐμπρός σου γέρνει τὴν κορφή, σ' ἁπλόνη νὰ πατήσης
Τὰ δροσερά του σύγνεφα, τὰ κρύα τὰ νερά του.
Μὴ μὲ κυττάζης ἄγρια, τὰ πλούτη μου, ἡ ζωή μου
Εἶναι δικά σου, πάρε τα, γιὰ ἕνα γλυκό σου λόγο,
Γιὰ μιὰ ματιά σου ἐσπλαγχνικὴ σοῦ δίδω ὅ τι κι' ἂν ἔχω.
Κάθησ' ἐσὺ στὸ θρόνο μου, ζώσου τὴ δύναμή μου.
Δὲ θέλω τίποτε γιὰ μέ, δὲ σοῦ γυρεύω, Φρόσω,
Παρὰ τὸ γέρο τὸν 'Αλῆ κάμμιὰ φορὰ ν' ἀφίνης
Στὸν ἴσκιο σου, δαφνοῦλα μου, νὰ πέρνη λίγον ὕπνο.
Ἐπέρασαν χρόνοι πολλοὶ ποῦ δὲ σφραγίζω μάτι,
Βαρέθηκα τὴ δόξα μου, ἔφαγα τὴ ζωή μου
Κι' ἀκόμη δὲν ἐγνώρισα ςὸν κόσμο τὴν ἀγάπη.
Φροσύνη, ἀγάπησέ με σύ, σὲ λίγο θὰ πεθάνω,
Δικά σου εἶναι τὰ Γιάννινα, ὅλα δικά σου νἄναι.
Δὲν πέρνω τίποτε μ' ἐμὲ βαθυὰ ςὸ μαῦρο μνῆμα,
Τίποτε, Φρόσω, τίποτε μὴ ςερηθῆς γιὰ μένα,
Παρὰ δυὸ πήχαις σάβανο κ' ἕνα ςερνὸ φιλί σου.
Σπλαχνίσου με, σπλαχνίσου με, εἶσαι Θεὸς γιὰ μένα.
Ὡς τώρα δὲν ἐπίςεψα καὶ τώρα τὸν πιςεύω.
Πιςεύω τὴν εἰκόνα σου, πιςεύω τὴν Παρθένο,
Τὸ βάφτισμα, τὸ μῦρό σου πιςεύω πῶς ὑπάρχει

Μιὰ δύναμις ἀνώτερη πῶπλασ' ἐσὲ Φροσύνη.
Ἀρνοῦμαι τὸν προφήτη μου γιὰ νὰ μπορέσω νἄλθω
Μαζὺ μ' ἐσὲ ϛὸν οὐρανό, καὶ τὴ ϛερνὴ τὴν ὥρα
Νὰ νοιώσω τὰ χεράκιά σου νὰ δένουν τἄ δικά μου.
Πές μου, τί ἄλλο μοῦ ζητεῖς; πές μου, τί ἄλλο θέλεις;
Φροσύνη, ἰδὲς τὰ μάτια μου . . . Εὐλογημένη νἆσαι,
Ποῦ τἄκαμες κ' ἐδάκρυσαν. Παιδί μου, μὴ μ' ἀφίσῃς.
Παιδιὰ δὲν ἔχω, ἐφύγανε, ποιὸς ξεύρει ἂν θὰ γυρίσουν!
Σπλαχνίσου με τὸ δύϛυχο, ἔχε με σὰν . . . πατέρα.
Ἔλα, Φροσύνη μου, ἔσπλαχνη νὰ μὲ γεροκομήσῃς.
Λυπήσου με, λυπήσου με, μὴ μ' ἀγριοκυττάζῃς.

. . . . .

Κ' ἐδάκρυζεν ὁ δαίμονας, ἔσερνε τὰ μαλλιά του,
Κ' ἔδερνε τὰ πλευρά του.
Τὸν πνίγει τὸ παράπονο, τὸ μέτωπο ἐχτυποῦσε
Καὶ μέσα του ἐγελοῦσε.
Μέν' ἡ Φροσύν' ἀκλόνητη, τὰ χέρια σταυρωμένα,
Δὲ σκιάζεται κανένα.
Ἐκύτταζε τὸ κόνισμα, τὴ μόνη της ἐλπίδα,
Καὶ βλέπει μιὰν ἀχτίδα,
Ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴ Δέσποινα κ' ἔρχεται, τὴ φωτίζει.
Τὴν εἶδε κι' ὁ Ἀλήπασας καὶ τρέμει καὶ μουγκρίζει.

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Σήκου, Βιζήρη, κι' εἶν' ἀργά! Δὲν ἔχω ἐδῶ σιμά μου
Οὔτε πατέρα, οὔτ' ἀδερφό, οὔτε παιδιά, οὔτ' ἄνδρα,
Τὸν κόσμο τὸν ἀρνήθηκα. Χάρου τὴ δύναμή σου,
Τὴ δόξα σου, τὰ πλούτη σου, κι' ἄφες με νὰ πεθάνω,
Στὴ σκοτεινιά μου ἥσυχη. Ἄλλο καλὸ δὲ θέλω·
Τραβίξου τώρα, κύτταξε, Βιζήρη, τὴν Παρθένο,
Δὲ σὲ φοβίζει τοῦ Θεοῦ τὸ φοβερὸ τὸ μάτι;

ΑΛΗΣ.

Δὲ μὲ φοβίζ' ἡ κόλαση, ποῦ μ' ἄναψες ϛὰ στήθη,
Καὶ θὰ φοβίσουν τὸν Ἀλῆ τὰ ξύλα κ' ἡ ἀχτίδες;
Φροσύνη, ἐπαρακάλεσα, ἔκλαψα τόσην ὥραν.
Θυμήσου πῶς τὰ δάκρυα τάσωσα, δὲν ἔχ' ἄλλα....

. . . . .

Ὀρθὸς μὲ μιᾶς σηκόνεται, τὸ πάτημά του παίρνει.
Τί λύσσα τόνε δέρνει!
Τὰ χείλη του ἐκοκκίνησαν, λὲς κ' εἶναι ματωμένα
Καὶ τρέμουνε κλεισμένα.
Ἐγρύλλωσε τὰ μάτια του, βογγᾷ, φυσομανάει
Σὰ λύκος, ποῦ διψάει.

'Ετρίξανε τὰ δόντια του καὶ τἄκουσε ἡ Φροσύνη.
'Αρχίζει πόλεμος σκληρός· Παρθέν', ἐλεημοσύνη!

. . . . . .

ΦΡΟΣΥΝΗ.

'Αλήπασα, μὴ βλασφημᾷς, θυμήσου πῶς ὑπάρχει
Ἕνας Θεὸς καὶ τὤδωκα σήμερα τὴν ψυχή μου·

ΑΛΗΣ.

Καὶ τὸ Θεό σου τὸ Μουχτάρ, Φροσύνη, τὸν ἀρνήθης;
Εἶναι νωπὰ τὰ χείλη σου ἀκόμη ἀπ' τὰ φιλιά του·
Τὰ δάχτυλα, ποῦ ἐσφίξανε τὸν κόρφο, τὸ λαιμό σου,
'Αφῆκαν τὰ σημάδια τους· τὰ βλέπω, τὰ χωρίζω.
Καὶ σὺ τὸν ἐλησμόνησες καὶ παίρνεις ἐραστή σου
Τὸ φάντασμα, ποῦ κάθεται στὸν οὐρανό, στὰ νέφη;
'Ανατριχιάζεις ποῦ μ' ἀκοῦς; Τὸ βλέπεις, δὲ φοβοῦμαι,
Φροσύνη, τὴν εἰκόνα σου. Ἴσως στὸν ἄλλον κόσμο
Νἆν' ὁ Θεός σου δυνατός, ἐδῶ κἀνένας ἄλλος
Μπρὸς τὸ Βιζήρη τὸν 'Αλῆ, δὲ ζῇ καὶ δὲν ὁρίζει.
Εἶσαι δική μου, θὰ τὸ ἰδῇς. Ἔταξα τῆς καρδιᾶς μου
'Απόψε στὸ κρεββάτι μου χάρισμα νὰ σὲ δώσω.
Μάθε καὶ σὺ πῶς ὁ 'Αλῆς τὸ τάζει καὶ τὸ κάνει.
Φροσύνη, ἐπαρακάλεσα, ἐφίλησα τὸ χῶμα,

Ποῦ ἐπάτησε τὸ πόδι σου. Δυστυχισμένη ποῦσαι!
Τώρα θὰ ἰδοῦμε ποιὸς Θεὸς καὶ ποιὰ Κυρὰ Παρθένο
Θὰ μ' ἐμποδίσῃ τὰ φτερὰ σὰν ἀετὸς ν' ἁπλώσω,
Νὰ καταπέσω ἐπάνω σου στὰ νύχια νὰ σὲ πάρω.
Φροσύνη, ἔφυγε ὁ Μουχτὰρ καὶ φεύγοντας δὲ μοὖπε
Παρ' ὅλη τὴν ἀγάπη μου σ' ἐσέ, σ' ἐσὲ νὰ δώσω.
Σοῦ τήνε δίδω, τὴν πατεῖς . . . τί μένει στὸν πατέρα; . . .

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Δάγκασε, δάγκασε σκορπιέ, τὴ δίψα σου νὰ σβύσῃς,
Βύζαξ' ἀπὸ τὴ φλέβα μου, ῥόφηξε τὸ φαρμάκι,
Ποῦ ἐπότισες τὸ αἷμά μου, γενειὰ καταραμένη.
'Απόψε δὲ σὲ σκιάζομαι. Φονειᾶ, τί μὲ κυττάζεις;

ΑΛΗΣ.

Φροσύνη, δὲ μὲ σκιάζεσαι; Ποιὸς ἄνθρωπος στὸν κόσμο
Τέτοιονε λόγο ἐπρόφερε κ' ἠμπόρεσε νὰ ζήσῃ;
Καὶ σὺ θὰ ζήσῃς, δύστυχη, θὰ ζήσῃς στὸ πλευρό μου.
Μὴ μὲ σκληραίνῃς, ἄκουσε τὰ λόγια τὰ στερνά μου.
'Αγάπησέ με, δῶσέ μου ἕνα φιλί, Φροσύνη,
Ἄλλο γι' ἀπόψε δὲ ζητῶ· φιλοῦν τοὺς πεθαμμένους,
Καὶ σὺ δὲν καταδέχεσαι νὰ ῥίξῃς, νὰ πετάξῃς

Σ' ἐμένα, ποῦμαι ζωντανός, ἕνα φιλὶ γιὰ χάρι;

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Ἂν μ' ἔκαμνεν ἡ μάνα μου ὀχιά, μονομερίδα,
Θὰ σ' ἐφιλοῦσα, πίστεψε, Βιζήρη, μὲς τὸ στόμα.

ΑΛΗΣ.

Ἂν ἔφταιξεν ἡ μάνα σου, Φροσύνη, τί σοῦ φταίω;
Τὴ χάρη, ποῦ ἐπιθύμησες, τὴν ἔχω ἐγὼ γιὰ σένα.
Μ' ἔκαμ' ἡ Χάμκω δράκοντα, ἀστρίτη κι' ἀκονάκι.
Ἂς σμίξωμε τὰ χείλη μας, ἔλα νὰ μοιρασθοῦμε
Τὸ χάρισμα τῆς μάνας μου. Τὸ μαῦρό μου φαρμάκι,
Σὰ μυστικόνε θυσαυρό, τὸ φύλαξα ὡς τὰ τώρα
Κρυφὰ μέσα στὴ γλῶσσά μου. Τὸ θέλεις; Σοῦ τὸ δίδω...

. . . . .

Ὁρμᾷ καὶ πέφτει ἐπάνω της, κρεμιέται στὸ λαιμό της,
Παλαίβουνε τὰ δυὸ στοιχειά, ἔγκλημα κι' ἀθωότης,
Καὶ μάχονται καὶ πολεμοῦν ποιὸ τἄλλο νὰ χαλάσῃ.
Μὲ χαρδιοχτύπι τρομερὸ τὰ κύτταζεν ἡ πλάση.
Κρυφὴ ἀχτίδα φεγγαριοῦ, ἁγνὴ καὶ φοβισμένη
Διαβαίνει τὸ παράθυρο καὶ τρέμοντας προσμένει,
Νὰ ἰδῇ τὴ μάχη τὴ φριχτή, τὴ μαύρη ἀνεμοζάλη,
Νὰ μάθῃ ἂν πρέπῃ νὰ σβυσθῇ, ποτὲ νὰ μὴ προβάλῃ,

Ἢ ἄγγελος στὸν οὐρανὸ χρυσὰ φτερὰ ν' ἁπλώσῃ,
Τῆς νίκης τῆς ἀνέλπιστης τὴν εἴδηση νὰ δώσῃ.
Τὰ νυχτοπούλια γρούζουνε, χτυποῦνε τὰ φτερά τους
Καὶ δείχνουν τὴ χαρά τους.

Χαμογελοῦν τὰ ῥοδαρὰ τῆς Δέσποινας τὰ χείλη,
Σπιθοβολεῖ καὶ χαίρεται τὸ φῶς μὲς τὸ καντῆλι,
Καὶ ζωντανεύει ἡ φλόγα του καὶ λὲς πῶς θὰ ν' ἀστράψῃ,
Πῶς θὰ νὰ γένῃ κεραυνὸς τὸ δαίμονα νὰ κάψῃ.
Τὰ βάγια, ποῦ τὸ κόνισμα στολίζουν μαραμμένα
Τώρα βλαστήσανε χλωρὰ καὶ φαίνοντ' ἀνθισμένα.
Ἡ δάφνη τους πρασίνισε, δὲν τρίβεται, δὲν τρίζει
Καὶ στεφανόνει τὴν Κυρά, μοσχοβολᾷ, μυρίζει.
Ἕνα πουλί, π' ἀνάθρεφε μὲς τὸ κλουβὶ ἡ Φροσύνη,
Ποῦ τοὖχε μάθει τὸ κεχρὶ στὸ στόμα νὰ τοῦ δίνῃ,
Στὸν ὕπνο του ξαφνίζεται, χτυπιέται, ἀναφτεριάζει
Καὶ τὴν κυρά του κράζει.

Ἀκολουθοῦσε ὁ πόλεμος, καὶ τοῦ φονιᾶ τὸ χέρι
Αἱμάτωσε στὸ πρόσωπο τὸ μαῦρο περιστέρι.
Ἐκρέμαστο στὰ νύχια του τὸ δέρμα της κομμάτια.
Σὰν ἀναμμένα κάρβουνα ἐλάμψανε τὰ μάτια.

Τὴν ἔδεσε στὰ χέρια του, τὴ σφίγγει, τὴν πλακόνει
Καὶ γιὰ ν' ἁρπάξῃ τὸ φιλὶ τὰ χείλη του τεντόνει.
Βλέπει τὸ αἷμα πῶσταζε, νειώθει τὴ μυρωδιά του
Κ' ἐξύπνησε περσότερο ἡ δίψα στὴν καρδιά του.
Φουσκόνουν, ἀναδεύονται ἡ φλέβαις στὸ λαιμό του
Κι' ἀστράφτει ἕνα χαμόγελο πικρὸ στὸ πρόσωπό του,
'Ακόμη δὲν τὴν ἔγγισε... σιμά της ἀνασαίνει
Κι' ἀπὸ μακρὰ χορταίνει.

Τὰ χείλη του ἐπλήσιασαν... «Παρθένε, βόηθησέ με»
'Εφώναξεν ἡ δύστυχη, «Κυρά μου, λύτρωσέ με.»
Κ' εὐθὺς στὰ δυὸ τὰ χέρια της, ἀδύνατα καὶ κρύα,
'Ανέλπιστη κατέβηκεν ἡ δύναμις ἡ θεία.
Καὶ λυέται καὶ τινάζεται καὶ φεύγει τοῦ φονειᾶ της.
Τὴν ἔχασε ὁ 'Αλήπασας. Κυττάζει... τὰ μαλλιά της,
'Ελάμπανε στὸν ὦμό της. 'Ετρόμαξε, τοῦ ἐφάνη
Πῶς εἶδε στὸ κεφάλι της τὸ μυστικὸ στεφάνι.
Τὸ φοβερὸ τἀμάρτημα, ὁποῦ εἶχε μελετήσῃ,
Τἀνάφτει πάλαι τὴν καρδιὰ καὶ θέλει νὰ νικήσῃ.
'Εδάγκασε τὰ δάχτυλα, τὴ σάρκα του ξεσχίζει
Καὶ βλασφημᾷ, μουγκρίζει.

. . . .

Καὶ τρέχει, τρέχει ἐπάνω της, ὁρμᾷ νὰ τήνε φθάσῃ,
Καὶ δὲ μπορεῖ τὸ φάντασμα στὰ δάχτυλα νὰ πιάσῃ.
Σημαίνουν τὰ μεσάνυχτα, ἐλάλησε τὤρνίθι
Κ' ἐκείν' ἡ ὥρα τὤδωκε νέαν ψυχὴ στὰ στήθη.'
Σὰ νυχτερίδα ἐπέταξε, τὴν ἔχει, τὴν ἁρπάζει
Κ' ἐκεῖ, ποῦ στέκει ἡ Δέσποινα, μ' ὁρμὴ τήνε τινάζει.
Ῥίχνει τὸ χέρι στὸ λαιμὸ καὶ τἆλλο τὸ σηκόνει
Καὶ τὴ μητέρα τοῦ Θεοῦ χτυπᾷ καὶ φασκελόνει.
Κρημνίζεται τὸ κόνισμα, ἐσβύσθη τὸ κανδῆλι....
Τὰ νυχτοπούλια ῥυάζονται σὰ λυσσασμένοι σκύλοι,
Πέφτουν τὰ βάγια ἐπάνω του, τοῦ δέρνουν τὸ κεφάλι,
Τόνε ταράζει ζάλη.

Ἐθόλωσαν τὰ μάτια του, τηράζει ὁλόγυρά του,
Τρομάρ' ἀκατανόητη σφίγγει τὸ λάρυγγά του.
Θέλει ν' ἁπλώσῃ ςἄρματα, θυμᾶται τὸ μαχαῖρι,
Κι' εἶναι βαρὺ σὰ σίδερο, παράλυτο τὸ χέρι.
Μένει βουβὸς ὁ ἄθεος, σὰ μάρμαρο, σὰν ξύλο·
Τρίζει ἡ καρδιὰ στὰ στήθη του σὰ μαραμμένο φύλλο,
Καὶ δὲν τολμᾷ νὰ κινηθῇ καὶ δὲν τολμᾷ νὰ κρίνῃ,
Μήπως ἀκούσῃ τὴ φωνή, τὸ χτύπο του ἡ Φροσύνη.
Θαμμένος ὁλοζώντανος βαθειὰ μέσα στὸν ᾅδη,

Φορεῖ γιὰ μαῦρο σάβανο τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι
Καὶ κρύβεται, μαζόνεται ἄφωνος σὰν τὸ πτῶμα,
Ποῦ τὸ σκεπάζει χῶμα.

Τρισκότιδο καὶ σιωπή! Ἀπέθαναν, ἢ ζοῦνε;...
Μὲς τὸ κανδῆλι τῆς Κυρᾶς ἡ σπίθαις ξεψυχοῦνε·
Λάμπουν ἀκόμη μιὰ φορὰ, τρέμουνε, ψιθυρίζουν
Ἕνα κρυφὸ χαιρέτισμα καὶ σβυῶνται καὶ καπνίζουν.
Ἄβυσσος, πίσσα ἐσφράγιζε τὰ μάτια τοῦ Βιζήρη·
Μόν' ἡ ἀχτίδα, πώμβαινε ἀπὸ τὸ παραθύρι,
Σὰν ἄλλο δάχτυλο Θεοῦ, τάχνὸ τὸ φῶς της χύνει,
Σπιθοβολεῖ χαρούμενη καὶ δείχνει στὴ Φροσύνη
Ἕνα μαχαῖρι ὁλόχρυσο στὴ μέση τοῦ φονειᾶ της.
Σὰν ἀστραπὴ τοῦ τάρπαξε, τὤχει στὰ δάχτυλά της
Καὶ τὸ κρατεῖ μὲ δύναμη κ' ἐμπρός του τὸ τινάζει
Καὶ τρομερὰ φωνάζει,

«Μὴ ταραχθῇς, Ἀλήπασα, δὲ βλέπεις στὸ πλευρό μου
»Ποιὸν ἔχω βοηθό μου;
»Τὸ χνῶτό σου κατάπιε το, τὸ θέλω, τὸ προστάζω,
»Νὰ μὴν ἐγγίσῃ ἐπάνω μου, Ἀλῆ, γιατὶ σὲ σφάζω.

Κ' ἐν ᾧ τὸν ἐφοβέριζε κ' ἐν ᾧ νικᾷ τὸ φίδι,
Χωρὶς νὰ θέλῃ τὸν κεντᾷ μὲ τὸ χρυσὸ λεπίδι.
Γνωρίζει τὸ μαχαῖρί του στὸ κρύο κέντημά του,
Ἡ σάρκα του ἀνατρίχιασεν, ἐπάγωσε ἡ καρδιά του.
Ῥέει τὸ αἷμά του ζεστό, τὴν τραχηλιά του βρέχει
Κ' ἐπάνω του σὰν ἑρπετὸ γλιστρᾷ κρυφᾶ καὶ τρέχει.
Ἔχαμε ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ φωτὸς τὸ βλέμμα
Δὲν εἶδε, δὲν ἐγνώρισε, τ' Ἀλήπασα τὸ αἷμα.
Ἡ νύχτα, ποῦ τὸ κύτταξε, σὰν ᾅδης μελανιάζει
Καὶ μὲ μαυρύλα τρομερὴ τὸ πρόσωπο σκεπάζει.
Ἐγνώρισε τὸ θάνατο. Σὰν ἄσπονδος ἐχθρός του
Ὁ Χάρος στέκει ἐμπρός του.

Πέφτει στὴ γῆ καὶ σέρνεται μακρὰ ἀπὸ τὴ Φροσύνη,
Θέλει νὰ κράξῃ τὸν Ταχήρ, καὶ δὲν τολμᾷ νὰ κρίνῃ.
Σέρνεται πάντα σὰ σκορπιός, τὸ σκότος ψηλαφίζει,
Βρίσκει τὴ θύρα ἀνέλπιστα, ἁπλόνει, τὴν ἐγγίζει.
Ἀγάλια, ἀγάλια σκόνεται ὀλόρθος καὶ κυττάζει,
Κάνεὶς δὲν τὸν ἀκλούθησε, κάνεὶς δὲν τόνε κράζει.
Σιγή, σιγὴ βαθύτατη, καὶ μόνον σὲ μιὰν ἄκρη
Ἀκούει κάτι ποῦ ἔσταζε στὸ πάτωμα σὰ δάκρυ,
Καὶ λίγα λόγια ἀπόκρυφα σὰν κ' ἐπαρακαλοῦσε

Ἡ Φρόσω τὴν Παρθένο της καὶ τὴν εὐχαριστοῦσε.
Ὅσο μακρὺ κι' ἂν ἦτανε τὸ φοβερὸ τὸ χέρι,
Δὲν φθάνει τὸ μαχαῖρι.

«Ταχήρ, Ταχήρ, ἐφώναξε, τρέχα σ' ἐμέ, Ταχήρη!
«Τρεχᾶτε, πῶς δὲ φαίνεσθε; Θὰ σφάξουν τὸ Βιζήρη!»
Πλακόνει ἡ ἄλλη κόλασις, Ταχήρης καὶ φονειάδες
Μὲ τὰ σπαθιὰ ξεγύμνωτα, μὲ φῶτα, μὲ λαμπάδαις.
Καὶ βλέπουν τὸν Ἀλήπασα χλωμὸ σὰ θειαφοκέρι
Καὶ τὴ Φροσύνη ἀκίνητη, ποῦ ἐβάστα τὸ μαχαῖρι.
Ὁρμοῦν νὰ τὴν ἁρπάξουνε, νὰ τήνε καταπιοῦνε·
Ἡ Φρόσω δὲν ἐσάλεψε κ' ἐκεῖνοι δὲν τολμοῦνε.
Μὲ μιὰ ματιὰ τοῦ Ἀλήπασα, ποῦ πάλαι ζωντανεύει,
Ἔμειναν ὅλοι ἀκίνητοι, κἀνείς τους δὲ σαλεύει.
Χτυποῦν, σφυρίζουν τὰ σπαθιά, φωλεύουνε στὴ θήκη,
Καὶ χαρτεροῦν οἱ λύκοι.

. . . .

ΑΛΗΣ.

Παιδιά μου, μὲ προφθάσατε στὴν ὥρα τὴ στερνή μου.
Ἀπόψε μὲ ξεθάψετε. Νἄχετε τὴν εὐχή μου!
Ἔμεινα ἔρμος κι' ἄχαρος τώρα στὰ γερατειά μου·
Μακρά, μακρὰ στὸν πόλεμο ἐπῆγαν τὰ παιδιά μου.

'Εψὲς μὲς τὰ μεσάνυχτα ἦλθ' ὁ Μουχτὰρ σ' ἐμένα
Μ' ἐντροπαλὸ τὸ πρόσωπο, μὲ βλέφαρα κλαμμένα,
Μ' ἀγκάλιασε, μ' ἐφίλησε, μ' ἄνοιξε τὴν ψυχή του
Καὶ μοῦ γυρεύει γιατρικὸ γιὰ μιὰ σκληρὴ πληγή του.
Μοῦ λέγει πῶς ἀγάπησεν, ἀνάθεμα τὴν ὥρα
'Οποῦ δὲν εἶναί τος ἐδῶ, νὰ τὴ γνωρίσῃ τώρα,
Μιὰν ἄπιστη, μιὰ χριστιανή... κυττάξετε εἶν' ἐκείνη.
Μὲ παρακάλεσε θερμὰ νὰ πάρω τὴ Φροσύνη
Καὶ νὰ τὴν ἔχω σὰν παιδί. 'Αδύνατος πατέρας
Ἔταξα μὲς τὸν κόρφο μου νὰ κρύψω αὐτὸ τὸ τέρας.
Ἦλθα μαζύ σας νὰ τὴν 'δῶ, κ' ἐκεῖ ποῦ μ' ἀγκαλιάζει
Καὶ μὲ καλεῖ πατέρα της, κρυφᾶ, κρυφᾶ μὲ σφάζει.
Ἅρπαξε τὸ μαχαῖρί μου· βλέπετε τὴν πληγή μου;
Παιδιά μου, μὲ προφθάσατε. Νἄχετε τὴν εὐχή μου!

. . . . .

Σιωπηλὴ στὴν ἄκρη της ἔστεκεν ἡ Φροσύνη,
Ἄκουσεν, ἐγονάτισε καὶ τὸ μαχαῖρι ἀφίνει.
«Παρθένο μου, σπλαχνίσου με, Κυρά μου, μὴ μ' ἀφίσῃς.
»Κ' ἔλα μ' ἕνα χαμόγελο τὰ μάτια μου νὰ κλείσῃς.»

ΑΛΗΣ.

Ταχὴρ, πιστέ μου, τήραξε! Ποιὸς ἤθελε πιστέψῃ
Παιδιὰ σ' ἐκειὰ τὰ στήθη της πῶς ἤθελ' ἀναθρέψῃ!

Τὰ δύστυχα τἀρνήθηκε μικρὰ παραιτημένα,
Ἐπάνω κάτω σέρνονται γυμνὰ καὶ πεινασμένα.
Τἀπάντησα στὸ δρόμο μου κ' ἐπόνεσε ἡ ψυχή μου,
Τοὺς ἔδωκα νὰ πάρουνε ψωμὶ καὶ τὴν εὐχή μου.
Κι' ἀπόψε μὲ τὸ αἷμά μου ἠθέλησε ἡ Φροσύνη
Νὰ μοῦ πλερώσῃ τρίδιπλα τὴν ἐλεημοσύνη!
Πέτε μου σεῖς, παιδάκια μου, τ'Αλήπασα τί μένει;

. . . .

Ὅλοι ἐφώναξαν μὲ μιᾶς. «Νὰ σώσῃ κρεμασμένη.»

ΑΛΗΣ.

Ὄχι πιστοί μου, τί θὰ 'πεῖ τὸ μαῦρο τὸ παιδί μου;
«Πατέρα μου, ἐλησμόνησες πῶς ἦτανε ἰδική μου
»Κ' ἐπῆγες καὶ τὴν ἔδειξες στὸ φῶς ξεγυμνωμένη
»Μ' ἕνα σχοινὶ στὴν τραχηλιά, σὲ ξύλο κρεμασμένη;
»Πατέρα, δὲν ἐντράπηκες γιὰ μέ, τὰ κρέατά της
»Νὰ ἰδῇ ποῦ ἐλαχταρίζανε ὁ κόσμος ὁ διαβάτης;
»Πατέρα μου, ἄλλος θάνατος ἐχάθηκε, δὲν μένει;»

. . . . . .

Κ' ἐκεῖνοι πάλ' ἐφώναξαν. «Στὴ λίμνη πνιμμένη.»

ΑΛΗΣ.

Παιδιά μου, θεία φώτισις! Τὸ δροσερὸ τὸ κῦμα

Ἂς λάβῃ, ἂς λάβῃ ἡ δύστυχη κρεββάτι της καὶ μνῆμα.
Εἶναι διπλὸ τὸ κρίμα της. Τὸ αἷμα τὸ πιστό μας
Ἐμώλυνε σὰ χριστιανή, ὕβρισε τὸ θεό μας,
Ἐπρόδωκε τὸν ἄνδρα της, ἔκλεψε τὸ παιδί μου.
Ἐγὼ τήνε συχώρεσα. Γιὰ μέ, γιὰ τὴ ζωή μου
Ἐκδίκηση δὲ σᾶς ζητῶ, δὲ θέλω ἄλλη παιδεία.
Ποτὲ δὲν ἐμετάνοιωσα σὰν ἔκαμα ἐσπλαχνία.
Αὔριο βράδυ πρὶν νὰ βγῇ στὸν οὐρανὸ ἡ σελήνη,
Ὕπνο βαθὺ κι' ἀτάραχο νὰ χαίρεται ἡ Φροσύνη.
Μαζύ σας τώρα πάρτε την, πιάστε την μὲ γλυκάδα
Μὴ τύχη καὶ χαλάσετε μιὰ τέτοιαν εὐμορφάδα.
Μὴ σφίξετε τὰ χέρια της, ποὖν' ἀπαλὰ σὰ χιόνι,
Βρέξετε λίγο τὸ σχοινί, νὰ μὴ τήνε πληγόνῃ.
Σηκῶστέ την στὴν ἀγκαλιά, γιὰ νὰ μὴν ἀποστάσῃ,
Κι' ἀγάλια, ἀγάλια ἁπλῶστέ την τὴ μαύρη νὰ ἡσυχάσῃ.
Ὁ γυιός μου τὴν ἀγάπησε, τὴν εἶχε μαθημένη
Ἀπὸ νυφάδαις εὔμορφαις νἆναι τριγυρισμένῃ.
Δὲ θέλω ἐγ' ὁ πατέρας του ν' ἀφήσω τὴ Φροσύνη
Ἔρημη κι' ὁλομόναχη μὲς τὸ νερὸ νὰ μείνῃ,
Νὰ σκιάζεται στὸν ὕπνο της, στὸ βράχο νὰ χτυπιέται,
Χωρὶς νἄχῃ ἕνα σύντροφο, καὶ νὰ μὲ καταριέται.
Δ ε κ ά ξ η νὰ διαλέξετε ἀπ' ὅσαις τὴ γνωρίζουν

Νὰ συντροφέψουν τὴν Κυρά, μ' ἀφροὺς νὰ τὴν στολίζουν.
Νἆν' ὅλαις πρωτοστέφαναις. Ἀπόψε θὰ ταῖς δώσω
Τὴ λίμνη μου γιὰ χάρισμα καὶ δέσποινα τὴ Φρόσω.
Συρέτε νὰ ταῖς εὕρετε, συρέτε ἀπ' ὄνομά μου...
Ἀπόστασα, ἐδείλιασαν τἄχαρα κόκκαλά μου.
Εἶμαι, παιδιά μου, γέροντας, θὰ πάγω νὰ ἡσυχάσω.
Συρέτε μόνοι, δὲ μπορῶ, παιδιά μου, νὰ σᾶς φθάσω.
Φρόντισε σύ, Ταχήρη μου, τὰ λόγια μου θυμήσου...
Φροσύνη, καλονύχτησε, γλυκὰ γλυκὰ κοιμήσου.

. . . . .

Ἔφυγ' ἐκεῖθε μοναχός. Τὰ μάτια του σηκόνει
Καὶ μιὰ βλαστήμια ἀνήκουστη στὸν οὐρανὸ καρφόνει.
«Σταυρέ, Σταυρέ, μ' ἐνίκησες! Χρώσταγε αὐτὴ τὴ χάρη
»Σὲ μιὰ... σὲ μιὰ Μαγδαληνή. Χαρὰ ςὸ παλληκάρι,
»Ποῦ ἐπάλαιψε γιὰ σένανε. Τώρα μ' ἐσὲ τριτόνει...

. . . . .

Ἡ γλῶσσά του ἔσταζε χολή, τὸ χῶμα φαρμακόνει.
Ἀφρίζανε τὰ χείλη του, κρυφή, κρυφὴ τρομάρα
Ἐχώνεψε στὰ στήθη του. Σὰν ἄδικη κατάρα
Περιπλανᾶται μόνος του, σκοτάδι στὸ σκοτάδι.
Τοῦ φαίνετ' ἀτελείωτο πῶς εἶν' ἐκειὸ τὸ βράδυ.
Βουβό, βουβὸ τ' Ἀλήπασα διαβαίνει τὸ ποδάρι,

Ξυπνοῦν καὶ φεύγουν τὰ ἑρπετὰ, κρυμμένα στὸ χορτάρι.
Χωρὶς νὰ θέλῃ, ἐπέρασε καὶ βλέπει στὸ πλευρό του
Γιγαντιαῖο φάντασμα τὸ μαῦρο πλάτανό του (6).
Τοῦ ἐφάνηκε ποῦ ἐγλίστρησε... ἐσβύστηκε, τρομάζει
Κ' ἕνα κλαδάκι χαμηλὸ στὰ δάχτυλά του ἁρπάζει.
Ἐσείστηκεν ὁ πλάτανος, τὰ φύλλα τὰ ξερά του
Ἔτριξαν, ἀνεμίσανε, σκορποῦν ὁλόγυρά του.
Ὁ ἄνεμος ἀνάδευε τοῦ δένδρου τὰ κλωνάρια
Κ' οἱ ἴσκοι τους μυρμήγκιαζαν τ' Ἀλῆ μὲς τὰ ποδάρια.
Τὰ μάτια του, ποῦ ἐθάμβωσαν, τὰ βλέπουν καὶ πιστεύουν
Πῶς εἶναι φίδια φτερωτά, ποῦ γύρου του χορεύουν.
Χύνεται, φεύγει, ἐκάπνισε, καὶ λέγουν πῶς τὸ ξύλο,
Ποῦ ἐβάσταξε ὁ Ἀλήπασας, ποτὲ κἀνένα φύλλο,
Ποτὲ δὲν ἐξεφύτρωσε, γυμνό, φωτοκαμμένο,
Ἔμεινε στεῖρο πάντοτε ὡσὰν ἀφωρεσμένο.
Ἔφθασε στὸ κρεββάτι του, ἁπλόνεται καὶ γέρνει,
Ὁλονυχτὶς τὸ μάτι του δὲν κλεῖ καὶ παραδέρνει.

. . . .

Μόνοι ἐμείνανε οἱ φονειάδες, ἐκυττάξαν τὸν Ταχήρη
Καὶ κρυφᾶ χαμογελοῦνε γιὰ τὰ λόγια τοῦ Βιζήρη,
Λὲς καὶ σκιάζονται κ' ἐκεῖνοι μιὰ γυναῖκα μοναχὴ
Καὶ προσμένουνε νὰ ἰδοῦνε τὸν Ταχὴρ νὰ κινηθῇ.

. . . . .

Εἰς τὴν ἄκρη της κ' ἡ Φρόσω πάντοτε γονατισμένη
Δὲ στενάζει, δὲ δακρύζει καὶ σχεδὸν δὲν ἀνασαίνει.
Μὲ τὰ χέρια ςαυρωμένα, μὲ τὰ μάτια της ψηλά,
Λὲς καὶ τώρα δὲ φοβεῖται νὰ τηράξῃ τὴν Κυρά.

. . . . .

'Απ' τὴν ὥρα πῶχει ἀκούσῃ τὸ σκληρὸ τὸ θάνατό της,
Μιὰ οὐράνια γαλήνη πλημμυρεῖ τὸ πρόσωπό της.
Δὲν ἀνήκει πλειὰ τοῦ κόσμου, λὲς κ' ἐχάθη τὸ κορμὶ
Καὶ δὲ μένει ςὴ Φρασύνη παρὰ κάλλος καὶ ψυχή.

. . . . .

Σταματᾷ ςὸ μέτωπό της ἡ φωτιὰ ἀπὸ ταῖς λαμπάδαις
Σὰν μαρτύριου ςεφάνι, ποῦ τῆς δίδουν οἱ φονειάδες.
'Αναδεύονται τὰ χείλη, ῥοδαρὰ σὰν τὴν αὐγή,
Μοσχολίβανο μυρίζει, μυςικὰ παρακαλεῖ.

. . . . .

«Ἂν τὰ τόσα κατηφρόνια, ἂν τὰ τόσα δάκρυά μου
»Δὲν ἐπλύναν τὴν ψυχή μου καὶ τὸ κρίμα, Δέσποινά μου,
»Δός μου κι' ἄλλα, δός μου κι' ἄλλα, νἄλθω ἡ μαύρη καθαρή,
»Ὅπως ἤμουνα, Κυρά μου, ςῆς μητρός μου τὸ βυζί.»

. . . . .

'Επαράδωκε τὰ χέρια μοναχή της ἡ Φροσύνη
Δροσερὰ σὰν τὸ νεράκι, ἄσπρα, κάτασπρα σὰν κρίνοι
'Ο Ταχὴρ ὁρμᾷ, τἀρπάζει καὶ τῆς τάδεσε σταυρό,
Τὸ σχοινὶ τραβᾷ μὲ λύσσα, βλασφημῶντας τὸ Χριςό.

. . . . .

Τῆς τὰ σφίγγει, τῆς τὰ σφίγγει κι' ὁ λῃςής της δὲ χορταίνει,
Αἷμα ἵδρωσε τὸ δέρμα κ' ὁ φονειᾶς της ἀνασαίνει.
«Τὰ παράσφιξες, Ταχήρη . . . δὲ σοῦ φεύγω, μοῦ πονεῖ.
»Κύτταξε βαθειὰ στὴ σάρκα πῶς ἐμβῆκε τὸ σχοινί.

. . . . .

Οὔτ' ἀπόκριση δὲ δίνει, τήνε σπρώχνει, τήνε σύρει.
'Εθυμήθηκε τὰ λόγια, βλέπει ἐμπρός του τὸ Βιζήρη.
'Επεράσανε τὴ θύρα, βγαίνουν ἔξω στὴν αὐλή.
'Η Φροσύνη τί γυρεύει; μὲ τὸ μάτι τί ζητεῖ;

. . . . .

'Η γλυκειά της παραμάνα σὲ μιὰν ἄκρη καθισμένη
Κλαίει ἡ δύςυχη, ςενάζει. Πόσαις ὥραις ποῦ προσμένει!
«Δός μου, μάνα τὴν εὐχή σου, μὲ φωνὴν ἀγγελικὴ
»Τῆς ἐφώναξε ἡ Φροσύνη, θὰ ἰδωθοῦμε ἐπάνω ἐκεῖ.»

. . . . .

»Ζῆσε, μάνα μου, γιὰ μένα, ποῦ στὸ μνῆμα καταιβαίνω;
»Γιὰ τὴ μαύρη σου Φροσύνη παρακάλει τὴν Παρθένο.
»Τὰ παιδιά μου! Θεέ μου, Θεέ μου, ἐσπλαχνίσου τὰ ὠρφανά·
»Δὲν ἐφταίξανε, εἶν' ἀθῶα! Μὲς τοῦ κόσμου τὴν ἐρμιὰ

. . . . .

»Ἂν ἐγὼ ἡ σκληρὴ τἄφῆκα, Θεέ μου, μὴ τὰ λησμονήσῃς·
»Ὁλομόναχα εἶναι τώρα, μὴ τἀφήσῃς, μὴ τἀφήσῃς!
»Φύτεψέ μὲς τὴν καρδιά τους, σὺ πατέρα μου γλυκέ,
»Ἐσπλαχνία, ἐλεημοσύνη γιὰ τὴ μάνα τους γιὰ μέ.

. . . . .

»Μὴ πικραίνεσαι, Χρυσῆ μου, μὴ δακρύζῃς, μὴ στενάζῃς,
»Παρηγόρα με τὴ μαύρη, μὲ τὰ δάκρυα μὲ δειλιάζεις...
»Μάνα μου, μὴ λησμονήσῃς τὸ μικρό μου τὸ πουλί,
»Ὀρφανὸ κι' αὐτὸ τἀφίνω, ἔρημο μὲς τὸ κλουβί.

. . . . .

»Κάθ' αὐγὴ νὰ μοῦ τὸ βρέχῃς, τὰ φτερά του νὰ δροσίζῃς,
»Μὲ τῆς λίμνης μου τὸ κῦμα κάθ' αὐγὴ νὰ τὸ ποτίζῃς.
»Ποιὸς ἠξεύρει μὴ τὸ μαῦρο μὲς τῆς λίμνης τὸν ἀφρὸ
»Καταλάβῃ πῶς τοῦ στέλνω τὸ φιλί μου τὸ στερνό.

. . . . .

»Καὶ τὴν ἄνοιξη τὸ βράδυ μὲ φεγγάρι μὲ γαλήνη
»Νάρχεστε στὸ περιγιάλι καὶ νὰ κλαῖτε τὴ Φροσύνη·
»Τὰ παιδιά μου . . . μὴ τὰ φέρῃς, εἶναι τἄχαρα μικρά,
»Θάλθῃ ἡ ὥρα τους νὰ κλάψουν καὶ γιὰ μὲ κάμμιὰ φορά.»

. . . . .

Ἡ Χρυσῆ ἡ δυστυχισμένη ἀπ' τὴν πίκρα λὲς καὶ σβυέται·
Ὁ Ταχήρης, ποὖχε ἀκούσῃ, ὡς κι' αὐτὸς ψυχοπονιέται
Καὶ κυττάζει τὴ Φροσύνη καὶ τὰ χέρια της τὰ λεῖ
Ν' ἀγκαλιάσῃ τὴ Χρυσῆ της, νὰ τῆς δώσῃ ἕνα φιλί.

. . . . .

Τί φιλὶ ποὖταν ἐκεῖνο! Ἔχει μέσα του κρυμμένη
Τὴ στιγμὴ ποῦ τὸν ἐπάνω μὲ τὸν κάτου κόσμο δένει.
Ἔχει μέσα του τὸ σχώριο, τὸ τρισάγιο, τὸ λιβάνι,
Τὸ λουλοῦδι, ποῦ βλαστάνει,
Εἰς τὴ χέρσα γῆ τοῦ τάφου! Ἔχει μέσα τὴν ἐλπίδα,
Τὤνειρο τοῦ πεθαμμένου, τὸ κιβοῦρι, τὴ σανίδα,
Ποῦ μᾶς κάνει κι' ἀναπλέμε μέσα στὸ ἄβαθο τὸ μνῆμα,
Μὲς τοῦ ἀπέραντου τοῦ χρόνου τὸ κατάμαυρο τὸ κῦμα.
Τὸ θυμοῦμαι κ' ἐγὼ ἀκόμα!
Ὅταν τὤῤῥιξα στὰ μάτια, ὅταν τὤῤῥιξα στὸ στόμα

Τοῦ παιδιοῦ μου, τῆς μητέρας... Τὸ θυμοῦμαι, δὲν μ' ἀφίνει
Κι' ἀπὸ τώρα τὸ γυρεύω, Χριστιανοί μου, ἐλεημοσύνη.
Ὅταν ἔλθῃ ἐκείνη ἡ ὥρα, σὲ παράμερη μιὰν ἄκρη
Νὰ μὲ χώσετε κ' ἐμένα, μ' ἕνα σχώριο μ' ἕνα δάκρυ.

. . . . .

Τί φιλὶ ποὖταν ἐκεῖνο! Θεέ μου! Θεέ μου, πῶς μποροῦνε
Τώρα πλειὸ νὰ χωριστοῦνε!
Ἐθυμήθηκε ὁ Ταχήρης τὴ σκληρὴ τὴν προσταγή του
Καὶ φοβεῖται τὴ ζωή του.
Ἀπεμάκρυνε τὴ Φρόσω καὶ στὸ χῶμα ξαπλωμένη
Μέν' ἡ Χρύσω λιγωμένη.
Ἐκινήσανε οἱ φονειάδες, συνοδεύουν τὴ Φροσύνη,
Δὲν τολμᾷ κάνεὶς νὰ κρίνῃ.
Τόσο δρόμο ποῦ διαβαίνουν, μιὰ ψυχὴ δὲν ἀπαντοῦνε,
Ἕνα λόγο δὲν ἀκοῦνε.
Δὲν ταράζεται τἀγέρι, ἐβουβάθηκε τὸ κῦμα,
Λὲς ὁ κόσμος εἶναι μνῆμα.
Περπατοῦν ἀκόμη ὀλίγο, σὲ μιὰ θύρα σταματοῦνε
Καὶ χτυποῦνε καὶ χτυποῦνε.
Σχούζουν, ῥυάζονται τὰ κλεῖθρα καὶ τὰ μάνταλα μουγ-
Σκύλοι γρούζουνε, γαυγίζουν. [κρίζουν,

Ένας δαίμονας προβαίνει μὲ κλειδιὰ καὶ μὲ φανάρι
Γιὰ νὰ ἰδῇ ποιὸν θὰ νὰ πάρῃ.
Δὲν ἐπρόσμεινε ἡ Φροσύνη, μπαίνει ἡ μαύρη μοναχή της,
Τήνε κλοῦν στὴ φυλακή της.
«Ἐπουράνιε πατέρα, στεῖλ' ἐδῶ μὲ τὴν εὐχή σου
»Λίγον ὕπνο στὸ παιδί σου.
»Εἶμαι τόσο ἀποσταμένη!» — Ἐξαπλώθηκε στὸ χῶμα,
Ποῦ τῆς ἔχουνε γιὰ στρῶμα.
Κάνει πάλαι τὸ σταυρό της, μελετᾷ τὰ πατερμά της,
Πέφτουνε τὰ βλέφαρά της,
Καὶ γλυκά, γλυκὰ κοιμᾶται εἰς τῆς γῆς τὴν ἀγκαλιὰ
Σὰν πουλάκι στὴ φωλιά.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΣΜΑ.

(α) Ἰδιοτρόπου καὶ ἴσως μοναδικῆς φύσεως ὁ Ἀλῆς συνεβίαζεν εἰς ταὐτὸ τὴν φιλαργυρίαν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν. Ὅθεν, ποτὲ μὲν ἐσθῆτα περιβεβλημένος πολυτελῆ, ἐκάθητο βρενθυόμενος ἐπὶ τοῦ σατραπικοῦ θρόνου, ποτὲ δὲ ῥακενδύτης καὶ ῥυπαρὸς παρίστατο ἐν σχήματι πένητος μεμψιμοιρῶν καὶ πολλαχῶς τὴν ἑαυτοῦ τύχην ἀποδυρόμενος. Οἱ εἰδότες αὐτὸν ἐκ τοῦ πλησίον ἔσπευδον τότε ὡς ἐξ αὐθορμήτου ἐλευθεριότητος καὶ ἐπέδιδον αὐτῷ χρήματα· οὐαὶ δὲ εἰς τὸν παραφαίνοντα φειδωλίαν ἐν τῷ προσάγειν τὴν δωρεὰν αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν τοῦ ἐν Τεπελενίῳ γυναικωνίτου, ὅπου ἐφημίζετο ὅτι ἐφύλαττε κεκρυμμένους μεγάλους θησαυρούς, ἐπανελθὼν εἰς Ἰωάννινα προσεκάλεσε πάντας τοὺς πλουσίους αὐτοῦ ὑπηρέτας καὶ καθήμενος κατὰ γῆς καὶ τύπτων μετὰ δακρύων τὰ στήθη ἔτεινεν ἀναιδῶς τὴν χεῖρα ὡς ἐπαίτης. Λέγεται ὅτι Ἀλέξιος ὁ Νοῦτζος ἀνέδειξεν ἑαυτὸν γενναιότερον πάντων οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Βρυώνου ἐξαιρουμένου.

Τὰ μὲν ἁρπάζων καὶ σφετεριζόμενος ὁπωσδήποτε, τὰ δὲ νο-

μιμώτερον κτώμενος, εἶχεν ὁ Ἀλῆς συσσωρεύσῃ πλῆθος τιμαλφῶν λίθων, καὶ παρὰ τοῦ τότε περιπλανωμένου βασιλέως τῆς Σουηδίας Γουσταύου Ἀδόλφου εἶχε λάβει ἀντὶ ὑπερόγκου τιμῆς σπανιώτατον διὰ τὸ μέγεθος ἀδάμαντα. Καθ' ἃς δὲ ἡμέρας ἔχαιρεν ἐπιδεικνύμενος τοὺς ἑαυτοῦ θησαυροὺς ἐκόσμει τὰς αἱμοφόρτους, ἀλλὰ φύσει λευκοτάτας χεῖρας, διὰ τοσούτων δακτυλίων, ὥστε μόλις ἔμενον ἀσκεπεῖς αἱ ἀρθρώσεις τῶν δακτύλων.

(6) Ὁ *Πλάτανος* ἦτο ἐπὶ Ἀλῆ τὸ δένδρον, ἔνθα συνήθως ἐτελοῦντο αἱ κεφαλικαὶ ποιναί. Διὸ καὶ θανατηφόρος ἐνομίζετο ἡ σκιὰ αὐτοῦ καὶ ἔντρομος ὁ παροδίτης ἔστρεφε πρὸς τοὺς κλάδους τὰ βλέμματα. Παρὰ τῷ Πλατάνῳ τούτῳ ὑπῆρχεν, ὡς ἐπληροφορήθην, συνοικία γύφτων μετερχομένων τὸ ἔργον τοῦ δημίου. Ὁ πατὴρ παρέδιδε τὴν τέχνην εἰς τὰ τέκνα καὶ οὕτω ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν μεταβαίνουσα ἐτελειοποιεῖτο δι' ὁμωτέρων ἐπινοήσεων. Ὁσάκις οἱ δροφύλακες τοῦ τυράννου ἐζώγρουν τινὰ τῶν καταδιωκομένων κλεπτῶν, πρὶν ἢ εἰσέλθωσιν εἰς Ἰωάννινα συνήθως παρέμενον μετὰ τοῦ δεσμίου ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ αἱμοσταγοῦς πλατάνου καὶ διὰ ταχυδρόμου ἀγγέλλοντες τὴν λείαν πρὸς τὸν Ἀλῆν ἀνέμενον τὰς προσταγὰς αὐτοῦ. Ὁ δέ, πάντα ἀκριβώσας τὰ περὶ τοῦ συλληφθέντος ἀνδρὸς καὶ τοὺς ἄθλους μαθὼν καὶ τὸ γένος, προσδιώριζε παραχρῆμα τὸ εἶδος τοῦ θανάτου. Καὶ τὴν μὲν ἀγχόνην καὶ τὴν καρατομίαν ἐδωρεῖτο τοῖς ὑπόπτοις καὶ μικροῦ λόγου ἀξίοις· τὴν δὲ τῶν ὀστῶν σφυροκοπίαν, τὴν ἐξόρυξιν τῶν ὀφθαλμῶν,

τὴν ἀνασκολόπισιν, τὴν εἰς τὰ ὦτα καὶ τὸ στόμα ἔγχυσιν τηκτοῦ καὶ ζέοντος μολύβδου καὶ ἑνὶ λόγῳ πάνθ' ὅσα ἐπὶ κακώσει τῆς ἀνθρωπότητος προσέθηκεν εἰς τὰ ἤδη ἐξευρημένα ἡ ἐπίνοια τοῦ Ἀλῆ καὶ ἡ περιτέχνησις τῶν δημίων, ἀπενέμοντο πρὸς τοὺς μάλιστα γενναίους καὶ πολλαχῶς περιφανεῖς. Ὁσάκις δὲ τὸν αἰχμάλωτον εὕρισκεν ὁ τύραννος εὐμοιροῦντα πλεονεκτημάτων τινῶν, καὶ ἐντεῦθεν συμφερωτέραν τοῦ θανάτου ἔκρινε τὴν ζωὴν αὐτοῦ, μετέβαινε δι' ὑπογείων ὁδῶν εἰς ἕνα τῶν γυναικωνιτῶν κτισθέντα ἐπὶ τούτῳ κατὰ μέσον σταυροδρομίου τινὸς ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐνταῦθα, ὥςπερ ἐλλοχῶν ὄπισθεν χιαστῶν κιγκλίδων, διεσκόπει ἀσκαρδαμυκτεὶ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ὑποδίκου καὶ συνεβάλλετο ὡς ἀπὸ βεβαίων τεκμηρίων ποίας τινὰς ὠφελείας ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ μὴ σφαγιάζων τὸ προκείμενον θῦμα. Ἡ ζωὴ τῶν ὑπηκόων ἦτο πρὸς τὸν τύραννον ἁπλοῦν κτῆμα καὶ οὐδὲν κατ' αὐτὸν διέφερον τῆς χέρσου, ἥτις οὐδένα φέρει καρπὸν εἰμὴ διὰ τοῦ ἀρότρου καὶ τῆς σκαπάνης βαθέως τεμνομένη καὶ ἀναστρεφομένη.

Η ΚΥΡΑ ΦΡΟΣΥΝΗ.

ΑΣΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

ΗΜΕΡΑ ΚΡΙΣΕΩΣ.

Σηκώνετ' ὁ 'Αλήπασας βαρὺς ἀπὸ τὸν ὕπνο
Καὶ στρώνεται σ' ὁλόχρυσο μεταξωτὸ διβάνι·
Τὰ βλέφαρά του κόκκινα ἀπὸ τὴν κακονύχτια,
Μελανιασμένα καὶ θολά, σπαράζουνε καὶ τρέμουν.
Θεέ μου, πῶς ἐγέρασεν ἀπὸ τὰ ψὲς τὸ βράδυ!
'Εκύτταζε τὰ γένεια του, λευκότερα τὰ βλέπει
Κ' ἐπέρασε τὰ δάχτυλα στὸ κρύο μέτωπό του,
Σὰν νἄθελε μὲ δύναμη νὰ σβύσῃ ταῖς ῥυτίδαις,
Ποῦ ἐχάραξεν ἐπάνω του τὸ φοβερό του κρίμα.
'Ακίνητοι τριγύρω του, ὀρθοὶ καὶ τρομασμένοι,
Στέκουν ὁ Γκέγκας ὁ Βελῆς μὲ τὸ Γιουσοὺφ 'Αράπη.
Κρυφᾶ, κρυφᾶ κυττάζονται, ῥωτιῶνται ἀναμεσό τους,
Τί σύγνεφο νὰ πλάκωνε τὰ στήθη τοῦ Βιζήρη.
Σιωπηλὸς παράμερα, ἀχνός, συλλογισμένος,
Μὲ τὸ κεφάλι του γυρτό, ἔστεκε κι' ὁ Ταχήρης (α).

Όλοι γνωρίζουν τὸν Ἀλῆ, κἀνεὶς δὲν ἀνασαίνει.
Βουβὰ τὰ παληκάρια του ἐπαίζανε τὰ μάτια
Στἄρματα τἀξετίμωτα, ποῦ κρέμονται τριγύρω.
Ἐκεῖ σπαθιὰ τῆς Δαμασκοῦ, ἐκεῖ χρυσᾶ πιστόλια
Καὶ καρυοφύλια ξακουστὰ καὶ χίλια γιαταγάνια.
Τί κρίμα ποὖταν ἄνεργα καὶ τὰ φοροῦσε ὁ τοῖχος!
Ἀστράφτει ἀκόμη φλογερὸ ἀνάμεσ' ἀπὸ τἄλλα
Τοῦ Χρήστου τὸ περήφανο, τὸ φοβερὸ μιλιῶνι,
Τοῦ Μπουκουβάλα τὸ σπαθί, ποῦ ἀκόμη λαχταρίζει,
Τὸ καρυοφύλι τοῦ Σταθᾶ, τοῦ Ζίδρου τὸ χαντζάρι (β),
Τοῦ Ζίδρου τἄγιο λείψανο, ποῦ δίπλα μὲς τὴ θήκη
Κοιμᾶται κι' ὀνειρεύεται κρυφᾶ τὴν Ἐλασσῶνα!
Δεκάξη χρόνια θὰ σταθοῦν ἀκόμη κρεμασμένα
Καὶ θὰ ξυπνήσουν ὕστερα, θ' ἀναστηθοῦνε πάλαι
Καὶ ποιὸ θὰ πάρῃ σύντροφο τὸ Μάρκο καὶ τὸ Διάκο,
Καὶ ποιὸ μὲ τὰ Γριβόπουλα καὶ μὲ τὸν Καρατάσο,
Θὰ στήσῃ τὸ λημέρι του ψηλὰ στὸ Μοναστῆρι.
Κι' ὅταν ἀρχίσῃ ὁ σκοτωμὸς κι' ὁ πόλεμος ἀνάψῃ
Καὶ πιάσῃ πάλαι τἄρματα τοῦ Λούρου τὸ ποτάμι
Καὶ ξαφνισθῇ στὸν ὕπνο της ἡ ἔρμη Βαλαώρα,
Τότε καὶ τ' Ἀσπροπόταμο τὸ κῦμά του θ' ἀνοίξῃ
Καὶ θὰ φωνάξῃ στὰ βουνά, ςὸ Περγαντί, ςὴ Λάμια (γ),

Ν' ἀνθίσουν, νὰ γιορτάσουνε, τὴν ὥρα, τὴν ἡμέρα,
Ποῦ ἀνέλπιστα ἐζωντάνεψαν τὰ κόκκαλα τοῦ Βάλτου.

Φυτά, λουλούδια ὁλόχαρα κοσμοῦν τὰ παραθύρια,
Καὶ ῥίχνουν χίλιαις μυρωδιαῖς καὶ χαίρονται στὸν ἥλιο.
Δυὸ μέραις δὲν τὰ πότισαν, κανεὶς δὲν τὰ θυμᾶται.
Λίγη δροσοῦλα, πῶπεσε, τἀνάστησε τὰ μαῦρα,
Κ' εὐχαριστοῦν τὸν οὐρανό, ποῦ δὲν τὰ λησμανοῦσε
Κ' ἐφρόντιζε γιὰ τἄχαρα μέσα σ' ἐκειὸν τὸν ᾅδη.

Λαλοῦν φλογέραις γύφτικαις, ἀκούονται τραγούδια
Καὶ βροντοφῶνα τύμπανα καὶ θόρυβος καὶ γέλοια
Καὶ σκλάβοι, ποῦ χωρεύουνε καὶ θέλουνε νὰ πνίξουν
Μὲς τὴν ψευδῆ τους τὴ χαρὰ τὸ φόβο, ποῦ τοὺς δέρνει.
Ἄλλοι στὸ χῶμα σέρνονται, στὴν πέτρα γονατίζουν,
Παρακαλοῦνε τὸ Θεὸ γιὰ τὸν καλὸν ἀφέντη
Καὶ σκούζουνε καὶ ῥυάζονται καὶ δὲ γυρεύουν ἄλλο,
Παρὰ νὰ ῥίξῃ ἐπάνω τους ὅλη του τὴν κατάρα
Κι' οὔτε μιὰ τρίχα νὰ βλαφθῇ νὰ πέσῃ τοῦ Βιζήρη.

Ἄλλοι φονειάδες σέρνουνε, στὴ γῆ ποδοκοιλοῦνε
Μὲ βλασφημίαις, μὲ χαραῖς λαχταριστὰ κεφάλια
Καὶ παίζουν, μετωρίζονται, γελοῦνε, κυνηγιῶνται,
Καὶ ποιὸς πετᾷ στὸν ἄλλονε ἕνα κομμάτι αἷμα,
Ποιὸς δέρνει τοὺς συντρόφους του μὲ σκοτωμένου χέρι,

Καὶ ποιὸς βαστοῦσε μιὰ καρδιὰ γιὰ νὰ πετροβολήσῃ;
Μικρὰ παιδιά, ποῦ ἐμάθαιναν τὴν τέχνη τοῦ πατέρα
Μὲ τὰ λεπίδια τους κεντοῦν τἄψυχα τὰ κουφάρια
Καὶ τρέχουν καὶ σκοτόνονται, χτυπιῶντ' ἀναμεσό τους,
Ποιὸ κεφαλαῖς περσότεραις σκληρὰ νὰ πρωταρπάξῃ,
Γιὰ νὰ ταῖς βάλῃ ἐπανωταῖς, νὰ χτίσῃ πυραμίδα.
Κ' ἐκεῖ ὅποῦ ταῖς ἔστενε, ἄλλο παιδὶ τὸ σπρώχνει,
Τὸ ῥίχνει κατακέφαλα, καὶ τοῦ χαλᾷ τὸν πύργο.

Διαβαίνει κ' ἕνας γέροντας, τυφλὸς καὶ λιμασμένος,
Κ' ἐλεημοσύνη τοὺς ζητεῖ, τὸ χέρι τοὺς ἁπλόνει.
Κ' ἐκεῖνα μὲς τὰ δάχτυλα, ποῦ τρέμουν ἀπὸ κρύο,
Τοῦ ῥίχνουν ἕνα κάρβουνο, κ' ἕνα κομμάτι πτῶμα,
Καὶ τόνε διώχνουν σκούζοντας «ψῆσέ το νὰ χορτάσῃς.»
Γιάννινα, μαῦρα Γιάννινα, πῶς σᾶς βαστάει ὁ κόσμος!

Τέτοιαις χαραῖς ἀκούονται, καὶ τέτοια πανηγύρια
Μὲς τὸ παλάτι τοῦ 'Αλῆ, μὲς τὴ σπηλιὰ τοῦ λύκου (δ).
Τὸν ἐξυπνοῦσαν τὴν αὐγή, τὴ νύχτα τὸν κοιμίζουν·
Σήμερα δὲν ἐπρόσεχεν, εἶχεν ἀλλοῦ τὸ νοῦ του.

ΑΛΗΣ.

Γιουσοὺφ 'Αράπη καὶ Βελῆ, συρέτε, δὲ σᾶς θέλω·
Ἂς μείνῃ μόνος ὁ Ταχήρ, οἱ ἄλλοι τραβιχθῆτε....

Ὄχι, σταθῆτε μιὰ στιγμή, μὴ φύγετε σταθῆτε.
Μοὔπανε πῶς ἐπιάσετε μὲ προδοσιὰ στὸν ὕπνο,
Τὸ γέρο Δράκο στὰ βουνὰ μὲ δυό του παλικάρια.
Συρέτε νὰ τὸν φέρετε, θέλω νὰ ἰδῶ ποιὸς εἶναι.

. . . .

Φεύγ' ὁ Γιουσοὺφ κ' ἐγύρισε σὲ λίγο μὲ τὸν κλέφτη.

. . . .

Ἦταν ὁ Δράκος γέροντας, ὀρθὸς σὰν κυπαρίσι,
Τὰ χρόνια δὲν ἐλύγισαν τὸ φοβερό του αὐχένα.
Ὡς τὰ νεφρὰ τοῦ σέρνεται ἡ κάτασπρή του χήτη
Καὶ τὰ γυμνὰ τὰ στήθη του μαυρίζουν λογχωμένα.
Εἶναι τὰ μάτια του ἀειτοὶ, τὸ μέτωπό του βράχος,
Καὶ μὲς τὸ βράχο ἐρίζωσαν σὰν δυὸ κισσοὶ τὰ φρίδια.
Περήφανο τὸ μέτωπο, ψηλὸ καὶ χιονισμένο,
Γυρεύει ἀκόμη πόλεμο σὰν τὸ βουνὶ τῆς Κιάφας.
Τὸ πάτωμα τοῦ παλατιοῦ τὰ πόδια του κλονίζουν
Καὶ τἄρματα, ποῦ χρέμοντο τριγύρω καρφωμένα,
Ἐγνώρισαν τὸ πάτημα τοῦ φοβεροῦ τοῦ κλέφτη
Κ' ἐξύπνησαν κ' ἐβρόντησαν, γιὰ νὰ τὸν χαιρετήσουν.
Ὁ τοῖχος ἀντιβούησε καὶ ὁ Δράκος στὴ φωνή τους
Γιὰ πρώτη κ' ὕστερη φορὰ ἔννοιωσε λίγο δάκρυ,
Ποῦ ἐθάμβωσε τὰ μάτια του. Εὐλογημένο δάκρυ!

. . . . . .

ΑΛΗΣ.

Ποιός εἶσαι σύ, παληόγερε, καὶ μ' ἀγριοκυττάζεις;

ΔΡΑΚΟΣ.

Δράκο μὲ λένε, 'Αλήπασα, καὶ Δράκος θὰ πεθάνω.

ΑΛΗΣ.

Γονάτισε, προσκύνησε, κ' εἶμαι καλήτερός σου.

ΔΡΑΚΟΣ.

Δὲν ἐγονάτισα ποτέ, παρὰ στὸ μετερίζι.
'Αλλοῦ δὲν ἐπροσκύνησα, παρὰ στὴν ἐκκλησιά μου.

ΑΛΗΣ.

'Ακόμη μ' ἀνδρειεύεσαι! Ἔλα στὸ νοῦ σου Δράκο,
Καὶ λάβε χάρι τὴ ζωή. Προσκύνα, παραδώσου.

ΔΡΑΚΟΣ.

Ἔχει ἡ καρδιάμου κόκκαλο, 'Αλῆ, καὶ δὲ λυγίζει.
Τοῦ κάκου νὰ παιδεύεσαι, κόψε με, κρέμασέ με.

ΑΛΗΣ.

Τί νὰ σὲ κόψω; ἐκούφωσες. Ἡ φλέβα σου δὲν ἔχει

Γιὰ νὰ μοῦ βάψῃ τὸ σπαθὶ ἕνα ποτῆρι αἷμα.
Προσκύνα τὸ Βιζήρη σου, κ' ἔλα στὴ δούλεψή του.

ΔΡΑΚΟΣ.

Λῦσε τὰ χέρια μου νὰ ἰδῇς, 'Αλῆ, ἂν ἦμαι κούφιος·
Ποτάμι εἶναι τὸ αἷμά μου κι' ὅπου χυθῇ θὰ πνίξῃ.
Κόψε με, σοῦπα, κόψε με, δὲ θέλω τὸ ψωμί σου·
Ἂν ἔχῃς σκύλους ῥίξε το, δός το τοῦ Βελῆ Γκέκα.

ΒΕΛΗ ΓΚΕΚΑΣ.

Ὁ Βελῆ Γκέκας τῶφαγε καὶ τώρα τρώει κ' ἐσένα.

ΔΡΑΚΟΣ.

Μ' ἐξάφνισες στὸν ὕπνό μου, δὲν εἶσαι παλληκάρι.
Μὲ τὸ ψωμὶ τ'Αλήπασα ἔγινες χήρα μάνα.
Πῶς δὲ θυμᾶσαι τὴ βραδειὰ στὰ Πέντε τὰ Πηγάδια,
Ποῦ σ' ἔκραξα, σοῦ φώναξα μέσ' ἀπὸ τὸ χαρτέρι,
Νὰ βγῇς νὰ πολεμήσωμεν οἱ δυό μας, Βελῆ Γκέκα,
Καὶ σὺ δὲν ἀποκρίθηκες κ' ἐκρύφτηκες στὸ λόγκο;
Ἂν ἤθελα σ' αἱμάτονα, σ' ἔπιανα ζωντανόνε,
Καὶ δὲν ἐκαταδέχτηκα, γιατὶ μὲ λένε Δράκο.

• • • • •

Ὁ Βελῆ Γκέκας ἔχυσε κι' ἅπλωσε στὸ μαχαῖρι.

. . . .

ΑΛΗΣ.

Εἶσαι Σουλιώτης;... Πᾶρτέ τον, πᾶρτέ τον χάρισμά σας,
Μὴ τὸν χασομερήσετε. Μ' ἔζησε τόσα χρόνια·
Ἦλθε καιρὸς ταῖς χάραις του νὰ τοῦ πλερώσω τώρα.
Μηνύστε το τοῦ Σαμουὴλ, τρισάγιο νὰ τοῦ ρίξῃ,
Γιατ' εἶναι ἀξεμολόγητος κ' ἡ γῆ δὲ θὰ τὸν λυώσῃ.
Συρέτε στρῶστε τἄλογα, τροχῆστε τὰ σπαθιά σας,
Κ' ἐβγᾶτε στὸ Ξερόμερο, φᾶτε βουνὰ καὶ λόγκους,
Καὶ μὴ γυρίσετε σ' ἐμὲ καὶ μὴ φανερωθῆτε,
Ἂν πρῶτα δὲ μοῦ πιάσετε τοὺς δυὸ Κατζαντωναίους.

. . . . .

Καὶ μὲ τὸ χέρι ἐπρόσταξε νὰ τραβηχθοῦν νὰ φύγουν.
Ὁ Δράκος τὸν ἐκύτταζε καὶ βγαίνει τραγουδῶντας
«Σαράντα χρόνια ἐνήστεψα μὲ τῆς Τουρκιᾶς τὸ αἷμα,
»Καὶ σήμερα τὸ πάσχα μου τὸ Σοῦλι θὰ γιορτάσῃ.
»Φάγε, Βελῆ, τὴ σάρκα μου, φάγε τὰ γηρατειά μου,
»Νὰ βάλῃς αἷμα στὴν καρδιά, ψυχὴ μὲς τὸ κουφάρι,
»Πρὶν ἔβγῃς στὸ Ξερόμερο καὶ βρῇς τὸν Κατζαντώνη.»

. . . . .

Ἔσκυψαν, ἐπροσκύνησαν, ἔφυγαν τρομασμένοι.

ΑΛΗΣ.

Ταχήρ, Ταχήρ, ποιός τώλπιζε!...Εἶναι ἕτοιμα τὰ πάντα;

ΤΑΧΗΡ.

Βιζήρη μου, σ' ἐδούλεψα. Στὴ φυλακὴ δεμέναις
Προσμένουνε κ' Ἡ Δεκαφτὰ μὲ τὴν Κυρὰ Φροσύνη.

ΑΛΗΣ.

Τὴν ὥρα ποῦ τὴν ἔδεσες δὲν ἔκλαψε Ταχήρη;
Δὲν εἶπ' ἕνα παράπονο, δὲν ἄχνισ' ἀπὸ φόβο,
Δὲν ἐνθυμήθη τὸ Μουχτὰρ καὶ δὲ μ' ἐκαταράσθη;

ΤΑΧΗΡ.

Ὄχι, Βιζήρη, μῶδωκε μονάχη της τὰ χέρια
Καὶ τόσο, τόσο τάσφιξα, ποῦ αἱμάτωσαν τὰ νύχια.
Ἐκείνη δὲν ἀνάσανε, πεζὴ μᾶς ἀκλουθοῦσε,
Δὲν ἔπεσ' ἀπ' τὰ μάτια της στὴ γῆ οὔτ' ἕνα δάκρυ,
Δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα της κ' ἐντροπαλὴ σὰ νύφη,
Ποῦ ἐμβαίνει μὲς τὴν ἐκκλησιά, στὴ φυλακὴν ἐμβῆκε.
Σὲ λίγο πάλαι ἐπίστρεψα μὲ ταῖς συντρόφισσαίς της,
Τὴν ηὗρα ποῦ ἐκοιμώτουνε στὸ χῶμα σὰν ἀρνάκι.
Ἡ κλάψαις, τὰ φιλήματα, τὰ τόσα μοιρολόγια,

Βιζήρη, τὴν ἐξύπνησαν, ἐπέταξ', ἐσηκώθη,
Κ' ἔτρεξε κι' ἀγκαλιάστηκε κ' ἐφίλησε στὰ μάτια
Ὅλαις ταῖς φιλενάδαις της χωρὶς κἂν νὰ δακρύσῃ.
Στὴ δούλεψή σου ἐγέρασα, Βιζήρη, καὶ δὲν εἶδα
Ποτέ μου τέτοιαν εὐμορφιά, τέτοια καρδιὰ ποτέ μου.

ΑΛΗΣ.

Λοιπόν, Ταχήρ, θὰ νὰ πνιγῇ, θὰ καταιβῇ στὸ μνῆμα
Χωρίς, χωρὶς νὰ λυπηθῇ, χωρὶς ν' ἀποζητήσῃ
Τὰ κάλλη της καὶ τὴ ζωή, ποῦναι γλυκὰ στὴ νειότη;
Θ' ἀφήσῃς, θὰ καταδεχθῇς ἐσὺ μ' ἐμὲ ἑνωμένος
Νὰ τήνε πάρῃ ὁ θάνατος μὲ γέλοια, μὲ παιγνίδια
Καὶ δίχως ψυχομάχημα, σὰν νἄτανε ἕνας κρίνος,
Ποῦ τὸν δροσίζει τὸ νερὸ χωρὶς νὰ τὸν μαράνῃ,
Νὰ τὴν δεχθοῦν τὰ κύματα τῆς λίμνης μου, Ταχήρη;
Καὶ σὺ θ' ἀφήσῃς τὸν 'Αλῆ νὰ ζήσῃ μαύραις νύχταις,
Γιατὶ ἀπὸ τώρα θὰ μετρᾷ μὲ νύχταις τὴ ζωή του,
Θυμούμενος τὴν ὕβρη του τὴν καταφρόνεσή του;
Νὰ μὴ δακρύσῃ μιὰ φορά! νὰ μὴν ἀναστενάξῃ!...
Αἰώνιο παράπονο μὲ σέ, Ταχήρ, θὰ νἄχω.
Κρυφὸ σκουλῆκι τὴν καρδιὰ θὰ μοῦ κεντᾷ, θὰ τρώγῃ
Ἀχόρταγο τὸν ὕπνο μου, θὰ μὲ ξυπνᾷ δαγκῶντας,

Γιὰ νὰ μοῦ λέγῃ: «Ἀλήπασα σ' ἐνίκησ' ἡ γυναῖκα.»
Ταχήρ, Ταχήρ, σπλαχνίσου με, στοχάσου, συλλογίσου
Κ' εὖρέ μου τρόπο στὴν ψυχὴ νὰ τήνε μαρτυρέψῃς.
Ν' ἀκούσω πῶς ἐστέναξε, ν' ἀκούσω μιὰ κατάρα
Πῶς ἔφυγε ἀπ' τὰ χείλη της, ἄλλο καλὸ δὲ θέλω.
Ἀπόψε τὰ μεσάνυχτα σὰν ἔβγῃ τὸ φεγγάρι...
Θυμήσου... τὰ μεσάνυχτα... μ' ἀρέσει ἐκείν' ἡ ὥρα,
Ἐκεῖ ποῦναι βαθύτερη ἡ λίμνη νὰ ταῖς φέρῃς.
Καὶ μὴ βιασθῇς ὁλότελα, ἀργὸ τὸ πάτημά σου,
Γιὰ νὰ ταῖς βλέπῃ ὁ οὐρανὸς καὶ νὰ ταῖς καμαρόνῃ.
Νὰ μὴ φορέσουν σίδερα, νἄχουν λυτὰ τὰ χέρια,
Ἐλεύθεραις σὰν τὰ πουλιὰ ν' ἀπλόνουν τὰ φτερά των.
Ὄχι, Ταχήρ, μαρτύρια. Δὲ θέλω νὰ ταῖς λείψῃ,
Δὲ θέλω ἀπὸ τὸ αἷμά των νὰ στάξῃ μιὰ ρανίδα.
Σὰν ἦναι πλήρης ἡ ζωὴ ὡς τὴ στερνὴ τὴν ὥρα,
Εἶναι πολὺ πικρότερο τοῦ χάρου τὸ φαρμάκι.
Κι' ὅταν στὴ λίμνη φθάσετε, Ταχήρ, μὴ λησμονήσῃς,
Νὰ καταιβάσῃς ὕστερη ἀπ' ὅλαις τὴ Φροσύνη.
Καὶ κάθε λίγο νὰ τῆς λές, νὰ τὴ ρωτᾷς ἂν θέλῃ
Νὰ ζήσῃ σὰ Βιζήρισσα καὶ σκλάβο της νὰ μ' ἔχῃ.
Πήγαινε τώρα, μ' ἄκουσες. Ταχήρ, θὰ νἄχῃς χρεία,
Ὀλίγη ἀνάπαυση καὶ σὺ νὰ πάρῃς ὡς τὸ βράδυ.

Ἐψὲς ἐκακονύχτισες... Θὰ μείνῃς ὅλη νύχτα,
Κι' ἀπόψε πάλιν ἔξυπνος... Δὲν εἶναι μιὰ καὶ δύο...
Εἶναι δεκάξη... δεκαφτά... μοῦ φαίνεται, Ταχήρη.
Καὶ πάγει ἐκεῖνος ὁ καιρός, ποῦμεθα παλληκάρια!...
Δὲ βλέπεις, ἐγεράσαμε καὶ μᾶς καταφρονοῦνε.
Σύρε, Ταχήρ, νὰ κοιμηθῇς... Τὰ λόγια μου θυμήσου.

. . . . .

Συλλογισμένος ὁ Ἀλῆς, ἔμεινε μοναχός του
Καὶ ῥίχνει ἀκόμη μιὰ ματιὰ στὸ δοῦλό του, ποῦ φεύγει.

. . . . .

Ἀκούεται ἕνας θόρυβος, γέλοια, φωναῖς, ἀντάρα
Καὶ βλασφημίαις τρομεραῖς... Ἐτέντωσε τ' αὐτιά του...
Ἀνάμεσα στὴ χλαλοὴ ἐγνώρισε τὸν ἦχο,
Ποῦ τὰ πελέκια, τὰ σφυριά, ἐκάνανε χτυπῶντας
Τὰ σιδερένια κόκκαλα τοῦ φοβεροῦ τοῦ κλέφτη,
Κ' ἐχαμογέλασε πικρά. Στὴν ἄγρια τὴ χαρά του
Ἕν' ἄνθος, ποῦ τὸν ἔβλεπε, μαραίνεται ἀπ' τὸ φόβο
Καὶ τὴ στερνή του μυρωδιὰ χύνει, σκορπάει στ' ἀγέρι
Σὰν νὰ θυμιάτιζε κρυφᾶ τὸ Δράκο, ποῦ ἐξεψύχα.

. . . . .

ΑΛΗΣ.

Ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος πὤρχεται;... Μοῦ φαίνεται ὁ Δεσπότης;...
Μοῦ φαίνεται ὁ Ἰγνάτιος!... Τί θέλει; τί γυρεύει;

. . . . . .

Περίλυπος καὶ σκυθρωπὸς τῆς Ἄρτας ὁ Δεσπότης,
Ἐμπρὸς εἰς τὸν Ἀλήπασα, τὸ μέτωπο δὲ γέρνει.
Ἕνα σταυρὸν ὁλόχρυσο στὰ στήθη του ἐφοροῦσε,
Σταυρόν, ποῦ τόσα στόματα εἶχαν γλυκὰ φιλήσῃ!
Τὸν ἔσφιξε στὰ χείλη του κι' ὁ Θύμιος ὁ Βλαχάβας,
Στὰ χέρια τοῦ Ἰγνάτιου σὰν ἔδωκε τὸν ὅρκο.
Καὶ τώρα ἐκεῖνος ὁ σταυρός, σὰν εἶδε τὸ Βιζήρη,
Ἐθάμβωσε τὴ λάμψη του, ἔκρυψε τὴ χαρά του,
Μήπως τὰ μάτια τοῦ ληστῆ τὸ μυστικό του μάθουν.
Ἐγνώριζε ὁ Ἀλήπασας ἀπ' τὰ μικρά του νειᾶτα
Τί ἄξιζ' ὁ Ἰγνάτιος, τὸν ἐφοβήθη πάντα,
Κ' ὡς τότε δὲν ἐτόλμησε ποτὲ νὰ τὸν ἐγγίσῃ.
Καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἐγνώριζε πῶς Ὄλυμπος καὶ Πίνδος
Καὶ Βάλτος καὶ Ξερόμερο καὶ Ῥούμελη καὶ Σοῦλι,
Τὸν εἶχανε πατέρα τους. Ἐγνώριζ' ὁ Βιζήρης,
Πῶς κάθε του καλόγερος καὶ κάθε του οἰκονόμος
Ἔκρυβε μὲς τὸ ράσο του μαχαῖρι συνομώτου.
Ἐμπρός του τώρα στέκεται ὁ ἄσπονδος ἐχθρός του

Καθὼς ἡμέρα κρίσεως, Δευτέρα Παρουσία.

. . . . .

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Ἀλήπασα, τὸ θρόνο σου, τὴ δόξα σου, τὰ πλούτη
Ἐγὼ δὲν ἦλθα σήμερον ἐδῶ νὰ προσκυνήσω.
Εἶσαι μεγάλος, φοβερός, σὲ τρέμει ὁ κόσμος ὅλος,
Γιατὶ δὲν ἐμετρήσανε νὰ ἰδοῦνε πῶς σὲ λίγο
Μιὰ φοῦχτα χῶμα θὰ γενῆς καὶ σὺ καθὼς ἐμένα.

ΑΛΗΣ.

Δεσπότη! μὲς τὰ Γιάννινα πῶς εἴμεθα θυμήσου ....
Πές μου, τί θέλεις; τί ζητεῖς; εἶμ' ἄῤῥωστος... θὰ πέσω...

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Βιζήρη, χάραις δὲ ζητῶ, παρ' ἀπὸ τὸ Θεό μου.
Ἀκόμη δὲν ἐχόρτασες; ὡς πότε τόσον αἷμα;
Τόσαις καρδιαῖς, ποῦ ἐμαύρισες, ἀκόμη, δὲ σὲ φθάνουν;

ΑΛΗΣ.

Δεσπότη, ἂν δὲν ἐχόρτασα, ξεύρεις γιατί; τὸ ξεύρεις;

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Τὸ ξεύρω, τὸ κατάλαβα, τὸ αἷμά μου σοῦ λείπει.

ΑΛΗΣ.

Ἐμάντεψες Ἰγνάτιε... Τώρα μπορεῖς νὰ κρίνῃς.

. . . . .

Κ' ἐχαμογέλασε ὁ Ἀλῆς κ' ἐχάϊδεψε τὰ γένεια,
Καθὼς χαϊδεύει τὸ θεριὸ τὰ χείλη μὲ τὴ γλῶσσα,
Πρὶν τὸ κυνῆγι καταπιῇ, ὁποῦ κρατεῖ στὰ νύχια.

. . . . .

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Τὸ αἷμά μου, Ἀλήπασα, τὸ θέλεις; ῥόφηξέ το,
Ἂν νοιώθῃς πῶς ἡ δίψα σου μ' αὐτὸ θὰ ν' ἡσυχάσῃ.
Καὶ ποιὸς τὴ θέλει τὴ ζωή; μοῦ πέρνεις καθ' ἡμέραν
Τὰ πρόβατα, ποῦ μῶδωκεν ὁ πλάστης νὰ φυλάξω.
Τὸ Σοῦλι ἐμαυροφόρεσε, ἡ Ῥούμελη στενάζει,
Οἱ λόγκοι κλαῖνε, τὰ βουνά, ἐρήμωσαν ἡ χώραις,
Ἔστειλες τὸν Ἀράπη σου καὶ μὲς τὸν Ἀϊβασίλη
Κ' αἱμάτωσε τὴν ἐκκλησιὰ τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα
Κ' ἔκοψε μὲ τὴ σπάθη του, ἐχώρισέ στὴ μέση,
Τὰ χείλη, ποῦ ἐζευγάρονα μὲ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη.
Ἐχάλασες τὸ Χόρμοβο, Χριστιανοὺς καὶ Τούρκους,
Καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους σου καὶ ξένους καὶ δικούς σου,
Ὅλους τοὺς ἐκυνήγησες, δὲν ἄφηκες κανένα.
Τῆς ἀδελφῆς σου ἐσκότωσες μὲ προδοσιὰ τὸν ἄνδρα,

Ἔφαγες τὸ Σεφέρμπεη, τὸ αἷμα τοῦ Σελίμη
Τὤχυσες μὲ τὰ χέρια σου, ποιὸς ἄλλος τώρα μένει;

ΑΛΗΣ.

Μένεις ἐσύ, Δεσπότη μου, μένουν ἀκόμη κι' ἄλλοι,
Ὁ Μῆτρος, ὁ Παληόπουλος, οἱ δυὸ Κοντογιανναῖοι,
Ὁ Μαυρομμάτης σου ὁ πιστός, ὁ φίλος σου ὁ Βλαχάβας.
Ὁ Νικοτζάρας ζωντανὸς στὴν Κάριτζα δὲν εἶναι;
Δὲ μοῦ πατεῖ τὰ Γρεββενὰ ἀκόμη ὁ γέρο Ζάκας;
Τὸ Μακρυνόρος δὲν κρατεῖ, Δεσπότη, ὁ Γιωργοθῶμος;
Ὁ Σαμουὴλ, ὁ Μπότζαρης, ὁ Λάμπρος ὁ Ζαβέλλας,
Ὁ Γιῶργος ἀπ' τὴ Λάμαρη, ὁ Δῆμος, ὁ Στουρνάρης,
Παιδιὰ τῆς ἁγιοσύνης σου, δὲ ζοῦν καὶ βασιλεύουν (ε);

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Ἀκόμη δὲν τοὺς ἔπιασες. Βιζήρη, μὴ φοβῆσαι.
Ἂν περπατήσουν τ' Ἄγραφα, ὁ Πίνδος ἂν πετάξῃ,
Τότε θ' ἀφήσουνε κι' αὐτοὶ τὰ ἔρμα τὰ βουνά τους.
Ἀλήπασα, δὲ φεύγουνε, τὸ λόγο μου σοῦ δίδω.
Καθὼς ῥιζόν' ἡ ἀγριλιὰ καὶ σφίγγεται στὸ βράχο,
Ἀγκαλιασμένη πάντοτε στὴν πέτρα, ποῦ τὴν ἔχει,
Κ' ἡμεῖς, κ' ἡμεῖς, Ἀλήπασα, τὸ μαῦρό μας τὸ χῶμα,

Τὴ μάναμας τὴν Ἤπειρο, βαστοῦμε μὲ τὰ δόντια,
Δὲν τὴν ἀφίνομε ὀρφανή. Μὴ σκιάζεσαι, Βιζήρη,
Ἂν ἦν' γραμμένο ἐκεῖ ψηλά, ἡ ὥρα μας θὰ νἄλθῃ,
Καθὼς θὰ νἄλθῃ καὶ γιὰ σέ, τὰ λόγια μου θυμήσου.
Ὑπάρχει Κἄποιος, ποῦ μπορεῖ κ' ἐσένα νὰ χαλάσῃ.
Τριάντα χρόνους ἄκοπα τὸν βρίζεις, τὸν σταυρόνεις.
Φθάνει, Βιζήρη. Μ' ἔστειλε κ' ἦλθα νὰ ἰδῶ τί κάνεις.
Ἐμβῆκα στὸ παλάτι σου κ' ἐσκόνταψα νὰ πέσω
Στὰ τόσα, τόσα πτώματα, ποῦ σέρνοντ' ἐκεῖ κάτω.
Ἐμπρὸς εἰς τὸ κατῶφλι σου δρασκέλισσα, Βιζήρη,
Τοῦ Γέρο Δράκου τὴν καρδιά, τὰ αἵματα, τὰ σπλάχνα.
Τρία παιδάκια ἀνήλικα, ποῦ τἄπιασες στὸ Σοῦλι,
Καὶ ποὖν' ἐλπίδα καὶ χαρά, ποιὸς ξεύρει, ποιᾶς μητέρας,
Τἀπάντησα ποῦ πήγαιναν στὸν Πλάτανο δεμένα.
Ἐτρέξανε τὰ δύστυχα νὰ πάρουν τὴν εὐχή μου
Κ' ἡ ἄλυσαις, ποῦ ἐσφίγγανε τἄθῶα τους τὰ μέλη,
Δὲν τἄφιναν νὰ κινηθοῦν. Μ' ἐρώτησαν νὰ μάθουν
Γιατί τὰ μαρτυρεύανε, γιατί τἆχαν δεμένα
Καὶ ποῦ, καὶ ποῦ τὰ πήγαιναν. Δὲν ἤξευραν τὰ μαῦρα.
Ἐψὲς μὲς τὰ μεσάνυχτα... ἡ μέρα δὲ σὲ φθάνει!
Ἅρπαξες μὲς τὸν ὕπνο της τὴ δύστυχη Φροσύνη,
Τὴν ἔσυρες στὴ φυλακὴ κι' ἀπόψε θὰ τὴν πνίξῃς.

Σὲ τί, σὲ τί νὰ σῶφταιξε ἕνας Θεὸς τὸ ξεύρει!
Καὶ δὲν ἐχόρτασες μ' αὐτήν, ἔστειλες τὸν Ταχήρη
Ὁλόγυρα στὰ Γιάννινα καὶ δεκαφτὰ κρεββάτια
Ἐχήρεψαν σὲ μιὰ βραδειά, κ' ἐφόρεσαν τὰ μαῦρα.
Ὡς πότε τέτοιος πόλεμος, Βιζήρη, θὰ βαστάξῃ; (ζ)

ΑΛΗΣ.

Ἄλλο δὲν ἔχεις νὰ μοῦ πῇς, τρισάγιε μου Δεσπότη;
Βλέπω γνωρίζεις ὅλα μου, ὅλα τὰ μυστικά μου,
Γνωρίζεις, ποῦθ' ἐπέρασα γιὰ νἄλθω νὰ καθήσω
Ἐπάνω ἐδῶ στὸ θρόνο μου. Μ' ἐντρόπιασες Δεσπότη!
Μὰ τὴν ψυχὴ τῆς μάνας μου καὶ μὰ τὰ κόκκαλά της,
Ἂν ἦτον ἄλλος ἀπὸ σὲ κι' ἀνίσως δὲ φοβούμουν
Νὰ μὲ πινήξῃ τὸ ψωμί, ποῦ ἐφάγαμεν ἀντάμα,
Ἕνας Δεσπότης σήμερα θὰ νἄλειπε ἀπ' τὸν κόσμο.
Τἀπόκρυφά μου τἄμαθες, ἕνα δὲ μοῦπες μόνον,
Καὶ τοῦτο τώρα θὰ σοῦ εἰπῶ, γιὰ νὰ τὰ ξεύρῃς ὅλα.

Θυμᾶσαι ἐκείνη τὴ βραδειὰ μὲ τὸ πολὺ σκοτάδι,
Ποῦ βγῆκες ἀπ' τὰ Γιάννινα κρυφᾶ, κρυφᾶ μονάχος
Κι' ἐπῆρες τὸν ἀνήφορο κ' ἐκρύφτης 'ς ἕνα δάσος
Πυκνό, πυκνὸ κατάμαυρο, σὰν τἄγιο σου τὸ ράσο;
Θυμᾶσ' ἐκείνη τὴ φωτιά, ποῦ σοῦχαν ἀναμμένη

Κ' ἐκείνους, ποῦ σ' ἐπρόσμεναν, σὰν ἄλλονε Μεσσία;
Θυμᾶσαι πῶς, σὰν σ' εἴδανε, ὀλόρθοι ἐσηκωθῆκαν
Κ' ἐβρόντησάνε τἄρματα καὶ τἄκουσεν ὁ λόγκος;
Καὶ σύ, Δεσπότη μου, ἔβαλες τὸ δάχτυλο στὸ στόμα,
Τοὺς εἶπες νὰ σιγήσουνε, κ' ἐκεῖνοι ἐβουβαθῆκαν.
Κ' ἐφίλησες κ' ἐφόρεσες τἄγιο σου πετραχῆλι
Κ' ἕνα σταυρὸ τοὺς ἔδειξες κι' ἁπλώσανε τὰ χέρια,
Τὸν ἅρπαξαν στὰ δάχτυλα κ' ἐσὺ κρυφᾶ κ' ἀγάλια
Χίλιαις φοραῖς ψιθύρισες, Δεσπότη, τὤνομά μου,
Ὡσὰν νὰ μ' ἐμνημόνευες καὶ νἄριχνες τρισάγιο
Στὸ μαῦρο τὸν Ἀλήπασα; Δεσπότη, τὸ θυμᾶσαι;
Ἕνα κλαδάκι ἐσείστηκε καὶ σ' ἔπιασε τρομάρα,
Ἦταν ζαρκάδι, πὤφευγε καὶ λύκος τὸ ἐκυνῆγα,
Σοὖπαν ἐκεῖνοι οἱ φίλοι σου, κ' ἐπίστεψες, Δεσπότη,
Καὶ πάλαι τοὺς εὐλόγησες κ' ἔφυγες ὅπως ἦλθες;
Εἶμαι κακός, Ἰγνάτιε, πές μου το στὴν ψυχή σου;

. . . . .

Ἔφριξεν ὁ καλόγερος στὰ λόγια τοῦ Βιζήρη
Κι' ἄκουσε μέσα μιὰ φωνὴ στὰ στήθη του νὰ κράζῃ,
Ἰγνάτιε! Ἰγνάτιε! δὲν ἦλθ' ἀκόμ' ἡ ὥρα!
Τὸν ἔβλεπε ὁ Ἀλήπασας κι' ἀπ' τὴν πολλὴ χαρά του
Πετιέται ἀπὸ τὸ θρόνο του καὶ τρέχει στὸ Δεσπότη.

. . . . .

ΑΛΗΣ.

Μὴν τρέμῃς, μὴν ξαφνίζεσαι! Ἂν ἤθελα νὰ πνίξω
Τὸ μυστικό σου, Ἰγνάτιε, σοῦ φαίνεται ὡς τὰ τώρα
Πῶς δὲν θὰ ναὔρισκα κ' ἐγώ, Δεσπότη μου, ἕνα χέρι,
Ποῦ νἄθελε μὲ μιὰ θηλειὰ νὰ σφίξῃ τὸ λαιμό σου;
Σοῦ φαίνετ' ὁ Ἀλήπασας, ποῦ ἐγέρασε μαζύ σας
Καὶ βλέπει μὲς τὰ μάτια σας τὴ φλόγα, ποῦ σᾶς καίει,
Ἂν ἤθελε, δὲν ἔστελλε καὶ σὲ καὶ τόσους ἄλλους
Να εἰπῆτε ἀκόμη τοῦ Θεοῦ τὰ χαιρετισματά του;
Ἰγνάτιε, δὲν τὤκαμα, ὄχι γιατὶ φοβοῦμαι.
Κοιναῖς ἐλπίδαις ἔχομε, κοινὸ τὸ μεγαλεῖο
Κ' εἶναι κοινός μας ὁ ἐχθρὸς καὶ κάθεται στὴν Πόλη.
Ποιὸς ἄλλος ἔχει δύναμη, ποιὸς ἄλλος ἔχει πλούτη;...
Γιὰ σᾶς δουλεύει ὁ Ἀλήπασας. Δεσπότη θἄλθῃ ἡ ὥρα
Νὰ πλύνῃς μὲ τὸ βάφτισμα ὅλα τὰ κρίματά μου.
Τώρα, τραβήξου, δὲν μπορῶ, μὰ τὴν ψυχὴ τῆς Χάμκως,
Μὰ τὸ σταυρό, ποῦ κρέμεται στὰ στήθη σου καὶ λάμπει,
Χάρη γιὰ κειαῖς ταῖς δύστυχαις, Δεσπότη, μὴ ζητήσῃς,
Λησμόνησε ταῖς Δεκαφτὰ μὲ τὴν Κυρὰ Φροσύνη.
Νἄξευρες πόσα δάκρυα κ' ἐγὼ γι' αὐταῖς θὰ χύσω!
Πῶς μοῦ ῥαγίζετ' ἡ καρδιά! Μοὔταν κι' αὐτὸ γραμμένο!
Ἦλθαν ἐδῶ κ' ἐπέσανε στὰ πόδια μου ἡ γυναῖκες

Τοῦ υἱοῦ μου τοῦ Μουχτάρπασα κ' ἐκδίκηση ἐφωνάξαν.
Ἕνας δερβίσης ἔσκουξε καὶ μοῦπε μὲ φοβέρα
Πῶς τὰ παιδιά μου ἐχάλασαν τὴν πίστη τοῦ Προφήτη
Κι' ἀφίνουν τὰ χαρέμια τους καὶ πέρνουν ἐρωμέναις
Χριστιαναῖς στὰ Γιάννινα κ' ἐγὼ δὲν τὰ παιδεύω.
'Αφίνω ἐσένανε κριτήν. Δεσπότη, τί νὰ κάμω;
'Απόψε σύρε νὰ ταῖς βρῇς καὶ παρηγόρησέ ταις.
Δεσπότη, ἃς μὲ σχωρέσουνε, μὴ μὲ καταρασθοῦνε.
Ἡ πίκρα τους γιὰ πίκρα μου. 'Ιγνάτιε, γνωρίζεις
Πόσοι μὲ κατατρέχουνε καὶ μὲ συκοφαντοῦνε...
Ἡ μοῖρά μου μ' ὠργίσθηκε καὶ πνίγω τὰ παιδιά μου,
Γιατὶ παιδιά μου εἶναι κι' αὐταῖς, Δεσπότη, πίςεψέ το.
Τραβήξου τώρα κι' ἄφες με νὰ κλάψω μοναχός μου...

. . . .

Κι' ὁ Σατανᾶς ἐδάκρυζε κ' ἐσφόγγιζε τὰ μάτια.
Λόγο δὲν εἶπ' ὁ 'Ιγνάτιος καὶ φεύγει τρομασμένος.

. . . . .

ΑΛΗΣ.

Δεσπότη μου, ἂν μ' ἐπίςεψες, ςὴν Πόλη θαῤῥεθοῦμε,
Καὶ πάλ' ἂν δὲ μ' ἐπίςεψες, δὲ θὰ χαθῇ γιὰ σένα
Λίγο σχοινὶ ςὰ Γιάννινα κ' ἕνα κομμάτι ξύλο.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ ΑΣΜΑ.

(α) ΒΕΛΗΣ ΓΚΕΚΑΣ. — Ἀλβανὸς, ὅςις ὑπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ ἀπέκτησε φήμην μεγάλην διώκων τοὺς κλέπτας. Ἦτο τολμηρότατος, αἱμοχαρὴς, ἄκαμπτος. Ὑπὲρ τῆς ἀνδρίας αὐτοῦ ἐμαρτύρησε καὶ ὁ ἥρως Κατζαντώνης, ὅτε σιδηροδέσμιος ἐν Ἰωαννίνοις εἶδεν ἐπιστάντα αἴφνης Ἀλβανόν τινα πνέοντα ἐκδίκησιν καὶ λαβόντα παρὰ τοῦ Ἀλῆ τὴν ἄδειαν νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον τοῦ Βελῆ. Ἀτάραχος ὁ Κατζαντώνης ἠτένισε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν ἄγνωστον τοῦτον δήμιον καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν δεσμοφύλακα· «ὁ ἄνθρωπος οὗτος, λέγει, ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸν Βε-»λῆν Γκέκαν καὶ, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, πρέπει νὰ ἦναι ἀδελφὸς τοῦ »*παλληκαρᾶ* ἐκείνου. Παλληκαρᾶς ὁ Βελῆς, ἀλλὰ παλληκαρᾶς »κ' ἐγώ· ἔκαμε τὸ χρέος του, ἔκαμα κ' ἐγὼ τὸ χρέος μου.» Ταῦτα λέγων ἠνίττετο τὴν ἐν Κρύᾳ Βρύσει συμπλοκὴν, ἐν ᾗ καὶ διὰ χειρὸς τοῦ Κατζαντώνη ἐφονεύθη ὁ Βελῆς Γκέκας.

Ἐρωτήσας ὁ Ἀλαβανὸς, ὅστις καὶ πραγματικῶς ἦτο ἀδελφὸς τοῦ φονευθέντος, καὶ μαθὼν τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων τοῦ φεβεροῦ

κλέπτου, ἐξέρχεται τῆς εἱρκτῆς, πορεύεται πρὸς τὸν Ἀλῆν καὶ αἰτεῖ παρ' αὐτοῦ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Κατζαντώνη, ἵνα δι' ἐντίμου μονομαχίας ἐκδικηθῇ φονεύων ἐχθρὸν ἐλεύθερον καὶ οὐχὶ δέσμιον. Ὁ Ἀλῆς, ὅστις ἐκ πολυχρονίου πείρας ἐγίνωσκε τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ἀκαταμάχητον τόλμην τοῦ ἥρωος, ἀπέῤῥιψε τὴν γενναίαν αἴτησιν τοῦ Γκέκα καὶ διέταξεν αὐθωρεὶ νὰ σφυροκοπηθῶσιν οἱ δύο ἀδελφοὶ Κατζαντῶναι ἀπὸ ἀρθρώσεως εἰς ἄρθρωσιν.

ΙΟΥΣΟΥΦ ΑΡΑΠΗΣ. — Ὁ σκληρότερος καὶ ἀπανθρωπότερος πάντων τῶν ὁπλαρχηγῶν τοῦ τυράννου. Οὗτος εἶχεν ὑπηρετήσῃ καὶ εἰς τὸν πατέρα τοῦ Βιζήρου καὶ παρακολουθήσας τρόπον τινὰ κατὰ βῆμα εἰς τὴν τύχην τοῦ Ἀλῆ, εἶχεν ἀποκτήσῃ ἐπὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ μεγάλην ἐπιῤῥοήν. Προκειμένης φονικῆς τινὸς ἐκστρατείας, οὐδεὶς ἄλλος ἀνελάμβανε τὴν ἐκτέλεσιν. Καὶ ὅμως ὅτε ἔν τινι περιπτώσει οἱ στρατιῶται τοῦ Ἰουσούφ, ἄγοντες καὶ φέροντες τὰς ἐν Ἀκαρνανίᾳ κώμας, ἐνέβαλον πῦρ εἰς τὸν ἐλαιῶνα τῆς Περατείας, ξιφήρης ὁ Ἄραψ ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ πολλοὺς αὐτοχειρεὶ ἐθυσίασεν πρὸς τιμωρίαν τοῦ ἀσκόπου καὶ ἀνωφελοῦς ἐκείνου κακουργήματος. Ὁ Ἀλῆς προσηγόρευεν αὐτὸν διὰ τοῦ χαριστικοῦ *μπαμπᾶ* καὶ ἐσέβετο ὡς πατέρα.

ΤΑΧΗΡ. — Ὁ μέγας ἀστυνόμος τοῦ Ἀλῆ, ὁ ἀναδεχόμενος τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κρυπτῶν φόνων, ὁ δεσμοφύλαξ, ὁ φίλος, ὁ σύμβουλος.

(6) ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΙΛΙΩΝΗΣ. — Εἷς τῶν περιφημοτέρων κλεπτῶν τῆς Ἠπείρου. Δυσκόλως δύναταί τις νὰ προσδιορίσῃ ἀκριβῶς τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἔζησε. Μόνον δυνάμεθα μετὰ πιθανότητος νὰ εἴπωμεν ὅτι περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος δὲν ὑπῆρχε πλέον. Τὸ πυροβόλον αὐτοῦ ἐφημίζετο ἀδιαμάρτητον, ὥστε καὶ μιλιώνια ὠνομάσθησαν μετὰ ταῦτα πάντα τὰ ἔχοντα τὴν ἀξίαν καὶ τὸ σχῆμα ἐκείνου. Δὲν παραδέχομαι τὴν γνώμην τοῦ Φοριέλου πιστεύοντος ὅτι ὁ περιβόητος οὗτος κλέκτης ἐπωνομάσθη Μιλιώνης, διότι τὸ πυροβόλον αὐτοῦ ἦτο ἐκ τῶν διακρινομένων διὰ τοῦ ἐπιθέτου μιλιῶνι. Νομίζω ἐξ ἐναντίας ὅτι τὸ οἰκογενειακὸν τοῦ Χρήστου ἐπώνυμον διαιωνίσθη μετὰ θάνατον ὑπὸ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, ἐπιτιθέμενον εἰς ὅσα πυροβόλα ἐφαίνοντο ὁμοιόσχημα πρὸς τὸ ἐκείνου. Σώζεται δημοτικὸν ᾆσμα ἐκ τῶν παλαιοτέρων, ἐν ᾧ ἐξυμνεῖται ὁ θάνατος τοῦ ἥρωος καὶ ὅπου διαλάμπει ὁ ἑξῆς στίχος,

Ὅσο εἶναι ὁ Χρῆστος ζωντανός, Τούρκους δὲν προσκυνάει.

ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑΣ. — Ὁ Ἀκαρνὰν οὗτος, τέκνον ἀνδρείων προπατόρων καὶ ῥίζα περικλεῶν ἀπογόνων, ἐταπείνωσε τὴν Ὀθωμανικὴν ἀγερωχίαν ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ πατρίδος περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Νικήσας ἔν τινι συμπλοκῇ τὸν Βελῆν, πατέρα τοῦ Ἀλῆ, κατεδίωξεν αὐτὸν ἀπὸ Κερασόβου μέχρι Τεπελενίου. Ἀξιόλογον δημοτικὸν ᾆσμα, ἐξυμνοῦν τὸ

κατόρθωμα τοῦτο, ἀσμένως παρατίθημι ἐνθάδε, εἰς δόξαν καὶ αἰωνίαν αὐτοῦ μνήμην.

Τ' εἶναι ὁ ἀχὸς ποῦ γίνεται κ' ἡ ταραχ' ἡ μεγάλη;
Μήνα βουβάλια σφάζονται, μήνα θεριὰ μαλόνουν;
Οὔτε βουβάλια σφάζονται οὔτε θεριὰ μαλόνουν,
Ὁ Μπουκουβάλας πολεμᾷ μὲ χίλιους πεντακόσους,
Στὴ μέση στὸ Κεράσοβο καὶ στὴν Καινούρια χώρα
Κόρη ξανθὴ ἐχούγιαξεν ἀπὸ τὸ παραθύρι,
«Πᾶψε, Γιαννῆ, τὸν πόλεμο, πᾶψε καὶ τὰ τουφέκια
»Νὰ κατακάτζῃ ὁ κουρνιαχτὸς, νὰ σηκωθῇ ἡ ἀντάρα,
»Νὰ μετρηθῇ τ' ἀσκέρι σου, νὰ ἴδοῦμε πόσοι λείπουν.»
Μετροῦνται οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φοραῖς καὶ λείπουν πεντακόσοι,
Μετροῦνται τὰ Κλεφτόπουλα, τοὺς λείπουν τρεῖς λεβέντες.
Ἐπῆγε ὁ ἕνας γιὰ νερὸ, κι' ἄλλος ψωμὶ νὰ φέρῃ
Ὁ τρίτος ὁ καλήτερος στέκεται στὸ τουφέκι.

Ὁ Μπουκουβάλας οὗτος, τροπαιοῦχος καὶ νικητὴς τῶν Ὀθωμανῶν, μετέβη προβεβηκὼς ἤδη εἰς Ῥωσσικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅπου εἶχεν ἀπέλθει εἰς προσκύνησιν.

ΣΤΑΘΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ.—Τρομερὸς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἦτο ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς τοῦ Μπουκουβάλα. Σώζεται καὶ εἰς αὐτὸν δημοτικὸν ᾆσμα ἐκθειάζον τὴν λεόντιον αὐτοῦ καρδίαν.

Μὴ μὲ θαῤῥῆτε νιόνυφη, νύφη νὰ προσκυνήσω;
Ἐγὼ εἶμαι ὁ Γιάννης τοῦ Σταθᾶ, γαμβρὸς τοῦ Μπουκουβάλα.

ΖΙΔΡΟΣ.—Ὁ ἀείμνηστος οὗτος μαχητὴς τοῦ Ὀλύμπου, ὁ καταλιπὼν ἀθάνατον μνήμην ἐν Θεσσαλίᾳ διά τε τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ἀνδρίαν αὐτοῦ, ἠδυνήθη ἐπὶ εἰκοσαετίαν μαχόμενος νὰ διατηρήσῃ ἐλευθέρους ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς σπάθης αὐτοῦ τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἐλασσῶνος. Κατά τινας ὁ γενναῖος οὗτος ἀπεβίωσεν ἐξ ἀσθενείας καταλιπὼν διάδοχον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἕνα μόνον υἱὸν ἀνήλικον τὸν Δημήτριον, φονευθέντων ἢ ἐκ φυσικοῦ θανάτου ἀπογενομένων τῶν πρεβυτέρων.

Ὁ Ζίδρος κάνει τὴ χαρὰ, χαρὰ γιὰ τὸν υἱό του,
Ἐκάλεσε τὴν κλεφτουριά, τὰ δώδεκα πρωτάτα κτλ.

Ἄλλοι ἐξ ἐναντίας, ἐν οἷς καὶ ὁ Φοριέλος, νομίζουσιν ὅτι ὁ Ζίδρος αἰχμαλωτισθεὶς ἐκαρατομήθη. Ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἡ ὑπόθεσις αὕτη στηρίζεται εἰς δημοτικόν τι ᾆσμα, ἀτελὲς φερόμενον μέχρι τινὸς καὶ ἔχον ὧδε.

Ἕνα πουλάκι κάθουνταν στοῦ Ζίδρου τὸ κεφάλι,
Δὲν ἐλαλοῦσε σὰν πουλί, σὰν ὅλα τὰ πουλάκια,
Μον' ἐλαλοῦσε κ' ἔλεγε, ἀνθρώπινα μιλοῦσε·
Ζίδρο μου σ'ἦσουν φρόνιμος ἀπ' ὅλα τὰ πρωτάτα....

Ἀλλὰ τὸ ᾆσμα τοῦτο, συμπληρωθὲν μετὰ ταῦτα καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρ. Σπυρίδωνος Ζαμπελίου ὑπ' ἀριθμῷ 68, οὐδὲν μαρτυρεῖ περὶ τοῦ βιαίου θανάτου τοῦ Ζίδρου. Σημειωτέον ἐν παρόδῳ ὅτι ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Κυρ. Ζαμπελίου τὸ ὄνομα τοῦ διαβοήτου τούτου πολεμιστοῦ ἡμαρτημένως κατ' ἐμὴν γνώμην ἀναγινώσκεται Σίντρος ἀντὶ Ζίδρος.

Ἐθήρευεν ὁ Ἀλῆς τὰ ὅπλα τῶν διασήμων μαχητῶν, ἐξαιρέτως δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταστρεφομένων. Ἐπίστευεν ὅτι διὰ τῶν τροπαίων ἐκείνων κατεπτόει τὴν Ἑλληνικὴν ἀνδρίαν ἢ ὅτι φοβερώτερος ἐγίνετο διὰ τοιαύτης ἐπιδείξεως. Εἶχε λάβει δῶρον παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Γουσταύου Ἀδόλφου τὸ πυροβόλον Καρόλου τοῦ δωδεκάτου. Εἶχεν ἀποκτήσῃ διὰ διαθήκης τὸ τοῦ Δγεζὰρ καὶ γαυριῶν ἐδείκνυε πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὸν ξένους ἄλλο δωρηθὲν αὐτῷ κατὰ τὸ 1800 ἐξ ὀνόματος Ναπολέοντος τοῦ Μεγάλου.

Ἀλλ' ὑπὲρ πάντα ταῦτα ἔφερε θρησκευτικὸν σέβας πρὸς τὴν σπάθην τοῦ Κρὶμ Γεραΐ, ἣν ἔλαβε παρὰ τοῦ Ὀρχάνου ἀπογόνου τῆς Ταρταρικῆς δυναστείας τῆς αὐτοδικαίως κεκλημένης ἐπὶ τὸν σουλτανικὸν θρόνον ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἤθελεν ἐκλείψῃ ἡ νῦν τὸ σκῆπτρον κατέχουσα γενεά.

(γ) ΠΕΡΓΑΝΤΙ—ΛΑΜΙΑ. — Ὄρη ἐν Ἀκαρνανίᾳ. Ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τοῦ δευτέρου ὑπάρχει φρούριον ἀνεγερθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ καθ' ἃς ἡμέρας ἐπολιόρκει τὴν Λευκάδα.

(δ) Περιττὴν κρίνω τὴν διήγησιν τῶν ἱστορικῶς παραδεδομένων ἢ ἄλλως διαθρυλουμένων περὶ Ἀλῆ καὶ τῶν ἀνακτόρων αὐτοῦ. Ἐάν τις διεξέλθῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ Πουκεβίλλου θέλει πεισθῆ περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν ὑπ' ἐμοῦ πεποιημένων καὶ θέλει μάθει ὅσα καὶ οἷα τὰ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐκείνῳ πραττόμενα. — Αὐ-

τὸς ὁ Πουκεβίλλος διηγεῖται ὅτι, πορευθεὶς νύκτωρ πρὸς τὸν Ἀλῆν καὶ διερχόμενος τὰ ζοφώδη τοῦ γυναικωνίτου προπύλαια, ἔπεσεν εἰς σωρὸν κεφαλῶν καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰ ἱμάτια ἐμόλυνεν ἐκ τοῦ αἵματος. Ἠγέρθη ἔντρομος καὶ ἀπὸ τῆς πτώσεως ταύτης μέχρι τελευτῆς τοῦ βίου ἔπασχε νευρικόν τι πάθος, ἀπόλαυσμα τῆς νυκτερινῆς ἐκείνης ἐπισκέψεως.

(ε) Ὁ ΜΗΤΡΟΣ ἢ ΜΗΤΡΟΜΑΡΑΣ, σύγχρονος καὶ συναγωνιστὴς τοῦ Ἰωάννου καὶ Κώνστα Μπουκουβάλα, διέπρεψεν ὡς κλεπτάρχης ἐν παντοίαις συμπλοκαῖς καὶ ὀνομαστὸς καὶ ἐπίφοβος ἐγένετο.

Ὁ Μητρομάρας φώναξεν ἀπὸ τὸ μετερίζι.

ΠΑΛΑΙΟΠΟΥΛΟΣ ἢ ΠΑΛΗΟΠΟΥΛΟΣ ἀνῆκεν εἴς τινα τῶν διασημοτέρων τῆς Ἠπείρου οἰκογενειῶν. Φίλος τοῦ Κανάβου, ὑπηρέτησεν ἐπί τινα χρόνον ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ἀλῆ, ἀλλὰ μετὰ τὴν δολοφονίαν ἐκείνου ἀπεχώρησεν ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ στρατολογήσας ἐκηρύχθη ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ σατράπου. Μετὰ ταῦτα συντυχὼν τῷ ἐξορίστῳ Πασόμπεη συνέδεσε πρὸς αὐτὸν φιλίαν καὶ ἀμφότεροι, δεδοκιμασμένης ἱκανότητος συνωμόται, ἐτεκταίνοντο τὸν ὄλεθρον τοῦ Ἀλῆ.

ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΙΟΙ.— Νικόλαος καὶ Κωνσταντῖνος ἐκ τῆς Φθιώτιδος.

Κοιμᾶται ἡ καπετάνισσα νύφη τοῦ Κοντογιάννη.
Νὰ τὴν ξυπνήσω, σκιάζομαι, νὰ τῆς τὸ πῶ, φοβοῦμαι.
Τὸν Νικολάκη πιάσανε, τὸν Κωνσταντῆ βαρέσαν.

Ἦτο πατροπαράδοτον ἐν τῇ ἀειμνήστῳ ταύτῃ οἰκογενίᾳ τὸ μῖσος κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν μετεβιβάζετο ὡς ἱερὸν κημείλιον ἡ φοβερὰ σπάθη τοῦ γέροντος Κοντογιάννου, ἐφ' ἧς ἑλληνιστὶ γεγραμμένοι ἀνεγινώσκοντο οἱ ἑξῆς στίχοι·

Ὅποιος τυράννους δὲν ψηφεῖ
Κ' ἐλεύθερος στὸν κόσμο ζῇ
Δόξα, τιμή, ζωή του
Εἶν' μόνον τὸ σπαθί του.

ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ.—Ἀκαρνάν, ἀνήκων εἴς τινα τῶν διασημοτέρων καὶ δυνατωτέρων οἰκογενειῶν. Ἐγένετο ὕποπτος τῷ Ἀλῇ καὶ κατεδιώχθη ὑπ' αὐτοῦ.

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΒΛΑΧΑΒΑΣ.—Γνωστὸς ἐν πάσῃ τῇ Ἑλληνικῇ γῇ διά τε τοὺς ἄθλους καὶ τὸ μαρτύριον.

ΝΙΚΟΤΖΑΡΑΣ.—Θεσσαλὸς ἦτο καὶ οὗτος ἐν γενναίοις γενναῖος. Παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην εἰς ὅσα περὶ αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ Φοριέλος δημοσιεύων τὰ δημοτικὰ ᾄσματα, ἐν οἷς ἐξυμνεῖται ὁ ἥρως.

Ὁ Νικοτζάρας πολεμᾷ μὲ τρία βιλαέτια

Τὴ Ζίχνα καὶ τὸ Χάντακα, τὸ ἔρημο τὸ Πράβι.
Τρεῖς μέραις κάνει πόλεμο, τρεῖς μέραις καὶ τρεῖς νύχταις.
Χιόν' ἔτρωγαν, χιόν' ἔπιναν, καὶ τὴ φωτιὰ βαστοῦσαν.

ΖΑΚΑΣ. — Καίτοι γέρων ὁ ἁρματωλὸς οὗτος, διάγων ἐν Γρεβ-βενοῖς, κατέπληξε πολλάκις τὸν Ἀλῆ.

ΓΙΩΡΓΟΘΩΜΟΣ. Ὁ διαβόητος οὗτος πολεμιστὴς ἤκμασε κατὰ τὸ τέλος τῆς παρελθούσης καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος. Πολλὰ δὲ καὶ πολλοῦ ἄξια ἀνέκάλυψα περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ τῆς Λευκάδος. Πλῆθος ἐπιστολῶν διευθυνομένων παρὰ τῶν ὁπλαρχηγῶν τοῦ Βιζήρου Ἀλῆ πρὸς τὴν ἐγχώριον Κυβέρνησιν τῆς πατρίδος μου μαρτυροῦσι τὴν ἀκαταδάμαστον ἀνδρίαν τοῦ ἥρωος. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων δημοσιεύω μόνον δύο τὴν μὲν παρὰ τοῦ Ντεμιτζῆ Ἀσλάνη, τὴν δὲ παρὰ τοῦ γνωστοῦ Ἰουσοὺφ Ἀράπη. Ἀμφότεραι δεικνύουσι τὴν ἀνεξάντλητον καρτερίαν τῶν Ἑλλήνων ἀδιαλείπτως ἀγωνιζομένων πρὸς τοὺς τυράννους αὐτῶν, μαρτυροῦσι δὲ καὶ τὰς ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας, ἃς ἡ ἀσήμαντος καὶ πτωχὴ πατρίς μου παρέσχε τῷ Ἑλληνισμῷ καὶ τῇ Ὀρθοδοξίᾳ ὑποδεχομένη εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς τοὺς ἀκαταπαύστως διωκομένους ἐκείνους μαχητὰς καὶ ἐν οὐδενὶ λόγῳ τιθεμένη τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰ φόβητρα τοῦ αἱμοβόρου Βιζήρου.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐπιστολῶν τούτων προκύπτει ὅτι

οἱ δράττοντες τὸ ξίφος ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἐπέπιπτον ἐνίοτε καὶ πρὸς ὁμοθρήσκους καὶ ὁμοφύλους, ὅπερ καὶ ἀκατανόητον ἄλλως καὶ ἀνόσιον ἤθελε φανῆ, ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ λησμονήσωμεν ὅτι σύμμαχοι καὶ συνένοχοι τοῦ Βιζήρου Ἀλῆ ὑπῆρξαν διάσημοι ὁπλαρχηγοὶ Ἕλληνες, οἵτινες κατηνάγκαζον πολλάκις τοὺς κατοίκους κώμης ἢ ἐπαρχίας τινὸς οὐ μόνον νὰ μὴ παρέχωσιν ἄσυλον πρὸς τοὺς *κλέπτας*, ἀλλὰ καὶ νὰ προσβοηθῶσι τοῖς περὶ τὸν τύραννον ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἐπιφόβων ἐκείνων συναδέλφων. Τινὲς τούτων ἀπέπλυναν τὸ σατανικὸν ἀνόμημα χύσαντες μετὰ ταῦτα τὸ ἴδιον αἷμα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους ὡς ὁ Καραΐσκος, ἄλλοι δὲ ἐφάνησαν ἧττον ἄξιοι τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος. Κεῖνται ἤδη ἐνώπιόν μου ἐπιστολαὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τῆς Πατρίδος μου χαρτοφυλακίου μαρτυροῦσαι τρανῶς τὰ τοιαῦτα. Ἀλλὰ περιττὴν κρίνων τὴν δημοσίευσιν πασῶν τούτων, περιορίζομαι εἰς τὴν ἔκδοσιν ἐπιστολῆς τινὸς αὐτογράφου τοῦ Χρήστου Κατσικογιάννη, φερούσης ἅμα καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ γενναίου τούτου, ὅστις ἀπολογεῖται πρὸς τὸν Πρύτανιν τῆς πατρίδος μου δι' ὅσα ἐβιάζετο ἐνίοτε νὰ πράττῃ κατὰ τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ. Δύναται δὲ αὕτη νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ ὁμολογία τοῦ ἀληθοῦς Κλέπτου.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΤΕΜΙΤΖΗ ΑΣΛΑΝΗ.

Τοῖς εὐγενεστάτοις καὶ κατὰ τὴν χρεωστουμένην γειτονικὴν ἀνταπόκρισιν περιποθήτοις μοι ἐξουσιασταῖς καὶ προέδροις τῆς Ἁγίας Μαύρας.

Εὐγενέστατοι καὶ περιπόθητοί μοι ἐξουσιασταὶ καὶ πρόεδροι τῆς Ἁγίας Μαύρας, ἀκριβῶς χαιρετῶ τὴν εὐγενίαν σας. Ταῖς ἀπεῤῥασμέναις ἔλαβα ἕνα ἀποκριτικὸν φιλικόν σας καὶ ἐβεβαιώθην εἰς ὅσα ἀποκριτικῶς μοὶ ἐφανερόνετε, καὶ διὰ πολλῶν πάσχετε νὰ ἀποδείξετε ὅτι ὅλως διόλου ἐπιποθεῖτε ἀναμεταξύ μας εἰρήνην καὶ νὰ φυλάττωνται ἀκίβδηλα τὰ γειτονικὰ ὅρια. Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο τότε εἶναι βεβαιωμένον, ὅταν στερεωθῶσι μὲ καμώματα. Ἀλήθεια ἀπὸ μέρους σας ἐδείχθη κάποια προθυμία εἰς διωγμὸν τῶν κακῶν καὶ ἀπὸ τοὺς ἁρματωλούς σας ἐπιάσθησαν τέσσαροι πέντε ῥέμπελοι καὶ ἐλευθερώθη ὁ σκλάβος. Ὅμως ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γιωργοθώμου καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μακρυσταμούλη, ὁποῦ ἐφύλαγαν τὸν σκλάβον καὶ ὁποῦ εἶναι ὅλη ἡ δύναμις τοῦ Γεωργοθώμου, ἀφέθηκαν καὶ πάγουν εἰς τὴν κακίαν τους. Τέλος πάντων ὅταν ἀπὸ μέρους τῆς ἐξουσίας σας δείχνετε κατὰ τὸ πρέπον προθυμίαν εἰς κυνηγημὸν τῶν κακῶν καὶ εἰς ἡσυχίαν τῶν γειτόνων, ἡμεῖς μακρὰν δὲν εἴμεθα, ὥστε νὰ μὴν μανθάνωμεν τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἀφοῦ βεβαιωθῶμεν οὕτω, δὲν θέλομεν δείξῃ κἀμμίαν ἔλλειψιν προθυμίας εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ ἁρμόζουν μιᾶς εἰλικρινῶς φιλιωμένης γειτονίας. Καὶ φοβερισμοὶ ἐδῶθεν δὲν ἐστάλθησαν εἰς τὰ αὐτόσε, ἀλλὰ λόγοι βιασμένοι ἀπὸ τὸ δίκαιον, διότι οἱ κακοὶ φυλαττόμενοι εἰς τὰ μέρη σας ἔρχονται καὶ κάμνουν τόσα κακὰ εἰς τούτους τοὺς τόπους. Ἐκεῖνοι, ὁποῦ φυλάττουσι τοὺς κακούς, εἶναι παρόμοιοι ὡσὰν νὰ κάμνουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὸ κακόν· καὶ ὁποιος δὲν ἐμποδίζει τὸ κακόν, εἶναι ὅμοιος μὲ ἐκεῖνον, ὁποῦ κάμνει τὸ κακόν. Ὅταν ἡμεῖς ἴδωμεν τὴν προθυμίαν σας διὰ νὰ ἦναι εἰς εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν ἡ γειτονία μας κατὰ τοὺς νόμους

τῆς εἰλικρινοῦς φιλίας, θέλει σᾶς κάμωμεν καὶ ἡμεῖς βεβαίους διὰ τὸν πολύν μας ἔρωτα διὰ τὴν ἰδίαν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν καὶ κοντὰ εἰς τοῦτο θέλει ἔχετε καὶ τὴν δέησιν πρὸς τὸν Θεὸν τῶν ραγιάδων, ὡσὰν ὁποῦ γίνεσθε αἴτιοι νὰ γλυτώσουν οἱ πικροὶ ἀπὸ τὸν ἐξολοθρευμὸν τῶν κλεπτῶν, ὁποῦ μὲ ἄκραν ἀσπλαγχνίαν τοὺς κάμνουν. Εἰς ἐμέ, ὁποῦ ἔτυχα ἁρματωλὸς ἐδῶ εἰς τὸ Κάρλελι, ὡσὰν ὁποῦ εἰς τοῦτο εἶναι ἡ σκάλαις, ἀποδίδουν τὸ πταίσιμον καὶ ὅλα τὰ ἄλλα βιλαέτια τάχα πῶς ἀπερνοῦν ἀπὸ ταῖς σκάλαις, ὁποῦ φυλάγω ἐγώ, καὶ πηγαίνουν καὶ τοὺς ἀφανίζουν τελείως, καθὼς ἀλήθεια τὸ παθαίνουν. Τέλος ἡ ἐδική σας καθαρότης μὲ τὸν κυνηγημὸν τῶν κλεπτῶν θέλει διπλασιάσῃ τὴν εἰς τοῦτο ἐδικήν μας προθυμίαν καὶ οἱ ζαμπιτάδες Τοῦρκοι καὶ οἱ προεστοὶ Ῥωμαῖοι θέλει σᾶς φανερώσουν εἰς τὸ ὑψηλὸν Δεβλέτι τὴν αὐτὴν εἰλικρίνειαν, ὁποῦ σώζετε κατὰ τοὺς νόμους τῆς γειτονικῆς φιλίας. Ταῦτα καὶ τὰ ἔτη σας θεόθεν πλεῖστα καὶ παντευτυχῆ.

1800 Μαΐου 14 Βραχῶρι.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΟΥΣΟΥΦΑΓΑ.

Εὐγενέστατοι καὶ περιπόθητοί μου φίλοι πρόεδροι τῆς Ἁγίας Μαύρας, φιλικῶς χαιρετῶ τὴν εὐγενίαν σας. Ἔλαβον τὴν γραφήν σας, ἡ ὁποία τὰς δικαιολογίας σας ἔχει ζωγραφισμένας μὲ χρώματα ἀπρεπείας, καὶ χωρὶς νὰ ζυγιασθῇ ὁ πόνος μας θεωρούμενος ἐπάνω εἰς τὴν ζωήν μας, τιμήν μας καὶ βιός μας. Ἔλαβον εἰς ὅλα πληροφορίαν καὶ σᾶς ἀποκρίνομαι. Διὰ τὴν ἀνδραγαθίαν, ὁποῦ οἱ ἐδικοί σας ἐλευθέρωσαν τὸν Ἀμβρακιώτην ἐδικόν μας καὶ τοὺς συντρόφους τοῦ Θώμου ἔκαμαν σκλάβους καὶ τὰ ἄλογα ἐλευθέρωσαν, εὐχαριστοῦμεν καὶ ἐπαινοῦμεν τὴν προθυμίαν σας.

Ἔπρεπεν ὅμως εἰς αὐτὴν τὴν προθυμίαν καὶ γειτονικὴν φιλίαν νὰ ἀκολουθῆτε πάντα, ὅτι ἐκεῖνο τὸ καλόν, ὁποῦ δὲν εἶναι πάντοτε καλόν, δὲν εἶναι τέλειον καλόν. Θαυμάζομεν εἰς τοὺς ὅρκους, ὁποῦ θυσιάζετε ἐπάνω εἰς τὴν πίστιν σας καὶ τιμήν σας ὅτι εἰς τὸν τόπον σας οὔτε ὁ Γιωργοθῶμος φυλάττεται οὔτε ἄλλος οὔτε αἱ οἰκογένειαί των. Ἀποροῦμεν εἰς τοῦτο. Ἆρά γε δὲν σᾶς εἶναι γνωστὰ ὅσα ἐνεργοῦνται εἰς τὸν τόπον σας; ἢ πῶς ἄλλως εἶναι; Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἄνθρωποί μας ἦλθον αὐτοῦ εἰς τὴν Ἁγίαν Μαύραν καὶ μὲ τὰ ἴδιά τους ὄμματα εἶδον τὰς οἰκογενείας τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Θώμου καὶ ἄλλων συντρόφων του, αἱ ὁποῖαι φυλάττονται εἰς τὸ χωρίον, ὁποῦ ὀνομάζεται *Καρυά* καὶ ἔχει αὐτὰς ὑπὸ τὴν προστασίαν του αὐτὸς ὁ ἴδιος καπετάνος σας *Τρύφος*. Τοῦτο εἶναι βέβαιον καὶ ἐὰν ἀσπάζεσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἔχετε ἐναγκαλισμένην τὴν πρέπουσαν γειτονικὴν φιλίαν, ἀποῤῥίψετε τὴν ἀμέλειαν καὶ ἀνοικτὰ ὦτα μὴ ἀφίνετε νὰ σᾶς ἀπατοῦν οἱ ἴδιοι ἁρματωλοί σας, φύλακες τῶν κλεπτῶν ζημιωτῶν μας, καὶ βεβαιοῦσθε εἰς ὅλα καὶ προθυμοποιεῖσθε εἰς τὸ νὰ τελειωθοῦν τὰ πρέποντα ἢ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἴδιους κακοποιοὺς ἢ εἰς τὰς οἰκογενείας των. Ἡμεῖς σᾶς ὑποσχόμεθα ἐπάνω εἰς τὴν ἀλήθειαν ὅτι, ἀφοῦ πληροφορηθῶμεν τὴν προθυμίαν σας καθὼς ἀπαιτεῖ ἡ εἰλικρινὴς γειτονικὴ φιλία, εὐθὺς μὲ ζῆλον θερμὸν νὰ ἐναγκαλισθῶμεν τὴν φιλίαν καὶ εἰρήνην. Σᾶς ὑποσχόμεθα οἱ ἄνθρωποί σας ἐλευθέρως καὶ ἀφόβως νὰ περιπατῶσι καὶ νὰ πραγματεύωνται εἰς ὅλο τὸ Σαντζάκι Καρλελίου καὶ εἰς πᾶσάν τους περίστασιν νὰ ἔχουν τὴν πρέπουσαν διαφέντευσιν. Ἀλλὰ εἶναι στερκτὸν εἰς τὸν Θεόν, εἶναι ἐπαινετὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι δεκτὸν εἰς κανένα νόμον, τὰ μέρη σας ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος νὰ ὑποκρίνωνται φιλίαν μὲ τὰ ἐδικά μας καὶ ἔπειτα νὰ ἔχουν κρυφίαν ἔχθραν; Ἢ δὲν εἶναι τοῦτο ὁποῦ εἰς τὰ μέρη σας φυλάττονται οἱ κακοὶ καὶ ἔρχονται ἐδῶ καὶ κάμνουσι τόσην διαφθορὰν καὶ ἀφανισμόν; Τοῦτο μάλιστα, ἀρχῆθεν βεβαιωμένον, εἶναι σωστὸν κακὸν καὶ ἂς φαίνεται καλόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι καλόν. Ὁ πόνος

μας, ἡ πίκρα μας, ἡ ἀνάγκη μας, ὁπού ἐχάθη ἡ ζωή μας, ἐσβύσθη ἡ τιμή μας καὶ ἀφανίσθη τὸ βιός μας, μᾶς ἀνάγκασε νὰ χάσωμεν τὴν ὑπομονὴν, τὴν ὁποίαν εἰς τόσα ἄλλα κακὰ ἐφυλάξαμεν καὶ ὡρμήσαμεν ἢ νὰ ἐκδικηθῶμεν ἢ τὴν κρυφίαν ἔχθραν νὰ κάμωμεν νὰ φανερωθῇ. Εἰς τοῦτο ἔδικοί σας δὲν ἔντεσαν, ἀπὸ ἄλλα μέρη ἔτυχαν καὶ χωρὶς νὰ ἔλθῃ εἰς ἐμὲ κανένα γράμμα ἀπὸ κάμμίαν προεδρείαν, χωρὶς νὰ δοκιμάσωσι παραμικρὰν ζημίαν ἢ στενοχωρίαν, ἐλευθερώθησαν καὶ εἰς τὰς ὑποθέσεις των ἐπῆγαν. Ἀληθῶς τὰ βασιλικὰ φιρμάνια προστάζουν οἱ νησιῶται νὰ περιπατοῦν ἀνεμποδίστως εἰς τὰ μέρη τοῦ κραταιοτάτου Δεβλετιοῦ μας, ἀλλὰ τὰ ἴδια φιρμάνια καὶ χατισερίφια δὲν προστάζουν οἱ κακοποιοὶ νὰ κυνηγῶνται καὶ νὰ διώκωνται ἀπὸ τὰ νησιά; Τὸ Ὑψηλότατον Δεβλέτι δὲν θέλει ἀληθινὰ τὴν ζημίαν τῶν νησιωτῶν, ἀλλ' ἆρά γε στέργει οἱ νησιῶται νὰ φυλάττωσι τοὺς κακοποιούς, νὰ ἀφανίζουν τοὺς τόπους του; Καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ Ὑψηλότατον Δεβλέτι ἔχομεν νὰ κλαυθῶμεν τὸ μέγιστον αὐτὸ κακόν, ὁπού ἀπὸ τὴν τοιαύτην φύλαξιν ἀδιακόπως μᾶς γίνεται. Εἰς ἡμᾶς δὲν εἶναι φροντὶς νὰ μάθωμεν ὅτι ἔχετε ἀρκετὰ μούλκια καὶ ἐξοδεύετε ἀπὸ τζέκαν, αὐτὰ εἶναι διὰ ἀνάπαυσίν σας καὶ χαρῆτέ τα. Ἡμεῖς προθυμίαν ἔχομεν νὰ ἔχετε ἐναγκαλισμένην τὴν πρέπουσαν γειτονικὴν φιλίαν, νὰ μὴ γίνεται τόσον ἄδικον μὲ τὸ νὰ φυλάττωνται οἱ κακοὶ εἰς τοὺς τόπους σας, νὰ ἔχετε προθυμίαν εἰς κυνηγημὸν τῶν κακῶν· ἕτοιμοι καὶ ἡμεῖς ἑπομένως νὰ φερώμεθα καθὼς ἡ γειτονικὴ φιλία ἀπαιτεῖ καὶ εἰς τὸ νὰ φυλάττωνται ἀπαράτρωτα τὰ γειτονικὰ φιλικὰ ὅρια. Θεόθεν δὲ τὰ ἔτη σας πλεῖστα καὶ πανευδαίμονα.

Περιπόθητός σας

ΙΟΥΣΟΥΦΑΓΑΣ χάλια κάρλελι Μουτεσελήμης.

1800 Ὀκτ. 2 Ἐν Βραχωρίῳ.

Ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ τοῦ Ντεμιτζῆ Κλεισούρα λέγεται ὅτι ὁ Γιωργοθῶμος μετὰ τοῦ Παραβόλα καὶ λοιπῶν τοῦ σώματος λοχήσαντες ἐφόνευσαν ταχυδρόμον τινὰ τοῦ Βιζήρου, καίτοι ἔχοντα μεθ' ἑαυτοῦ φρουρούς, καὶ σκυλεύσαντες τὸν νεκρὸν εὗρον χίλια φλωρία ἐκτὸς τῶν ὅπλων καὶ τῶν πολυτελῶν ἱματίων. — Ἄλλοθι πάλιν ὁ Ἰουσοὺφ ἀγᾶς ταλανίζων ἑαυτὸν λέγει πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι, καίτοι ἐκ πεντήκοντα ἐτῶν διάγων πολεμικὸν βίον, οὐδέποτε ἔπαθεν ὅσα ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ὑπὸ Γιωργοθώμου καὶ διηγεῖται ἕτερον ἀνδραγάθημα τοῦ τολμηροτάτου τούτου, ὅτι εἰσέβαλε νύκτωρ εἰς τὴν κώμην Κεχρενιὰν φρουρουμένην ὑπὸ Ἀλβανῶν καὶ ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ἐκ μὲν τῶν ἀλλοφύλων πολλοὺς κατέκοψε, ἐκ δὲ τῶν τουρκοφίλων κατοίκων δύο ᾐχμαλώτισε. Ἄλλοθεν δὲ γινώσκομεν ὅτι ὁ ἥρως οὗτος ὀχυρωθεὶς ἐπὶ τῶν ἀκρορειῶν τοῦ Μακρυνόρους διετέλει ἀνεξάρτητος μέρχις οὗ ἔν τινι συμπλοκῇ πληγεὶς καιρίως ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Ἰουσοὺφ Ἀράπη.

Ποῦστε, βρὲ παλληκάρια μου, λίγα κι' ἀνδρειωμένα,
Πετᾶτε τὰ τουφέκια σας, σύρετε τὰ σπαθιά σας
Γιουροῦσι μέσα κάμετε, πάρτε μου τὸ κεφάλι,
Νὰ μὴν τὸ πάρῃ ν ἡ Τουρκιά, Ἰουσούφαγας ὁ σκύλλος.

Ταῦτα ἐν συνόψει ἔκρινα εὔλογον νὰ σημειώσω ἐνταῦθα τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ μικρὰ περὶ Γιωργοθώμου εὗρον ἐν τοῖς ἡμετέροις χρονικοῖς.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΑΤΣΙΚΟΓΙΑΝΝΗ.

Πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον καὶ Μεγαλοπρεπέστατον Πρύτανιν εἰς Ἁγίαν Μαύραν.

Ἐξοχώτατε.

Μὲ τὸ δουλικόν μου γράμμα δὲν λείπω νὰ μὴ σᾶς προσφέρω τὰς δουλικάς μου προσκυνήσεις καὶ νὰ σᾶς εἰδοποιήσω, ἀγκαλὰ καὶ σᾶς εἶναι γνωστὸν, ὅτι διώκομαι ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους διότι ὑπερασπίζομαι τὸ δίκαιόν μου. Τὸ νὰ ἀποκτᾷ τινὰς ἀφεντάδες καὶ φίλους ἡ ἴδια φύσις καὶ αὐτὴ ἡ χρεία τὸν παρακινεῖ, τὸ νὰ φυλάττῃ ὅμως μετὰ ταῦτα τὴν φιλίαν καθαρὰν καὶ ἀπαρασάλευτον τοῦτο εἶναι ἴδιον στοχάζομαι τῶν φιλαλήθων φίλων. Ἕνας λοιπὸν ἀπὸ τοὺς φιλαλήθεις τούτους καυχῶμαι ὅτι εἶμαι καὶ ἐγὼ πρὸς τὴν ἐξοχότητά σας, ἡ ὁποία στοχάζομαι νὰ μὴ μὲ ἀδικῇ, καὶ νὰ φυλάττῃ τὴν ἴδιαν καθαρὰν ἀγάπην, εἰς τὴν ὁποίαν βασιζόμενος μὲ θάῤῥος σᾶς εἰδοποιῶ, ὅτι χθὲς ἔμαθον μίαν ἔξαφνον εἴδησιν, ὅτι ὁ Μοῦρτο Κάλης ἐτεχνάσθη γράφων εἰς τὴν ἐξοχότητά σας ὅτι ὅσα κακὰ καὶ δυστυχίαι ἠκολούθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βόνιτζας ὅτι ἐγὼ τὰ ἔκαμα.

Βέβαια ὅτι φροντίζω διὰ νὰ γλύσω τὴν πατρίδα μου καὶ κατατρέχω ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι ἑνωμένοι μὲ τοὺς ἀλλοφύλους, οἱ ὁποῖοι ἂν ἐμὲ κατατρέχουν, ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος. Οἱ ὁμογενεῖς ὅμως μοῦ κακοφαίνεται ἕνας τὸν ἄλλον νὰ κυνηγᾷ καὶ ὅλοι μαζὺ διὰ τὴν κακίαν τους χώνονται εἰς τὸν ἴδιον λάκκον, ὁποῦ σκάφτουν μὲ τὰ χέρια τους.

Ἀφεντάδες μου, ἀκούσατε, παρακαλῶ, μὲ ἐκείνην τὴν συνειθισμένην σας καὶ φιλοδικαίαν καλοκἀγαθίαν καὶ τὰ ἐδικά μου δίκαια παράπονα ἐν συντόμῳ, καὶ πάλιν ἡ προσταγή σας δὲν μένει ἀνενέργητος.

Ἀφεντάδες, σᾶς εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ ἀλλόφυλοι ὄχι μόνον τὴν περιουσίαν μας ἅρπαξαν καὶ τὰ ὁσπήτιά μας κατεδάφισαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ αἷμα ἡμῶν καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν μας διψοῦν καθ' ἑκάστην. Ὅθεν διὰ νὰ φυλάξωμεν κἂν τὴν τιμήν μας, προστρέχομεν εἰς τὴν ἐξουσίαν σας γνωρίζοντες τὴν φυσικὴν καὶ φιλόχριστον φιλοξενιάν σας. Ἀλλ' ἡ ἀχόρταγος καὶ ἀνήσυχος κακία τῶν ἀλλοφύλων καὶ ἡ ὁμογνωμία μερικῶν ἐδικῶν μας ὁμοπίστων ἐπροχώρησε τόσον, ὥστε νὰ ταράξουν τὴν ἡσυχίαν μας καὶ ἐδῶ εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ὁμοπίστων μας. Ἂν ἐνθυμηθοῦν τὴν θρηκείαν μας καὶ ὅλα τὰ ἐπακόλουθα, τότε μοῦ φαίνεται θέλει λάβομεν ἄλλα μέτρα, διότι ὅποιος προνοᾷ, στοχάζομαι ὅτι δὲν μετανοᾷ. — Ταῦτα μὲ ὅλον τὸ σέβας καὶ περιμένω τὴν εὔσπλαγχνον καὶ πατρικήν σας προσταγήν, ἐπειδὴ ἡ ὑμετέρα σοφωτάτη Ἐξοχότης δύναται ἐν συντομίᾳ νὰ γνωρίσῃ τὰς καταδρομὰς τοῦ γένους μας τόσον ἀπὸ ἀλλοφύλους ὅσον καὶ ἀπὸ μερικοὺς ὁμοπίστους μας.

13 Ἰουνίου 1802, Ζαβέρδα.

Τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος
Δοῦλος ταπεινὸς καὶ πρόθυμος
ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΤΖΙΚΟΓΙΑΝΝΗΣ.

Τοὺς δὲ ὁμοπίστους τούτους προδότας τόσον ἐβδελύττοντο οἱ ἐθνικώτατοι Λευκάδιοι, ὥστε ὁ ἁρματωλὸς Καραΐσκος, ὀφείλων κατὰ προσταγὴν τοῦ σατράπου Ἀλῆ Πασᾶ νὰ πορίζηται τὰ ζωάρκια ἐκ Λευκάδος, ἔγραψε τὸ ἑξῆς γραμμάτιον πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς νήσου.

«Τίμιοι καὶ εὐγενεῖς ἄρχοντες Ἁγίας Μαύρας, προσκυνῶ. Ἐ-

πειδὴ ὁ Βεζήρης ἀφέντης μου μὲ ἐπρόσταξε νὰ ψωνίζωμε στὸ χασαπᾶ σας, στέλνω τὰ παλληκάρια μου. —Λογιάζω νὰ μὴ ξεύρετε ὅτι *προσκυνῶ καὶ ἐγὼ Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον.*

2 Ἀλωναριοῦ 1801. Εἰς τοὺς ὁρισμούς σας

ΚΑΡΑΪΣΚΟΣ.

Ἡ ἀχώριστος ἐκείνη Τριάς, ἣν ὡς σύνθημα ἐξεφώνει τότε ὁ τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν συναισθανόμενος Ἕλλην μαχητής, ἔμελλε μετ' ὀλίγον διὰ τῶν τριῶν ἱερωτέρων τῆς καρδίας αἰσθημάτων, τῆς Θρησκείας, τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ἐλευθερίας, νὰ συνενώσῃ ἀχωρίστως τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν ἔνδοξον ἐκεῖνον τῆς ἐθνεγερσίας ἀγῶνα.

ΣΑΜΟΥΗΛ—ΒΟΤΖΑΡΗΣ—ΛΑΜΠΡΟΣ ΖΑΒΕΛΛΑΣ. —Περὶ τῶν τριῶν τούτων ὡς λίαν γνωστῶν οὐδὲν λέγομεν. Περὶ τοῦ δευτέρου ἀρκεῖ μόνον νὰ σημειώσωμεν ἐνθάδε ὅτι, προσκαλέσας ὁ Ἀλῆς ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν τὸν ὑπὸ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ Καναβόν, ὀργίλος καὶ τεταραγμένος, «Εἴμεθα μόνοι, λέγει. Σὺ γνωρίζεις τὴν θέσιν μου, βλέπεις τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν μου. Μάθε ὅτι τὸ κατ' ἐμὲ δὲν φοβοῦμαι εἰ μὴ τρία τινὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Μάντευσον εἰ δυνατὸν, τίνα;—Πρώτιστον πάντων ἀναμφιβόλως, ἀπεκρίθη ὁ Καναβός, τὸν Θεόν.—Τὸν Θεόν; Ποτὲ δὲν τὸν ἐφοβήθην, ἐκραύγασε μετὰ περιφρoσύνης ὁ Ἀλῆς.—Τότε δὲν δύναμαι νὰ μαντεύσω, εἶπεν ὁ Καναβός.—Πρῶτον φοβοῦ-

μαι ὑπὲρ πάντα ἄλλον τὸν Σουλιώτην Χρῆστον Βότζαρην, δεύτερον τὸν Γιουσοὺφ Μπέην, Κιαγιᾶν τῆς σουλτάνας Βαλιδές, καὶ τρίτον . . . Τίνα; ἠρώτησεν ὁ Καναβός. — Τρίτον; σὲ αὐτόν! »

ΓΙΩΡΓΟΣ ἀπ' τὴ Λάμαρη — ΔΗΜΟΣ — ΣΤΟΥΡΝΑΡΗΣ. — Ἦσαν καὶ οὗτοι ἐκ τῶν τολμηροτέρων τῆς ἐποχῆς καὶ ἐξ ἐκείνων, οἵτινες, προαισθανόμενοι τὴν ὥραν τῆς ἀναςάσεως, ἔνοπλοι φύλακες ἐγρηγόρουν πάντοτε ἐπὶ τῶν ὀρέων.

Ἐγίνωσκεν ὁ Ἀλῆς ὅτι ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ αὐτοῦ ὠργανίζετο συνωμοσία τρομερὰ καὶ ἄγρυπνος διὰ τῶν κατασκόπων αὐτοῦ παρηκολούθει εἰς τὰ διαβήματα τῶν ἰσχυροτέρων αὐτοῦ ἐχθρῶν, ἐν οἷς ἐλογίζετο καὶ τὸν Ἰγνάτιον, ὅστις καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Βλαχάβα ὡς ἐκ θαύματος ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὴν ἀγχόνην ἀπελθὼν εἰς Κέρκυραν.

Πάντα τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην γενόμενα γινώσκουσιν οἱ ἐπιζήσαντες. Θαυμάζω μόνον πῶς οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἠθέλησε ν' ἀσχοληθῇ διαφωτίζων τὰς ἡμέρας, καθ' ἃς ἐν πάσῃ τῇ Ἠπείρῳ ὥσπερ τις ὑπόγειος δύναμις ἐφαίνετο ὑποσείουσα τὸ κράτος τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἀγγέλλουσα τὴν ὥραν τῆς ἀνεγέρσεως. Μετ' οὐ πολύ, τουτέστιν ὅταν ὁ λίθος τοῦ τάφου καλύψῃ καὶ τοὺς ὀλίγους ἐκείνους, οἵτινες αὐτόπται τῶν γεγονότων δύνανται εἰσέτι νὰ μαρτυρήσωσιν ἀντὶ ἐπισήμων ἐγγράφων, μετ' οὐ πολύ, λέγω, πυκνὴ ὁμίχλη θέλει καλύψῃ καὶ ὀνόματα καὶ πράγματα. Κενὸν μέγα θέλει ὑπάρχει ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν ἱστορίᾳ· θέλει ἐλ-

λείπει ὁ πρόλογος ὁ διασαφῶν τὸν κατὰ τὸ 1821 ἐθνικὸν ἀγῶνα. Θέλουσι στερηθῇ μνημοσύνων οἱ καὶ πρότερον παθόντες ὑπὲρ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, καθ' ἧς ἐμάχοντο τότε πᾶσαι καὶ ἐπιχθόνιοι καὶ ὑποχθόνιοι δυνάμεις.

(ζ) Ἵνα μή τις παρατηρήσῃ, καὶ δικαίως ἴσως, ὅτι ὁ πρὸς τὸν Ἀλῆν ἀπότομος καὶ λίαν προσβλητικὸς τοῦ Ἰγνατίου τρόπος δὲν ἔχεται πιθανότητος, διότι τοιοῦτος τύραννος δὲν ἤθελεν ὑπομείνει ἀταράχως τὸν ἔλεγχον τῶν κακουργημάτων αὐτοῦ, νομίζω ἀναγκαῖον νὰ ἐκθέσω ἐνθάδε διὰ βραχέων τὸ ἑξῆς ἱστορικὸν γεγονός.

Ἔζη ἐν Ἰωαννίνοις ὁ Σεῒχ Ἰουσούφ, ἀνὴρ σεβάσμιος διά τε τὴν ἁγνότητα τῶν ἠθῶν καὶ τὴν παῤῥησίαν, μεθ' ἧς πολλάκις ἐστιγμάτιζε τὴν ὠμότητα τοῦ τυράννου. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Γαρδικιωτῶν καὶ τὴν σφαγὴν τοῦ Δεμὴρ Δὸστ καθ' ἃς ἡμέρας τὰ μαρτύρια καὶ αἱ ἀπαγχονίσεις κατέπληξαν τὴν Ἤπειρον, εἰσέρχεται οὗτος εἰς τὸ σατραπεῖον. Οἱ σωματοφύλακες ἔντρομοι κλίνουσι τὸν αὐχένα ἐνώπιον τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. Βλέπουσι τὸν ἄνδρα διευθυνόμενον πρὸς τὴν αἴθουσαν, ὅπου ὁ Ἀλῆς εὑρίσκεται, καὶ ὅμως οὐδεὶς ἀποτολμᾷ ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ προφήτου.

Ὁ Ἀλῆς μόλις ἰδὼν αὐτὸν ἐγείρεται ἀπὸ τοῦ κλιντῆρος, ὅπου ἀνεπαύετο, καὶ προσκαλεῖ τὸν Ἰουσοὺφ νὰ καθίσῃ. Ὁ δὲ ἀποποιῆται καὶ μετὰ φωνῆς βροντώδους· «Δὲν ὑπάρχει, λέγει, οὐδὲ σπιθαμὴ τοῦ τά-

πητος, δν ἤδη πατῶ, δὲν ὑπάρχει ἐν τῇδε τῇ αἰθούσῃ οὐδὲ ἓν ἔπιπλον, ἔνθα νὰ μὴ βλέπω τὴν ἁρπαγὴν καὶ τὸ αἷμα. Ὁ κλιντήρ, ἐφ᾽ ὃν με προσκαλεῖς νὰ καθίσω, ὑπῆρξεν ἴσως ὁ τόπος τῆς ἀγωνίας τῶν ἀδελφῶν σου. Τὰ ξίφη, τὰ ἐπὶ τοῦ τοίχου κρεμάμενα, ἠμβλύνθησαν ἐπὶ τῶν κρανίων τῶν Σουλιωτῶν. Βλέπω ἐνώπιόν μου τὸν τάφον τῆς Ἐμινές, τῆς ἐναρέτου συζύγου σου, ἣν σὺ ἐφόνευσας. Ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἵσταμαι, ὁ ὀφθαλμὸς καθορᾷ τὴν λίμνην, ἔνθα ἔπνιξας δέκα ἑπτὰ μητέρας, πολὺ καθαρωτέρας τῶν χειλέων τῶν ἐκφωνησάντων τὴν καταδίκην αὐτῶν, καὶ ἔνθα τόσα καὶ τόσα θύματα τῆς μανίας σου καθ᾽ ἑκάστην ἀπόλλυνται. «Φθάνει, φθάνει, ἐκραύγασε δακρύων καὶ στενάζων ὁ Ἀλῆς. Μή με καταρασθῇς» . . .

Ὁ Ἰουσοὺφ ἐξέρχεται τῆς αἰθούσης ἀποτινάσσων ἀπὸ τῶν σανδάλων τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτοῦ καὶ διασχίζων τὰ στίφη τῶν σωματοφυλάκων, οἵτινες, ὡς ὑπὸ θρησκευτικοῦ φόβου κατεχόμενοι, οὐδὲ ν᾽ ἀναβλέψωσι πρὸς αὐτὸν ἐτόλμησαν.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τοῦ Ἰουσοὺφ ἱϛορούμενα. Ἀλλὰ περὶ τοῦ Ἰγνατίου σημειωτέον ὅτι ἦτο ἐπίσημον μέλος τῆς Ἑταιρίας, ἥτις παρεσκεύαζεν ἤδη ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ προωδοποίει τὰ τῆς ἐπαναστάσεως, ἣν ὁ Ἀλῆς διενοεῖτο νὰ τρέψῃ πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον, δι᾽ ἣν αἰτίαν καὶ παρίσταται ἐνθάδε ἀποκαλύπτων πρὸς τὸν Ἰγνάτιον τὸ μέγα σχέδιον, ὅπερ ἐμελέτα, τὴν ἰδίαν ἀπὸ τοῦ Σουλτάνου ἀνεξαρτησίαν καὶ ἴσως αὐτοῦ τοῦ θρόνου τὸν σφετερισμόν. Καὶ ἀληθῶς οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ἐπέτυχε νὰ εἰσδύ-

ση εἰς τὸ μυστήριον τῆς Ἑταιρίας καὶ ὅτι πρὸς τὰ μέλη τῆς ἀδελφότητος παρεῖχεν ἐλπίδας συνεργείας ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς· ὅτι θεία δύναμις ἐτύφλωσε τὴν Πύλην ὅτε ὁ Ἀλῆς, ἐπιορκῶν ἔφραζε τὸ ἀπόῤῥητον καὶ ἐμήνυε τοὺς συνωμότας αἰτῶν ἀντὶ τῆς προδοσίας τὴν χάριν τῆς ζωῆς· ὅτι πάλιν ἐνεργείᾳ τῆς θείας δυνάμεως ἥ τε καταδίωξις τοῦ Ἀλῆ καὶ ὁ ἀποκλεισμὸς αὐτοῦ συνέβησαν καθ' ἃς ἡμέρας ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἶχεν ἀνάγκην μικρᾶς τινὸς ἀνέσεως ὅπως ἐνισχυθῇ, ταῦτα γινώσκουσιν ἅπαντες οἱ ἀσμένως τὰ Ἑλληνικὰ μελετῶντες. Διὸ καὶ ἁπλῆν μνείαν ἔκρινα ἱκανὴν εἰς διασάφησιν τῶν ἐν τῷ ᾄσματι ἀναφερομένων.

Η ΚΥΡΑ ΦΡΟΣΥΝΗ.

ΑΣΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Η ΛΙΤΑΝΕΙΑ.

Ἦλθεν ἡ ὥρα ἡ στερνή, ἦλθεν ἡ ἀγωνία
Κ' ἐκίνησ' ὁ Ἰγνάτιος στὴ φυλακὴ νὰ πάγῃ.
Μὲ τί καρδιὰ θὰ ταῖς ἰδῇ, μὲ τί καρδιὰ θὰ κλείσῃ
Τόσα καὶ τόσα βλέφαρα καὶ πῶς θὰ ν' ὑπομείνῃ
Ν' ἀκούσῃ τόσους στεναγμοὺς καὶ τόσ' ἀπελπισία!
Χίλιαις φοραῖς ἐσήκωσε 'ς τὸν οὐρανὸ τὸ βλέμμα
Κ' ἐπαρακάλεσε θερμὰ τὸν Πλάστη νὰ τοῦ δώσῃ
Βοήθεια καὶ δύναμη νὰ ταῖς παρηγορήσῃ.
Σιωπηλὸς ἀκολουθεῖ ὀπίσω του κι' ὁ διάκος
Καὶ τοῦ βαστᾷ τὸ θυμιατὸ καὶ τὰ ἱερὰ τὰ σκεύη.
Μοσχοβολάει ὁ λίβανος καὶ φαίνετ' ὁ καπνός του
Μὲς τὸ σκοτάδι τῆς νυκτὸς σὰν ἄλλος γαλαξίας.
Ἀνέβαινεν, ἀνέβαινε καὶ λὲς πῶς σημαδεύει
Τὸ δρόμο, ποῦ θὰ τρέξουνε τόσαις ψυχαῖς ἀπόψε.
Ἡ μυρωδιά του ἐξύπνησε τὴ χήρα στὸ κρεββάτι,
Τὴ θυγατέρα, πώρφανὴ τὴν ἄφηκεν ἡ μάνα

Καὶ τὸν πατέρα, πὤθαψε μονάκριβο παιδί του.
Καὶ στεναγμοὶ καὶ δάκρυα χίλιαις εὐχαῖς καὶ σχώρια
Ἀκοῦς νὰ ψιθυρίζωνται, κρυφᾶ νὰ συνοδεύουν
Τὸ θυμιατό, ποῦ ἐσήμαινε τὴν ὥρα τοῦ θανάτου.

. . . .

«Διάκε μου, σύρε, χτύπησε, φώναξε νὰ σ' ἀνοίξουν
Κι' ἂν σ' ἐρωτήσουν τί ζητεῖς, πρόφερε τὤνομά μου».

. . . .

Ἄνοιξε ἡ θύρα διάπλατη κ' ἐχτύπησε μὲ βία,
Ζερβιὰ, δεξιὰ γιὰ νὰ δεχθῇ, ν' ἀφήσῃ νὰ περάσῃ
Τὸ Θεῖο Δισκοπότηρο, τὸ Λυτρωτὴ τοῦ κόσμου.
Ἀχνὸς, ἀχνὸς σὰ λείψανο ἐπρόβαλε ὁ Ταχήρης
Καὶ σιωπηλὸς ἐκίνησε νὰ δείξῃ στὸ Δεσπότη
Ποῦ χαρτεροῦν ἡ Δεκαφτὰ μὲ τὴν Κυρὰ Φροσύνη.
Τὸ πάτημά του σταματᾷ, σπρώχνει μ' ὁρμὴ κι' ἀνοίγει.
Σκύφτ' ὁ Δεσπότης καὶ περνᾷ, τὸν ἀκλουθάει ὁ διάκος.
Κ' ἐνῷ ὁ Ταχὴρ ἐξάπλωσε τὸ χέρι του νὰ κλείσῃ
Τὴ θύρα, ποῦ μισάνοιχτη χάσκει σὰ στόμα λύκου,
Βραχνὰ φωνάζει: «Ἰγνάτιε, λίγος καιρὸς σοῦ μένει».
Ἡ μαύραις, ὅταν ἄκουσαν τὤνομα τοῦ Δεσπότη,
Ἐπέταξαν τριγύρω του, ἐμπρός του γονατίζουν,
Τὰ ράσα τοῦ Ἰγνάτιου, τὰ χέρια του φιλοῦνε,

Γλυκὰ τὸν ὀνομάζουνε, γυρεύουν τὴν εὐχή του.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Γιατί, Φροσύνη μου καὶ σὺ δὲν ἔρχεσαι σιμά μου;
Δὲν εἶμ' ἐγὼ πατέρας σου; Δὲ μὲ γνωρίζεις πλέον;
Ἔλα, παιδί μου, μὴ φοβοῦ, εἶν' ἔσπλαχνος ὁ Πλάστης.
Δὲ βλέπεις, μ' ἔστειλε σ' ἐσέ, ἄνοιξε τὴν ψυχή σου
Καὶ ῥίξ' ἐδῶ στὰ στήθη μου τὰ πάθη σου Φροσύνη.

. . . .

Ἀγγελικὸ μειδίαμα στὰ χείλη τοῦ Δεσπότη
Ἀνέτειλε κ' ἐφώτισε τὴ δύστυχη τὴ Φρόσω.
Ἐσταύρωσε τὰ χέρια της, τὸ μέτωπό της σκύφτει
Καὶ γονατίζει κατὰ γῆς. Πῶς τρέμει! πῶς σπαράζει!

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Δεσπότη μου, πνεμματικέ, ῥαγίζετ' ἡ καρδιά μου.
Πῶς θὰ σοῦ εἰπῶ τὸ κρίμα μου καὶ σὺ πῶς θὰ τ' ἀκούσῃς!
Ἐπίστευες ἡ Φρόσω σου ν' ἀφήσῃ τὰ παιδιά της,
Νὰ λησμονήσῃ τὸ Θεό, τοῦ γάμου τὸ στεφάνι
Καὶ νὰ δοθῇ στὴν ἀγκαλιά, Δεσπότη, τοῦ Μουχτάρη;
Ἄλλο δὲν ἔχω νὰ σοῦ εἰπῶ . . . Θεέ μου, σχώρεσέ με!

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Εἶναι μεγάλο, φοβερὸ τὸ κρίμα σου παιδί μου.
Φροσύνη, πῶς ἠμπόρεσες ὡς τώρα νὰ βαστάξῃς
Τέτοιο σκορπιὸ ςὰ ςήθη σου καὶ τέτοιο μαῦρον Ἅδη.
Ἐγὼ σ' ἀνάθρεψα μικρή, σ' ἐφύλαξα κρυμμένη
Σὰν νἄμουνα πατέρας σου, καὶ τώρα ποῦ σὲ βρίσκω!
Ἀρνήθηκες τὸν ἄνδρα σου. Τὰ δυό σου τ' ἀγγελούδια
Σέρνονται μὲς τὰ Γιάννινα. Ὁ κόσμος τὰ κυττάζει,
Τὰ δείχνει μὲ τὸ δάχτυλο, σκληρὰ τὰ καταριέται.
Καὶ σύ, καὶ σὺ στὴ μέθη σου καὶ μὲς τὴν ἁμαρτία,
Μὲς τὴ χαρά, στὰ πλούτη σου, ποτὲ δὲν τὰ θυμήθης.
Μιὰ νύχτα, ποῦ τὰ τύφλωσεν ἡ πεῖνα κ' ἡ ὀρφάνια,
Τἄδερνε τἀνεμόβροχο, τὸ χιόνι, τὸ χαλάζι,
Χωρὶς νὰ ξεύρουν τἄχαρα σοῦ χτύπησαν τὴ θύρα.
Σοῦ φώναξαν, σοῦ γύρεψαν, παιδί μου, ἐλεημοσύνη
Ἓν ἀπλοχέρι ἄχερο νὰ ςρώσουν γιὰ κρεββάτι,
Κ' ἕνας σου σκλάβος ὥρμησε καὶ τἄδιωξε σὰ σκύλος,
Μήπως ἡ κλάψαις, ἡ φωναῖς τὸν ὕπνο σου ταράξουν.
Παιδί μου, πῶς δὲν τἄκουσες! Καὶ ποιὰ καὶ ποιὰ μητέρα,
Φροσύνη, δὲν ἐξύπνησε στὸ θρῆνο τοῦ παιδιοῦ της;

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Ἐλέησόν με, Πλάστη μου! Πατέρα μου, ἐσπλαχνία!

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Καὶ πῶς, καὶ πῶς λησμήνησες ὅτ' ἦσουν Ἑλληνίδα
Κι' ἀγάπησες τοῦ Ἀλήπασα, Φροσύνη μου, τὸ τέκνο.
Τὰ χέρια, ποῦ ἐμαρτύρεψαν καὶ σφάζουν τὴν Ἑλλάδα,
Τὴν Ἤπειρο, τὴ μάνα σου, Φροσύνη, πῶς τ' ἀφῆκες
Ἐπάνω σου νὰ ἐγγίσουνε καὶ νὰ σὲ φαρμακώσουν;
Χίλιαις φοραῖς σὰ σ' ἔπερνα ἐδῶ στὰ γόνατά μου
Καὶ σ' ἔσφιγγα στὰ στήθη μου, Φροσύνη μου, δὲ σοὖπα
Πῶς θἄλθῃ 'μέρα καὶ καιρὸς καὶ σὺ νὰ γίνῃς μάνα
Καὶ σὤρκιζα νὰ θυμηθῇς νὰ θρέψῃς τὰ παιδιά σου
Ποτίζοντάς τα κάθ' αὐγὴ εὐχαῖς γιὰ τὴν πατρίδα
Καὶ μῖσος, μῖσος ἄσπονδο, κατάραις καὶ φαρμάκι
Γιὰ 'κείνους, ποῦ τὴ σάρκα της ξεσχίζουν καὶ πατοῦνε;

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Ἐλέησόν με, Κύριε! Πατέρα μου, ἐσπλαχνία!

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Καὶ σύ, καὶ σὺ τοὺς ἔδωκες παιδί μου τὴν καρδιά σου,
Τοὺς ἔδωκες τὸ αἷμά σου, τὰ μητρικά σου σπλάχνα.
Αἷμα καὶ σπλάχνα Ἑλληνικὰ νὰ τὰ μολύνῃ ὁ Τοῦρκος!...
Καὶ πῶς δὲν ἐφοβήθηκες μὴ μέσα σου φυτρώσῃ

Κανένα τέρας φοβερό, κάμμιὰ μεγάλη φλόγα
Καὶ βγῇ στὸν κόσμο σὰ σπαθὶ καὶ κάψῃ καὶ θερίσῃ
Καὶ ἰδῇς, καὶ ἰδῇς τὴν Ἤπειρο, Φροσύνη, σκοτωμένη
Ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ, πάνάθρεψ' ἡ κοιλιά σου;
Μᾶς ἐλυπήθηκε ὁ Θεός! Τ' ἀλλόφυλο τὸ αἷμα
Φύτρο, καρπὸ δὲν ἔδωκε κ' ἔμεινε πάντα στεῖρο.
Ἐσώθηκε τὸ γένος μου, ἔμεινε τῆς φυλῆς μου
Ἀμίαντη καὶ καθαρὴ ἡ σάρκα καὶ τὸ πνεῦμα·
Φροσύνη, τ' εἶναι πῶκαμες; πῶς ἐτυφλώθης τόσο;

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Ἐλέησόν με, Κύριε! Πατέρα μου, ἐσπλαχνία!

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Εἶναι μεγάλο, φοβερὸ τὸ κρίμα σου, παιδί μου,
Καὶ μόνο τὸ μαρτύριο δύναται νὰ τὸ πλύνῃ.
Φροσύνη μου, τὸ δέχεσαι; μ' ἀγάπη χωρὶς πίκρα;
Θέλεις νὰ ἰδῇς τὸν οὐρανό; κύτταξε, σὲ προσμένει
Μὲ ταῖς ἀγκάλαις ἀνοιχταῖς ἡ μάνα τοῦ Θεοῦ μας.

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Ἐλέησόν με, Κύριε! Πατέρα μου, τὸ θέλω.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Θέλεις νὰ ἰδῇς, Φροσύνη μου, τὴ μαύρη σου μητέρα,
Ποῦ τόσο τὴν ἐπίκρανες, καὶ νὰ τὴν ἀγκαλιάσῃς;

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Τὸ θέλω, ναί, πατέρα μου, σπλαχνίσου με, τὸ θέλω.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Θεέ μου πολυέλεε, ἐπίβλεψον καὶ ἴδε
Τὴν τόσην της μετάνοιαν καὶ δέξου τήνε Πλάστη!
Δέξου κι' αὐταῖς ταῖς δύστυχαις καὶ παρηγόρησέ ταις!

. . . .

Τὸ πετραχῆλι ἐσήκωσε, ἐπάνω των τὸ ῥίχνει
Καὶ ψιθυρίζει τὴν εὐχὴ γιὰ τοὺς ψυχοῤῥαγοῦντας,
Παίρνει τὸ δισκοπότηρο στὰ χέρια του ὁ Δεσπότης
Ὁ Διάκος ἐγονάτισε, τὸ μνήσθητί μου ψάλλει
Καὶ λάμπει, λάμπ' ἡ φυλακὴ κι' ἀναγαλλιάζει ὁ κόσμος.
Στοῦ δείπνου τὸ μυστήριο προσέρχετ' ἡ Φροσύνη . . .
«Σχωρέσατέτην, Χριστιανοί»-«Ὁ Θεὸς νὰ τὴν σχωρέσῃ.»
Ἐμοίρασε ὁ Ἰγνάτιος μὲ τὴ χρυσῆ λαβίδα,
Ποῦ ἀστράφτει μὲς στὰ δάχτυλα, τὸ ἄφθαρτο τὸ σῶμα,
Τὸ αἷμα τὸ σωτήριο. Μυρίζει τὸ λιβάνι . . .

Ἁγιάσανε κ' ἡ δεκαφτὰ μὲ τὴν Κυρὰ Φροσύνη.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Παιδιά μου, μὴ δειλιάσετε! Ἐλᾶτε νὰ σᾶς δώσω
Τὸ ὕστερό μου τὸ φιλί. Ἡ ὥρα πλησιάζει.
Εὐτυχισμέναις! Τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσωπο θὰ ἰδῆτε!
Παρακαλέστε τον γιὰ μέ, εἰπέτε του, Φροσύνη,
Νὰ θυμηθῇ, νὰ σπλαχνισθῇ τὴ μαύρη τὴν Ἑλλάδα. . . .

. . . .

Ἄνοιξε ἡ θύρα κι' ὁ Ταχὴρ πάλαι βραχνὰ φωνάζει
«Δεσπότη, ἡ ὥρα ἐπέρασε, εἶναι καιρὸς νὰ φύγῃς».

ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Παιδιά μου... ἀκόμη ἕνα φιλί... φθάνει, παιδιά μου φθάνει...
Φροσύνη, τὸ μαρτύριο ἀπόψε θὰ σ' ἁγιάσῃ·
Μὴ λυπηθῆτε τὴ ζωή, μὴ χύσετ' ἕνα δάκρυ . . .
Ἂν ἀγαπᾶτε τὸ Χριστό . . . ἂν ἦσασθε Ἑλληνίδες . . .

. . . .

Ἔφυγεν ὁ Ἰγνάτιος· ἔμειναν μόναις . . . μόναις.

. . . .

Στὴ θύρα στέκεται ὁ Ταχὴρ σὰ Χάρος, ποῦ προσμένει
Καὶ κάθε μιὰ μὲ τὤνομα ταῖς προσκαλεῖ νὰ βγοῦνε.

Προβαίνουν δυό, πραβαίνουν τρεῖς, προβαίνουν πέντε δέκα,
Προβαίνουνε κ' Ἡ Δεκαφτὰ μὲ τὴν Κυρὰ Φροσύνη.
Καὶ ταῖς μετρᾷ σὰν πρόβατα, χτυπῶντας 'ς τὰ κεφάλια
Τ' ἀφωρεσμένο δάχτυλο, ποῦ ἀνεβοκατεβαίνει.
Ἦσαν σωσταῖς . . . δὲν ἔλειπε κάμμιὰ φυλακωμένη.

. . . .

Ἀφήκανε τὴ φυλακή. Τὰ χείλη των ἀνοίγουν
Νὰ καταπιοῦνε τὴ δροσιά, ποῦ ἐπάνω των ῥαντίζει
Σὰν ἁγιασμὸν οὐράνιο τοῦ φίλου των τὸ χέρι.
Ὅλα τἀστέρια λάμπουνε, δείχνουνε τὴ χαρά τους,
Δὲν ἀνασαίνει ὁ ἄνεμος, φοβεῖται νὰ φυσήσῃ,
Μὴ σηκωθοῦνε σύγνεφα καὶ σβύσουνε τὰ φῶτα.

Τὰ ζωντανὰ τὰ λείψανα, ἡ μαύρη λιτανεία
Ἀκολουθεῖ τὸ δρόμο της πάντα μ' ἀργὸ τὸ βῆμα.
Ἀκόμη δὲν ἐφάνηκε στὰ μάτια των ἡ λίμνη! . .
Καὶ περπατοῦν καὶ περπατοῦν...καὶ κάτι λίγο ῥίχνουν
Κρυφᾶ κρυφᾶ τὰ βλέμματα, νὰ ἰδοῦν μὲς τὸ σκοτάδι
Κάνένα πρόσωπο γλυκό, ν' ἀκούσουν ἕνα σχώριο.
Ἀνοίγ' ἕνα παράθυρο, δὲ φαίνεται ποιὸς εἶναι·
Ἄκουσαν λίγα δάκρυα, ποῦ ἐστάζανε στὸ χῶμα,
Καὶ μιὰ φωνούλα μυστική, ποῦ ταῖς σχωρᾷ καὶ σβύεται.
Ὁ οὐρανὸς ταῖς ἔβλεπε, ταῖς συνοδεύει πάντα

Καὶ κάπου κάπου πέφτουνε στὸ δρόμο τους τἀστέρια,
Λὲς καὶ ταῖς ρίχνουνε φιλιά, λὲς καὶ ταῖς χαιρετοῦνε.
'Ακολουθοῦσεν ὕστερη ἀπ' ὅλαις ἡ Φροσύνη,
'Αχνὴ ἀχνὴ κ' ἀδύνατη ἀπὸ τὴν κακοπάθεια.
Σιμά της ἔςεκε ὁ Ταχὴρ, ὁ μαῦρος ἄγγελός της,
Καὶ τὴν ρωτᾷ ἂν ἀπόστασε, ἂν θέλῃ νὰ καθίσῃ.

. . . .

ΤΑΧΗΡ.

Φροσύνη, πῶς δὲ μοῦ μιλεῖς καὶ πῶς δὲ μὲ κυττάζεις;
Τί κρίμα τέτοιο πρόσωπο, τί κρίμα τέτοια κάλλη
Νὰ τὰ χαροῦνε τὰ νερά, τὰ κύματα τῆς λίμνης!
Γιατί, Φροσύνη, δὲν ἀκοῦς τὰ λόγια τοῦ Βιζήρη;
Σ' ἀγάπησεν ὁ δύστυχος, σῶδωκε τὴν καρδιά του,
Τὰ πλούτη του, τὴ δόξα του, σοῦ ἐφίλησε τὰ πόδια
Καὶ σὺ τὸν κατεφρόνεσες! Πές μου, Φροσύνη, πές μου,
Ὅλαις αὐταῖς, ποῦ θάλθουνε μαζὺ μὲ σὲ στὸ μνῆμα,
Κι' ἀφίνουν ἄνδρα καὶ παιδιά, γιατί δὲν ταῖς λυπᾶσαι;
Μ' ἕνανε λόγο σου [illegible]κό, μ' ἕνα χαμόγελό σου
Θαὖρῃ τὴ μάνα τὸ παιδί, ποῦ νηστικὸ προσμένει
Μὲς τὴν κο[illegible]ὸ γάλα του καὶ σκούζει πεινασμένο.
Καὶ σύ, Φ[illegible]νη μου εὔμορφη, ὅσο νὰ φέξῃ ἡ μέρα,

Στὸ θρόνο σου θὰ κάθεσαι καὶ δοῦλό σου θὰ μ' ἔχῃς.
Φροσύνη, πῶς δὲ μοῦ μιλεῖς καὶ πῶς δὲ μὲ κυττάζεις;

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Ἐλέησόν με, Κύριε, καὶ μὴ μὲ παραιτήσῃς!

ΤΑΧΗΡ.

Γιατί, γιατί νᾆσαι σκληρή, νὰ μὴ ψυχοπονιέσαι
Τόσα κρεββάτια νυφικά, π' ἀπόψε θὰ χηρέψουν!
Κύταξ' ἐκείνη τὴ μικρὴ μὲς τὰ λευκὰ ἐνδυμένη,
Εἶν' ἡ Ἑλένη σου ἡ πιστή, ποῦ τόσο σ' ἀγαποῦσε!
Λυπήσου την Φροσύνη μου. Τί κρίμα τὰ μαλλιά της
Νὰ μὴ στολίσῃ ὁλόχρυσο τοῦ γάμου τὸ στεφάνι!
Κ' ἐκείν' ἡ ἄλλη, πὤρχεται σιμ' ἀπὸ τὴν Ἑλένη,
Εἶν' ἡ γλυκειὰ ξαδέλφη σου, ἡ συνωνόματή σου.
Ὁ Μῆτρος τὴν ἀγάπησε, τὴν ἔκλεψ' ἕνα βράδυ
Καὶ σὺ τὴν ἐστεφάνωσες, δὲν ἔκλεισ' ἕνας χρόνος.
Γιὰ ἰδές την ε, τὰ χέρια της πῶς τἄχει σταυρωμένα,
Πῶς περπατεῖ περίλυπη καὶ πῶς κυτ[illegible]άζει πάντα
Τὰ στήθη της, Φροσύνη μου, λευκὰ λ[illegible]κὰ [illegible]ὰ χιόνι.
Μέσα στὰ σπλάχνα της χτυπᾷ τὸ πρῶτο [illegible]ο[illegible]κιδί της.
Ὦ! χάρισέ της τὴ ζωή, Φροσύνη, μ' ἕνα λό[illegible]

Ἡ μαύρ' εἶν' ἑτοιμόγεννη! Γιατί νὰ μὴν ἀκούσῃ
Κι'αὐτὴ τὰ χείλη τοῦ παιδιοῦ τὴ ῥόγα της νὰ σφίξουν;...
Φροσύνη, πῶς δὲ μοῦ μιλεῖς καὶ πῶς δὲ μὲ κυττάζεις;

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Κυρὰ Παρθένε, βόηθα με· ἔλα, Χριστέ, σιμά μου!

ΤΑΧΗΡ.

Γιὰ ἰδές, γιὰ ἰδὲς τὸν οὐρανό, γιὰ κύτταξε τὴ φύση,
Φροσύνη, πῶς εἶν' εὔμορφη, γιατί νὰ τὴν ἀφήσῃς;
Στὸ μνῆμα, ποῦ σὲ καρτερεῖ, δὲ λάμπει τὸ φεγγάρι
Καὶ δὲ λαλοῦνε τὰ πουλιά, τὰ δένδρα δὲν ἀνθίζουν.
'Εκεῖ δὲν εἶναι κιτριαῖς, δὲν εἶναι πικροδάφναις,
Δροσιὰ δὲν πέφτει τὴν αὐγή, ποτὲ δὲν ξημερόνει.
Ὕπνος χωρὶς ὀνείρατα καὶ κρύο καὶ σκοτάδι
Καὶ μαῦρο χῶμα κ' ἑρπετὰ θὰ νἄχῃς συντροφιά σου.
Χάρου, Φροσύνη, τὴ ζωή, τὴν εὐμορφιά σου χάρου!

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Κυρὰ Παρθένε, βόηθα με· ἔλα, Χριστέ, σιμά μου.

ΤΑΧΗΡ.

Χάρου, Φροσύνη τὴ ζωή, χάρου καὶ τὰ παιδιά σου

Καὶ μὴ τἀφήσῃς ὀρφανὰ στὴ γῆ νὰ παραδέρνουν.
Ἐσὺ δὲν τὰ λυπήθηκες κι' ὁ κόσμος θὰ τὰ κλάψῃ;
Θέλεις, Φροσύνη, νἄρχωνται, γυμνὰ καὶ πεινασμένα,
Μὲ ταῖς φωναῖς νὰ σὲ ξυπνοῦν τὸ βράδυ στ' ἀκρογιάλι;
Θέλεις ν' ἀκοῦς τὰ κύματα νὰ γρούζουν, νὰ μουγκρίζουν
Καὶ νὰ χτυποῦν τὰ πόδια τους μὲ λύσσα νὰ τὰ δέρνουν,
Ὅταν θὰ τρέχουνε κρυφᾶ στὸ βράχο λιμασμένα
Ἐλεημοσύνη νὰ ζητοῦν μιὰν ἔρμη πεταλίδα;
Κ' ἐνῷ θὰ πέφτουν λαίμαργα μ' ὁρμὴ νὰ τὴν ἁρπάξουν
Στὰ δάχτυλά τους, ἀχαμνὰ ἀπ' τὴ μεγάλη νήστεια,
Θέλεις, Φροσύνη, ἀπὸ μακρὰ ν' ἀκοῦς ἐκειὰ τὰ μαῦρα
Νὰ δέρνωνται, νὰ βλασφημοῦν ποιὸ νὰ τὴν πρωτοπάρῃ;
Καὶ νὰ δαγκοῦν τὰ χέρια τους καὶ νὰ σὲ καταριῶνται
Καὶ νὰ φωνάζουν δυνατὰ μ' ἀπελπισμένο στόμα·
«Ἀφορεσμένη μάνα μας, κατάδικη Φροσύνη,
Πῶς δὲ βαστᾷς τὰ κύματα νὰ μὴ μᾶς πολεμοῦνε,
Ναὕρωμε νὰ χορτάσωμε τὴν πεῖνα, ποῦ μᾶς τρώγει;»
Χάρου, Φροσύνη, τὴ ζωή, χάρου καὶ τὰ παιδιά σου!

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Κυρὰ Παρθένε, βόηθα με, λυπήσου με τὴ μαύρη!

ΤΑΧΗΡ.

Τὰ βλέφαρά σου σήκωσε καὶ κύτταξε, Φροσύνη.
Γιὰ ἰδὲς ἡ λίμνη ἐφάνηκε. Μὴν ἦσαι ἀποσταμένη;
Ἐδῶ, ποῦ τρέχει τὸ νερό, μὴ θέλῃς νὰ καθίσῃς
Νὰ πάρῃς λίγη ἀνάπαυση, τὸ στόμα νὰ δροσίσῃς;

ΦΡΟΣΥΝΗ.

Ὄχι, Ταχήρ, σ' εὐχαριστῶ· εἶναι νερὸ στὴ λίμνη
Κ' ἐτάχτηκα στὴ Δέσποινα μ' αὐτὸ νὰ ξεδιψάσω.

. . . . .

Δαγκᾷ τὰ χείλη του ὁ Ταχήρ, τὰ αἱμάτωσε καὶ στάζουν.
Ἐκύτταξε τὸν οὐρανὸ καὶ τρίζοντας τὰ δόντια,
Τὸν ἄκουσε ποῦ ἐμούγκρισεν ἡ Φρόσω κ' ἐφοβήθη·

. . . . .

ΤΑΧΗΡ.

Γιατί, γιατί δὲ μ' ἔκαμες τῆς λίμνης ἕνα κῦμα
Νὰ ξεθυμάνω ἐπάνω της τὴ λύσσα, ποῦ μὲ τρώγει!
Νὰ καταπιῶ τὴ σάρκα της καὶ νὰ χαθῶ μαζύ της
Βαθειὰ μέσα στὴν ἄβυσσο νὰ μὴ τὸ μάθῃ ὁ κόσμος,
Πῶς μιὰ γυναῖκα ἀδύνατη καὶ μισαπεθαμμένη
Ἐνίκησε τὰ δυὸ θεριὰ κ' ἐπάτησε τὸν Ἅδη;

. . . . .

Καὶ περπατοῦν καὶ περπατοῦν, πάντα μ' ἀργὸ τὸ βῆμα
Καὶ βγαίνουν ἀπ' τὰ Γιάννινα καὶ παίρνουν τὰ χορτάρια.

Κοιμᾶται ἡ φύσις ἥσυχη, τὰ δένδρα, τὰ λουλούδια
'Εχλείσανε τὰ φύλλα τους, δὲ βλέπουν ποιοὶ περνοῦνε·
Τοὺς φαίνεται σὰν ὄνειρο ἡ μαύρη λιτανεία,
Ποῦ ἐπέρασε στὸν ἴσκιο τους, χωρὶς νὰ τὰ ξυπνήσῃ.
Κἀνεὶς δὲν ταῖς ἀπάντησε. Βουβάθηκεν ὁ κόσμος,
Οὔτε φλογέρα ποιστικοῦ ἀκούεται στὰ πλάγια,
Οὔτε προβάτου βέλασμα, οὔτε πουλιοῦ τραγοῦδι . . .
Τί συμφορὰ νὰ διάβηκεν ἐκεῖθε, τί κατάρα,
Κ' ἐνέκρωσε, κ' ἐσκότωσε κ' ἐρήμαξε τὴ φύση; . . .

. . . . .

Παίζει τὸ μάτι τοῦ Ταχὴρ καὶ πίσω ἀπὸ μιὰ φράχτη
Βλέπει σὰν ἕνα φάντασμα μὲς τὰ χλαδιὰ χρυμμένο.
Καθὼς γνωρίζει τἄλογο τὴ νύχτα μὲς τὸ λόγχο
'Απὸ μακρὰ τὸ πάτημα, τὴ μυρωδιὰ τοῦ λύχου,
Κι' ἀνατριχιάζει, σταματᾷ καὶ σκιάζεται καὶ τρέμει,
Ἔτζι γνωρίζει κι' ὁ Ταχὴρ τὸν ἴσκιο τοῦ Βιζήρη.

. . . . .

'Ακίνητος σὰν τὸ θεριό, ποῦ καρτερεῖ κυνῆγι
Ἔστεκεν ὁ 'Αλήπασας νὰ ἰδῇ ποῦ θὰ περάσουν.
'Ετέντωσε τὰ μάτια του κ' ἐφέξανε τἀγκάθια.
Ἔχει σιμά του δυὸ παιδιὰ φτωχὰ καὶ λαμπασμένα
Καὶ τὰ κρατεῖ σφιχτὰ σφιχτά, μὴ τύχῃ καὶ τοῦ φύγουν.
Σὰν εἶδε ποῦ ἐπλησίασαν, σκύφτει κρυφᾶ καὶ λέγει:

. . . . .

ΑΛΗΣ.

Βλέπετ' ἐκείναις, ποῦ περνοῦν μὲς τἄσπρα φορεμέναις,
Μὲ τὰ μαλλιά των ξέπλεγα καὶ μ' ἐλαφρὸ τὸ βῆμα;
Εἶναι νεράϊδες, πὤκλεψαν τὴ μάνα σας, παιδιά μου,
Καὶ τήνε σέρνουν, τὴν τραβοῦν, ςὴ λίμνη νὰ τὴν κρύψουν.
Φωνάξετέ της δυνατά, μὴ φύγουν καὶ γλυτώσῃ.

. . . . .

Κ' ἐκεῖνα τὰ κακότυχα, ποῦ τἄχε ξεγελάσῃ
Καὶ τἄφερε τὴ μάνα τους σκληρὰ νὰ μαρτυρέψουν,
'Επίστεψαν τὰ λόγια του κ' ἐφώναξαν τὰ μαῦρα,
'Αφῆστε τὴ μανούλα μας, ποῦ πᾶτε τὴ Φροσύνη;
Σπαθί, μαχαῖρι φτερωτό, ἐπέταξ' ἡ φωνή τους
Κ' ἐπλήγωσε μὲς τὴν καρδιὰ τὴ δύστυχη τὴ Φρόσω.
'Εγνώρισε τὰ σπλάχνα της, ἔμεινε παγωμένη.

Ῥίχνει μιὰν ὕστερη ματιὰ στὸν οὐρανὸ καὶ πέφτει.
Κυρὰ Παρθένε, δέξου την, ἀπέθανε ἡ Φροσύνη.
Ἀκούει τὸ χτύπο ὁ Ἀλήπασας, πετιέται ἀπὸ τὴ φράχτη
Κι' ἀφίνει ἔρμα τὰ παιδιὰ καὶ μοναχὰ στὸ λόγχο.
Σκούζουν ἐκεῖνα, φεύγουνε, ποῦ νὰ κρυφτοῦν δὲν ξεύρουν·
Τρέχουν ἐδῶ, τρέχουν ἐκεῖ, τρέχουν ἐπάνω κάτω,
Τρυπόνουνε τὰ δύστυχα σὲ μιὰ κουφάλα δένδρου,
Σφιχτὰ σφιχτὰ ἀγκαλιάζονται, παρακαλοῦν νὰ φέξῃ.

. . . . .

ΑΛΗΣ.

Ταχήρ, Ταχήρ, πῶς δὲ μιλεῖ, πῶς δὲ χτυπᾷ ἡ καρδιά της;

ΤΑΧΗΡ.

Οἱ πεθαμμένοι εἶναι βουβοί, δὲν ἔχουν καρδιοχτύπι.

ΑΛΗΣ.

Ταχήρ, δὲν ἀναστέναξε; δὲν ἔχυσ' ἕνα δάκρυ;

ΤΑΧΗΡ.

Βιζήρη, δὲν τὴν ἄκρυσα... ἔχει στεγνὰ τὰ μάτια.

ΑΛΗΣ.

Ταχήρη, τὴν ἐκέντησες νὰ ἰδῇς ἂν βγάνῃ αἷμα;

ΤΑΧΗΡ.

Βιζήρη, τὴν ἐκέντησα, δὲν ἔβγαλε ῥανίδα.

. . . . .

Τὴν ἔβλεπε ὁ Ἀλήπασας καὶ μαῦρος ἀπὸ πεῖσμα,
Μὲ τὸ ποδάρι του χτυπᾷ τὰ παγωμένα στήθη.
Καὶ τόσο τόσο τὰ πατεῖ, τόσο βαρειὰ τὰ θλίβει,
Π' ἀκούστηκε σὰ βογκητὸ νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὸ πτῶμα.
Κρυφὴ χαρὰ τοῦ ἐπλάτυνε τὰ λαίμαργα τὰ χείλη
Καὶ βλασφημάει ὁ ἄθεος καὶ λέγει τοῦ Ταχήρη·

ΑΛΗΣ.

Πάρτηνε τώρα, ῥίξε την, νὰ τήνε φάγῃ ὁ Ἅδης.
Τὴν ἄκουσα ποῦ ἐστέναξεν, ἂς ἦν' καὶ πεθαμμένη.
Ἐκεῖ στὴν ἄκρη καρτερῶ ν' ἀκούσω νὰ χτυπήσῃ
Μὲς τὸ νερὸ τὸ σῶμά της. Πάρτηνε . . . φύγε . . χάσου.

. . . . .

Ἄφωναις ἡ κατάδικαις μὲ τρόμο, μὲ λαχτάρα,
Τὸ φοβερὸ μαρτύριο τηρᾶνε τῆς Φροσύνης.
Εἶδανε τὸν Ἀλήπασα, ποῦ τήνε παραστέκει,
Καὶ δὲν τολμοῦν ἡ δύστυχαις νὰ τρέξουν νὰ τῆς δώσουν

Οὔτε τὸ ὕστερο φιλί, τὰ μάτια της νὰ κλείσουν.
Τὴ χαιρετοῦν ἀπὸ μακρὰ καὶ τὴν παρακαλοῦνε
Νὰ καρτερέσῃ μιὰ στιγμὴ ὅλαις μαζὺ νὰ φύγουν.

'Ακολουθεῖ τὸ δρόμο της ἡ νεκρικὴ κηδεία·
'Ακόμη λίγο περπατεῖ καὶ βλέπει στ' ἀκρογιάλι,
Ποῦ ἐμαύριζεν ἀπὸ μακρὰ ἕν' ἀραμμένο ξύλο.
Σιμά των ἔρχεται ὁ Ταχήρ, τὸ πτῶμα φορτωμένος,
Καὶ μὲ κατάραις ἄσπλαχναις ταῖς σπρώχνει καὶ ταῖς βιάζει.
Φθάνουν στὴν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ· τρεῖς, τέσσαροι φονειάδες
Ποῦ ἐπρόσμεναν ἀπὸ βραδύς, ταῖς παίρνουν ταῖς φορτώνουν.
'Εμβῆκε μέσα κι' ὁ Ταχὴρ καὶ μ' ἕνα μόνον νεῦμα
Χτυποῦν τὸ κῦμα τὰ κουπιὰ καὶ χάνεται τὸ ξύλο.

'Εκύτταζαν ἡ δύστυχαις τὸν κόσμο, ποῦ ταῖς φεύγει,
Καὶ δὲ μποροῦν νὰ κρύψουνε τὰ δάκρυά των πλέον.
Θυμῶνται τὸν 'Ιγνάτιο, θυμῶνται τὰ κρεββάτια,
Τὸ σαστικό, τὸν ἄνδρα των, τὴν εὐμορφιά, τὴ νειότη...
Κλάψετε, μαύραις, κλάψετε κι' ὁ Πλάστης σᾶς σχωράει!
Φαίνονται μὲς τὰ σύγνεφα ἡ κορυφαῖς τοῦ Πίνδου,
Κάτασπραις σὰν τὰ στήθη των, ἁγναῖς σὰν τὴν καρδιά των.
Γέρνουν, θωροῦν τὰ κύματα, λὲς καὶ μετροῦν τὸ βάθος,
Ποῦ χάσκει, χάσκει ἀχόρταγο σὰν τοῦ 'Αλῆ τὸ στόμα.
Πόσαις φοραῖς, σὰν ἤτανε μικραῖς μικραῖς παιδοῦλαις

Στὴ λίμνη ἐταξειδεύσανε μὲ γέλοια μὲ παιγνίδια!
Πόσαις φοραῖς ἁπλώσανε τάθῶά των τὰ χέρια
Καὶ κυνηγοῦσαν τὰ νερὰ στὰ δάχτυλα νὰ πιάσουν!
Καὶ τώρα, ἀντὶ νὰ παίζουνε κι' ἀντὶ νὰ τραγουδοῦνε,
Τρέμουν νὰ ἰδοῦνε τὸν ἀφρό, ποῦ θὰ ταῖς σαβανώσῃ!

. . . . .

Πόσο μακρὰ ποῦ ἐφύγανε! Τί γρήγορα ποῦ τρέχουν!
Ἄλλο δὲ φαίνετ' ὁ γιαλός. Τὰ μάτια των γυρεύουν
Νὰ ἰδοῦν ἀκόμη μιὰ φορὰ τὸ μητρικό των χῶμα,
Κ' ἐκεῖνο λὲς χ' ἐσβύστηκε μὲς τὰ νερὰ τῆς λίμνης!

. . . . .

Ἐκύτταζε ὁ Ἀλήπασας ἀνήσυχος στὸ βράχο,
Τὸ μαῦρο ξυλοκρέββατο, ποῦ ἐδιάβαινε μονάχο.
Λὲς καὶ τῆς λίμνης οἱ ἀφροὶ στὸν ὦμό τους τὸ παίρνουν
Καὶ σ' ἐκκλησιὰ μακρὰ μακρά, σιγὰ σιγὰ τὸ φέρνουν.
Τὸ βλέπει ποῦ ἐσταμάτησε . . . Σηκόνεται, προσμένει,
Βουβὸς δὲν ἀνασαίνει.

Καὶ στέκει κι' ἀκουρμένεται καὶ χαρτερεῖ ν' ἀκούσῃ . . .
Κοιμῶντ' ἀκόμη τὰ νερά, νεκρὰ δὲν ἀντηχοῦσι.
Ὁ πρῶτος χτύπος ἔφθασε . . . χαμογελᾷ, σπαράζει.
Δεύτερος... τρίτος... τέταρτος... μετρᾷ κι' ἀναγαλιάζει.

Τί βιάζεσαι, τί βιάζεσαι; δὲ βλέπεις τὸ Βιζήρη,
Ποῦ δὲν προφθάνει νὰ μετρᾷ, σκληρὲ χαραβοκύρι;
Δυὸ τρεῖς ἀκόμη ἐμείνανε. Ἐλάφρωσε τὸ ξύλο
Καὶ κολυμβᾷ σὰ φύλλο.

Δεκάξη χτύποι ἀκούονται.... δὲν ἔσωσαν ἀκόμα;
Κρυφᾶ λογάριαζε ὁ Ἀλῆς καὶ τὤλειπε ἕνα πτῶμα...
Σκύφτουνε δυό, τἀρπάζουνε, τὸ σέρνουν, τὸ τραβοῦνε
Σφιχτὰ τοῦ δένουν μιὰ θηλειά, μιὰ πέτρα τοῦ κρεμοῦνε.
Ἕνας κρατεῖ τὰ πόδια του, γυμνὰ καὶ ξυλιασμένα,
Κι' ἄλλος βαστοῦσε τὰ μαλλιὰ στὰ δάχτυλα δεμένα.
Ἐπάνω, κάτω τὸ κινοῦν, λὲς καὶ τὸ ναναρίζουν·
Φωνάζουν μιά, φωνάζουν δυό, καὶ τρεῖς... τὸ σφενδονίζουν.
Ἐχτύπησαν τὰ κύματα, μὲ θόρυβο μεγάλο
Μ' ἀφροὺς πολλοὺς καὶ σάλο.

Κάμνει στεφάνια τὸ νερό, ποῦ ἐκτείνονται, πλαταίνουν
Καὶ στὰ ποδάρια τοῦ Ἀλῆ νὰ ξεψυχήσουν πηαίνουν.
Λὲς καὶ τὸ κῦμα τὴ νεκρὴ γιὰ νύφη του ἀγκαλιάζει.
Καὶ μὲ στεφάνια ἀπὸ νερὸ τὸ γάμο του γιορτάζει.
Γέρνει ὁ Ταχήρης γιὰ νὰ ἰδῇ... κι' ἀκούει τὴ γαργάρα
Καὶ τὸν ἀφρό, ποῦ ἀνέβαινε σὰ μυστικὴ κατάρα,

Πού ὁ κάτω κόσμος τὤστειλλε ἀπ' τὰ ψυχρά του βάθη;
Εχρύωσε ἀπ' τὸ φόβο του, ἐσβύστηκεν, ἐχάθη.
Φύγε, ληστή, ὁ ἴσκιος σου τὸ μνῆμα μὴ μολύνῃ,
Ὅπου κοιμῶντ' ἡ δεκαφτὰ μὲ τὴν κυρὰ Φροσύνη.
Ἐσήκωσαν τὸ σίδερο, ἀφρίζουν τὰ κουπιά τους,
Φεύγουν!...ἀνάθεμά τους!

Καὶ σύ, 'Αλῆ, ποῦ ἐχόρτασες τὴ λύσσα, τὴν ὀργή σου;
Σὰν ἔλθῃ ἡ ὥρα ἡ φοβερὴ κλεισμένος στὸ νησί σου,
Τὴ νύχτα ἐδῶ, ποῦ ἐπέρασες, δὲ θὰ τὴ λησμονήσῃς!
Κι' ὅταν θ' ἁπλόνῃς στὸ νερὸ τὰ χείλη νὰ δροσίσῃς,
Φωτιὰ θὰ πείνῃς ἄσβεστη καὶ θέρμη καὶ πικράδα.
Εἶν' ἁλμυρὰ τὰ δάκρυα κι' ἀφίνουν φαρμακάδα.
Εἶν' ἁλμυρά, θυμήσου το! Θὰ ἰδῇς πῶς θὰ ξυπνήσουν,
Πῶς θάλθουνε στὸ βράχο σου τὴ νύχτα νὰ χτυπήσουν
Σὰν κύματα ὀλοφούσκωτα ἀφροστεφανωμένα,
Μὲ βογκητό, μὲ μούγκρισμα, σκληρὰ καὶ διψασμένα.
Τριγύρω σου θὰ σηκωθοῦν, ψηλὰ βουνὰ θὰ γίνουν,
Τὸ δρόμο θὰ σοῦ κλείσουνε, νὰ φύγῃς δὲ θ' ἀφίνουν.
Θὰ νὰ ζητῇς βοήθεια, κἀνεὶς δὲ θ' ἀγρηκάει...
Η ΛΙΜΝΗ ΘΑ ΣΕ ΦΑΗ.

ΤΕΛΟΣ.

ΤΟ ΣΗΜΑΝΤΡΟΝ.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΙ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗ.

Ο ΑΔΕΛΦΟΣ

ΑΝΑΤΙΘΗΣΙ.

ΤΟ ΣΗΜΑΝΤΡΟΝ.

Φύσα, Βορειᾶ μου, φύσησε
Νὰ πάρουν τὰ πανιά μου!
Φύσα, Βορειᾶ μου! αἱμάτωσαν
Τὰ χέρια στὰ κουπιά μου!
Τὰ δάχτυλά μου ἀνάψανε
Ἀνάψαν οἱ σκαρμοί μου.
Φύσα, Βορειᾶ μου· ἀπόστασα,
Ἐσβύστηκε ἡ πνοή μου!
Ἐφρύγηκαν τὰ χείλη μου,
Ἄλλο νερὸ δὲν ἔχω·
Μὲ θάλασσα τὰ βρέχω
  Κ' ἡ ἅρμη εἶναι πικρά.

Πέλαγο χωρὶς κύματα,
Ποῦ νὰ χτυποῦν στὴν ἄκρη;
Εἶναι δυὸ μάτια γαλανά,
Ὁποῦ διψοῦν γιὰ δάκρυ·

Εἶναι καρδιὰ χωρὶς παλμούς,
Εἶν' ἄῤῥωστη ἐλπίδα,
Βραδειὰ χωρὶς ξημέρωμα,
Χωρὶς δροσιᾶς ῥανίδα,
'Αγάπη χωρὶς ὄνειρα,
'Ο Πίνδος χωρὶς χιόνι,
Χωρὶς λαλιὰ τ' ἀηδόνι,
Πουλὶ χωρὶς φτερά.

Φύσα, Βορειᾶ μου, φύσησε
Καὶ δὲ θὰ τὴν προφθάσω.
Μοὔπανε πῶς εἶν' ἄῤῥωστη,
Φοβοῦμαι μὴ τὴ χάσω!
'Εχάθηκε ἕνα σύγνεφο,
'Εχάθηκε ἕνα κῦμα;
Γιὰ μιὰ καρδιά, ποῦ ἀγάπησε,
Ἔγιν' ὁ κόσμος μνῆμα;
Βουβὰ δὲν ἀνασαίνετε
Λαγκάδια μου, βουνά μου!
Σπλαχνίσου με, Βορειᾶ μου,
Πατέρα μου Βορειᾶ.

Ἐψὲς σὰν μὲ συντρόφεψαν,
Βορειᾶ, στὸ περιγιάλι,
Ἡ μάνα μου μ' ἀγκάλιασε,
Μὤσφιξε τὸ κεφάλι.
Γλυκὰ γλυκὰ μ' ἐφίλησε,
Μὤδωκε τὴν εὐχή της,
Καὶ μοὖπε νἄλθω γρήγορα
Γιατ' εἶναι μοναχή της.
Βορειᾶ, Βορειᾶ, λυπήσου με,
Ἡ μάνα μου προσμένει
Κι' ἂν δὲ μὲ ἰδῇ πεθαίνει·
Ἡ μαύρη εἶναι γρηά.

. . . . .

Τὰ χέρια του ἀναδεύονται ἀκόμη δειλιασμένα
Καὶ τὰ κουπιὰ τὴ θάλασσα χτυποῦνε νεκρωμένα.
Λὲς ὅτι τὸ παράπονο τοῦ δύστυχου τοῦ ναύτη
Τὸ παίρνει πάντα τὸ κουπὶ καὶ στἄβαθα τὸ θάφτει.
Οὔτε ὁ Βορειᾶς τὸν ἄκουσε οὔτε τὸ μαῦρο κῦμα·
Ὁλόστρωτο τὸ πέλαγο, σὰ μάρμαρο σὲ μνῆμα,
Βλέπει τὸ ξύλο, ποῦ περνᾷ στὴ δροσερή του κλίνη
Σὰν ὄνειρο χαρούμενο στοῦ ὕπνου τὴ γαλήνη,

Καὶ δὲ σαλεύει, δὲν ξυπνᾷ μὴ τύχῃ καὶ τὸ σκιάξῃ
Καὶ τὰ πανιὰ κάμῃ φτερὰ καὶ φύγῃ καὶ πετάξῃ.

. . . . .

Ἦτον ἡ νύχτα ὤμορφη νειοπανδρεμένη χῆρα,
Ὁποῦ δὲ θέλει σαστικό, ποῦ δὲ γυρεύει μοῖρα.
Ὦ! πόσα μάτια τὴ θωροῦν νωπὰ κ' ἐρωτευμένα
Κ' ἐκείνη μένει ἀκίνητη, τὰ χέρια σταυρωμένα!
Ὁ οὐρανὸς τἀστέρια του ἐφόρεσε στολίδι
Καὶ τὸ φεγγάρι, πῶλαμπε, τῆς τάζει δαχτυλίδι,
Τῆς τάζει χίλια σύγνεφα, ἄνθη, δροσιαῖς τῆς τάζει,
Κ' ἐκείνη μένει σιωπηλὴ καὶ δὲν τόνε κυττάζει.
Χλωρὰ κλαριὰ περίφανα κι' ὁ πλάτανος ἁπλόνει,
Τὸ κυπαρίσσι ὁλόμαυρο τὰ χέρια του τεντόνει
Σὰν νἄθελαν τὴν ὤμορφη τὴ νύχτα ν' ἀγκαλιάσουν
Καὶ τὰ μαλλιὰ τὰ μαῦρά της ϛὰ δάχτυλα νὰ πιάσουν,
Κ' ἐκείνη μένει σιωπηλή. Τὸν ἥλιο της ζητοῦσε,
Τὸν ἥλιο τὸν ὁλόξανθο, ποῦ δὲν τὴν ἀγαποῦσε.
Ῥίχνει τὸ μάτι ϛὰ βουνά, ϛὸ λόγκο ϛ' ἀκρογιάλι,
Τὸ νειό της τὸν περίφανο νὰ ἰδῇ μὴ θὰ προβάλῃ·
Καὶ βλέπει ἀντὶ στὴ θάλασσα ἡ μαυρομμάτα κόρη,
Τὸ ναύτη, ποῦ ἀναστέναζε μονάχος του στὴν πλώρη.

Δὲ λάμνει τώρα τὰ κουπιά, γυρμένος ξαποσταίνει·
Τὸ ξύλο του εἶναι ἀκίνητο, ἡ τύχη του δεμένη.

. . . . .

Συχνὰ συχνὰ τὰ δάκρυα του στὸ πρόσωπο κυλοῦνε
Καὶ τὴ νεκρὴ τὴ θάλασσα μονότονα χτυποῦνε.
Τὰ καταπίνει ἡ ἄβυσσος. Σὰν ἔλθῃ ἡ τρικυμία
Κι' ἀφρίσουν πάλιν οἱ γιαλοί, θεριέψουν τὰ ςοιχεῖα,
Ποιὸς ξεύρει ποῦ θὰ πέσουνε! Ποιὸς ξεύρει ἂν ἡ μαύρη
Ἡ μάνα του γυρεύοντας στὸν ἄμμο θὰ νὰ ταῦρῃ!

. . . . .

Τὸν εἶδε ἡ νύχτα πῶκλαιγε, ἁπλόνει τὰ φτερά της
Καὶ τόνε παίρνει σιγαλὰ στὴν ἥσυχη ἀγκαλιά της.
Γλυκὰ γλυκὰ τὸν ἔσφιξε, δροσιὰ τόνε ῥαντίζει,
Μὲ τάλαφρά της δάχτυλα τὸ δάκρυ του σφογγίζει.
Τῆς νειότης του τὰ ὀνείρατα προσκέφαλο τοῦ δίνει,
Κρυφαῖς ἐλπίδαις τῶστρωσε καὶ μυρωδιαῖς γιὰ κλίνη.
Κι' ἀφοῦ τὸν ἀπεκοίμισε, γέρνει χρυφᾶ τὸ στόμα
Καὶ τοῦ φιλεῖ τὰ βλέφαρα, ποῦ ἀνοιγοκλοῦν ἀκόμα,
Καθὼς χρυφαναδεύονται καὶ τρέμουν τὰ φτερὰ
Τοῦ τρυγονιοῦ, ποῦ ἁπλόνεται νὰ κλώσῃ στὴ φωλειά.
Ὁ ναύτης, πὠνειρεύεται ὅτ' ἦλθ' ἐκεῖ σιμά του
Μ' ἕνα φιλὶ νὰ τὸν εὑρῇ ἡ μαύρη σαστικιά του,

Χαμογελᾷ στὸν ὕπνο του σὰ βρέφος, ποῦ βυζάνει,
Κι' ὁποῦ πιστεύει τὸ βυζὶ στὰ χείλη του ὅτι πιάνει.
Μ' ἐκεῖνο τὸ χαμόγελο ἡ νύχτα εὐχαριστήθη,
Τὸ πῆρε γιὰ στολίδι της, τὸ φόρεσε στὰ στήθη.
Ἀνασηκώθηκε σιγά, χωρὶς νὰ τὸν ξυπνίσῃ,
Κ' ἐκίνησε χαρούμενη γιὰ νὰ κρυφτῇ στὴ δύση.
Καὶ κάθε βῆμα, πῶπαιρνε, ἔριχνε καὶ τὸ μάτι
Νὰ ἰδῇ τὸ ναύτη, πἄφινε στὸ ἔρμο του κρεββάτι.

. . . . .

Ὡστόσο ἐγλυκοχάραζε καὶ μὲς τὰ δάση ἀρχίζουν
Νὰ τραγουδοῦν οἱ ποιστικοί, πουλιὰ νὰ ψιθυρίζουν.
Ὁ ζευγολάτης σαλαγᾷ τὰ δυὸ χαματερά του
Μὲ τὴ βουκέντρα τὰ κεντᾷ καὶ πάει στὴ χωραφιά του.
Λεύκη! φωνάζει, Μελισσέ! τἀλέτρι φορτωμένος,
Καὶ τὸ γενὶ στὸν ὦμό του, λὲς κ' εἶν' εὐτυχισμένος.
Ἄλλος βοσκὸς χαρούμενος πετιέται σὰ ζαρκάδι,
Ῥίχνει στὸ σκύλο του ψωμί, ἀρμέγει τὸ κοπάδι,
Γεμίζει καὶ τὸ κύπελο, γάλα γλυκὸ χορταίνει...,
Ὄϐς! ὄϐς! σέρνει τὰ πρόϐατα καὶ στὸ βουνὸ προϐαίνει·
Ξυπνᾷ, πετᾷ στὸν οὐρανὸ ψηλὰ ψηλὰ ἡ σταρίδα
Νὰ χαιρετήσῃ τῆς Αὐγῆς τὴν πρώτη τὴν ἀχτίδα.
Ξυπνᾷ κ' ἡ μάνα ἡ δύστυχη, ποῦ τὸ παιδὶ προσμένει,

Παρακαλιέται στὴν Κυρὰ καὶ στὴ γωνιὰ γυρμένη
Μὲ τἀχαμνά της δάχτυλα τὰ μάτια της σφογγίζει
Καὶ τὴ σβυμμένη της φωτιὰ ἀνάφτει, ζεσπιθίζει.
Τοῦ κόσμου, ποῦ ἐζωντάνεψε, ξυπνᾶ τὸ καρδιοχτύπι,
Ξυπνοῦν λαχτάραις, δυςυχιαῖς, φτώχεια χαρὰ καὶ λύπη.
Κι' ἀνάμεσα στὴν ταραχή, ὅπου τὴ φύση δέρνει,
Ξυπνᾶ τὸ κῦμα τοῦ γιαλοῦ καὶ τὴ βαρκοῦλα σέρνει.
Τήνε τραβοῦν τὰ ῥέμματα, καὶ τὸ ψηλὸ τ' ἀγέρι,
Ὅπου φυσᾶ γιὰ μιὰ στιγμή, πρὸς τὴ στερειὰ τὴ φέρει.
Ὁ ναύτης πάντα ἐπλάγιαζε κ' ἐκείνη ἐκολυμβοῦσε
Σὰν ἕνα χέρι μυστικὸ κρυφᾶ νὰ τὴν κινοῦσε.

. . . . .

Ἀκούεται ἕνα σήμαντρο... Λυπητικὰ σημαίνει...
Γλάν..γλάν..γλάν..γλάν..Τί νἄτυχε; Ποιὸς τάχα νὰ πεθαίνῃ;
Ἀντήχησεν ἡ λαγκαδιά. Γλάν...γλάν...ἀναστενάζει.
Ὁ θλιβερὸς ἀντίλαλος καὶ τ' ἀγεράκι σκιάζει.
Μένει ἡ βαρκούλα ἀκίνητη, δέρνουνε τὰ πανιά της
Καὶ τρίζουν τὰ κατάρτια της καὶ τρέμουν τὰ σχοινιά της.
Τὸ ῥέμμα δὲν ταράττεται, μαρμαρωμένο μένει·
Γλάν..γλάν..πάντα τὸ σήμαντρο, γλάν..γλάν..ποιὸς νὰ πε-
[θαίνῃ;

. . . . .

Σπαράζει μέσα κ' ἡ καρδιὰ τοῦ ναύτη, ποῦ κοιμᾶται
Κι' ὅπου μ' ἐλπίδαις καὶ χαραῖς στὸν ὕπνο του πλανᾶται.
Τὰ βλέφαρά του ἐτέντωσε, τὰ μάτια τριγυρίζει...
Τοῦ φάνηκε πῶς ἄκουσε... Τρομάζει, λαχταρίζει...
Ἐσιώπησε τὸ σήμαντρο...Γαλήνη...δὲν ἀκούει,
Παρὰ τὴν ἔρμη του καρδιά, ποῦ τὰ πλευρά του κρούει.
Μὴν ἦτον ὄνειρο σκληρό, κ' ἔφυγε σὰν πουλάκι;
Μήπως τὸν ἀνατρίχιασε τὸ κρύο τ' ἀγεράκι,
Ποῦ ἀπὸ τὸ στόμα τῆς αὐγῆς, πρὶν ἤθελε ξυπνήσῃ,
Μὲς τὰ ξανθά του τὰ μαλλιὰ εἶχε γλυκὰ φυσήσῃ;

. . . . .

Φαίνεται τώρα κι' ὁ γιαλός, φαίνονται τἀκρωτήρια,
Ἀσπρίζουνε καὶ τοῦ χωριοῦ ἀπὸ μακρὰ τὰ χτίρια.
Λαίμαργο χέρι ἐκάρφωσεν ὁ ναύτης στὰ κουπιά του,
Τἀρπάζει κ' ἐλυγίσανε στ' ἀνδρεῖα δάχτυλά του,
Φεύγουνε πίσω του οἱ ἀφροί, ἡ θάλασσα αὐλακόνει,
Κ' ἐκεῖνος πάντα στὸ χωριὸ τὰ μάτια του στηλόνει.
Στὰ κεραμίδια τὸν καπνὸ κυττάζει, ποῦ ἀνεβαίνει
Πυκνός, βαρύς, κατάμαυρος...ἐλπίζει, ξανασαίνει.
Καὶ στὴν τυφλή του τὴ χαρὰ δὲ βλέπει ἕνα φεγγίτη,
Ὁποῦ δὲν ἔδιδε καπνό. Δὲν εἶδε κ' ἕνα σπῆτι,

Ὁποῦ βαστάει ὁλόκλειστα τὰ δυὸ παράθυρά του,
Ὡσὰν νὰ εἶχε ὁ θάνατος διαβῇ στὰ βλέφαρά του.

. . . . .

Ἔλαμνε ὁ ναύτης ἔλαμνε. Ἡ βάρκα του ἐπετοῦσε
Κ' ἐκεῖνος πάντα ἐπίστευε πῶς δὲν ἐπροχωροῦσε.
Βαθειὰ βυθίζει τὰ κουπιά, τὰ σπρώχνει ἀνδρειωμένα,
Τρίζουν ἐπάνω ςοὺς σκαρμοὺς καὶ βγαίνουν συντριμμένα.
Ὁ ναύτης δὲν ἐδείλιασεν· ὀρθὸς μὲ μιᾶς πετιέται,
Πηδᾷ γυμνὸς στὴ θάλασσα, μὲ τὸ νερὸ χτυπιέται.
Ὀργυιαῖς ὀργυιαῖς τὸ πέλαγο τὰ χέρια του μετροῦνε
Καὶ τὰ πλατειὰ τὰ στήθη του χίλιους ἀφροὺς σκορποῦνε.

. . . . .

Τοῦ ναύτη εἶναι τὰ κύματα ἐλπίδα κ' εὐφροσύνη!
Ἐκολυμβοῦσε, ἐδιάβαινε, σὰν νἄτανε δελφίνι,
Καὶ χίλιοι, μύριοι λογισμοὶ στὴ μνήμη του περνοῦνε,
Σὰν νἄθελαν γιὰ ὕστερη φορὰ νὰ τόνε ἰδοῦνε.
Θυμᾶται τὸ καλύβι του, θυμᾶται τὴν ἡμέρα,
Ὁποῦ παιδάκι ἀνήλικο μαζὺ μὲ τὴ μητέρα
Ἦλθαν ἐκεῖ μὲ τρομερή, μὲ μαύρη ἀνεμοζάλη,
Γιὰ νἄυρουν τὸν πατέρα του σ' ἐκειὸ τὸ περιγιάλι.
Θυμᾶται ὅτι τὸν ἔκραξαν ὁλονυχτὶς οἱ δυό των,
Θυμᾶται πῶς ἐσκύψανε στὸν ἄμμο τὸ λαιμό των

Κι' ἀπὸ ἕνα κῦμα, πῶπεσε στὴν ἄκρη μανιωμένο,
'Εσύρανε τὸ πτῶμά του τὸ θαλασσοδαρμένο.
Θυμᾶται ὅτι τὸν ἔθαψαν ἐκεῖ στὸ κυπαρίσσι,
Ποῦ τώρα βλέπει ἀπὸ μακρά, σιμὰ στὸ ῥημοκλῆσι.
Θυμᾶται, ὅταν ἐσκάφτανε κ' ἐσώριαζαν τὸ χῶμα
'Επάνω στοῦ πατέρα του τἀγαπημένο σῶμα,
Ὅτι σιμά του ἐδάκρυζε μιὰ τρυφερὴ παιδούλα,
Ποὔταν ἀθῶα κι' ὀρφανή, ὤμορφη καὶ φτωχούλα.
Παιδάκια ἀγαπηθήκανε, κ' ἐπάνω στοῦ πατέρα
Τὸν τάφο τἀῤῥαβώνιασε, τἀγκάλιασε ἡ μητέρα.
Θυμᾶται τὴν ἀγάπη του, θυμᾶται τὴ γρηά του...
Πίκραις, χαραῖς, ὀνείρατα γεννιῶνται στὴν καρδιά του.
'Αφροί, ποῦ στεφανόνουνε τῆς νειότης μας τὸ κῦμα,
Καὶ σβυῶνται κ' ἐξατμίζονται σὰ λίβανος σὲ μνῆμα.

. . . . .

Γλάν...γλάν...πάλαι τὸ σήμαντρο λυπητικὰ σημαίνει.
Γλάν...γλάν...ἕνας καλόγερος στὸν ἄμμο κατεβαίνει.
Βαστάει ἐμπρός του τὸ Σταυρό· ἕνα παιδὶ κλαμμένο...
Ὢ συμφορά! ἐσταμάτησε στὸ σπῆτι τὸ κλεισμένο.
Βλογᾷ τὸ πετραχῆλί του... τὸ βάνει στὸ λαιμό του...
Γυρεύει νεκρολίβανο...φυσᾷ τὸ θυμιατό του...

Μ' ἀργὸ τὸ βῆμα προχωρεῖ...τὴ θύρα δρασκελίζει...
Ῥίχνει τρισάγιο στὴ νεκρή... σκύφτει, φιλεῖ, δακρύζει...

. . . . .

Ὁ δύστυχος ἐφώναξε· κἀνεὶς δὲν ἀγρηκοῦσε.
Μόνη ἡ βαρκούλα ἐκίνησε κι' ὀπίσω του ἀκλουθοῦσε.
Τὸν ἀκλουθοῦσε ἀπὸ μακρὰ μὲ τὰ πανιὰ ἁπλωμένα,
Λὲς κ' ἔδιδε στὸ φίλο της τὰ χέρια τεντωμένα.

. . . . .

Κ' ἐκεῖ, ποῦ ὁ ναύτης μάχεται, χτυπιέται γιὰ νὰ φθάσῃ
Καὶ τὸ γιαλὸ στὰ δάχτυλα, ποῦ τρέμουνε νὰ πιάσῃ,
Ἐφάνηκε στὸ πέλαγο μακρὰ σὰ μιὰ μαυρύλα
Ποῦ ἐπλάκονε γοργά, γοργά..Ἡ σκύλλα! ἡ σκύλλα! ἡ σκύλ-
Γλάν..γλάν..πάλαι τὸ σήμαντρο λυπητικὰ σημαίνει [λα!
Καὶ τὸ κεφάλι τοῦ θεριοῦ μαυρολογᾷ, προβαίνει.
Ὁ ναύτης ἀνδρειεύεται, χέρια ποδάρια ἁπλόνει
Κ' ἡ σκύλλα ὀπίσω ἐσίμωνε... φυσομανάει...πλακόνει...
Γλάν...γλάν...πάλαι τὸ σήμαντρο λυπητικὰ σημαίνει,
Γλάν...γλάν...ἐκίνησε ὁ σταυρός, κινοῦν οἱ λυπημένοι.
Περνᾷ τὸ ξυλοκρέββατο..«Σταμάτησε, παπᾶ μου,
»Τὴ νειά, ποῦ πᾶς στὴν ἐκκλησιά, τὴν ἔχω σαστικιά μου.»

. . . . .

Εἰς τὸ πλευρό του ἡ θάλασσα ἐβόγγισε, ἀναβράζει·
Γλάν..γλάν..πάλαι τὸ σήμαντρο..Ἡ σκύλλα τὸν ἁρπάζει.:
Τὰ κόκκαλά του ἐτρίξανε...αἱμάτωσε τὸ κῦμα...
ἐχάθηκε...Τί κρίμα!

ПАРАРТНМА.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἑπομένων ἐγγράφων, ἀνακαλυφθέντων ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῷ χαρτοφυλακείῳ τῆς πατρίδος μου, νομίζω ὅτι θέλει σαφῶς ἀποδειχθῆ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ὑπομονὴ καὶ αἱ προσπάθειαι τοῦ Ἀλῆ, διώκοντος πάντοτε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ φονικοῦ αὐτοῦ σχεδίου κατ' ἐκείνων, οἵτινες, μὴ κλίνοντες τὸν αὐχένα εἰς τὰς βουλὰς αὐτοῦ, δὲν ἐπείθοντο νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἑλληνικὴ καρδία τοῦ Κόμητος Ἰωάννου Καποδιστρίου ματαιώσαντος διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἐνεργείας τοὺς σκοποὺς τοῦ τυράννου καὶ σώσαντος ἀπὸ τοῦ ὀλέθρου κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸν Ἑλληνισμὸν, καταναγκασθέντα νὰ ὀπισθοχωρήσῃ ὅπως ὀχυρωθῇ ἐν τοῖς ἐσχάτοις αὐτοῦ χαρακώμασι.

Τὰ χαρακώματα ταῦτα, ἡ ἀκρόπολις, τὸ τελευταῖον ἄσυλον ἦτο ἡ Λευκὰς καὶ πρὸς ἐκείνην ἔστρεψε τὸ αἱμοχαρὲς ὄμμα ὁ Ἑλληνομάχος Ἀλβανός, καλῶς νοήσας ὅτι, ἐν ὅσῳ ἀπέμενεν εἰς τοὺς πολεμουμένους τὸ καταφύγιον ἐκεῖνο, οὐδέποτε ἤθελε δυνηθῆ νὰ στήσῃ ἐπὶ τῆς Ἠπείρου τῆς κατακτήσεως τὴν σημαίαν.

Ἀπὸ τοῦ 1798, τουτέστιν ἀφ' ὅτου κατέβαλε πᾶν ὀθωμανικὸν στοιχεῖον πολέμιον πρὸς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ κραταίωσιν αὐτοῦ, ἤρξατο συστηματικῶς ὁτὲ μὲν διὰ τῆς πονηρίας, ὁτὲ δὲ διὰ τῶν ὅπλων νὰ μάχηται, ὅπως καταστρέψῃ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον, τὸ διαμαρτυρούμενον καὶ ἀνταγωνιζόμε-

νον ἀκαταπαύστως κατὰ τῶν ἐθνοκτόνων αὐτοῦ βουλευμάτων.

Οἱ ἀνδρειότεροι καὶ τολμηρότεροι ὑπηρέται αὐτοῦ, ὁ Ἰουσοὺφ Ἀράπης, ὁ Βελῆ Γκέγκας, ὁ Βεκὴρ, ὁ Ἀσλάνης, ὁ Ὀμὲρ ἔκτοτε παρουσιάζονται ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς διατρέχοντες ἀκαταπαύστως, ὡς εἰς ἄγραν λεόντων, τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση τῆς Ἠπείρου, ὅπως ἀνακαλύψωσι τὰ ἄγνωστα κατοικητήρια τῶν μεγαθύμων ἡρώων· καὶ ὅμως ἐπανήρχοντο εἰς Ἰωάννινα πολλάκις κατηφεῖς, κεκμηκότες, τραυματίαι, ἵνα ἀναγγείλωσι τῷ Ἀλῇ ὅτι πέραν τῆς Ἀκαρνανίας ὑπῆρχε νῆσός τις, ἡ Λευκάς, ἀνυπέρβλητον πρόσκομμα εἰς τὰς ἐπιδρομὰς αὐτῶν, φρούριον σωτηρίας ἀπόρθητον, ἐν ᾧ προσέφευγον οἱ μὴ γινώσκοντες πλέον ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι, ὅτι ἐκεῖ συνήρχοντο οἱ Μπουκουβάλαι, ἐκεῖ οἱ Κοντογιάνναι, ἐκεῖ ὁ Γιωργοθῶμος, ὁ Παραβόλας, ὁ Σκυλοδῆμος, ἐκεῖ οἱ Κατζικογιάνναι, οἱ Κατζαντῶναι, ὁ Δράκος Γρίβας, ὁ Βλαχογιωργάκης, καὶ ὅτι ἔπρεπε παντοίῳ τρόπῳ τὴν φωλεὰν ἐκείνην νὰ ἐκπορθήσῃ, ἐὰν ἤθελε ν' ἀνασπάσῃ τὰς ῥίζας τοῦ ἀναφυομένου Ἑλληνισμοῦ.

Ἤκουσα παρὰ πολλῶν εἰσέτι ζώντων ἐκ τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ μετὰ ταῦτα δραξάντων τὰ ὅπλα ὑπὲρ πατρίδος, ὅτι ἐὰν μὴ ὑπῆρχεν ἡ Λευκάς, ἐὰν ἡ κυβέρνησις αὐτῆς ἀπεποιεῖτο νὰ φυλάττῃ τὰς οἰκογενείας τῶν διασημοτέρων κλεπτῶν, ἢ ἐὰν κατωρθοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ ἡ κατάκτησις τῆς νήσου, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐνώπιον παντὸς μαρτυρίου ἀναδειχθέντες ἀτρόμητοι ἤθελον ἴσως ἀποδειλιάσῃ βλέ-

ποντες ἐκτεθειμένας τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα.

Ἀπέβαινε λοιπὸν ἀπαραιτήτως ἀναγκαία πρὸς τὸν Ἀλῆν ἡ κατάληψις τῆς Λευκάδος. Ἀλλὰ τὸ τόλμημα ἦτο δεινὸν καὶ μέχρις οὗ εὐκαιρία τις παρουσιασθῇ, ἀπεφάσισε διὰ τῶν ἀπειλῶν, τῶν ὑποσχέσεων καὶ τῶν κατασκόπων αὐτοῦ νὰ πείσῃ τὰς ἐπιχωρίους τῆς νήσου ἀρχὰς ἢ δεσμίους νὰ ἐκδίδωσι τοὺς προσφεύγοντας, ἢ τοὐλάχιστον νὰ μὴ παρέχωσι πλέον ἄσυλον πρὸς τοὺς ἀσπόνδους καὶ αἰωνίους αὐτοῦ ἐχθρούς.

Συνέβαινε τότε καὶ ἡ τερατώδης Τουρκορωσσικὴ συμμαχία, σατανικὸν ἀπόκύημα τῆς ἐκπνεούσης ἐκείνης ἑκατονταετηρίδος, καὶ ὁ Ἀλῆς, ὁ ἑτοίμως πάντοτε πάσης ἐπιλαμβανόμενος εὐκαιρίας πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, ἀγνοῶ διὰ τίνων μέσων, διαστρέφει τὴν ψυχὴν καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ ἀντιναυάρχου Οὐσακὸφ καὶ ἀφαρπάζει τὴν ὑπὸ χρονίᾳ 11 Μαΐου 1799 βδελυρὰν προκήρυξιν αὐτοῦ, δι' ἧς ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Ἰόνιον πολιτείαν ἡ *ἀποδίωξις* τῶν γενναιοφρόνων ἡρώων, οἵτινες προσέφευγον εἰς τὰς ἡμετέρας νήσους.

Ἐξαντλήσας πάντα τὰ μέσα καὶ πεισθεὶς ὅτι καὶ ἀπειλὴ καὶ διαφθορὰ οὐδένα ἔφερον καρπόν, πνέων ἐκδίκησιν ἀποφασίζει τέλος κατὰ τὸ 1807, νὰ κατορθώσῃ διὰ τῶν ὅπλων ὅ,τι διὰ τῶν σκευωριῶν μάτην ἠγωνίζετο ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη νὰ διαπράξῃ. — Δι' ἐκτάκτου στρατολογίας προσκαλεῖ εἰς τὰ ὅπλα τοὺς Ἀλβανούς, ὑπόσχεται γέρας πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους τὰς γυναῖκας, τὰ τέκνα καὶ τὴν οὐσίαν τῶν Λευκαδίων καὶ ἐν τῇ μα-

νία αὐτοῦ ὀμνύει καὶ τὰς γαστέρας τῶν μητέρων νὰ σχίσῃ, ἵνα μέχρις αὐτῶν τῶν ἐμβρύων προέλθῃ ἡ ἐξολόθρευσις, καὶ τὴν πόλιν ἅπασαν νὰ κατασκάψῃ, ἵνα μηδὲ λίθος ἐπὶ λίθῳ διασωθῇ. Διὸ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἄγων πενταχισχιλίους πεζοὺς καὶ ἑξακισχιλίους ἱππεῖς, συντόνως ὁδεύει εἰς Περατίαν ἐπ' ἐλπίδι, αἴφνης ἐπιτιθέμενος, νὰ καταλάβῃ τὴν νῆσον.

Πρὸς τοῦτον δὲ τὸν ἐξ ἀδοκήτου ἐπιστάντα κίνδυνον πάντες σχεδὸν ὑπὸ φόβον καὶ ἀθυμίας συνείχοντο, ὡς οὔτε τὰ ἐκ πολλοῦ βουλευόμενα ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ οὔτε τὴν θηριωδίαν αὐτοῦ ἀγνοοῦντες. Ἀλλὰ κατὰ θείαν πρόνοιαν ἡ Κεντρικὴ ἀρχὴ ἐκινήθη καὶ ὁ Κόμης Μοτσενίγος διέταξε τὸν Καποδίστριαν, ἔκτακτον ἀπεσταλμένον καὶ πληρεξούσιον, νὰ μεταβῇ εἰς Λευκάδα ὅπως προνοήσῃ ὑπὲρ τῆς ὀχυρώσεως τῆς νήσου καὶ πράξῃ τὰ δέοντα εἰς ἀπόκρουσιν τῶν πολεμίων. Τοιουτοτρόπως τὸ ἁμάρτημα τοῦ Οὐσακὸφ ἐτύγχανε συγχωρήσεως καὶ ἀφέσεως παρὰ τοῦ ἀδίκως καὶ ἀναιδῶς προσβληθέντος Ἑλληνισμοῦ.

Ἀφικομένου εἰς Λευκάδα τοῦ πληρεξουσίου, οἱ διασημότεροι ὁπλαρχηγοί, νοήσαντες ἅμα τῇ φωνῇ αὐτοῦ ὅτι προύκειτο περὶ σωτηρίας οὐχὶ μικρᾶς τινὸς γωνίας τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὅλου, συνέρρευσαν πάντοθεν εἰς τὴν νῆσον προσφέροντες τὸ τιμαλφὲς αὐτῶν αἷμα ὑπὲρ τῆς κοινῆς πατρίδος. Οἱ πολῖται ὁπλίζονται, καὶ πένητες καὶ πλούσιοι νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργάζονται κατασκευάζοντες χαρακώματα καὶ ἐπάλξεις. Ἔν τινι συμποσίῳ, εἰς ὃ ὁ Κόμης Καποδίστριας προσεκάλεσεν ἅπαντας

τοὺς ὁπλαρχηγοὺς τῆς Ἠπείρου, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων αἴφνης ἐγείρεται ἀπὸ τῆς ἕδρας αὐτοῦ καὶ ἐμπνεόμενος ἐκ τοῦ ὑπὲρ πατρίδος ἔρωτος ἐκφέρει πρόποσιν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Οἱ δὲ γενναῖοι ἐκεῖνοι, ἐξελκύσαντες τῶν κολεῶν τὰ ξίφη, ὤμοσαν ἅπαντες τὸν φοβερὸν ὅρκον, ὅστις ἔμελλε μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη νὰ πληρωθῇ.

Ὁ ἐχθρὸς ἀπηύδησεν, ἀπεσύρθη. Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ μὴ θαυμάσῃ ἀναγινώσκων ἐν τῷ ἡμετέρῳ χαρτοφυλακείῳ τὰ διασωθέντα ἐπίσημα ἔγγραφα τὰ μαρτυροῦντα ὑπὲρ τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου; Ἄγρυπνος καὶ δραστηριώτατος ἠδυνήθη νὰ ἠλεκτρίσῃ τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων· ὀξυδερκὴς καὶ προνοητικὸς ἠδυνήθη νὰ προΐδῃ τὴν μέλλουσαν μετ' ὀλίγον ἀνέγερσιν καὶ κατέβαλεν ἑπομένως πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα καὶ τοῦ μεγάλου ἐκείνου Ἑλληνομάχου ματαιώσῃ τὰ σχέδια καὶ ἀπὸ τοῦ ὀλέθρου διασώσῃ τὰ τελευταῖα, ὡς λέγει, ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ἡμῶν δόξης. Αὕτη εἶναι κατ' ἐμὲ ἡ ἐνδοξοτέρα πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἐποχή, διότι ἐν αὐτῇ διαλάμπει φαεινοτάτη ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοῦ ψυχὴ καὶ ἔκτοτε διατυποῦται ὁ χαρακτὴρ τοῦ μεγάλου ἀνδρός.

Δυστυχῶς ἡ ἱστορία τῶν χρόνων ἐκείνων διαμένει εἰσέτι σκοτεινὴ καὶ μόνον ἐν παρόδῳ διαμνημονεύονται τὰ τότε γενόμενα. Ἡμεῖς δὲ περιφρονοῦντες τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πολλαχοῦ διεσπαρμένων ἀνεκδότων ἡμῶν χρονικῶν, ὑβρίζομεν τοιουτοτρόπως εἰς τὴν μνήμην ἀνδρῶν, οἵτινες, τοσαῦτα ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μοχθήσαντες καὶ τοσαῦτα παθόντες, οὐδὲ τὴν ἡμέ-

ραν ηὐτύχησαν νὰ ἴδωσι τῆς προσδοκωμένης ἀπολυτρώσεως.

Ὅταν ἡ Ἑλληνικὴ νεολαία συναισθανθῇ τὴν ἀνάγκην νὰ συμπληρώσῃ πάντα τὰ κενὰ τῆς ἡμετέρας ἐθνικῆς ἱστορίας, τότε θέλει ἀναντιῤῥήτως ἀποδειχθῇ ἐκ τῆς δημοσιεύσεως ἐπισήμων ἐγγράφων ὅτι πρόλογος τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εἶναι τὰ περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος γενόμενα ἐν Ἠπείρῳ καὶ ὅτι πρὸς τὸν κοινὸν καὶ μέγαν σκοπὸν οὐ μικρὸν συνέτεινε καὶ ἡ εἰς Λευκάδα ἀποστολὴ τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου, ἐλθόντος εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς μάλιστα ἐμπειροπολέμους Ἕλληνας καὶ ἐνισχύσαντος τὴν καρδίαν αὐτῶν εἰς ἐπιδίωξιν τῆς μεγάλης καὶ ἱερᾶς ἰδέας.

Ταῦτα μὲ παρεκίνησαν νὰ δημοσιεύσω σήμερον πλῆρες τὸ ὑπόμνημα τοῦ Καποδιστρίου, ὅπερ κατέλιπεν εἰς χεῖρας τῆς ἐγχωρίου κυβερνήσεως τῆς πατρίδος μου καὶ ἐγὼ ἄλλοτε μόνον ἐν μέρει ἠδυνήθην νὰ δημοσιεύσω ἐν τέλει τῶν *Μνημοσύνων*.

Τὰ τοιαῦτα, καίτοι νομιζόμενα ὑπό τινων ἀλλότρια τῆς ποιήσεως, εἶναι κατ᾽ ἐμὲ αἱ βάσεις, ἐφ᾽ ὧν αὕτη ἐρείδεται. Διακηρύττω δὲ ἐν καθαρᾷ τῇ καρδίᾳ ὅτι πολλάκις εὐηρεστήθην πολὺ περισσότερον προσηλόνων τὰ βλέμματά μου ἐπὶ τῶν ἱερογλυφικῶν χαρακτήρων τοῦ Χρήϛου Κατζικογιάννη παρὰ ἀναγινώσκων πολλὰ ἐκ τῶν μεταγλωττιζομένων ξένων ληρημάτων τῶν καθ᾽ ἑκάϛην νοθευόντων τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ
ΑΛΗ ΠΑΣΑ ΤΕΜΠΕΛΕΝΛΗ
ΒΙΖΗΡΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΕΙΟΥ ΛΕΥΚΑΔΟΣ (α).

1799, Ἄρτα, Μαΐου 23.

Ἀπὸ τὸν Ὑψηλότατον Βιζὴρ Ἀλήπασαν Ἰωαννίνων, μουτεσαριφήν, χαιρετισμὸς καὶ εἴδησις πρὸς τοὺς ἁγιομαυρίταις. ὅτι μαντὰμ ὁποῦ αὐτὰ τὰ δυὸ βασίλεια ἐγίνηκαν ἕνα καὶ εἶναι ἀγαπημένα ὡς ἀδέλφια καὶ σὰν γείτονοι ὁποῦ εἴμαστε καὶ ἡμεῖς διὰ κἄτι δραπέταις ὁποῦ ἦταν εἰς τοῦτα τὰ μέρη μὲ ἀφορμὴν καπιτανέων ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐσκότωσα πολλοὺς καὶ τοὺς ἐκυνήγησα καὶ ἦλθαν καὶ τρυπώνουν εἰς αὐτὰ τὰ μέρη καὶ φυλάγονται καὶ πάλιν ξεβγαίνουν καὶ χαλνοῦν τὸν ῥαγιὰ καθὼς σᾶς γράφει καὶ ὁ ἀμηράλιος καβαλιέρης Ὀσακὼφ νὰ τοὺς διώξετε ἢ καὶ στὸ τουφέκι νὰ τοὺς βάλετε καὶ κανέναν νὰ μὴ ζηγώσητε αὐτοῦ τελείως καὶ μαντὰμ ὁποῦ τὰ δυὸ βασίλεια ἔγιναν ἕνα μὴν ἀρχινήσετε τὰ παλαιὰ καὶ νὰ εἰπῆτε πῶς δὲν εἶναι αὐτοῦ καὶ ἄλλαις πρόφασαις μόνον νὰ τοὺς διώξετε χωρὶς νὰ ματαζηγώσετε κανέναν αὐτοῦ διὰ νὰ γλυτώσῃ ὁ κόσμος ἀπὸ τὰ κακά τους

(α) Ἐτηρήθη ἡ ὀρθογραφία τῶν πρωτοτύπων.

καμώματα. Σὰ γείτονοι ὁποῦ εἴμαστε ἀγαπῶ νὰ περνοῦμε ἥσυχα καὶ γιὰ ὁποῦ στέλνω καὶ ἕνα δύο καΐκια αὐτοῦθεν νὰ φέρνουν γήραις καὶ νὰ ἔχουν ἔγνοια διὰ αὐτουνοὺς τοὺς κακότροπους ἀνθρώπους καὶ μὴ βάλετε κανέναν σουμπεχὲν σὲ παραμικρὸν καὶ ἂν κάμῃ καὶ τίποτες χρεία αὐτουνῶν τῶν καϊκιῶν εἰς τοὺς αὐτοὺς κακοποιοὺς ἀνθρώπους νὰ τοὺς βοηθήσετε ὅσον ἠμπορεῖτε διὰ νὰ εὕρουν τὸν μπελιά τους καθὼς σᾶς γράφει καὶ ὁ ἀμηράλιος Ὀσακὼφ καὶ ὄχι ἄλλο.

Παρὰ τοῦ Ναυαρχοῦντος τὸν Ῥωσσικὸν
Αὐτοκρατορικὸν Στόλον Ἀμμηράλιον καὶ Καϐ.
ΟΥΣΑΚΟΦ.

Πρὸς τὰς διοικήσεις καὶ δεπουτατζόνες τῶν Νήσων
Κορυφῶν, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Ἁγίας Μαύρας, Παξῶν,
Τζερύγου καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐλευθερωθέντων
παρ' ἡμῶν ἀπὸ τοὺς Φραντζέζους.

ΠΡΟΤΑΣΗΣ.

Ὁ Κύριος Ἀλὴ Πασὰς τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὰ γράμματά του μὲ φανερώνει ὅτι μερικοὶ αὐθάδεις ἐκ τῶν Ἀλϐανιτῶν ἔφυγον ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ἀλϐανιτίας καὶ εὑρίσκονται εἰς τὰ νησία ὁποῦ ἐλευθερώσαμεν ἀπὸ τοὺς Φραντζέζους, δηλαδὴ οἱ Μπουκουϐαλαῖοι, οἱ Κοντογιανναῖοι, ὁ Βλαχογιωργάκης, ὁ Σκυλοδῆμος καὶ ἄλλοι ὁποῦ ἔφυγον ἀπὸ τὴν Ἀλϐανιτίαν οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εἰς τὰ Νησία. Ὅθεν ζητεῖ αὐτὸς νὰ τοῦ σταλθῶσιν οἱ τοιοῦτοι ἢ νὰ ἀποδιωχθῶσιν ἀπὸ τὰ Νησία. Παραγγέλω εἰς τὰς Διοικήσεις, Δε-

πουτατζιόνες καὶ Κουκλάβα καὶ εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τούτων τῶν Νήσων ὁποῦ παρομοίους ἀνθρώπους νὰ μὴν ἤθελαν βαστοῦν κοντά τους εἰς τὰς Νήσους ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀποδιώξωσιν ἐξ ἅπαντος. Καὶ ὅλο αὐτὸ νὰ ἐνεργηθῇ τὸ ὀγλυγορώτερον περὶ οὗ αὐστηρότητα ἐντέλλομαι. Ἐκ τῆς Ναυαρχίδος τοῦ Ἁγίου Παύλου εἰς τοὺς Κορυφοὺς τοῦ 17 Μαΐου 1799.

ΑΜΜΙΡΑΛΙΟΣ ΟΥΣΑΚΟΦ.

—

Μηχαλίτζι. — 28 Ἀπριλίου 1800.

Εὐγενέστατοι ἄρχοντες ἁγιομαύρας μετὰ τὸν μετὰ πόθου χαιρετισμὸν σᾶς φανερώνω ὅτι ἦλθα καὶ ἐγὼ ἐδῶ διὰ νὰ μπαρκαρίσω τὸ ἀσκέρι διὰ τὸ Μισῆρι καὶ εἶμαι ἐδῶ εἰς τὰ τζηφλήκια μου ἀκόμη σήμερον καὶ αὔριον φεύγω καὶ ἐδῶ ὁποῦ ἦλθα ἔκραξα καὶ τοὺς ἀνθρώπους μου ὁποῦ μὲ γράφεταν καθημερινὰ σιναέτια ἀπὸ αὐτουνοὺς ὁποῦ σᾶς πειράζουν καὶ σᾶς γγίζουν καὶ τοὺς ἐπαρουσίασα ἐμπροστά μου, καὶ ἐγὼ τώρα ἐβεβαιώθηκα καλήτερα διὰ τοὺς κλέφτες ὁποῦ εἶναι μαζωμένοι αὐτοῦ καὶ ἔχω καὶ τὸ δεφτέρι ἐδῶ πόσοι καὶ ποῖοι εἶναι, καὶ σὰν νὰ βγαίνουν ἀπὸ ἕνας ἕνας νὰ ξετρυπώνουν καὶ νὰ ρίχνωνται πέραν νὰ γγίζουν καὶ πάλιν νὰ φεύγουν καὶ νὰ ἔρχωνται νὰ τρυπώνουν αὐτοῦ. Χέλμπετὲ καὶ οἱ ἄνθρωποί μου ἐκεῖ εἰς τὴν ἄκρην κἄτι θελαφυλάξουν καὶ νὰ βαρέσουν τοὺς κακοὺς, καὶ μὲ αὐτὰ εὑρίσκετε αἰτίαν καὶ ἐρίξετε ὅλους τοὺς μπεχανέδες ἐπάνω εἰς τοὺς ἀνθρώπους μου χωρὶς νὰ ἔχουν κανένα φτέξιμο. Γιὰ τοῦτο ὁποῦ σᾶς στέλνω καὶ τὸ παρὸν φιλικὸν σὰν γείτονες ὁποῦ ἤμαστε νὰ ἀπερνοῦμε καλὰ καὶ ἥσυχα καθὼς τὸ ἐπιθυμῶ ἐξ ὅλης μου τῆς καρδίας.

Ἐλᾶτε καὶ δώσετε τὸ νιζάμι αὐτῶν τῶν Κλεφτῶν ὅτι ἡμεῖς δὲν ἤμαστε σημερινοὶ καὶ διὰ πρὸς ὥρας ἡμεῖς ἤμαστε γιὰ πάντα. Ἐγὼ ἔχω σπήτια ἐδῶ, ἔχω ὅλην τὴν δουλειάν μου καὶ θέλω καὶ ἀγαπῶ νὰ ἀπερνοῦμεν καλὰ καὶ ἥσυχα σὰν γείτονες ὁποῦ ἤμαστε καὶ δόσετε τὸ νιζάμι αὐτὸ καθὼς πρέπει διὰ νὰ ἡσυχάσῃ ὁ τόπος, καὶ ὅποιος θελήσει ἀπὸ αὐτουνοὺς τοὺς κλέφτας ἂς ῥίξῃ τὴν φαμιλίαν του ἐδῶθεν στὸν τόπον μου νὰ κάτζῃ ὡς ῥαγιᾶς καὶ νὰ τὸν ξέρω κ'ἐγὼ ὡς ῥαγιὰν καὶ ὅσοι δὲν θελήσουν νὰ λάβουν ἐκεῖνο ὁποῦ τοὺς πρέπει καὶ ἂν θέλετε καὶ ἀγαπᾶτε σὰν γείτονες ὁποῦ εἴμαστε διὰ νὰ ἀπερνοῦμεν καλὰ καὶ ἥσυχα ἐλᾶτε καὶ δώσετε τὸ νιζάμι αὐτὸ ἕως ὁποῦ εἶμαι καὶ ἐγὼ ἐδῶ, ὄχι καὶ δὲν θέλετε πάλιν νοικοκυραῖοι εἶστε καὶ τίποτες μπεχανέδες καὶ πρόφασαις μὴν μοῦ εὑρεῖτε. Ὅτι καὶ ἐγὼ προσταγμένος εἶμαι ἀπὸ τὸ βασιλέα μου διὰ νὰ σᾶς ἀπαντῶ καὶ ἔγνοιαν νὰ ἔχω νὰ μὴ γγηχθῆτε σὲ παραμικρὸν καὶ νὰ ἀπερνοῦμεν καλὰ καὶ εἰρηνικὰ σὰν σημοτινοὶ γείτονες ὁποῦ εἴμαστε ὅμως καὶ οἱ ἄνθρωποί μας ὁποῦ στέκονται ἐκεῖ διὰ τὴν φύλαξιν τῶν κλεφτῶν στέκονται καὶ ὅταν νὰ βλέπουν τοὺς κλέφτας νὰ ξετρυπώνουν ἀπὸ αὐτοῦ καὶ νὰ βαροῦν καὶ νὰ κάνουν τόσα κακὰ στὸν κόσμο, καὶ πάλιν νὰ βλέπουν ὁποῦ νὰ ἔρχονται καὶ νὰ τρυπόνουν χελμπετὲ ἐκείνην τὴν τρύπαν ὁποῦ τρυπώνουν θελὰ τὴν φυλάξουν πῶς ἀλλέως ἠμποροῦν νὰ κάμουν. Ἂν ἀγαπᾶτε στήλετέ το καὶ τὸ παρὸν γράμμα μου καὶ εἰς τοὺς μεγαλήτερούς σας νὰ βεβαιωθοῦν καὶ ἂν ἀγαπᾶτε δώσετε τὸ νιζάμι τώρα ὁποῦ εἶμαι καὶ ἐγὼ ἐδῶ καὶ πάλιν νοικοκυραῖοι εἶστε καὶ θεόθεν ὑγειαίνετε.

—

1801 Όκτ. 30 Ἰωάννινα.

Πρὸς τοὺς εὐγενεῖς καὶ περιποθήτους μας φίλους προέδρους καὶ Κυβερνήτας Ἁγίας Μαύρας χαιρετισμοὺς φιλικούς.

Πολλάκις σᾶς ἐγράψαμεν δίδοντες σας σημεῖα τῆς ἐπιθυμίας ὁποῦ ἔχομεν εἰς τὸ νὰ φυλάττεται μεταξὺ τῶν δύο μερῶν μας ἡ ἀπαιτουμένη ἀμοιβαία εἰρήνη, ὁμόνοια καὶ ἀγάπη ὁποῦ αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ κραταιοτάτου Βασιλέως μας. Ἄλλαις τόσαις καὶ περισσότεραις φοραῖς ἐζητήσαμεν ἐκδίκησιν ἐναντίον αὐτῶν τῶν ζωρμπάδων καὶ κακῶν ἀνθρώπων ὁποῦ πάντοτε ἔχουν προξενήσει πολλὰς καὶ διαφόρους ζημίας εἰς τοὺς τόπους μας καὶ εἰς τοὺς βασιλικοὺς ῥαγιάδες μὲ ἁρπαγὰς τῶν ὑπαρχόντων τους, μὲ φόνους καὶ οὐκ ὀλίγας ἄλλας καταδρομάς. Καὶ ὅταν κατατρέχωνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μας εὑρίσκουν τὸ καταφύγιόν τους καὶ τὴν ἀπάντησίν τους εἰς τὰ νησιά σας καὶ φυλάγονται φανερὰ καὶ ποτὲ δὲν ἠθελήσατε νὰ τὸ βάλετε εἰς πρᾶξιν. Ζήτημα ὁποῦ κατὰ πάντα λόγον εἶναι δικαιώτατον καὶ τὸ πρῶτον ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ συσταίνουν καὶ στεραιώνουν τὴν ὁμόνοιαν τῶν δύο μερῶν μας. Ἀφοῦ τοιοῦτοι σκιάδες καὶ κακοὶ ἄνθρωποι ἔχουν τὰς φωλεάς των μέσα εἰς τοὺς τόπους σας, καὶ ὅταν θέλουν ἐβγαίνουν εἰς τοὺς ἰδικούς μας, κατατρέχουν, ἁρπάζουν, καίουν, φονεύουν καὶ κατασκορποῦν τοὺς βασιλικοὺς ῥαγιάδες καὶ πάλιν αὐτοῦ γηρίζουν καὶ φυλάγονται. Ἡμεῖς νὰ φωνάζωμεν κατὰ τῶν τοιούτων καὶ κανεὶς νὰ μὴ μᾶς ἀκούῃ τοῦτο εἶναι ἕνα πρᾶγμα ὁποῦ δὲν συνάζει ἄλλο συμπέρασμα παρὰ ὅτι οἱ ἴδιοι τοὺς δέχεσθε καὶ τοὺς ἀπαντᾶτε. Εἰς τοὺς ῥαγιάδες μας τὸ κακὸν ἀπὸ αὐτοὺς πηγαίνει αὐξάνοντας. Λοιπὸν τί φιλία καὶ εἰρήνη θὰ εἶναι

ἀνάμεσόν μας. Δὲν ἔμεινε πλέον ἄλλο νὰ σᾶς γράψωμεν καὶ πρέπει νὰ πιασθοῦν ὅλοι αὐτοὶ οἱ κακοὶ ἄνθρωποι καὶ σκιάδες ὁποῦ φανερὰ εἶναι αὐτοῦ φυλαγμένοι καὶ ἀπαντημένοι καὶ μάλιστα ὁποῦ αὐτοὶ ἐξ ἀρχῆς εἰς τοὺς βασιλικοὺς τόπους γεννημένοι καὶ ἀναθρεμμένοι καὶ διὰ τὰς κακάς των πράξεις διωγμένοι καὶ φυγάδες εἰς τὰ μέρη σας. Καὶ νὰ σταλθοῦν εἰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων μας νὰ δώσουν ἀπολογίαν δι' ὅσας ζημίας ἔπραξαν εἰς τοὺς τόπους μας καὶ νὰ παιδευθοῦν εἰς παράδειγμα καὶ ἄλλων τοιούτων, ἡ ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐμποδισθῇ ἡ εἰς τοὺς τόπους μας διάβασις τῶν νησιωτῶν διὰ οὐδεμίαν δούλευσιν. Ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι ὁποῦ δουλεύουν τὰς προδοσίας τῶν ῥαγιάδων μας εἰς τοὺς ζωρμπάδες αὐτοὺς ὁποῦ θὰ εἰπεῖ γίνονται αἴτιοι νὰ δοκιμάζῃ ὁ τόπος μας τόσα κακά. Ὁμολογοῦμεν καὶ ἠμποροῦμεν νὰ τὸ ἀποδείξωμεν καὶ ἐμπράκτως ὅτι πάντοτε ἀγαπήσαμεν καὶ ἀγαποῦμεν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν ἀναμεταξὺ τῶν δύο μερῶν· τὸ κακὸν ὅμως ὑπερεπερίσευσεν ἀπὸ τὴν ἀμέλιαν καὶ ἀδιαφορίαν σας, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ σιωπήσωμεν πλέον. Ἐπειδὴ ἔχομεν καὶ ἡμεῖς μεγαλήτερους ὁποῦ μᾶς ζητοῦν λόγον δι' ὅλα ἐκεῖνα ὁποῦ συντείνουν εἰς σύστασιν καὶ φθορὰν τῶν βασιλικῶν τόπων καὶ ῥαγιάδων ὁποῦ ἐμπιστεύονται εἰς τὴν κυβέρνησίν μας: τῶν ὁποίων τὰ δίκαια παράπονα ἄμποτε νὰ σύρουν τὴν διόρθωσιν εἰς τὸν τρόπον ὁποῦ νὰ ἦναι ἀρεστὸς εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τοὺς μεγαλητέρους μας.

---

22 Ἀπριλίου 1802 π. Ἰωάννινα.

Πρὸς τοὺς εἰλικρινεῖς καὶ ἀγαπητούς μας φίλους προέδρους Ἁγίας Μαύρας χαιρετισμὸς φιλικὸς καὶ εἰδοποίησις ὅτι οἱ κλε-

πτοκατζηκογιαννaῖοι καὶ ἄλλοι παρόμοιοίτων κακότροποι ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εἰς τοὺς τόπους σας μὴ εὐχαριςούμενοι εἰς τὰ ὅσα κακὰ καὶ ζημίας ἐπροξένησαν εἰς τοὺς τόπους τοὺς βασιλικοὺς καὶ τοὺς τζηφτιλικιώτας μου μὲ τὰ ληστρικάτων κινήματα, αὐτοὶ μόνοι ἔκραξαν εἰς τὴν συντροφιάν τους καὶ ἄλλους ὁμόγνωμές των τούρκους καθὼς τὸν Σεργιὰν μοῦρτον παλαιὸν κλέπτην καὶ ζωρμπὰν ὁ ὁποῖος καθὼς ἐμάθαμεν ἑτοιμάζεται νὰ ἀπεράσῃ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Τζαμουριᾶς διὰ θαλάσσης καὶ ἴσως καὶ νὰ ἀπέρασεν ἐπὶ σκοπῷ διὰ νὰ ἐνταμωθοῦν καὶ νὰ ἐφορμήσουν εἰς τὸ Ξερόμερον ὁποῦ εἶναι μουκατὰς τοῦ Ἰσούφαγα βάλτη κεχαγιασὴ καὶ ὅπου ἀλλοῦ ἠμπορέσουν εἰς τοὺς τόπους τοὺς βασιλικοὺς διὰ νὰ ἁρπάσουν καὶ ξεσχίσουν, νὰ κάψουν νὰ φονεύσουν καὶ νὰ κάμουν ὅσα ἡ κακία τους τοὺς διδάξῃ καὶ ἠμπορέσουν. Εἰς παρόμοιαις περίστασαις δὲν πρέπει νὰ προσμείνετε παρακίνησι ἀλλὰ νὰ προλαμβάνετε τὸ κακὸ διὰ νὰ μὴ φθάσῃ εἰς ἐκεῖνον τὸν βαθμὸν ὁποῦ νὰ ἀποκαταστένεται ἀδιόρθωτον. Τούτη εἶναι ἡ αἰτία ὁποῦ μᾶς ἀναγκάζει νὰ φονάζωμεν πάντοτε διὰ τὸν ἐξοστρακισμὸν τοιούτων κακοποιῶν ἀνθρώπων καὶ διατίποτε δὲν τὸ μετρᾶτε. Σᾶς λέγω ὅμως ὅτι ἀνίσως, ὃ μὴ γένοιτο, ἤθελε ἀπεράσει ὁ εἰρημένος Τοῦρκος Σεργιὰν μοῦρτος μὲ τοὺς ὀπαδούς του καὶ σμήξει μὲ τοὺς Κατζηκογιανναίους καὶ ἐπιλοίπους κλέπτας ὁποῦ τοὺς ἐκόλησαν αὐτοῦθες, ἔχουν νὰ προξενήσουν πολλὰ κακὰ καὶ ζημίας εἰς τοὺς τόπους μας καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ ἀμέλειαν ἰδικήν σας θὰ πέσῃ τὸ βάρος ἐπάνω σας. Λοιπὸν χωρὶς νὰ ἀναβάλλετε τὸν καιρὸν νὰ παραγγείλετε καὶ νὰ φοβερίσετε τοὺς νησιώτας καΐκιτζίδες ὁποῦ ὄχι μόνον νὰ μὴ ἐμβάσουν εἰς τὰ καΐκια τους τοιού-

τους ἀλλὰ μάλιστα νὰ τριγυρίζουν ἐπάνω κάτω καὶ φυλάττουν μὲ προσοχὴν ὁποῦ καὶ εἰς ἄλλα καΐκια ἂν τοὺς ἀπαντήσουν νὰ τοὺς βαρέσουν, νὰ τοὺς καταδιώξουν καὶ νὰ μὴ ἀφήσουν νὰ ἀπεράση κανένας ἀπὸ αὐτούς. Σᾶς εἶπα ὅτι τὸ κατόρθωμα ὁποῦ ἔχουν σκοπὸν νὰ κάμουν εἶναι ὀλέθριον διὰ τοὺς τόπους καὶ ῥαγιάδες τοὺς βασιλικοὺς διὰ τοῦτο πρέπει νὰ πάρετε τὰ μέτρα σας καὶ κάμετε τὴν ἀναγκαίαν προφύλαξιν καὶ ἀπάντησιν εἰς τὸν τρόπον ὁποῦ σᾶς γράφω καὶ μίαν ὥραν προτήτερα, καὶ νὰ ἔχω ἀπόκρισίν σας. Θεόθεν δὲ ἔσεσθε ὑγειαίνοντες.

(Υ. Γ.) Αὐτοῦ ὁποῦ ἔστειλα καὶ τὸν πρῶτον μου καπετάνον Ἀχμὲτ μπέγην διὰ νὰ φυλάξη τὰ νερὰ διὰ αὐτὴν τὴν αἰτίαν καὶ ὅπως κάμνει χρείαν διὰ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Ἔτζι νὰ ἀκολουθήσετε καὶ νὰ τοῦ βοηθήσετε εἰς ὅ,τι χρείαν λάβη.

COSTITUTO

DATO AL PRITANO DI ZANTE

MARINO VEJA

DAL CAPITANIO DEMETRIO ISCO

E trasmesso al Governo di S.ta Maura

Ai 10 Maggio 1807.

Martedì scorso era il 7 corrente trovandomi sullo scoglio di Dragonara, giunse colà il Capitan Costa Cormova fuggito con trenta persone di seguito dal servizio del Visire e che mi ha riferito quanto segue.

«Trovandomi a Condilos con trenta persone, spedii un mio primo Cugino a *Tepelen*, da dove feci porre in sicuro le nostre famiglie facendole passare a Corfù, quindi mi rifuggiai nello Stato della Repubblica. Il primo corrente il suindicato mio cugino trovandosi a Giannina vide un gran numero di truppe colà raccolte per ordine del Visire, cioè cinque mila di fanteria e sei mila di cavalleria, dirette per attaccare l'isola di Santa Maura: anzi il Visire pattuì con essi di lasciar loro, al caso che l'isola stessa fosse presa, tutte le schiave, denari ed altri effetti, ed anzi ha riferito che nel giorno 2 corrente partì l'esercito da Gian-

nina riducendosi alla località detta Πέντε Πηγάδια, situazione della quale tanto si può dirigere per Prevesa quanto per le pertinenze de' Zammi e che di tutto ciò fù egli testimonio oculare. Che il loro stipendio è di piastre trenta al mese, oltre abbondanti provigioni. — Che a Giannina eravi raccolta una quantità di mistri, che unirsi doveano all' esercito per trasferirsi anch' essi a Peratià, ove ve nè sono degli altri componenti tutti il numero di tre mila. Il suindicato Capitan Cormova assicurò esistervi a Peratià cinquanta Francesi, che colà fecero delle zattere e certe barche diverse da quelle, che si usano in queste parti, per fare lo sbarco sopra la suindicata isola di Santa Maura, e che dicono con certezza che fra il 15 e il 20 del corrente dovessero dare l'assalto all' isola. Che riuscendo loro a ciò, aveano pronti trecento camini di calcina onde far fabbricare nella detta isola una fortezza, onde ridurla a terra ferma.

Riferisce di più il Cap.n Isco che martedì scorso, essendosi abboccato con varie persone provenienti da Catochi e Dragamesto, seppe da loro che al 1.° corrente furono condotti a Stamnà vicino a Anatolicò verso Catomeri 18 cannoni grandi levati da Lepanto, ma che poscia furono colà lasciati, essendosi vociferato essere giunto un firmano, che vietasse di poter levare dalla fortezza di Lepanto li preindicati cannoni.

Demetrio Draculi.

IL COMMISSARIO ESTRAORDINARIO

DELL' ECCELLENTISSIMO SENATO

ALLA

PRESTANTISSIMA REGGENZA

DI SANTA MAURA.

Obbedisco agli ordini che l'Eccellentissimo Senato mi manda per mezzo de' suoi dipartimenti. Prima di cessare dalle mie funzioni e di partire da quest'Isola lascio al suo Governo alcuni ricordi. Lo prego di accoglierli non come necessarii al miglior successo dell'amministrazione affidata alle sue cure ed al suo zelo, ma come un testimonio della mia rassegnazione agli ordini superiori.

GESTIONE POLITICA.

L' Ecc.mo Senato su di ciò non lascierà senza istruzioni questo governo a misura che le circostanze lo esigeranno. Intanto fino a tanto che esse arrivino io debbo segnare alcune traccie, che in qualche maniera determinano i limiti della odierna ingerenza di questo governo sul Politico Dipartimento.

Tre ne sono le principali diramazioni. La prima concerne le relazioni esteriori col limitrofo continente. La seconda la condotta del Governo verso la greca Repubblica dei bravi greci Armatolò al Servigio Imperiale Rus-

so, parte volontarj o qui ricovrati o dispersi fuori dell' Isole. La terza è la marcia del Governo in mezzo alle circostanze presenti, nelle quali la Republica va ad essere sotto altra protezione e custodia avendo intanto nel suo seno i suoi primi protettori e custodi.

RELAZIONI ESTERIORI COL CONTINENTE.

La Republica nostra non fu mai in guerra colla Sublime Porta. Ma il Visire di Giannina ha voluto farle la guerra, minacciando la sicurezza di quest' isola ed angustiandola in ogni modo, troncando le communicazioni commerciali e le fonti tutte della sussistenza di questo popolo e di quelli delle altre isole. Malgrado a ciò il governo della Republica non si è stimato mai in corrispondenza collo Stato limitrofo nè durante la guerra nè durante l' armistizio. Tutta questa parte è stata sostenuta come la difesa di S.ta Maura dal Comando militare Russo. A questo Comando dunque devesi lasciare, fino a che giungano al governo altre istruzioni, la spezial cura di trattare, di risolvere per ciò che riguarda le relazioni e la corrispondenza coi limitrofi comandanti e collo stesso Visire. Quindi se gli uni o l' altro direttamente si rivolgessero a questo governo, al governo non resta che darne parte immediatamente al Comando Russo, affinchè se l' affare di cui si tratta è urgente, sia presa tosto una misura da esso o dal governo cuoperto dai suoi ordini, o (se l'affare non è urgente) affinchè si possano cercare istru-

zioni dall' Ecc.mo Senato. In questo caso, poichè devesi sempre osservare le leggi di uso, il governo potrà rispondere: ma se la suà risposta non dirà altro se non che diede parte ai superiori e, lorchè giungano loro ordini, si darà quale conviensi categorica questa risposta.

Posto questo principio, quanto alle esterne relazioni ne vengono le seguenti conseguenze:

1.° Nessuna licenza sarà accordata a barca o cittadino pel Continente, senza che il governo preventivamente si concerti con Comando Militare.

2.° Nessuna negoziazione sarà intrapresa dai nazionali coi Turchi limitrofi, senza un pari concerto e la preventiva adesione del Militare Comando.

3.° Nessuno dal Continente, sia esso Turco o Greco, sarà accolto nell' isola, senza che le guardie marittime e le terrestri lo scortino al Comando Militare; nè questi potrà aver libertà di permanere o passare nell' isola, senza il permesso dello stesso Generale.

Saranno quindi osservate in prosecuzione le discipline finora stabilite quanto alla polizia, ai biglietti di passaggio, agli appostamenti terrestri sostenuti dalla guardia Civica.

CONDOTTA DEL GOVERNO VERSO GLI ARMATOLO'

(Τοῦτο ἐδημοσιεύθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν τοῖς Μνημοσύνοις.)

I volontarii Armatolò, intitolati *Clefti*, furono mai sempre il soggetto delle inquietudini di Santa Maura ed il

pretesto delle persecuzioni del Visire di Giannina in verso di noi.

Questi bravi uomini, vittime della loro educazione e delle circostanze, hanno reso alla Republica segnalati ed essenziali servigi durante la guerra. Essi ci hanno proveduto gli oggetti i più importanti per la sussistenza, ed essi colle loro valorose scorrerie hanno allontanato dai contorni di quest' Isola le grandi forze del Visire. Dobbiamo quindi a questi bravi la nostra riconoscenza e non la dobbiamo ai medesimi con parole, ma con fatti.

Gli altri, che sono al servizio Imperiale Russo, interessano parimenti tutta la nostra gratitudine, perchè ci hanno difeso e possono difenderci, senza esigere da noi che ospitalità. Gli ultimi parimenti meritar deggiono riguardi proporzionati ai servigi resi ed a quelli che prestar possono.

Sopra questa classe di stranieri, che a Santa Maura si trova armata per la sua difesa, la condotta del governo deve avere due guide. Una prima quella cioè che gli servì finora a condurlo nel far conoscere a questi bravi, ch' essi godono di tutta la sua benevolenza e ch' egli è per tal mezzo ch' essi possono far comune la loro sorte alla nostra e posseder quindi patria cristiana e libera.

Una seconda si è quella di far conoscere ad essi che la mutata protezione dello Stato nostro non cangia i nostri sentimenti e le nostre sollecitudini verso di essi.

Fissate queste due costansi guide alle direzioni nostre,

ne vengono di conseguenza le seguenti massime di Governo.

1.° Se ospitalità ed accoglienza amica hanno avuto questi uomini finora da noi, più generosa ospitalità e più grata accoglienza debbono avere ora ed in seguito fino a che della loro sorte deciso venga da quella autorità, a cui sarà per spettare.

Non basta che il governo sia ospitale, ma devono esserlo tutti gli abitanti ed è quindi della sua risponsabilità, se i particolari ed i singuli non imitano in questo il suo esempio.

Pel Governo verso questi stranieri l'ospitalità e l'accoglienza e la predilezione riducesi a tre oggetti essenzialissimi: pronta amministrazione di giustizia, ricovero e nutrizione a misure eque di pagamento.

Il primo si adempie soverchiando tutti i metodi ordinarj e tutte le tardanze nojose del forense artifizio. Al secondo ed al terzo, con la diretta intervenzione del pubblico sguardo onde l'avidità, od i soli oggetti del peculiare commodo ed intersse non facciano mancare in fatto l'asilo e la nutrizione, o non ne rendano l'ottenimento prezioso troppo.

Dai particolari non si possono esigere queste politiche mire verso i Greci suddetti. Basta ch'essi secondino il governo e rispettino il voler suo. E l'uno e l'altro scopo si raggiunge facilmente quando il governo voglia, ma voglia con fermezza e risoluzione.

2.° Un altro non meno grande dovere ha il governo verso quei Greci, che sono al servizio imperiale, quello cioè di approntare i fondi, che sono richiesti dal Comando Russo ad imprestito per la retribuzione delle loro paghe.

Il governo generale è solito provvedere a questo. Ma a quelle provvidenze non debbesi abbandonare assolutamente un oggetto, il quale direttamente interessa il decoro pubblico, la tranquillità di quest' Isola e la sua sicurezza, fino a tanto che il nemico, sempre lo stesso nelle sue forze, è in grado di attaccarci e fino a tantochè noi dobbiamo serbarci atti a respingerlo.

Perciò con ogni studio, e colla più grande fermezza allontanando tutte le spese, le quali oggi non sono della più grande urgenza (ciò che spiegherò inoltre), nell' Erario pubblico uopo è conservare sempre un fondo, il quale in ogni evento possa dare un soccorso a queste legioni, sia per riparare ne' loro bisogni sia per far ch'esse accordino nn opinione al pubblico nome ed alla finanza nostra.

3.° I volontarj armatolò, che tuttavia trovansi nel territorio Ottomano, forse che rientrino nel nostro. Poste le cose fin quì dette, egli è inutile il ripetere intorno ad essi ciò, che degli altri si è detto e che deve a questi esser comune.

Noi conosciamo i principj coi quali l' augusta Corte di Russia *ha guardato e coltivato* questi uomini. Noi dob-

biamo sentire sempre tutti i nostri doveri in verso di essa e dobbiamo metterci nella identica loro situazione per ciò, che a noi piacerebbe di ottenere da altri, se tutte le loro circostanze a noi fossero comuni. Noi ignoriamo sotto quali auspizj questa Republica di Armatolò viver debba, e se la protezione accordata ai sette popoli Ionii stender voglia, come sperar deesi, le sue alte beneficenze sopra questi soli e veri superstiti del *greco valore.*

Per tutte queste ragioni il governo di quest' isola, il quale più che di ogni altro è nel contatto con questi bravi, sarebbe risponsabile alle due auguste Corti Imperiali di Russia e di Francia ed alla nazione Ionica, se in verso di essi non studiasse in ogni maniera di condursi in relazione ai principj fin qui annunziati e colle norme che io ho tracciato leggermente scorrendo su questo importante soggetto.

DEL GOVERNO NELLE ATTUALI CIRCOSTANZE.

Hanno goduto i sette Popoli e più di tutti quello di di Santa Maura della protezione benefica di S. M. l'Augusto Imperatore di tutte le Russie. Le sue forze di terra e di mare hanno custodito e custodiscono tuttavia quest'isola. Noi dobbiamo essere eternamente grati, eternamente a questo benefattore e lo dobbiamo oggi doppiamente sentendo che, quando delle superiori e più vaste combinazioni politiche hanno chiesto il ritiro delle sue forze e della sua protezione dallo stato no-

stro, viene per volontà sua a cuoprirci e di protezione, e di difesa il nome di S. M. l'augusto Imperatore de Francesi e le invitte sue truppe.

Il popolo di Santa Maura grato alla prima protezione, riconoscente della difesa, che ottiene per essa, per mezzo del suo Governo e della nobiltà tutta, deve far conoscere in questi ultimi istanti, nei quali qui trovansi le truppe Imperiali Russe, in tutta la loro verità ed estesa i sentimenti dai quali è animato. Per tal maniera le truppe Imperiali Francesi, che vengono a rimpiazzarle, misureranno, prime anco di conoscere in questa nuova circostanza il grado di confidenza che riponer debbono in noi, e saranno convinti che le beneficenze, delle quali vorranno farci partecipi, non si spargeranno sopra popoli ingrati.

Il popolo anco in questa dilicata manifestazione dei suoi sentimenti deve essere condotto dalla saggezza del Governo.

La moltitudine non consta sempre da uomini tutti saggi, moderati, prudenti; d'uopo è che il governo li faccia essere tutti, senza imponer leggi, senza punire colpe, ma facendo che non vi sia bisogno di leggi e che manchi persino l'intenzione della colpa.

Ad un governo illuminato ed il quale gode tutta la confidenza del suo popolo il riuscire in questo intento ella è cosa assai agevole. La Reggenza Prest.ma di quest'Isola è in questa fortunata situazione.

Le truppe qui esistenti vogliono essere quindi in con-

tinuazione assistite in tutte le loro occorrenze tanto per l'acquartieramento come per le sussistenze.

Quelle, che arrivano, devono del pari trovare ciò, che ad esse abbisogna; e su di ciò l'Ecc.mo Senato fornirà di istruzioni e di mezzi questo Governo.

Partano le prime conservando una grata memoria di Leucade. Arrivino le seconde ed amino Leucade prima di prenderne la difesa e la custodia.

Che la Reggenza voglia e questo sarà il fortunato successo del voler suo e delle sue cure.

DIFESA ED ARMO DELL'ISOLA.

Minacciata la sicurezza e l'inviolabilità di quest' isola dal potente limitrofo Visire, gli abitanti presero le armi e travagliarono col concorso spontaneo di quelli delle altre isole per erigere lungo la linea, ch'è guardata dal campo nemico, un trinceramento.

Essi non hanno deposto le armi ed il trinceramento non è per anco finito. Non fecero, nè faranno la prima cosa, perchè l'inimico non si è per anco ritirato dalle vantaggiose sue posizioni e sono per ora astretti a vedere incompleto il trinceramento, poichè l'Ecc.mo Senato ne ordinò la sospensione, avuto principale riguardo all'esaurimento del pubblico erario.

Dirò brevemente sopra ambedue questi articoli la mia opinione, e la Prest.ma Reggenza o la seguirà o ne adotterà una migliore secondochè i suoi lumi,

le sue conoscenze, e le circostanze lo eseguiranno.

Quantunque la pace sia segnata tra i due Imperi Russo e Francese, quantunque i politici rapporti dello Stato nostro siano per cangiarsi, quantunque il Visire conosca e l'uno e l'altro avvenimento, esso però continua a restarsene colle sue forze nella stessa sua posizione e noi non abbiamo nessun motivo per abbandonarci al riposo od alla sicurezza. Ci è abbastanza certo ch'esso ha più d'una volta dichiarato di non avere per anco dalla sua Corte avvisi uffiziali dell'armistizio fra le armi Russe e le Ottomane; e noi conosciamo quali sono le sue intenzioni e le misure ostili replicatamente prese rispetto a noi dopo il publicato armistizio fino a questo giorno. Finalmente noi non dobbiamo ignorare che l'ammassamento delle sue forze, anzichè diminuire, s'accresce senza che ci sia palese quale ne sia lo scopo.

Se dall'una questa è la situazione dell'inimico e questi sono i saggi, che abbiamo delle sue intenzioni, perchè sorpassare dall'altra tutti questi giusti motivi di apprensione? e perchè riposare? Forse ch'egli non aspetta di coglierci in questo riposo ed in questa confidenza per giungerci improvvisamente alle spalle e per tentare un colpo di mano sopra di noi? Non v'è epoca più critica, nè costituzione morale più debole e più pericolosa per un popolo quanto quella, in cui esso deve cangiare di rapporti politici. Il tempo tascorso e l'esperienza non è più freno al volgo. Le leggi credonsi senza vigore e sog-

gette a cangiamento. Finalmente i legami sociali si allentano e nasce una specie di dissociazione fra classi, fra ordini e fra individui, per la quale, se il popolo non si abbandona agi impulsi di una cieca e sfrenata natura egli è perchè la sua indole docile e l'amore del riposo glielo divieta. Ma egli è poi certo che in questo stato l'opinione, la speranza di premio e il timore delle pene non regola più con uniformità ad una sola meta i suoi movimenti e che la forza morale è ridotta al suo più grande deperimento o non impone quanto deve al miglior essere suo.

Il Visire di Giannina o per se stesso o per consiglio altrui conosce assai bene queste verità e non gli è difficile farne l'applicazione, e forse giusta, sopra tutte quelle altre classi dei diffensori di questo Paese nostri connazionali ai quali affidasi in gran parte la sicurezza di S.ta Maura.

Le truppe straniere ausiliarie sole non bastano per cuoprire in tutta la sua estesa la linea di difesa di quest'isola; ed in una circostanza di attacco, esse devono per legge sacra bilanciare sempre coi loro mezzi e coi soli loro mezzi il soggetto onorevole delle sue cure militari.

Ora quando mai ebbe il Visire di Giannina tempo più favorevole di questo per intraprendere il feroce progetto di fare una scorreria nella città di S.ta Maura di assoggettarla al sacco, al ferro, al fuoco?

Perchè questo non nasca, basta solo il volere del governo e la forza delle industriose sue direzioni.

Il timore frena il popolo attizzando ogni giorno l'odio suo giusto verso il limitrofo potente. Malgrado quest'epoca, puossi sempre tenerlo agguerrito, armato, vigile sulla custodia del suo trincieramento. Questo basta perchè l'esempio conduca allo stesso uffizio generoso i stranieri nostri connazionali; e da questi due movimenti s'ingenera il terzo, per cui in seno alla popolazione, alla città, al campo di Catona siavi sempre quella forza ausiliaria, che fa poi il conforto il più giusto e la speranza più sicura di Leucade, come il timore il più grande dei barbari, che inutilmente la minacciano da tanto tempo.

Il governo dunque deve volere costantemente che la guardia nazionale sia in grande attività di servizio e perchè questo avvenga, d'uopo è che l'esempio la conduca all'adempimento del patriotico suo dovere.

Questo esempio deve dargliela la nobiltà tutta; essa per turno deve armarsi e condursi colle legioni che saranno destinate al Forte Alessandro, al Forte Costantino e lungo il trincieramento, così il servizio sarà sostenuto ed i paesani montanari, i quali costituiscono realmente la forza viva della guardia nazionale, troveranno in questa associazione alla nobiltà, quanto vale a compensarla del sagrifizio, a cui vanno incontro, scendendo dalle montagne ed abbandonando le loro campagne ed i loro prodotti per la custodia dal littorale e della città.

I nobili dovrebbero lasciarsi condurre a questo servizio dalla sola voce del governo. Ma una qualche espe-

rienza mi ha dimostrato che la voce sola non basta, e se essa basta, qualche volta ciò è per un assai breve volger di giorni.

Per questo io opino che i nobili sieno obbligati a questo servizio. Lo potranno essere coll'esecuzione del breve regolamento, che occludo sotto N.° 1.

Il trincieramento non è del tutto terminato. Esso però è tutto disegnato e l'ultima sua parte è già portata quasi al suo compimento.

L'inserto sotto N.° 2 è lo stato dei materiali esistenti a disposizione del governo. Questo stato è fatto per approssimazione. Resta che la Reggenza ne ordini la verificazione e ch'essa provegga od all'uso od alla alienazione di questi materiali.

Suggerisco i mezzi, coi quali essa può eseguire e l'una e l'altra operazione.

1.° Devesi incombenzare lo Strenuo Sig.r Tenente Coll.° Sopraintendente delle Cernide affinchè esso col suo Segretario e con quelli de'suoi uffiziali, ch'esso stima capaci, si rechi sopra luogo, faccia raccogliere tutti questi materiali ed istrumenti, e li registri.

2.° Ne farà tosto la consegna al funzionario, che io destino per la custodia del trincieramento, intorno a cui inserisco per la sua esecuzione il regolamento (N.° 3).

3.° Volendo proseguire il lavoro, sarà adoperata una parte di questi materiali. La residua che può servire alla riparazione delle opere già fatte, devesi custodire.

Quelli, che non possono essere necessarii, si possono vendere con metodi per altro tali, che compromessa non sia la delicatezza e la severità del governo in questo geloso ramo di amministrazione. Gli instrumenti avuti ad impreetito si possono restituire.

4.° Le spese tutte, che si faranno per l'ammasso di questi materiali e per la custodia del trincieramento, sono fatte direttamente dietro gli ordini della Reggenza dal Mag.to alle Finanze.

5.° Quelle, che per questo titolo fossero fatte dietro alle ricerche del comando militare Russo, saranno parimenti eseguite, avuto sempre sommo riguardo alle circostanze dell'erario ed ai metodi severi finora tenuti in osservanza.

6.° Ne ricorreranno alcune eziandio per il compimento dei travagli, che debbonsi fare nella fortezza. Queste saranno puntualmente incontrate.

7.° Cessato avendo dalle loro funzioni le commissioni finora instituite ed in attività per questi oggetti dipendenti dalle ricerche Russe, ne restano attribuite tutte le cure alla Reggenza ed al Mag.to alle Finanze, come è detto nell'Articolo 4.°

Chiuderò le mie osservazioni quanto al trincieramento ed all'armo dell'isola rimarcando alla Prest.ma Reggenza che dopo l'analisi fin qui fatta su questo soggetto importantissimo, tutta la risponsabilità della diffesa dell'isola quanto al movimento iniziale ed alla cooperazio-

ne, di cui esser, incaricati i Leucadiensi ne debbono è necessariamente confinata nella Reggenza stessa, a cui restano esclusivamente affidate tutte le providenze relative a queste istruzioni e disegnate agli occlusi regolamenti.

AMMINISTRAZIONE.

Tre ne sono i più essenziali dipartimenti:

ANNONA, FINANZA, GIUSTIZIA.

I magistrati e tribunali sono creati. Uopo è che sieno attivi; gli uni senza pausa e riposo; gli altri per quanto le circostanze lo possono permettere.

In quello dell'ANNONA rispondendo ad un uffizio, di cui mi ha onorato questa Reggenza, parmi che non sia necessario nessun altro provedimento; resta soltanto che i nuovi aggionti spieghino attività e che la Reggenza non indulga giammai nè per riguardi nè per docilità nessuna omissione, nè dal canto del Magistrato nè da quello de' suoi subbordinati pistori, macellai, mugnai, venditori di viveri etc. etc. etc. La commissione granaria deve restare in attività; e deve sempre fino a nuove disposizioni dell'Ecc.mo Senato esserle affidato il già raccolto per l'approviggionamento di grani e di pane.

Sulla finanza io non posso raccomandare se non sieno tenuti in osservanza le leggi; e che si abbiano in orrore gll abusi, che furono scuoperti e pei quali io ho dovuto prende rigorose misure onorate dell'approvazione dell'Eccl.mo Senato.

La legge di contabilità vuol essere strettamente osservata ed io a nome dell'Ecc.mo Senato ne chiamo risponsabile il tesoriere ed il magistrato.

Oltre a questa legge un'altra devesi con pari vigore osservare. Questa è quella che viene imposta dalla necessità e dal deficit dell'erario publico. Non devonsi incontrare che le spese strettamente necessarie. Le classifico colle seguenti.

1°. Spesa occorrente alle paghe dei militari ed a quelle dei Greci al Servizio Imperiale, che si passano a titolo d'imprestito.

2°. Spese per l'armo marittimo.

3.° Spese per le fortificazioni, che si volessero continuare e che avessero per base le Russe ricerche.

4.° Spese per le forniture di viveri e di legna da fuoco ai Russi.

5.° Spese urgenti, che classificare non si possono e le quali occorrere potessero per il miglior servizio publico. Queste però sono giudicate per tali dall'unanime voto della Reggenza.

6.° La lista civile sarà accreditata e non pagata per ora, ad esclusione dei publici maestri, del segretario della Reggenza, considerata la loro qualità di stranieri, degli uscieri, del carceriere perche poveri, e di quei altri subalterni funzionarii, i quali avessero un titolo legittimo ed uguale a questa condiscendenza.

7.° È escluso con risponsabilità della Reggenza qua-

lunque pagamento di crediti o per pigioni di case finora aretratti o per materiali dati alle commissioni per i trincieramenti e per i forti.

Queste disposizioni sono eque se vuolsi considerare che tuttavia resta senza liquidazione il credito estesissimo di tutti quei proprietarii i quali hanno sofferto la violente uccisione e l' uso dei loro cipressi.

Su questo articolo dico che la Pres.ma Reggenza incarichi il magistrato alle finanze affinchè con metodi legali sia fatta la ricognizione e l'estimo di questi alberi recisi e che ne sieno in apposito libro accreditati i proprietarii.

Quando l'Ec.mo Senato prenda una misura pel risarcimento dei creditori dei quali è detto (al N.° 7) allora deve accomunarsi alla loro sorte, con proposizioni convenienti, quella dei proprietarii de' cipressi.

Rassegnerò col mio finale rapporto all' Ec.mo Senato le mie idee su questo proposito.

L' amministrazione dei luoghi pii doveveva essere da me riveduta. Ho sollecitato la trasmissione dei documenti necessarii. Non li ho per anco veduti! Se la mia partenza preceda l' eseguimeento di questo atto io cerco che i documenti ed il rapporto che si doveva fare a me sia presentato alla Reggenza, e che essa ne renda conto colla più grande sollecitudine al Senato.

L' inserta deliberazione sotto N.° 4 riguarda intanto le providenze ch' io stimo necessarie e prego la Reggenza di volerle tosto eseguire.

Dell' amministrazione della giustizia dico brevemente che senza troppo curare le forme ed i metodi inconciliabili con le singolari combinazioni nelle quali si trova ora questo paese, la giustizia non deve mancare.

La Reggenza darà a questo principio quella latitudine che la sua saggezza stimerà necessaria. Nè potrà certamente applicarlo che ai soli casi della giustizia correzionale o degli eminenti di alta giustizia Criminale nella quale si porterà la diretta sua gestione fino alla conoscenza del delitto ed alla assicurazione dei rei. Dipenderà poi dalle deliberazioni dell' Eccl.mo Senato l' ulteriore procedimento della procedura.

Quanto alla Giustizia nelle materie Civili si applicherà il sudetto principio agli affari che sono della competenza del giudice urbano discernendo anco fra questi, quei che possono senza grande pregiudizio soffrire un aggiornamento.

Accompagno alla Reggenza un processo incaminato nella mia cancelleria per l' interfezione di un Saliotto; consegno l' arrestato Stati Cavadà detto *Tencica*, che ne è l' imputato, ed alcuni effetti attinenti al medesimo deposti in questa cancelleria, consistenti in un fucile, due pistole disuguali, una di queste senza accialino, un crosato vecchio, due patrone, tre picciole fibbie d' argento, ed una cinta: e prevengo che io ne ho reso conto all' Ecc.mo Senato, e che dipende l' esaurimento di questo affare dai superiori suoi ordini.

Sugli omicidii ultimamente avvenuti ho spiegato alla Prest.ma Reggenza le mie idee con replicati uffizii nè mi resta sui medesimi, che raccomandare alle sue provvide cure la più grande attenzione affinchè negletti non sieno i rei, dei quali la presenza nell' isola esser potrebbe troppo pericolosa.

CONCLUSIONE.

Per quanto io possa aver conosciuto, pel breve tempo che ho avuto l'onore di servire l'Ecc.mo Senato in quest'isola, per quanto io abbia riflettuto alle precorse, alle presenti, alle venture circostanze di questo paese, per quanto le deboli mie forze mi abbiano permesso di analizzare ogni uno dei rapporti del governo di quest' isola col soggetto delle sue mansioni e della risponsabilità sua, parmi di avere rapidamente rimarcato in questo scritto ciò che può dare una qualche guida alla Prest.ma Reggenza.

La guida poi la più sicura, e la più certa quella si è che lo zelo, l' attività e la fermezza nell' agire pel publico bene offrono ogni giorno ai funzionarii che risolvono di consacrare all' adempimento del loro uffizio sè stessi, e quanto ad essi può appartenere di più vivo e di più sacro.

La Reggenza di S.ta Maura può raggiungere senza pena e senza fatica questo scopo; poichè essa, e cadauno degli individui Prestantissimi che la compongono, sono condotti al sentiere dell' onore e della gloria dalle più eminenti virtù civiche e republicane.

L'Ecc.mo Senato, a cui renderò conto col prossimo mio arrivo a Corfù dell'esecuzione che io ho potuto dare ai suoi ordini, riposerà in questa sicurezza; ed io prego la Reggenza di volerlo regolarmente informare con dettagliati rapporti della sua gestione intorno alle tre grandi divisioni di questa istruzione, cioè a dire: *Qestione Politica, Armo e difesa del Isola, Amministrazione.*

Questi riscontri determinarono le sue providenze e daranno al servizio quella rapidità e quella regolarità da cui solo si ingenera il vero pubblico bene, la gloria della nazione, il decoro del suo governo.

Dal Commissariato Estraordinario. In Santa Maura li 6 Agosto 1807 G. S.

Com.e Estraor.o CONTE CAPODISTRIA.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ.	2.	στίχ.	6.	ἀντὶ	τὸ θωρεῖ	γράφε	τὸν θωρεῖ
»	23.	»	12.	»	κάμε τὰ	»	κάμε τα
»	24.	»	9.	»	σύμμαχό σου	»	σύμμαχόν σου
»	37.	»	9.	»	Βεντοντζίδων	»	Βεγταντζίδων
»	37.	»	17.	»	ποσεγγίζον	»	προσεγγίζον
»	44.	»	7.	»	ἐκύτταζα	»	ἐκύτταξα
»	92.	»	13.	»	Δεκάξη	»	Εἴκοσι
»	107.	»	10.	»	δρασκέλισσα	»	δρασκέλισα
»	145.	»	15.	»	καὶ κάτι	»	καὶ κάθε
»	172.	»	17.	»	τὸ Σταυρὸ· ἕνα	»	τὸ Σταυρὸ ἕνα

Ἐν δὲ Σελίδι 131 Στίχ. 11 «Ὅστις καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Βλαχάβα.» — Εἰσέφρυσε χρονολογικὸν λάθος, ἐπειδὴ ὁ μὲν Ἰγνάτιος ἐσώθη εἰς Λευκάδα κατὰ τὸν Μάϊον 1807, ὁ δὲ Βλαχάβας κατὰ τὸ 1809 ἐμαρτύρησεν ἐν Ἰωαννίνοις. Τὸ πλοῖον τὸ μετακομίσαν τὸν Ἰγνάτιον εἰς Λευκάδα ἐπωνομάζετο Ἅγιος Σπυρίδων. Μαρτυρεῖ δὲ περὶ τούτου ἐπίσημος ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ τῆς Λευκάδος ἐπιστολὴ τοῦ στρατηγοῦ Ῥώσσου Στέτερ ἀγγέλλοντος τὴν ἄφιξιν τοῦ μητροπολίτου πρὸς τὸν Κόμητα Ἰωάννην Καποδίστριαν.

L. D